

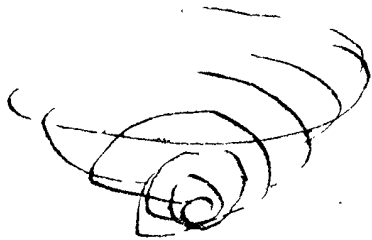
~~Sul~~
(Fr. Sint Fweler)

~~PO~~

De herotimus seym tot ex pelleribus
filios r r n

Ex Libris Petri Vassalli

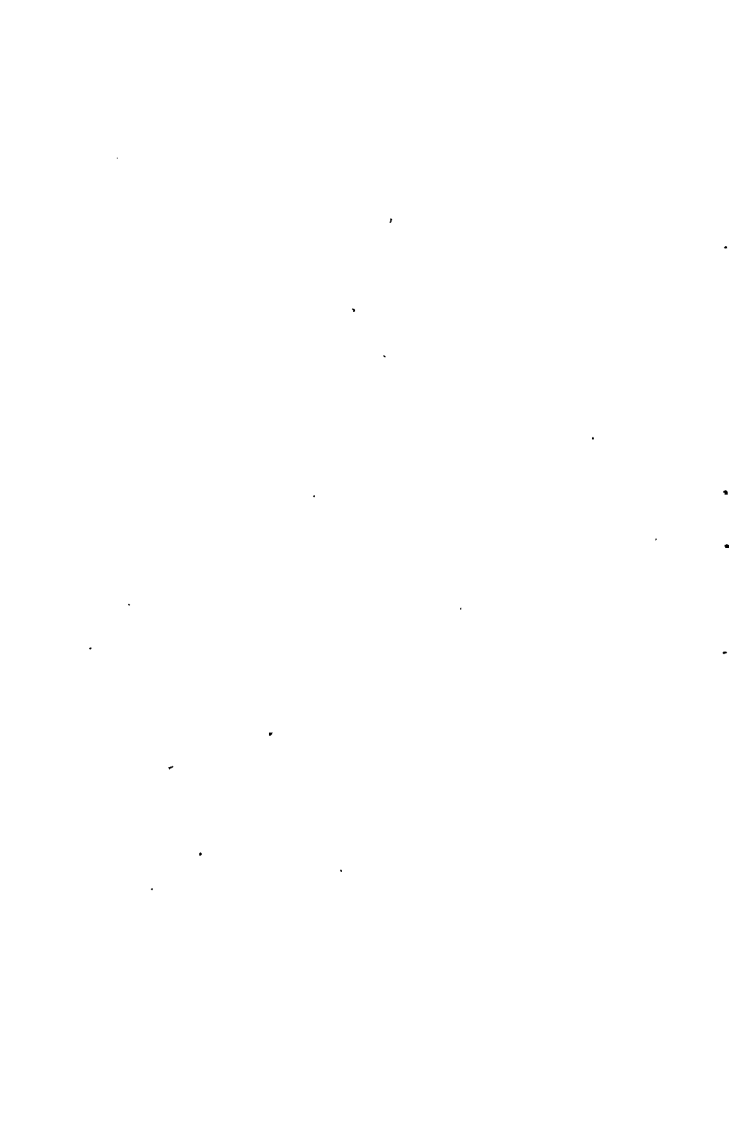
~~Ex Libris~~ Arnoldus

7 2 I

3 4

5 6

Handwritten scribbles and marks, possibly including the number '22' and some illegible characters.

Handwritten scribbles and marks, possibly including the number '22' and some illegible characters.

AVLI GEL

LII LVCVLEN

TISSIMI SCR

PTORIS

NOCTES ATTICAE.

domus (Lesta.

Casuarinis

Caurelie

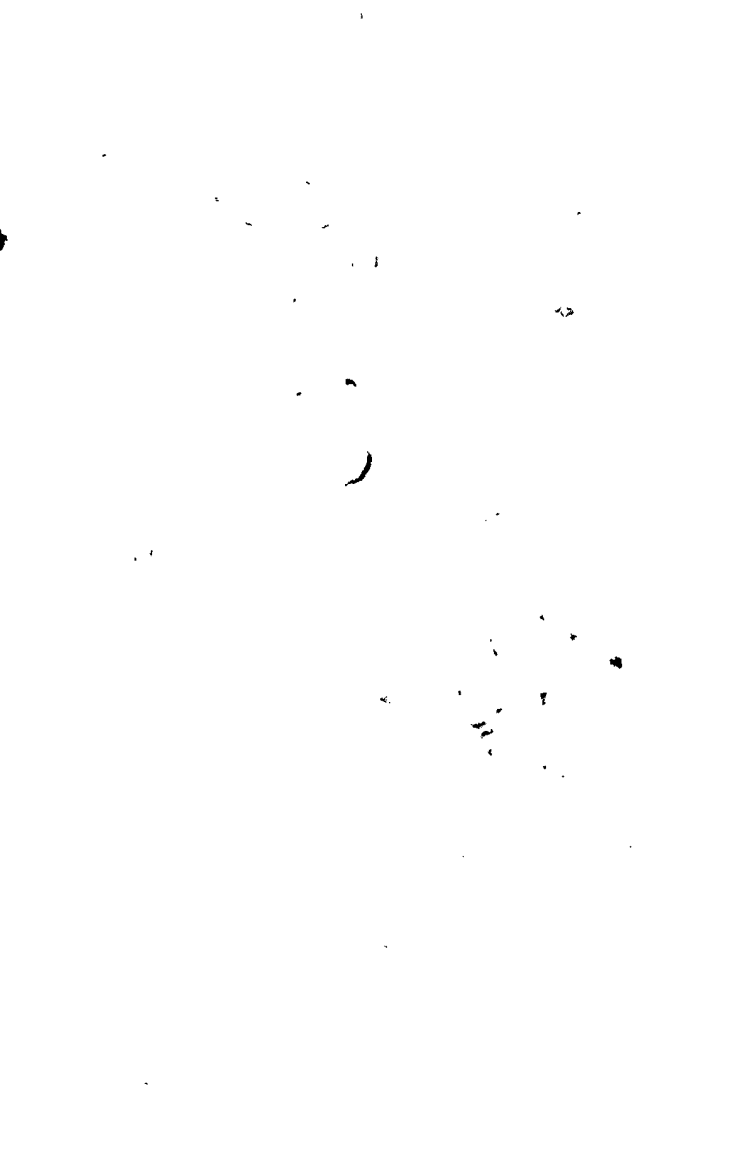
D. D.

APVD SEB. GRYPHIVM

LVGDVNI,

1534.

INDEX EORVM

quæ notatu digna in hi
sce noctibus ui
sa sunt.

A

A Bdera Democriti oppi-
dum 142
Abluuium 421
Abstemie mulieres 271
Academici 283
Acca Laurentia 175
Acerbitas 325
Acerbitudo *ibidem*
Acetum an congelascat 450
Accipiter & Chamaleon 256
Accipitret 501
Accius 324.370.471
Achai ad pugnam taciti 21
Achilles Romanus 57
Achillis clypeus 381
Acinum neutri generis 217
Acritas 325
Actiones uxoriæ 120
Actito uerbum freq. 228
Actiua pro passiuus 488
Actuariæ 274
Ad 201

Adesse & superesse 37
Ad extra 499
Ad fabre
Adiunctum quid 423
Admirationem silentium pare
re 148
Admodum
Adolescentes ad philosophiam
hortatur Taurus 177
Adolescens nimis uetuste loquens
reprehenditur 19
Adoptatio per prætorem 162
Adoptator, Adoptiuus *ibidem*
Adulterij lex iniqua 271
Adprime, Adprimum, Adpro-
bus, Adprobè, Adpotus
201
Aduerbia in im 322
Adulterio, ionis 421
Adulteritas *ibidem*
Aeacus 404
Aedes sacræ nõ omnes sunt tẽ
pla 382
Aedepol muliebri iuramen-
tum 283
Aeditimus, Aedituus, Aedituen-
tes 314
Aediles & Tribuni 467
Aegles Samius mutus 149

I N D E X

<i>Aemilius ad Pyrrhum</i>	95	<i>Alexandri continentia</i>	176
<i>Αίμωλια</i>	381	<i>Alexander Aetolus</i>	403
<i>Aenigma</i>	311	<i>Alexandri mors</i>	469
<i>Aere fulua</i>	345	<i>Alexander Molossus</i>	469
<i>Aeruscator</i>	364	<i>Alexandri epistola</i>	326.526
<i>Aeschylus</i>	467	<i>Ale in exercitu</i>	253.417
<i>Aesopi apologus de Casita</i>	84	<i>Alexis comicus</i>	72
<i>Aetates tres</i>	276	<i>Aluminis uis ignē depellit</i>	386
<i>Aetnae montis cōflagratio</i>	453	<i>Amaror</i>	56
<i>Aeuitas</i>	519	<i>Amata prima uirgo Vestalis</i>	24
<i>Affatim</i>	200	<i>ἀμπελώνες</i>	67
<i>Affectum</i>	391	<i>Ambitiosus</i>	235
<i>Affecta res</i>	111	<i>Ambiguum uerbum</i>	288
<i>Affectus & confectus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Amici causa an delinquendum</i>	
<i>Africanus & Tyberius Grac-</i>		<i>quandoq;</i>	5. & 6.
<i>chus amicissimi facti</i>	312	<i>Amici comitas minoris erga ma-</i>	
<i>Agentia uerba pro patientibus</i>		<i>iorem</i>	305
487		<i>Amicis disidētibus quid facien-</i>	
<i>Ager Pontinus</i>	234	<i>dum</i>	58
<i>Ager Vaticanus</i>	433	<i>Amorabundus</i>	291
<i>Agere cum populo</i>	339	<i>Amor ciuilis et opinabilis</i>	302
<i>Agrippæ unde</i>	432	<i>Analogia</i>	78
<i>Ahenum</i>	47	<i>Anates Ponticæ</i>	461
<i>Aius deus unde</i>	433	<i>Androdus seruus Dacus, et leo</i>	
<i>ἀϊαλιφῆ</i>	131	156	
<i>ἀϊασιχσι</i>	17	<i>Androgini</i>	227
<i>Albania</i>	225	<i>Anguis cum Scipione</i>	186
<i>Alce meretrix</i>	131	<i>Animal nullū sensu tactus. aut</i>	
<i>Alcibiades abiicit tibiam</i>	401	<i>gustus caret</i>	200
		<i>Animum</i>	

I N D E X

<i>Animum remittere</i>	474	<i>Apathia</i>	510
<i>Anio</i>	349	<i>ἀπαθρίας</i>	70
<i>Annales & historia</i>	161	<i>Apathia sectatores</i>	512
<i>Anneus Cornutus</i>	49	<i>Apeliotes uentus</i>	69
<i>Annibal decem captiuos Romã</i>		<i>Apiarium</i>	67
<i> misit</i>	213	<i>Appionis historia</i>	156
<i>Annibalis crudelitas</i>	51	<i>Appij Cæci filia</i>	252
<i>Annibalis exemplum</i>	144	<i>Apluda</i>	284
<i>Annibalis iocus ad Antiochum</i>		<i>ἀπλοδον</i>	242
<i> ibidem</i>		<i>Aqua niualis frugibus et arbo-</i>	
<i>Annosus</i>	104	<i> ribus fœcūda, sed hoībus po-</i>	
<i>Annus ex quot mensibus ætate</i>		<i> tu nimio insalubris</i>	498
<i> Homeri</i>	111	<i>Aquæ intercutis morbo arena</i>	
<i>Annus LXXIII in senibus</i>	392	<i> calens liberat</i>	501
<i>Anneus Seneca leui futiliq; iu-</i>		<i>Aquæ fontium, & fluuiorū an-</i>	
<i> dicio</i>	302	<i> congelentur</i>	450
<i>Anuis in genitiuo</i>	134	<i>Aquilo uentus</i>	69
<i>Anuli gestatio</i>	254	<i>Aquor, aris</i>	439
<i>Anomalia</i>	78	<i>Arbitrij libertas defenditur</i>	
<i>Antia lex</i>	<i>ibidem</i>		368
<i>Antigenidas tibicen</i>	401	<i>Arbitratus</i>	346
<i>ἀντιγένειδου τιβικῆς argumenta</i>	150.	<i>Arboretum</i>	441
<i> 243</i>		<i>Arbustum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Antiochus</i>	144	<i>Arcera</i>	519
<i>Antistita</i>	347	<i>Archefilai uerbum</i>	95
<i>Antonius Iulianus rhetor</i>	9.	<i>Archelaus, Mithrid. regis præ-</i>	
<i> 242.385.504</i>		<i> fectus</i>	386
<i>Anthropophagi</i>	225	<i>Archilochus Tullio Hostilio</i>	
<i>Aonia nunc Bœotia</i>	380	<i> imperante claruit</i>	467
		<i> a 3</i>	<i>Arco</i>

<i>Areopagitarum iudicium</i>	312	<i>Arrabo, Arra</i>	44
<i>Arena numero singulari</i>	501	<i>Arrogatio</i>	162
<i>Ariscon ex foemina mas, cui no-</i> <i>men Areuscusæ fuerat</i>	227	<i>Arrogationis uerba</i>	<i>ibidem</i>
<i>Argentum purum putum</i>	172	<i>Artemisia cum Mausolo</i>	263
<i>Argenti fodinæ</i>	71	<i>Arterias ad numerum moueri</i>	99
<i>Argcos</i>	260	<i>Arteria duplex</i>	486
<i>ἀργεῖσος uentus, latine Caurus</i>		<i>Arteria neutri generis</i>	275
66		<i>Aruales</i>	175
<i>ἀργυράριον</i>	286	<i>Aruales fratres</i>	<i>ibi.</i>
<i>Aristotelicarum artium duæ spe-</i> <i>cies</i>	525	<i>Arulator</i>	422
<i>Arietinum oraculum</i>	93	<i>Aruspicum perfidia</i>	122
<i>Arimaspi</i>	225	<i>Asculani</i>	389
<i>Arionis historia</i>	434	<i>Aselli Pessinuntij</i>	210
<i>Aristarchus grammaticus</i>	78	<i>Assentio</i>	79
<i>Aristagoras</i>	452	<i>Assentior</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aristeas Proconnesius</i>	225	<i>Assiduus ab assibus</i>	422
<i>Aristodemus</i>	286	<i>Aspectu in casu dandi</i>	135
<i>Aristoxenus musicus</i>	130	<i>Astraba</i>	284
<i>Aristotelis epistola ad Alexan-</i> <i>drum</i>	527	<i>Atabulus uentus</i>	71
<i>Aristotelis uerecundia</i>	327	<i>Aterina lex</i>	278
<i>Aristoteles quando natus</i>	468	<i>Atypus</i>	119
<i>Aristoteles</i>	109	<i>Atq; aduerbium</i>	277
<i>ἀριστοῦς</i>	67	<i>Atq; pro quam</i>	<i>ibidem</i>
<i>Arma contra patriam non su-</i> <i>menda</i>	6	<i>Atque atque si gemina sit, au-</i> <i>get</i>	<i>ibidem</i>
<i>Arma</i>	502	<i>Atq; praesertim</i>	<i>ibidem</i>
		<i>Atq; & deq; cõiunctiones</i>	<i>ibi-</i> <i>dem</i>
		<i>Atreus tragœdia Pacuuij</i>	324
		<i>Atrium</i>	

I N D E X

<i>Atrium</i>	418	ἀξίωμα	422
<i>Attilius regulus</i>	171	B Acchilydes	329
<i>Attica, ἀττική.</i>	381	B Bagra	171
<i>Avaritiam vitia omnia habere</i>		<i>Baiulus</i>	142
<i>putabant ueteres</i>	279	<i>Balbus</i>	119
<i>Avarus</i>	251	<i>Balnea Scie</i>	88
<i>Avaritia corpus hominis quo-</i>		<i>Barba rasa à senibus</i>	95
<i>modo effœminat</i>	88	<i>Barbarismus</i>	164.327
<i>Avaritia à sapientibus spreta</i>		<i>Barbarorũ consuetudo ad tra-</i>	
<i>ibidem</i>		<i>ctandas pugnas</i>	20
<i>Auentinus mons cur extra po-</i>		<i>Beata uita uirtute fit</i>	472
<i>merium</i>	337	<i>Bellaria</i>	334
<i>Auens</i>	500	<i>Bellum et pugna</i>	42
<i>Auerruncus</i>	154	<i>Bellum Pelopõnesiacum</i>	467
<i>Au particula</i>	389	<i>Bellum Samnitum</i>	469
<i>Aufero</i>	388	<i>Bellum Punicum</i>	470
<i>Augustus quo die natus</i>	393	<i>Bellum affectum</i>	391
<i>Augusti epistola ad Cæsarem</i>		<i>Beneficus ac liberalis</i>	445
<i>ibidem</i>		<i>Bias de re uxoria</i>	155
<i>Augusti laus</i>	272	<i>Bibax</i>	104
<i>Aulus Albinus</i>	285	<i>Bibofus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aulus Posthumius Torquatus</i>		<i>Bibliotheca Alexandria</i>	186
<i>dictator</i>	468	<i>Bibliothecam publicã quis pri-</i>	
<i>Aulus Gellius quo tẽpore</i>	516	<i>mus instituit</i>	<i>ibidem</i>
<i>Aurum coronarium</i>	145	<i>Bibliotheca tẽpli Traiani</i>	294
<i>Aurum Tolosanum</i>	100	<i>Bina corda habentia</i>	432
<i>Auspicia maiora</i>	338	<i>Bina iecora</i>	<i>ibidem</i>
<i>Auster uentus</i>	70	<i>Blaterones</i>	30
<i>Autumo</i>	388	<i>Bœotia comœdia</i>	94
		4 4	<i>Bœotia</i>

I N D E X

<i>Bœotia Aonia dicitur</i>	381	<i>Cellistratus orator</i>	105
<i>Boreas uentus</i>	69	<i>C. Bassus</i>	113
<i>Borysthenes fl.</i>	226	<i>C. Cæsar</i>	19
<i>Bosphoricum mare, Cimmeriū dicitur</i>	450	<i>C. Gracchus</i>	246
<i>Botulus</i>	422	<i>C. Gracchi & Ciceronis collatio</i>	248
<i>Bouinator</i>	285	<i>C. Mancinus</i>	204
<i>BOWTHS</i>	67	<i>C. Trebatius</i>	179
<i>Breviloquentia</i>	303	<i>C. Fabritius imperator</i>	27
<i>Brundisium portus</i>	225	<i>C. Tarratia</i>	175
<i>Brutiani cum Ro.</i>	250	<i>C. Tarratie honores</i>	<i>ibidem</i>
<i>Bucephalus Alexādrī equus</i>	141	<i>Camellia</i>	421
<i>Bucephalum oppidum</i>	<i>ibidem</i>	<i>Candens</i>	455
<i>Buceta</i>	278	<i>Cæscere pueros ī Albania</i>	225
<i>Bundus terminata nomina</i>	291	<i>Cannabus</i>	442
C <i>Aduceū, pacis signū</i>	276	<i>Cannensis pugna</i>	160
<i>Cæcias uentus</i>	71	<i>Caninum prandium</i>	369
<i>Cæcilius</i>	69.140.471	<i>Cantilena de Cænide & Cæneo</i>	227
<i>Cæcilius Sextus iureconsultus</i>	515	<i>Caper coleatus, quem Theocritus ἐπίσχον appellat</i>	231
<i>Cætero</i>	519	<i>Capitecensus</i>	426
<i>Cæruleus color</i>	81	<i>Capitium</i>	421
<i>Calabæriunculus</i>	421	<i>Capillo passo</i>	400
<i>Calceamentum</i>	179	<i>Capio, onis</i>	205
<i>Caldonia</i>	421	<i>Captiones dialecticæ</i>	490
<i>Caldor</i>	497	<i>Captiosis interrogatiōibus nō respondendum</i>	413
<i>Callens lingue</i>	444	<i>Captiuos sub corona uenundari</i>	
<i>Callimachus</i>	470		
<i>Calorificus</i>	449		

I N D E X

<i>dari</i>	199	<i>Caurus uentus</i>	70
<i>Capiti inscriptæ literæ</i>	452	<i>Ceditij uirtus</i>	96
<i>Capulica</i>	274	<i>Ceditius Tribunus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Carbilius Ruga primus fecit di</i>		<i>Celoces</i>	274
<i>uortium</i>	470	<i>Censoriæ animaduersiones</i>	139
<i>Carendum tui</i>	500	<i>Censores</i>	218
<i>Carmentæ duæ</i>	432	<i>Cepæ Pelusiotæ cur non edant</i>	
<i>Carneades</i>	471	530	
<i>Carneades uiolenta dixit</i>	209	<i>Cephisia uilla</i>	2
<i>Carptores</i>	501	<i>Cephisia locus in agro Attico</i>	
<i>Casita auis</i>	84	486	
<i>Casij miser interitus</i>	110	<i>Celatim</i>	322
<i>Castoris iuramentum</i>	283	<i>Cerites tabulæ</i>	430
<i>Castrensia uerba</i>	439	<i>Ceritum gratiæ apud Romanos</i>	<i>ibidem</i>
<i>Castrensis corona</i>	146	<i>Cerimonie unde</i>	127
<i>Casus interrogandi</i>	357	<i>Cerimonie Dialis</i>	260
<i>Catamitus</i>	206	<i>Cercyon Neptuni filius</i>	404
<i>Catafropium</i>	274	<i>Cercuri</i>	274
<i>Cateie</i>	273	<i>Certandum non esse cū inquisitissimis hominibus</i>	178
<i>Cattæ</i>	274	<i>Cerua Sertoria; et astutia</i>	404
<i>Cato Censorius</i>	340	<i>Cesellius Vindex reprehenditur</i>	188
<i>Cato</i>	471	<i>Chamæleontis natura</i>	256
<i>Catonis de furibus sententia</i>	297	<i>Chaldæi de stellarum motibus</i>	
<i>Cato Salonianus</i>	342	363	
<i>Catonum familia</i>	<i>ibidem</i>	<i>Chilo Lacedæmonius</i>	5
<i>Cato Uticensis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Chirodata uestis</i>	208
<i>Catomium</i>	421	<i>Cibus Pythagoreorū quis</i>	129
<i>Catulli laus</i>	217		
<i>Catulli locus</i>	185		
<i>Caudicæ</i>	274		

I N D E X

<i>Cibi diuersi in coenis regijs</i>		<i>Cœli partes quatuor</i>	69
210		<i>Cœlum singulariter</i>	303
<i>Cibus puerorum</i>	138	<i>Cœna lauta</i>	393
<i>Ciceronis locus</i>	28	<i>Cœna secundum legem Liciniam</i>	77
<i>Ciceronis error</i>	392	<i>Cœnarum sumptus</i>	393
<i>Cicero quando natus</i>	409	<i>Cœsius color</i>	81
<i>Ciceromastix</i>	436	<i>Cognobilis</i>	527
<i>Cidarum</i>	274	<i>Coibatur passiuè</i>	18
<i>Cimmeriũ mare cõgelatur</i>	450	<i>Coitus uenericus, morbi comitialis pars</i>	496
<i>Circuli septem in cœlo</i>	101	<i>Collicior</i>	421
<i>Circius</i>	71	<i>Coloniæ</i>	431
<i>Cis</i>	318	<i>Colores in oculis</i>	79
<i>Cissius mons</i>	385	<i>Color igneus, & flãmèus ibi.</i>	
<i>Citra calendas</i>	317	<i>Color sanguineus ibidem</i>	
<i>Citra</i>	<i>ibidem</i>	<i>Color croceus, aureus ibidẽ</i>	
<i>Ciuitas</i>	484	<i>Color ostrinus ibidem</i>	
<i>Classici</i>	208	<i>Columba lignea ab Archyta facta uolabat</i>	257
<i>Classicus scriptor</i>	504	<i>Colloquia auium interpretanda quomodo</i>	256
<i>Claustritimus</i>	314	<i>Comœdiæ Plauti quot</i>	92
<i>Clientes</i>	154	<i>Comici Latini</i>	406
<i>Climactericus annus</i>	392	<i>Comitia calata</i>	407
<i>Climaculæ</i>	273	<i>Comitia centuriata ibidem</i>	
<i>Climacteres</i>	102	<i>Comitia curiata</i>	162
<i>Cluniculi</i>	394	<i>Commutationes</i>	441
<i>Cn. Seius</i>	100	<i>Communia uerba</i>	397
<i>Cn. Martius Coriolanus</i>	467		
<i>Cn. Flavius Annij filius ædilis</i>			
177			
<i>Cocio</i>	422		
			Comp

I N D E X

Comperendinationes	371	Corbitæ	274
Comprecationes deorū	348	Corinthus Ephyre dicta	382
Cōpitalia Laberij	421.425	Cornelij Nepotis error	408
Compluria	164	Cornelius sacerdos pugnam Pharsalicam prædixit	401
Compluries	166	Cornucopiæ	16
Con præpositio	62	Cornutus Anneus	49
Concionem habere	339	Coronatriumphalis	145
Concio	484	Corona ciuica	ibidem
Concubitu in datiuo	135	Corona militaris uaria	ibidem
Cordalium Pl.comœdia	93	Corona obsidionalis	ibidem
Conijcere	135	Graminea	ibidem
Connexum	423	Corona muralis	146
Cōsiliarij mali reijciendi	477	Corona castrensis	ibidem
Consiliosus	128	Corona naualis	ibidem
Consolor	397	Corona oualis	ibidem
Cōsuetudo dñæ uerborum	319	Corona myrtea	ibidem
Consules quādo creari ex ple= be coepti	469	Corona oleagina	ibidem
Contagium	313	Coronarium aurum	145
Contemplo	489	Coronati serui uenibant	199
Controuersie genus quod ἄνω ῥος appellatur	242	Corpora apud Aegyptios a= periri	254
Conuiuium ex quatuor rebus constat	333	Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho	1
Conuiuuarum numerus	ibid.	Coruini qui	234
Conuiuales sermones	ibidem	Coruini pugna	ibidem
Conuiuij dominus qualis	ibi.	Crassus Mutianus quinq; præ= cipua dona habuit	26
Copiarum	439	Crassi gesta in Asia	ibidem
Cor masculino genere	188	Crates	

I N D E X

<i>Crates</i>	78	<i>De, præpositio</i>	184
<i>Creta Aëria</i>	381	<i>Debitio & habitio gratiæ</i>	10
<i>Crepidæ</i>	348	<i>Decemviri</i>	467
<i>Crepidarius</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decima nomen parçæ</i>	110
<i>Crepidarium cultellum</i>	<i>ibi.</i>	<i>Decretum</i>	423
<i>Crepidulæ</i>	<i>ibidem</i>	<i>Decreta naturæ</i>	308
<i>Cretensium mos in conferen-</i>		<i>Decimi mensis partus</i>	108
<i>dis prælijs.</i>	20	<i>Decuriæ</i>	484
<i>Crystallus</i>	498	<i>Defendere</i>	222
<i>Critolaus peripateticus</i>	471	<i>Deiurium</i>	214
<i>Croesi filius mutus</i>	143	<i>Delicia ï singulari nũero</i>	502
<i>Ctesias historicus</i>	225	<i>Delphinus amasius</i>	202
<i>Cubus</i>	35	<i>Demades</i>	287
<i>Cultus Hortensij</i>	10	<i>Demetrius</i>	410
<i>Cultus Demosthenis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Demosthenes lana multa collũ</i>	
<i>Cumprime</i>	440	<i>circumvoluit</i>	286
<i>Cuneus</i>	253	<i>Demosthenis dictum de Lai-</i>	
<i>Cupediæ ciborum</i>	180	<i>de</i>	17
<i>Cupressi quomodo serãtur</i>	107	<i>Demosthenis munditia</i>	10
<i>Cupressus mascul. generis</i>	345	<i>Demosthenes ad Callistratum</i>	
<i>Cursim</i>	322	<i>uenit</i>	105
<i>Cursus lunaris</i>	101	<i>Demosthenis uerbum et mors</i>	
<i>Curro cecurri</i>	203	451. 469	
<i>Cyclopes</i>	225. 404	<i>Democritus Protagorã ad phi-</i>	
<i>Cynocephali</i>	226	<i>losophiam inuitat</i>	142
D <i>Arius</i>	452	<i>Democritus quo tempore</i>	468
<i>δαριος</i>	67	<i>Democritus philosophus se ex</i>	
<i>Datiuus quartæ inflexiõis</i>	134	<i>cæcauit</i>	262
<i>Datiuus quintæ</i>	240. 241	<i>Democritus</i>	468

Dentes

I N D E X

Dentes in septem primis men= sibus gignuntur	102	Dies dij	ibidem
Deo cui rem diuinam facere o= porteat non esse certum	83	Die crastini	273
Deorum nomina Rom.	153	Die quarto	271
Deprecor	184	Die quinto	ibidem
Depudicare	421	Die quinti	272
Deq; contraria significat, Atq; 267		Die pristini	ibidem
Descendidi	204	Dieperendini	273
Diagoras tres filios habuit	107	Dienoni	ibidem
Diagoræ obitus	ibidem	Diespiter	153
Diarium	162	Dies iusti	322
Dialectica laus	424	Die proximi	273
Dialecticæ captiones	413	Diem diffindi	373
Dicendi genera tria	208	Diffinitio ex quibus	117
Dicturum inimicos Cic.	14	Digamma	379
Dido incesu serio instans ope ri	232	Digestio quomodo fiat	117
Dierum obseruatio	90	Dignor passiuæ	399
Dierum diuisio	ibidem	Dij immortales dicuntur	62
Dies ciuilis	92	Dijouis	153
Dies quibus halcyones nidu= lantur	101	Diluxerit	90
Dies innominabilis	127	Diluculare	187
Dies religiosi	ibidem	Dimidium	105
Dies nefasti,atri	160	Dimidiatum	ibidem
Dies alliensis	127	Dimidium plus toto	476
Dies patrio casu	240	Diodorus cui Crono cogno= mentum	288
		Diogenes Cynici dictum	64
		Diogenes modesta dixit	209
		Diogenis responsio	490
		Diogenes Stoicus quãdo	471
			Dion

I N D E X

Diomedis & Glauci permutatio	72	sia incensore	52
Dionysia gesticularia	11	Edulcare	406
Dionysius Siciliae tyrānus	469	Effatus	336
Dioxippus	456	Effascinantes uoce	226
Disciplina rhetorica	316	Egregius an egregi in uocatio	379
Disciplinosus	128	Eloquentia	30
Disiunctum	152	Elops Rhodius	210
Dispersis	400	Elucus	429
Diuinatio in oratione	48	Elutriare	421
Diuortium primum	120, 471	Eleusinium certamen	402
Diurnare	440	Empedocles	467
Dolentia,æ	500	Empedoclis carmen	130
Dolobella mulierem ream	A=	Emplastrum	422
thenas misit	312	Ennij natiuitas	430
Dolus	313	Enses	273
Doloris natura	510	Ennius tricolor	462
Doloris tolerantia	307	Ennianista	480
Domitius insanus	483	ἐπαγωγὴ res sophistica	195
Dominatu in datiuo	135	Epicuri uerbum reprehenditur	55
Domus domuis	134	Epicurus	470
Draco legislator	295	Epicuri uoluptas	228
Dulcioriloquus	501	Epicteti uersus	65
Duo & uicesimo	144	Epictetus Roma discessit	397
Durities, Duritudo,	440	Epitritos	491
Blandita oratio	289	Ephemeris	161
Ebrietatis laus	386	ἐπίσιον	439
Ebriosus philosophus	ibidem	Ephyrae	381
Edictū de templi Dianæ	Ephe		

Eques

I N D E X

Eques pro equo	481	Euronotus	ibidem
Equites pedarij	113	Exactus pecuniam	399
Equitare	481	Exaduersum	201
Equus equitibus corpulentis adimitur	140.218	Exequiæ	503
Equus Alexandri	141	Exigor	399
Equus Scianus	99	Exortus & occasus mobilia et uaria sunt	69
Equi Diomedis	ibidem	Expaffum	400
Equorum color	100	Expergere	177
Errabundus	293	Explicauit	16
Errare	429	Extergor	78
Erraticæ stelle	101.365	Extrilidus	492
Errones	101	Æquis	207
Error Corn. Nepotis	408	F Abij interfecti	467
Esse & erit	448	Fabius ad Carthaginen= ses	276
Esito	229	Fabij annales	143
Esuritio	414	Faba nociua	130
Etesia uenti	71	Fabis non esse usum Pythago= ram	ibidem
Euathlus cū Prothagora	150	Fabritius Lucinus	125
Euclidis uersutia	178	Fabritius ad Pyrrhum	98
Eudoxus	468	Fabritius, cum Samnites aurū donarent quid	27
Euphorbus post Pythago.	131	Facies et faciū in genitiuo	241
Eupolidis uersus	29	Facies	240
Euripidis laus	281	Faces	273
Euripidē quinque & septuagin= ta tragœdias scripsisse	443	Facinus	313
Euripidis genus et mors	402	Facundiosus	128
Euripides	468		
Eurus uentus	69		

Fallaciosa

I N D E X

<i>Fallaciosa argumenta</i>	194	<i>Ficre</i>	300
<i>Falsi testimonij poena</i>	523	<i>Figurarum genera duo</i>	34
<i>Fames famij</i>	240	<i>Figura à fingendo</i>	36E
<i>Famis uis non tolerabilis</i>	415	<i>Fily quomodo alendi</i>	299
<i>Fames quomodo sustentanda</i>		<i>Filiorū in patres officiū</i>	46
<i>ibidem.</i>		<i>Filiorum et parentum inuicem</i>	
* <i>Famosus</i>	127	<i>officia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fascinare</i>	429	<i>Figuræ geometricæ</i>	34
<i>Fascinum</i>	<i>ibidem</i>	<i>Finis hic & hæc</i>	345
<i>Fatum & necessitas</i>	323	<i>Fistula C. Gracchi conciona-</i>	
<i>Fatum</i>	168	<i>toria</i>	2E
<i>Fatiscor</i>	438	<i>Flagitium & uitium</i>	32
<i>Fauisse capitolinæ</i>	56	<i>Flaminis Dialis ceremonie mul-</i>	
<i>Fauces, & uestibulum</i>	419	<i>tæ</i>	258.259
<i>Fauonius uentus</i>	70	<i>Flamen Dialis</i>	258
<i>Febris quartanæ laus</i>	457	<i>Flammigare</i>	454.
<i>Fecialis uerba</i>	416	<i>Flauissæ thesauri</i>	56
<i>Fenestellæ error</i>	409	<i>Flauus color</i>	80
<i>Ferie præcidanæ</i>	124	<i>Flores uini</i>	284
<i>Ferie uindemiales</i>	417	<i>Fluctui in casu patrio</i>	134
<i>Ferie æstiuæ</i>	242	<i>Flumina magna quæ</i>	252
<i>Ferre quid significet</i>	32	<i>Fœcunditas</i>	429
<i>Festinare & properare</i>	43E	<i>Fœdisfragi</i>	500
<i>Festus Posthumius</i>	513	<i>Fœminæ in mares</i>	227
<i>Festucaria uis</i>	532	<i>Fœnerator</i>	429
<i>Ficedula auis</i>	394	<i>Fœnus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Fides alieno ictu sonare</i>	229	<i>Fœneror pro fœnero</i>	489
<i>Fidium natura</i>	<i>ibidem</i>	<i>Folia olearum brumali & sol-</i>	
<i>Fides seruata</i>	52E	<i>stitiali die uerti</i>	229

Fontium

I N D E X

Fontium & fluuiorum aquæ	Fumus	503	
an congelentur	450	Fumare Aethnam	454
Forma stata	152	Funis masculini & foeminini	
Forma uxoria	ibidem	generis	346
Formidolosus	235	Furis nocturni poena	516
Forum Traiani	351	Fur, furuum	33
Fortescere	500	Furius Camillus	468
Fortitudo	311	Furta per lancem & licium	296
Fraces olei	285	Furtum Aegyptijs licitum, lace-	
Frameæ	273	demonijs laudatum	297
Frater unde	332	Furti qui teneantur	298
Fratres aruales	175	Furius poëta	488
Frequentatiua uerba	228	Furum punitio	295
Frequentamenta	21	Furtorum quæstiones cum lan-	
Fretum Plauti comœdia maxi-		ce, & licio	296. 426
me genuina	93	Furtum conceptum & obla-	
Fretu quàm freto scribere mol-		tum	297
lius teretiusq; uisum Cice-		Futilis philosophia quæ argu-	
roni	346	tius est plena	270
Frigorificum maxime omnium		G allus gallice	79
acetum est	450	G allice, uerbū nouū	348
Frons in acie	253	Gallus Asinius	436
Frons uirili genere	394	Gallus à Coruino uictus	234
Frons, tis	ibidem	Gaudium ingens mortis cau-	
Fruifcor	438	sa	107
Frustrari & frustratus	475	Gauli	274
Fuisse in potestatem	15	Genethliaci qui	363. 370
Fuisse in mentem	ibidem	Genitiui & datiui quarta de-	
Fuluum	80	clinationis	134
		b	Geni

I N D E X

Genitiuus quintæ declinatio=		H Litera	47
nis	240	Habeo curam uestri an	
Geometria triplex	433	uestrum	527
Gesa	273	Habētē mltā, multis egere	230
Geseoretæ uel Geseoretæ	274	Halcyones aues	101
Gignendi tempus	108	Habere gratiam	9
Giluum uinum	362	Halyattes rex in prælium	20
Gladiorum nomina	273	Hallucinari	47.429
Glans Iberica	210	Hamilcaris pronuntiatio	124
Glaucus, Glaucopis	81	ἄμωα quid	67
Glauci & Diomedis arma	72	Harmodius	223
Globus	253	Hasdrubalis pronuntiatio	124
Glossaria mortuaria	483	Hasta	273
Gracchi oratio	289	Hastæ martiæ motæ i tēplo	123
Gracchi parsimonia	397	Hegeſias	225
Gratia	313	Hellanici ætas	405
Gratiosus	235	Helluari	47
Gracilentus	131	Hellebori species	460
Grassator	280	Heliuſ Meliffus	481
Grauitatis officium	178	Heliuſ Tubero	37
Græci quō naues ſuebant	442	Hemiolios	491
Græca quomodo uertenda		Heracliti dictum	535
282.230.293		Hercules	262.283
Grues Melicæ	210	Herculis mensura	I
Gubernium	421	Hermaphroditi	227
Gurdus	ibidem	Hermundulus	416
Gustus ac tactus	495	Herodotus fabulator	102
Guttum	450	Herodoti ætas	405
Græci Historici	225	Herodotus de leonibus	328
		Hersilia	

I N D E X

<i>Herfilia</i>	350	<i>Humanæ literæ</i>	<i>ibidem</i>
<i>Hesiodus</i>	103.466	<i>Humanior</i>	340
<i>Hexametri uerfus</i>	491	<i>Humani corporis mos adole=</i>	
<i>Hiatus uocalium</i>	217	<i>scendi</i>	101. & seq.
<i>Higinus grammaticus</i>	35	<i>Hyades</i>	331
<i>Hippagines</i>	274	I <i>Acere</i>	51
<i>Hipparchus</i>	467	I <i>Iactare</i>	<i>ibidem</i>
<i>Hiftius</i>	452	<i>Iaculorum uocabula</i>	273
<i>Historia</i>	161	<i>Ialyfis imago</i>	411
<i>Hædus ex Ambracia</i>	210	<i>Iapyx uentus</i>	69.71
<i>Homeri patria</i>	103	<i>Icti genitiuus</i>	239
<i>Homeri Hefiodiq; ætas</i>	103.466	<i>Idæus præco Troianorū</i>	355
<i>Homo non bonæ rei</i>	372	<i>Ignarus</i>	237
<i>Homo quomodo in utero for=</i>		<i>Ignis urinam laceffat</i>	497
<i>metur</i>	102	<i>Ignofcentiæ</i>	197
<i>Homo leana</i>	422	<i>Illaudatus quis</i>	51
<i>Hominiſ definitio</i>	117	<i>Imbellia, imbelliæ</i>	144
<i>Honeſtum bonum</i>	309	<i>Imparilitas</i>	164
<i>Honera</i>	47	<i>Impeccabilis</i>	464
<i>Honos etiam malus</i>	314	<i>Impendio loquacior</i>	2
<i>Honor ſenectæ habitus</i>	60	<i>Imperceptiora</i>	268
<i>Honuſtum</i>	48	<i>Impete pro impetu</i>	500
<i>Hortenſij cultus & geſtus</i>	10	<i>Impoliticiæ</i>	131
<i>Hortenſij dictum</i>	<i>ibidem</i>	<i>In præpoſitio</i>	62
<i>Hortor</i>	397	<i>In mentem fuit</i>	15
<i>Hoſpitiſ gradus in officio</i>	154	<i>Inamabilis</i>	52
<i>Hoſtiæ bidentes</i>	419	<i>Inaurita</i>	200
<i>Hoſtiliſ Mancinſ</i>	132	<i>Inanes gloriæ flare</i>	2
<i>Humanitas</i>	339	<i>Inora</i>	200
		b 2	<i>Inaud</i>

I N D E X

<i>Induditiunculae</i>	165	<i>Ingeniosus</i>	127
<i>Incentiones</i>	132	<i>Ingenui</i>	163
<i>Incestus</i>	346	<i>Ingenium ingurgitare</i>	387
<i>Incipio</i>	136	<i>Inhumanus</i>	62
<i>Inchoare</i>	47	<i>Inimicitiae an in singulari</i>	502
<i>Incontinentia</i>	463	<i>In im aduerbia</i>	302
<i>Incontingens, uel intemperans</i>		<i>Inijce</i>	136
476		<i>Iniuria factum itur</i>	258
<i>Incoibilis</i>	142	<i>Iniuriae</i>	134
<i>Inclinamenta</i>	127	<i>Iniuriae poena</i>	517
<i>Inclytus</i>	62	<i>Inlatebrare</i>	438
<i>Incitabulum</i>	387	<i>In medium relinquere, & po=</i>	
<i>Incuria</i>	132	<i>nere</i>	439
<i>Inculpatisima uita</i>	372	<i>Inquinamentum</i>	52
<i>Inculpatus</i>	51	<i>Insanus</i>	62
<i>Indeses</i>	218	<i>Insecciones</i>	<i>ibidem</i>
<i>Indoctius & apertius</i>	308	<i>Insignite loqui</i>	183
<i>Induciae qua ratione dictae</i>	41	<i>Inscriptiones seu tituli libro=</i>	
<i>Industria</i>	313	<i>rum</i>	534
<i>Induxit. sefellit</i>	356	<i>Insilio</i>	136
<i>Industriae celeritas</i>	255	<i>Insolens uerbum atque inau=</i>	
<i>Indigentia ex copia</i>	230	<i>ditum</i>	19
<i>Indiget em immortalem</i>	62	<i>Insubidus</i>	506
<i>Inferie</i>	503	<i>Insubide</i>	2
<i>Infelix</i>	62	<i>Instare</i>	40
<i>Inferae aues</i>	174	<i>Instar</i>	521
<i>Infestus unde</i>	235	<i>Interstitio</i>	522
<i>Infra classem</i>	208	<i>Instrumenta musica cur in ca=</i>	
<i>Infortunitas</i>	167	<i>stris</i>	20
			<i>Interibi</i>

I N D E X

Interibi	97	punitur	316
Intentio	362	Iudicis officium	373
Interrogandi casus	357	Iudicia priuata	ibidem
Intercutia uitia	330	Iudicij quoddam genus diuina	
Interpretor	398	tio dicitur	48
Internecinum morbi genus		Iulius Paulus	143. 499
45		Iumentum	519
Intestabilis	175	Iuniores	276
Intolerantia	463	Iupiter Olympius	I
Intra modum	320	Iupiter unde dicatur	153
Intra oceanum	318	Iusiurandum Romanis inuio-	
Intra calendis	317	latum	213
Intra montem Taurum	320	Ius uocationis	335
Inualentia	54	Ius præhensionis	ibidem
Inuidiosus	235	Ius profrendi pomerij	336
Inuolucris	84	Ius trium liberorum	112
Iouis filij prudentissimi	404	Ius sponsaliorum	121
Iouem lapidem iurare	36	Iustitia quid sit	167
Ira quid, & eius signa	44	Iustitiæ imago	377
Ire curriculo	449	Iustitium	522
Irroborare	36	Iuuenta	277
Isagoge	422	κέλητες	274
Ischiadici	132	κόλασις	181
Isigonus nicæensis	225	κύβος	35
Istrus fluiuus	252	κύαμορ	129
Italia unde	278	L abandria	421
Italia armentosissima	278	Laberij arrogantia	459
ἰταλί	278	Laberij dictum	114
Iudex pecunia uictus, capite		Laberij poetæ uersus	263

I N D E X

<i>Labeonis commentaria</i>	24	<i>Leges sumptuariæ</i>	76
<i>Labiæ</i>	251	<i>Leges duodecim tabularũ</i>	515
<i>Laboriosus</i>	235	<i>Legitimus</i>	314
<i>Lacedæmonij uicti</i>	468	<i>Lembus</i>	274
<i>Lacedæmones cum tibijs in ac-</i>		<i>Legio</i>	417
<i>ciem profiscuntur</i>	20	<i>Leonidas</i>	97
<i>Lacerna</i>	347	<i>Leontes Ariolus</i>	94
<i>Lac plurali numero caret</i>	504	<i>Leo & Androdus seruus</i>	156
<i>Lachrymæ</i>	47	<i>Lepida in conuiuio quæren-</i>	
<i>Lacus Auernus</i>	291	<i>da</i>	180
<i>Lactis uis</i>	299.300	<i>Leporaria</i>	66
<i>Lælius Varronis præceptor</i>		<i>Lepus unde</i>	33
422		<i>Lepores habentes bina iecora,</i>	
<i>Lælius in Crotopegnijs</i>	77	<i>& corda</i>	432
<i>Læticia</i>	82	<i>Lepidus & Fuluius Flaccus ac-</i>	
<i>λαγώς</i>	33	<i>mici facti</i>	313
<i>λάλως</i>	29	<i>Lestrigones</i>	404
<i>Leænæ partus</i>	328	<i>Leuitas</i>	205
<i>Letabundus</i>	293	<i>Leuis</i>	ibidem
<i>Laus meretrix</i>	16	<i>Leuare tempus</i>	490
<i>Lancea</i>	273.410	<i>Leuatiore ac leuiores gelu du-</i>	
<i>Lapsare</i>	27	<i>rantur</i>	450
<i>Largior, aris</i>	398	<i>Leucas oppidum</i>	26
<i>Laudari frigide turpius quam</i>		<i>Lex</i>	265
<i>uituperari</i>	497	<i>Leges Sempronie</i>	249
<i>Laudare est nominare</i>	52	<i>Lex Aterina</i>	279
<i>Lauor</i>	78	<i>Lex Lycurgi</i>	60
<i>Lebadia oppidum</i>	307	<i>Lex Syllæ</i>	77
<i>Legati Mileti</i>	286	<i>Lex Licinia</i>	77.519
		<i>Lex</i>	

I N D E X

Lex Popilia	23	Libros ad legendum quis pri-	
Lex Papia	23	mum dederit	185
Lex Aemilia	77	Librorum numerus à Ptole-	
Lex Fannia	76.519	mæis conquistus	ibidem
Lex antia	78	Licinius imbrex	350
Lex Iulia	78.371	Lictor	304
Lex centumviralium causa= rum	426	Licium	297.305
Lex Aebutia	ibidem	Lignor	439
Lex Atinia	447	Lignum alumine illitum non ardere	385
Lex talionis	517	Linea quid	35
Lex Stolonis	519	Linguam recondendam Hefio dus	29
Lex Voconia	208.446.519	Lingua infrenis	29
Lex usurpandi	91	Lingua qualis esse debeat	27
Lex Portia	249	Linguaces	30
Lex Aufeia	287	Lingula	274
Lex decemviralis	518	Lingua Latina magis inops q̄ Græca	79
Libentia	387	Literæ ad Pyrrhum	98
Liberos alendos esse proprio lacte	299	Literarum ordo	514
Liberi pro uno filio	59	Liticines	524
Liberalis	445	Literator	420
Libertini adoptari possunt	163	Litem contestari	150
Libs uentus	70	Lituus quid	148
Libra, & selibra	214	Lituus auguralis	ibidem
Librilis	520	Locutulei	30
Libri Sibyllini	34	Locuples	25E
Liburni quomodo naues sue= bant	442	Locus Tullij pensatus	13
		b 4	Lon

I N D E X

Longæuus	61	M acedonia Emathia	38x
Longæ naues	274	Macedo philoso.	330
Loquacitas inanis culpatur		Machere	273
27		Magistratus maiores	337
Loquacitas stulta	ibidem	Magniloquentia	96
Loquentia	30	Maiores magistratus	337
Lorarij	250	Maiora aufſicia	338
Lorca	271	Maiorum honor quondã	60
Loricatus furculus	451	Magnum uiaticum	439
Lucetius	153	Malaxare	421
L. Liuius poëta	470	Malitia	207
Lucilius de oſtreis, echinis, mu-		Mali argento digni	223
ribus	530	Malitia ſumma miſeria	472
Lucilius de lege Fannia	77	Mammofus	104
L. Scipio Aſiaticus	215	Mancipia ſub corona uende-	
L. Papyrius	112	bantur	198
L. Sicinius Dentatus	57	Mancipium morboſum uitio-	
L. Torquatus	11	ſum'ue	119
Luteſcere	425	Manciola	500
Luteus color	80	Mandata an ſemper ſint facien-	
Lufcioſus	119	da	25
Luxuria in cœnis	393	Manliana imperia aſpera	25.
Luxuries luxurij	240	239	
Luna adoleſcente & deficïente		Mãlij Torquati hiſtoria	238
quæ creſcant, & quæ tabe-		Manulia meretrix	132
ſcant	530	Manuatus	421
Lyntres	274	Manubiæ	52.356
Lysiæ oratiões à Platonis quo		M. Manilius	468
modo differant	49	M. Cicero de iure ciuili	37
		Marath	

INDEX

<i>Marathonia pugna</i>	467	<i>Mei, & Mi</i>	357
<i>Mareplacide</i>	274	<i>Medium uinum</i>	363
<i>Mare Bosphoricum congelatur</i>	450	<i>Mediæ naues</i>	274
<i>Mariti officium erga uxorem</i>		<i>Mediocris</i>	<i>ibidem</i>
32		<i>Megarenses Athenas intrare non audebant</i>	178
<i>Maris color à uento mutatur</i>	87	<i>Mellaria</i>	67
<i>Marspiter</i>	153	<i>Melissus Helius</i>	482
<i>Marsus filius Circes</i>	428	<i>μελισσῶνες</i>	67
<i>Marsi populi uirulenti ibidem</i>		<i>Memordi</i>	203
<i>Masilia</i>	261	<i>Memoriarum</i>	257
<i>Mater familiâs</i>	482	<i>Memnon nocticolor appellatus</i>	500
<i>Matrimus</i>	22	<i>Mendacium dicere</i>	288
<i>Matrona</i>	482	<i>Mendicimonium</i>	421
<i>Mature</i>	254	<i>Menedemus Rhodius</i>	326
<i>Maturare</i>	<i>ibidē</i>	<i>Menippea, seu Cynice Varonis satyræ</i>	64.361
<i>Maturitas</i>	<i>ibidem</i>	<i>Menippus philosophus</i>	64
<i>Maturi fructus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Mens uiri prudentis</i>	359
<i>Mathematici</i>	18	<i>Men, æ secūda et bellaria</i>	334
<i>Maurus maurice</i>	79	<i>Mentiri</i>	288
<i>Mausolus</i>	263	<i>Mesancule</i>	273
<i>Mausoli potio</i>	<i>ibidem</i>	<i>Metellus de uxore ducēda</i>	11
<i>Mausoli sepulchrum</i>	<i>ibidem</i>	<i>Metellus aduersus Manlium</i>	178
<i>Mausolus tragœdia</i>	<i>ibidem</i>	<i>Metæ trianguli</i>	35
<i>Menâder quot tragœdius scripsit</i>	443	<i>Mety Suffety historia</i>	523
<i>Menander</i>	74	<i>Metrorum obseruatio</i>	491
<i>Mecastor</i>	283		b 5 Me

I N D E X

Metus	237	Modus A. Gellij inter studentium	533
Mihi est nomen Iulium	409	Molæ trusatiles	94
Milesiarum uirginum suspensio	395	Mons ex sale mero magnus	72
Militaris musicæ disciplina	20	Mons Auentinus	337
Miles infrequens	417	Monomeri	226
Militibus uenâ solui per ignominiam	253	Morbosus	119
Militaria uocabula	253	Morbus & uitium	120
Mile hominum occiditur	30	Morbus cholicus	307
Milonis interitus	400	Morbus santicus	417.519
Minos	404	Morta, nomen Parcæ	110
Miscella & confusanea doctrina	430	Moriens quâdo moriatur	180
Miracula uaria	216. & 225	Mors	55
Misereri uestrum	527	Mortales	360
Mithridatis antidotus et mors	461	Mortuaria glossaria	483
Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percalluisse	ibidem	Mortui præ gaudio	107
Moechimonium	421	Mos antiquus senatorum	39
Mœnia	502	Mos antiquus	375
Modice	320	Mulcedo	506
Modus mutandi sententias	230	Mulieres abstemiæ	271
Modus & spatium plantæ Heraculis	I	Mulieres steriles	120
Mos ingrediendi prælium ad tibicinum modulos à quibus	22	Mulieribus non licuit iurare per Herculem	283
		Mulierofus	127
		Multam dicere	279
		Multam facere	ibidem
		Multicoloria	294
		Multiformia	ibidem
			Mul

I N D E X

<i>Multijuga</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neapolis</i>	242
<i>Multijuga ac sinuosa</i>	<i>questio</i>	<i>Ne particula</i>	350
373		<i>Neceſſitas</i>	325
<i>Multigrumis</i>	501	<i>Neceſſitudo</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mundus muliebris</i>	116	<i>Neceſſarij</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muneror pro munero</i>	489	<i>Negotia umbratica</i>	89
<i>Municeps</i>	430	<i>Neptuni filij</i>	404
<i>Municipium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neptuni nomina</i>	83
<i>Muralis corona</i>	146	<i>Neq; id quoq;</i>	440
<i>Muræna tarteſſia</i>	210	<i>Nequam</i>	206
<i>Murices</i>	171	<i>Nequitia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Murina</i>	271	<i>Nequiter</i>	412
<i>Mus philoſophus</i>	64	<i>Nerati j petulantia</i>	517
<i>Muſonij ſapiens dictum</i>	412	<i>Nerienes</i>	350
<i>Mutare</i>	76. 478	<i>Nerio Martis uis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Muti magiſtri</i>	371	<i>Nero, fortis</i>	<i>ibidem</i>
<i>Mutus loquebatur</i>	149	<i>Neruiæ</i>	229
<i>Myops</i>	120	<i>Neruularia comœdia</i>	93
<i>Myoparones</i>	274	<i>Nescis quid ueſper ſerus ue-</i>	
N <i>Acuius in carceratus ſcri</i>		<i>hat</i>	332
<i>psit comœdias</i>	94	<i>Nescius</i>	237
<i>Nanus</i>	512. & 513	<i>Neſtor triſeculi ſenex</i>	501
<i>Nafamones</i>	428	<i>Nicias</i>	98
<i>Nata res</i>	335	<i>Nidum migravit</i>	86
<i>Natura</i>	324	<i>Nigidianæ commētationes cur</i>	
<i>Natura an morbos fecerit</i>	167	<i>in uulguſ non exeant</i>	514
<i>Naualis corona</i>	146	<i>Nigror</i>	81
<i>Nauium genera</i>	274	<i>Nilus fluiuius</i>	252
<i>Nauſicaa</i>	231	<i>Niobes filij</i>	529
		<i>Nite</i>	

I N D E X

Nitescit	183	Numina laeva	354
Nivalis aqua potui	peffima	Nummosus	126
497		Nuperrime	171
Noctescere	488	vsq̄	181
Noctes Atticæ	533	O	135
Nocticolor	500	Obesus	500
Nola iugo à Vergil.	216	Obijces	137
Nolo	206	Oblitera gens	500
Nomina in ofus	126, 235	Obnoxius	211
Nomina in bundus	291	Obsidionalis corona	145
Nomina non sunt positiua, sed		Oceanus lunæ comes	364
naturalia	250	Otiosus à metu	85
Nomina fortium seruis nō dan		Occurri	204
da	223	Oculi ludibundi	95
Nona parca	110	Odium Atheniensium	178
Nostri, & Vestri	527	Offendere	222
Notationes temporum	465	Officia filiorū in parentes	53
Notæ uocum	327	Officiorum gradus	154
Notus uentus	70	Officiorū obseruatio inter pa-	
Nouitium, nouum	172	tres & filios	46
Nouissimus	266	Officia iudicis dubia	373
Nouissime	ibidem	Officiosus	127
Nuces Thasiæ	210	Offuciæ	364
Nucluriæ	274	Oleagina corona	145
Nudiusquartus	273	Oleū cur sæpe cōgelascit	449
Nugalia	116, 211	Olympicum stadium	1
Numerus conuiuiarum	332	Olympias Alexan. mater	186
Numero legere	523	326	
Numeri septenarij uis	101	Onesicritus	225

Operæ

I N D E X

<i>Operæ in foro</i>	372	P <i>Abulor, aris</i>	439
<i>Opicus, a, um</i>	67.294.331	<i>Pacificatio</i>	189
<i>Oppido quàm peritus</i>	200	<i>Pacificator</i>	373
<i>Opulescere</i>	488	<i>Pacuvianum carmen</i>	41.370
<i>Opus sibi</i>	440	<i>Pacuius</i>	324.171
<i>Orbis militare uocab.</i>	253	<i>Pactitia pugna</i>	42
<i>Orationem in pectore, non in ore nasci</i>	27	<i>Palatum habere</i>	394
<i>Oratio C. Gracchi in Popiliũ</i>		<i>Palme natura</i>	95
289		<i>Palma Aegyptia</i>	210
<i>Orchius thesaurus</i>	41	<i>Paludamentum</i>	179
<i>Ordo rogandi sententias</i>	128	<i>Pamphila</i>	401
<i>Ordo literarum</i>	245	<i>Pancratiastæ</i>	358
<i>Orestis corpus</i>	102	<i>Panis fursureus</i>	284
<i>Orioles</i>	274	<i>Papyrius Prætextatus</i>	39
<i>Ornatu in datiuo</i>	135	<i>Paradisus</i>	66
<i>Ornithones</i>	66	<i>Parcæ quæ & unde</i>	110
<i>Oropi uastatio</i>	209	<i>Parcere uitam</i>	434
<i>Orthium carmen</i>	435	<i>Parcus unde</i>	115
<i>Oscedo</i>	129	<i>Parentibus esse parendũ</i>	53
<i>Oscitatio</i>	<i>ibidem</i>	<i>Pariendi tempus</i>	108
<i>Oscitatio in partu letalis</i>	112	<i>Parones</i>	274
<i>Oscus osce</i>	78	<i>Parsimonia ueterum</i>	76
<i>Ostrea Tarentina</i>	210	<i>Partim hominum</i>	257
<i>Osus finita</i>	126.235	<i>Partus quinq; puerorum</i>	246
<i>Oualis corona</i>	146	<i>Partus urfi</i>	453
<i>Ouatio</i>	<i>ibidem</i>	<i>Passis uelis & manibus</i>	400
<i>Ouis masculini generis</i>	279	<i>Passiua pro actiuis</i>	489
<i>Oxiæ</i>	274	<i>Passum</i>	271
		<i>Passum à pando</i>	400
			<i>Patæ</i>

INDEX

<i>Patauium</i>	401	<i>Peposci</i>	203
<i>Patrimus, ma.</i>	22	<i>Pepugi</i>	<i>ibidem</i>
<i>Pater</i>	154	<i>Peranna</i>	419
<i>Patronus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Perdolitum est</i>	238
<i>Patrocinium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Peregrinus philosophus cogno-</i>	
<i>Patritij Megalenses</i>	475	<i>mento Proteus</i>	315
<i>Paupertinus</i>	381	<i>Perdices bina corda habentes</i>	
<i>Pauus è Samo</i>	210	432	
<i>Pauimentum</i>	179	<i>Perpensatio</i>	47
<i>πάθῃ</i>	511	<i>Periclis responsum</i>	6
<i>παράλειμμα</i>	181	<i>Periculum</i>	313
<i>παράνεως</i>	<i>ibid.</i>	<i>Perfuit familiaris</i>	32
<i>παρουτομα</i>	185	<i>Per incertum stolidior an u-</i>	
<i>Peccatus peccatu</i>	346	<i>nior apud Sallustium quid</i>	
<i>Peccatum purgari</i>	265	478	
<i>Peccata tribus de causis puniū-</i>		<i>Per lancem licium q; furta</i>	296
<i>tur</i>	181	<i>Pernicij genitiuus</i>	241
<i>Pectunculus Chius</i>	210	<i>Perses</i>	189
<i>Pecunia data quibus modis</i>		<i>Persa Plauti comœdia</i>	166
<i>probetur</i>	372	<i>Perseus</i>	64
<i>Pecunia prædatitia</i>	137	<i>Persona à personando dicta</i>	
<i>Pecuniarcus</i>	115	147	
<i>Pedarij senatores</i>	113	<i>Pertentare</i>	233
<i>Pedaria sententia</i>	114	<i>Pestilenta loca</i>	500
<i>Pelamis Chalcedonia</i>	210	<i>Petorritū uehiculi genus</i>	410
<i>Pellex, quasi πάλλεξ</i>	121	<i>Phædon Elidensis</i>	64
<i>Pensiculate scripta</i>	9	<i>Phalarica</i>	273
<i>Penus quid</i>	116	<i>Phantasiæ non sunt uoluntatis</i>	
<i>Penetrabilis querimonia</i>	248	494	

I N D E X

Pharmacopola	28	Phrygia attagena	210
Phaseli	274	Pictatium	421
Phauorini de Biantis syllogis-		Pigitum	347.398
mo iudicium	151	Pigmei	226
Phauorini de genethliacis cal-		Pignoriscapio	205
culus	363	Pigneror, pro ro.	487
Phauorini persuasio, ut pueri		Pileati serui uendebantur	198
matrum lacte alantur	299	Pilum	273
Philippides poëta comicus ob		Piscinæ	68
insperatam uictoriam repen-		Pisistratus	185.466
te mortuus est	107	Planipes saltus	21
Philippus Macedo quando re-		Planum	34
gnum Macedonia adeptus		Planius	419
fit	469	Plato	49.112.469
Philippi epistola ad Aristote-		Platonis orationes & Lysia-	
lem	224	49	
Philistion	456	Platonis & Xenophōtis emu-	
Philolaus Pythagoricus	112	latio	376
Philosophia gustanda, non in-		Plautius poëta	94
gurgitanda	160	Plautus Romæ in pistrino co-	
Philosophia duplex	270	mœdias scripsit	94
Philosophus	140	Plauti locus in Asinaria	39
Philosophus solo habitu	222	Plauti epigramma	41
Philosophum irasci turpe	44	Plautus poëta	92.471
Philosophi Roma pulsati	396	Plautinissimus	93
Philosophi solo uerbo	463	Plauti laus	212
Philosophus cur timet	494	Plebs	266
Phœniceus color	80	Plebiscitum	266.408
Phocion philosophus	16	Pliades	101
			Plinij

I N D E X

Plinij laus	227.244	Portij Licinij uersus	471.506
Plotium comœdia	72	Porcetra	482
Plostrum	520	Positus, id est positio	136
Plumatiles homines, nullo utē		Posthuma proles	62
tes cibo	226	Posthumiana imperia	25
Plurali numero carentia	501	Post deinde	194
Pluria	164	Postliminium iustum	214
Plutarchus philosophus	43	Postprincipia	434
Poëta Melicus	68	Postremusissimus	397
Poëta Græci	466	Postuerta	433
Pœna falsi testimonij	523	Poto	78
Pœna indeprecabilis	26	Potus an defluat in pulmonem	
Pœna & multa	196	455	
Pœnitenda	44	Potus sum, præteritum à potō	
Pœnitere.	437	79	
Poli histrionis historia	199	Prandeo	ibidem
Poculenta	456	Prandium caninum	363
Polycrata	107	Prandium abstemium	ibidem
Polyhistor Appion	156	Praxiteles	340
Polystephanus	225	Præ modum	201
Polyphontes rex	194	Præcidaneæ hostiæ	124
Pomœrium	336	Præcox, cis	255
Pompilius	64	Præda	356
Pontius Samnites	42	Prædes	215
Pontones	274	Præfectus	382
Populus	266	Præiudicium	46
Populabundus	292	Præmature	255
Porca præcidaneæ	124	Præmorsisse	203
Porca Cereri sacra	ibidem	Prænestini populi	430
		Præne	

I N D E X

<i>Prænestini cur ex colonia in municipiū relati sunt</i>	<i>ibidē</i>	Proletarius	426
<i>Præpetes loci</i>	174	Proloquium	423
<i>Præpetes aues</i>	173	Prolubium	435
<i>Præpetem portum</i>	174	Promercialia	118
<i>Præsentaneum uenenum</i>	171	Pronuntiatum	423
<i>Præter propter</i>	508	Properare & festinare	431
<i>Præter naturam</i>	195	Properatim	451
<i>Præter fatum</i>	<i>ibidem</i>	Propere	254
<i>Præhensionem habere</i>	334	Proprium	172
<i>Prima fax</i>	476	Propitium	172
<i>Prior pueritia</i>	265	Propudiosa	54
<i>Priuilegium</i>	<i>ibidem</i>	Prosa	432
<i>Priua</i>	<i>ibidem</i>	Prosumiæ	274
<i>Problematum Aristotelis libri</i>	497	Protagoras insyncerus philosophus	142
<i>Pro præpositio</i>	63.281	Protagoræ & Euathli pactū	150
<i>Prodicus</i>	403	Proteus	315
<i>Prodromi</i>	71	Protogenes	411
<i>Profanum</i>	63		
<i>Profestum</i>	<i>ibidem</i>	P R O V E R B I A	
<i>Proficere</i>	<i>ibidem</i>	Accio idem quod Titio	110
<i>Proficisci</i>	<i>ibidem</i>	Alba linea	535
<i>Profligare</i>	63.390	Aurum Tolosanum	100
<i>Proferre</i>	63	Argentanginam patitur	286
<i>Profugere</i>	<i>ibidem</i>	Asinus ad lyram	110
<i>Prognostici non sunt consules</i>	370	Bibere helleborum	461
<i>di</i>	370	Caput sine lingua pedaria sententia	113
<i>Proijcere</i>	136		
		c	Cum

I N D E X

<i>Cum lance & licio</i>	426	<i>Non emo tanti poenitere</i>	17
<i>Dimidium plus toto</i>	476	<i>Oportet commodare amicis,</i>	
<i>Diomedis & Glauci permuta-</i>		<i>sed usq; ad aras</i>	7
<i>tio</i>	72	<i>Premansum in os inserere</i>	117
<i>Equus Seianus</i>	98	<i>Quod in pomis est, itidē aiunt</i>	
<i>Haud cuius contingit Corin-</i>		<i>esse in ingenijs</i>	324
<i>thum petere</i>	16	<i>Sæpe etiam est olitor ualde op-</i>	
<i>Hoc noueram antequam Theo-</i>		<i>portuna locutus</i>	51
<i>gnis nasceretur</i>	6	<i>Rudius ac planius</i>	308
<i>Homo non bonæ rei</i>	372	<i>Subcisiua opera</i>	487
<i>Illotis pedibus</i>	18	<i>Vir fugiens & denuo pugna-</i>	
<i>In lente unguentum</i>	360	<i>bit</i>	469
<i>In puluere, incruentaq; uicto-</i>		<i>Viua uox</i>	371
<i>ria obuēnit</i>	146	<i>Viue moribus præteritis</i>	19
<i>Inter os & offam</i>	341	<i>Prudens</i>	288
<i>Introite, nam & hic dij sunt</i>		<i>Prudentis consilium</i>	316
535		<i>Prudentia indiserta magis eli-</i>	
<i>Ioūem lapidem iurare</i>	36	<i>genda, quàm stulta loquaci-</i>	
<i>Loquere uerbis præsentibus</i>	21	<i>tas</i>	28
<i>Malum consilium consultori</i>		<i>P. Nigidij contemporanei</i>	514
<i>peßimum</i>	123	<i>Pudicitia Gracchi</i>	397
<i>Mala ad se attrahens, ut cæ-</i>		<i>Puditum</i>	398
<i>cias nubes</i>	71	<i>Pudor sanguinē diffundit</i>	500
<i>Malui compilari q̄ uenire</i>	126	<i>Pudoricolor</i>	500
<i>Musica abscondita nullius rei</i>		<i>Puerorum impubium uictus</i>	
362		137	
<i>Muti magistri</i>	371	<i>Puerperium</i>	299
<i>Nihil cum fidibus gracculo,</i>		<i>Pueri quo pacto in utero ma-</i>	
<i>nihil cum amaricino sui</i>	537	<i>tris consistant</i>	432
		<i>Pueri</i>	

I N D E X

Pueri	276	ῥῆμα	35
Puerperij numerus	246	ῥῆσις	119
Pugiones	2173	ῥῆσθαι	33
Pugna Cæsaris in Pharsalicis campis predicta	401	Q Vadrantalia	35
Pugnatum in Gallos	439	Quadrupes equus	480
Pulueret	489	Quadrans	102
Puluis	503	Quadrige in plurali	502
Pumiliones	512	Quadrigarij uerba	239
Puniceus color	100	Quartum consul	245
Puniendi causas duas Plato di- cit	182	Quarto consul	ibidem
Purpurare	488	Quassare	50
Purum	172	Quatere	ibidem
Purare	ibidem	Quæstor	356
Putum	ibidem	Quæstor in ius uocari potest	
Puto	ibidem	335	
Putum argentum	ibidem	Quercera	219
Pseudo	522	Quies & quiesco	183
Psylli populus asamonibus		Quintus Scauola	447
contermini	428	Quintus Catullus	507
Pygmæi	226	Quin particula	458
Pyramides	35	Quinquatrus	68
Pyrrhonij qui	282	Quinq; sensus	200
Pythagoras	466	Quod uiuet	217
Pythagoræ cibus	129	Quod morietur	ibidem
Pythagorica disciplina	17	Quoq; pro quidem	440
Pythagorici pecunias in me- dium dabant	18	R Adere barbam quando	
		95	
		Rapacitas nonnullorum Ro- manorum	397
		c 2	Rare

I N D E X

Rarenter & non rare	79	Repudium cum uxore quis pri-	
Raro	<i>ibidem</i>	mus fecerit	120
Rasitare	95	Res inopinata	131
Rataria	274	Res gestæ	161
Rectos cupressos	345	Rescire	65
Recentatur	406	Restare	39
Receptitius servus	446	Responsio Accij ad Pacuuiũ	324
Reciproca argummēta Græcis		Rete	295
<i>ἀντισπίγωνα dicta</i>	150	Retanda flumina	<i>ibidem</i>
Reciproci argumenti uitium		Retinētissimus proprietatis in	
<i>Pliniũ Secundum latuit</i>	243	uerbis Sallustius	266
Redhibitio in seruis	119.446	Retorridi	410
Redhibere	119	Rompheæ	273.274
Referre gratiam	9	Ridibunda	291
Refrigerare	363	Ridicularius	139
Regiones cœli quatuor	68	Robigus	154.118
Regulus attilius	171	Roboraria	66
Reuise ad me	362	Rogatio	265
Rhetores expulsi	396	Rogare sententias	128
Rhodanus fluuius	253	Romuli sobrietas	291
Rhodus ciuitas	189	Romanorũ laus in cõstituendis	
Rhompheæ	274	religionibus	83
Religiosa delubra	126	Romanorum mos in prænomi-	
Religiosus unde	<i>ibidem</i>	nibus indendis	223
Religione solui	214	Romanorum ritus in certami-	
Religio	259	ne	21
Remunculi	274	Romani præmij atq; inuitamẽ	
Remittere animum	266	tis usi ad prole pcreadã	60
Renidens	319	Rubidus	

I N D E X

Rubidus color	80	Sanguinis dimissio	253
Rubi	312	Sapiens cogi non potest	309
Rufus color & ruber	80	Sapiens an irasci debeat	43
Rumigestri	273	Sapientem non peccaturum	
Rustice loqui	327	315	
Rustici cuiusdā imprudētia	311	Sapientia filia usus & memo-	
Rutilus color	80	ria	317
S abinus medicus	109	Sarpedon	404
Sacellum	179	Satyrarum Varronis inscri-	
Sacerdos Vestalis	260	ptio	64
Sacerdotissa	ibidem	Satis loquentiæ, sapientiæ pa-	
Sacerdotes foeminas antistitas		rum	30
non antistites dictas	347	Sauromatæ	226
Sacrificor pro sacrificio	489	Scari Cilices	210
Sallustius de Sertorio	83	Scaeuola	280
Sallustij locus 30. 134. 88. 241		Sceptici qui	282
Sallustij defensio	236	Scibones	273
Sallustius loris casus	462	Scimpodium Græciense	307
Sallustius nouator uerborū	30	Scipio Tibe. Graccho filiam	
Sallustij locus corruptus	329	dedit	313
Saltem	321	Scipio Africanus	137. 186.
Saltuatim	322	215	
Samnites ad Fabritium	27	Scipionis Africani superioris	
Senates	426	continentia	176
Sanctitas	440	Scipionis & Gracchi reditio	
Sanctimonia	ibidem	in gratiam	313
Sanctitudo	ibidem	Scipionis Africani mater steri-	
Sandalarium	427	lis	187
Sanguen	97	Scorpius	273
		c 3	Scythæ

I N D E X

<i>Scytæ anthropophagi</i>	225	<i>Senatus per quos habebatur</i>	
<i>Scytharum mos</i>	415	<i>more maiorum</i>	383
<i>Scriptum facere</i>	177	<i>Senectus semper honorata</i>	60
<i>Scriptu sese abdicare</i>	ibidem	<i>Seniores à minoribus domum</i>	
<i>Scripserim & uenerim</i>	476	<i>ducebantur</i>	ibidem
<i>Scholicus</i>	115	<i>Senibus sexagesimustertius an-</i>	
<i>Scrophæ & porcetra</i>	482	<i>nus grauis</i>	393
<i>Scruta</i>	106	<i>Seniores</i>	276
<i>Scrutarius</i>	ibidem	<i>Sensus quinque</i>	200.495
<i>Sculna</i>	533	<i>Sensus legis Solonis</i>	57
<i>σκυτάλη Laconica</i>	451	<i>Sensuum quorundam defectus</i>	
<i>Seciderat</i>	204	<i>in animalibus</i>	200
<i>Secundo sole</i>	72	<i>Sententiæ Publij dignæ</i>	459
<i>Securim non securem</i>	344	<i>Septentriones</i>	68
<i>Sellularij quæstus</i>	89	<i>Septentrionarius uentus</i>	70
<i>Seleucus rex libros referendos</i>		<i>Septenarius numerus</i>	101
<i>Athenas curauit</i>	158	<i>Sepulchrum</i>	47
<i>Selibra & libra</i>	214	<i>Sequestrò aduerbium</i>	533
<i>Sempronij Gracchi & Scipio</i>		<i>Sequor, Secta</i>	485
<i>nis Africani amicitia</i>	215	<i>Sequester</i>	533
<i>Sempronius Asellio</i>	59	<i>Serra</i>	253
<i>Semiphalarica</i>	273	<i>Sermones conuiuij</i>	333
<i>Senatusconsultum</i>	382	<i>Sermonari</i>	440
<i>Senatus</i>	484	<i>Serpens cuius corium longum</i>	
<i>Senatusconsultum quibus in lo-</i>		<i>pedes centū & uiginti</i>	170
<i>cis iure fieri potuerit</i>	383	<i>Sertoris astutia</i>	404
<i>enatus ordo</i>	128	<i>Sertorij militum fidelitas</i>	ibidē
<i>Senatores pedarij</i>	113	<i>Seston, Posidonium</i>	381
<i>Senatus in genitiuo</i>	134	<i>Scinnista</i>	524
			Sicilia

I N D E X

<i>Sicinnium</i>	<i>ibidem</i>	<i>Sophocles senior Euripide</i>	341
<i>Sicæ</i>	273	<i>Sors proposita gladiatori</i>	194
<i>Sicinnius Dentatus</i>	57	<i>Soror</i>	332
<i>Sicilices</i>	273	<i>Soterichi lecti</i>	304
<i>Significor pro significo</i>	489	<i>Spadix color</i>	80.100
<i>Silentia loca</i>	500	<i>Spari</i>	273
<i>Sillus liber maledicentissimus</i>		<i>Spatæ</i>	273
<i>Timonis</i>	112	<i>Spartum</i>	441. & seq.
<i>Siticines</i>	524	<i>Spectationes</i>	156
<i>Siliqua</i>	250	<i>Speculum ut imago</i>	433
<i>Simulamentum</i>	409	<i>Spepondi</i>	204
<i>Sirenei scopuli</i>	424	<i>Species ab aspectu</i>	361
<i>Socrates damnatus</i>	468	<i>Speusippi libros Aristoteles</i>	
<i>Socratis patientia</i>	32.45	<i>emit</i>	112
<i>Soleæ</i>	348	<i>Spicea corona</i>	175
<i>Sole occaso</i>	439	<i>Sponsus & sponsa</i>	122
<i>Solonis legis sententia</i>	57	<i>Sponsalia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Solonis tempora</i>	466	<i>Squalere</i>	52
<i>Solonis leges</i>	296	<i>Squalentem</i>	<i>ibidem</i>
<i>Solis aut lunæ defectus</i>	84	<i>Stadium Olympicum</i>	1
<i>Soliferrea</i>	273	<i>Staminariæ Laberij</i>	421
<i>Solitauisse</i>	188	<i>Stata forma</i>	152
<i>Solstitium & Bruma</i>	101	<i>Stattus nomen feruile</i>	140
<i>Solitarium</i>	325	<i>Stellæ aurigantes</i>	368
<i>Solæcismus</i>	14.164	<i>Stellæ errōes siue erraticæ</i>	101
<i>Solæcum</i>	164	365	
<i>Solidum</i>	34	<i>Stylus gracilis, huber, medius</i>	
<i>Somnus nimius in pueris</i>	138	208	
<i>Somniculosus</i>	237	<i>Stitiffes, non stetiffes</i>	60
		4	<i>Stolo</i>

INDEX

<i>Stolonis rogatio</i>	319	<i>Suffragium</i>	408
<i>Strigofus equus</i>	140	<i>Supereffe</i>	37-39
<i>Stribiligo</i>	164	<i>Suspiciosus</i>	235
<i>Stuppa</i>	442	<i>Susq; deq; fero</i>	425
<i>Stuppa cum lectica</i>	247	<i>Susq; deq; habeo</i>	ibidem
<i>Suada medulla</i>	303	<i>Sycophantæ</i>	241
<i>Suaui loquens iucunditas</i>	ibidē	<i>Syllogismus</i>	407
<i>Suauidudo</i>	453	<i>Symbola Tauri quæ</i>	180
<i>Suauiditas</i>	ibidem	<i>Symposiacæ quæstiūcula</i>	180
<i>Suetonij Tranquilli ludicra historia</i>	229	συνόχη	286
<i>Sub præpositio</i>	137	συνδὲ βραδέως	255
<i>Subsidium memoria</i>	448	T Abulæ XII. quibus temporibus posita fuerint	
<i>Subnixus animus</i>	438	315	
<i>Subcisiuum studium</i>	352	<i>Tactus ac gustus cum beluis communes</i>	495
<i>Subcisiuum tempus</i>	487.537	<i>Tacendi tempus</i>	17
<i>Subijces</i>	137	<i>Taciturnitatis utilitas</i>	287
<i>Subnixus sui conscientia</i>	137	<i>Talentum Atticum</i>	112
<i>Subsecundaria</i>	537	<i>Talio</i>	508
<i>Subuades</i>	426	<i>Tangere</i>	50
<i>Subsolanus</i>	69	<i>Tarentum oppidum</i>	324
<i>Sucula stellæ</i>	331	<i>Tardigemulum</i>	500
<i>Succidaneæ hostiæ</i>	124	<i>Tarquinius Superbus</i>	34
<i>Succidiæ humanæ</i>	354	<i>Taurus philosophus</i>	43
<i>Succenturiare</i>	393	<i>Tegmine onychino</i>	501
<i>SUCCESSUM fortuna, experiētiā laus sequitur</i>	33	<i>Telorum nomina</i>	273
<i>Suffercatus, aliàs suffractus</i>		<i>Tempestate maris cur quis pallescit</i>	492
135			<i>Teme</i>

I N D E X

Temetum	271	Thesaurus	56
Temperantia Socratis	45	Thracia Sithon	381
Tempestas	313	Thucydidis ætas	405
Templum	383	Thracis cuiusdam fabula	503
Templum pacis	165	Tiberius Sempronius Grac-	
Templum Dianæ Ephesiæ	52	chus	215
Tempus pariendi	108	Tibiæ ad ischiadicos	132
Tempus coenâdi Athenis	448	Tibicen	ibidem
Terentius	471	Tibia canere desitum	401
Terentius Scaurus	291	Tibijs usi sunt Lacedæmonij in	
Terræmotus	83	prælio	20
Ternio	35	Timarchus accusatur ab Aæ-	
Tertium consul	244	schine	476
Tertio consul	ibidem	Timochares Ambraciensis	98
Tessera	35	Timō scriptor amarulētus	112
Tesserulæ	276	Timor sanguinem contrahit	
Testamentorum genera	407		499
Testamentum	179	Timore uenter effluit	497
Testamentum per æs & librā		Tingere helleboro sagittas qua-	
407		re	460
Testor	398	T. Castritius	82.283
Thessalia Hæmonia	381	Tituli uarij operum	534
Theorematicum	25	Toga	207
Theognis	6	Tolerantia Socratis cum uxo-	
Theodectes	264	re	32
Theopompus	ibidem	Tollere pro corrigere	32
Theophrastus	7	Tolosanum aurum	100
Theophrastus Lesbius	326	Torquatus	11.238.468
Thersites	29	Torquati pugna	238
		c 5	Tractum

I N D E X

<i>Tractim</i>	217	<i>grauiter uituperari</i>	496
<i>Tragemata</i>	333	<i>Turres</i>	253
<i>Tragule</i>	273	<i>Turrim, uel em.</i>	344
<i>Transgredi</i>	274	<i>Turris lignea illita alumine</i>	
<i>Transgressus</i>	<i>ibidem</i>	386	
<i>Tres & treis</i>	345	<i>Typhones</i>	492
<i>Tria dicendi genera</i>	208	<i>Tyrus Sarra</i>	381
<i>Tribuni</i>	407	<i>Tyro M. Tullij libertus</i>	190.
<i>Tributa comitia</i>	408	330	
<i>Tributus</i>	346	V <i>Acanter accumulauit &</i>	
<i>Tribuni cur ius uocandi non</i>		<i>inaniter</i>	455
<i>haberent</i>	334	<i>Vades</i>	426
<i>Tribus</i>	484	<i>Vastra & fallaciofa argumen=</i>	
<i>Trinoctium</i>	91	<i>ta</i>	194
<i>Triones</i>	68	<i>Vagire</i>	433
<i>Triquetra</i>	35.68	<i>Valeri in casu uocatiuo prima</i>	
<i>Trifclifenex</i>	501	<i>syllaba acuta</i>	357
<i>Triticum an in plurali</i>	502	<i>Valetudo</i>	313
<i>Triumphalis corona</i>	145	<i>Valere ab oculis</i>	362
<i>Tubicines</i>	524	<i>Valerij Aeditui uersus</i>	506
<i>Tuba</i>	148	<i>Valerius Coruinus quo tem=</i>	
<i>Tullij locus in Verrē</i>	319.320	<i>pore</i>	234
<i>Tullius quo die & tempore</i>		<i>Vallum dentium</i>	28
<i>natus</i>	408	<i>Vanus, mendax infidus</i>	479
<i>Tullius quot annos natus cum</i>		<i>Varro quo tempore</i>	514
<i>primam causam egit</i>	409	<i>Varronis uerba</i>	260
<i>Tullius & Demosthenes</i>	<i>ibid.</i>	<i>Varronis preceptor Lælius</i>	
<i>Tunicarum usus quis</i>	207	422	
<i>Turpius frigide laudari quam</i>		<i>Vasum</i>	351
			Vatic

I N D E X

Vaticanus ager	433	pienda	22
Væ particula	153.418	Verba patientia pro agentibus	
Vecors	153	489	
Vestabulum	519	Verba inciulia	252
Væ grande	153	Verba humida & lapsantia	
Vehemens	153.418	27	
Vehere	50	Verba in arrogatione	162
Veiovis ædes	153	Verbum augurale	173
Velia oppidum	260	Verbum uehemens Archesilai	
Velinus portus	ibidem	95	
Velitare	178	Verbum omne ambiguũ	288
Velitatin	322	Verba noua à Laberio	421
Vena quid	486	Verborum uolumina	243
Venam solui militibus	253	Verbosus	127
Veneror	398	Verbis antiquissimis non uten-	
Veneficiũ mulieris indecussum		dum	284
mansit	312	Vereor	397
Venenum	313	Vergiliæ	101
Ventidius Bassus	389	Vergilij locus	38.136.173.
Ventorum nomina etiam Græ-		216. 231. 260. 261. 277.	
ce	69	223. 480.	
Verba communia	398	Vergilij secundus Aencidos ui-	
Verba dare	441	ginti aureis emptus	48
Verba reciproæ significatio-		Vergilius parit uersus more ur-	
nis	235	sino	453
Verba sublustria	354	Veritum, puditum	398
Verba in im, ut scripserim, cu-		Veritas temporis filia	316
ius temporis	476	Vero, as, quid	476
Verba pontificis in uirgine ca-		Verruca emanens locus	96
		Versus	

I N D E X

<i>Versus amatorij Platonis</i>	509	<i>Vinum Rhodiū, Lesbium</i>	ibi.
<i>Veruta</i>	273	<i>Vini tria genera</i>	462
<i>Versus Ennij quibus describit</i>		<i>Vinum eructum</i>	283
<i>uirum nobilem</i>	306	<i>Vinum apud antiquos in con-</i>	
<i>Versuum observatio</i>	491	<i>uiujs quare</i>	386
<i>Vesanus</i>	153	<i>Vinum fomes ingenij</i>	ibidem
<i>Vescum</i>	ibidem, & 418	<i>Vinum non congelari</i>	449
<i>Vestalis prima à Numa rege</i>		<i>Vinum interdictum mulieribus</i>	
<i>capta</i>	23	<i>cur</i>	271
<i>Vestalis uirgo Amata cur ap-</i>		<i>Vinosus</i>	127
<i>pelletur</i>	24	<i>Vir bonus</i>	288
<i>Vestibulum</i>	417	<i>Virescere</i>	488
<i>Vestimentum</i>	179	<i>Virgo Vestalis cur capta deli-</i>	
<i>Vestitus indecorus</i>	347	<i>gitur</i>	22
<i>Vestri ac nostri</i>	527	<i>Virginis Vestalis capiendæ mo-</i>	
<i>Vesticeps</i>	163	<i>dus</i>	ibidem
<i>Vesperauerat</i>	448	<i>Viri illustres quo tempore flo-</i>	
<i>Veterator in literis</i>	88	<i>ruerunt</i>	465
<i>Vexare uerbum leue</i>	51	<i>Virica</i>	260
<i>Victor</i>	305	<i>Visere ad Frontonem</i>	79
<i>Via Laurentina</i>	246	<i>Vita beata</i>	472
<i>Viaticum</i>	439	<i>Vita humana ferro similis</i>	280
<i>Vibices</i>	247	<i>Vitium & flagitium</i>	32
<i>Victus puerorum</i>	138	<i>Vitiare & obtinere</i>	338
<i>Victitare</i>	461	<i>Vitium & morbus</i>	120
<i>Vieta poma</i>	324	<i>Vituperones</i>	501
<i>Videndi ratio</i>	159	<i>Viuaria</i>	66
<i>Vinum edormiant</i>	178	<i>Vlysses sapienti facundia præ-</i>	
<i>Vinum exoticum</i>	327	<i>ditus</i>	27
			Vlcif

I N D E X

Vlascendi ratio triplex	181	Vtor	397
Vls	318	Vulcatius Sedigitus de poëtis	
Vltra	ibidem	comicis	406
Vndarum motus uarij	86	Vulnus	237
Vndabundus	ibidem	Vulturnus uentus	69
Vnocoli homines	226	Vxor ducenda ne sit	18
Vocabula positiua nõ esse	251	Vxoris uitium aut ferendum,	
Vocabula ancipitia	313	aut tollendum	32
Vocalior sonus	345	Vxorem in adulterio deprehē-	
Voculatio	357	sam licebat occidere	278
Vocatiuus casus secūdaē decli-		X Anthippe Socratis uxor	
nationis nominũ in us	379	32	
Vocum turba	243	Xeniades philosophus	64
Voluptati aurium morigerari		Xenophontis & Platonis æ-	
debet oratio	63	mulatio	375
Voluptas Epicuri	227	Xerxes uictus à Themistocle	
Voluptas, dolor, duo mala ibi.		467	
Voluptas medium	228.309	Y δ'ωρ χρυδν	368
Voluptates duæ	495	υειν	338
Vox an sit corpus	158	υεις	ibidem
Vox unde constet	ibidem	υττιον	ibidem
Vrbes & urbeis	344	υπνθ-	ibidem
Vrforum partus informis	453	υφορβος	ibidem
Vrtica piscis	131	Z Eno Stoicus	470
Vsum in grammatica plus au-		Zephyrus uentus	70
toritate ualere	183	Zodiacus	108
Vsurpata in delicijs	177	Zonæ plenæ argenti	397
Vsuaria	120		
Vsuscapio	205		

F I N I S.

Alter

ALTER INDE X QVO QVIC

quid in unaquaq; re lector quaesierit, siue id ad gram=
maticen, siue ad alias artes pertineat, inuenire
quam facillime queat.

QVAE AD PHILOSOPHIAM de natura, & dialecticam, & medicinam, atq; mathematicam pertinent.	De moderanda uita impuberum puerorum	138
R atio peritatis corporis	De argumētis reciprocis	150
Herculis ex Plutarcho	Vox an sit corpus, an incorporea	158
De tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis	De ui oculorum, atq; uidentirationibus	ibidem
Non esse æquam reprehensionem Epicuri à Plutarcho de syllogismo	Chrysippi responsio aduersus eos qui negauerunt prouidentiam	166
De Iapyge uento, & cæteris à Phauorino	Item ab eodem de fato cū consilij nostri arbitrio	167
De colorū generibus	Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles	200
De terræmotu	De amore delphini i pue.	202
Quid obseruatū in undarū motibus, diuersis flātib. uētis	Certiores ictus ad superna q̄ ad inferna esse	221
Principiū diei & noctis	De prodigijs barbarorū, et foemini in mares uersis, et gentiū miras esse uarietates	225
De ui & natura palmæ arboris	De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu sonantibus, brumali & solstitiali die	229
De ui septenarij numeri	Annum LXIII. infortunio aliquo agi	392
Gaudio multos perijsse		
Temporis uarietas in puerperijs mulierum		
De definitione quædam		
Incentiones tibiæ Ischidicis mæderi		

QVAE AD PHILOSOPHIAM.

De genere cōtrouersia, quod dubium dicitur	242	dixisse de leonibus	328
Plinium Secundum latuisse ge= nus argumenti, quod atri= spepop dicitur	243	Numerus conuiuariū, & de mē= sis secūdis, & bellarijs	332
Quid Aristoteles de numero puerperij memoria manda= uerit	246	Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominum se di= cturos pollicentur	363
Nomina non positiua, sed na= turalia esse	250	Scriptum esse lignum alumine oblitum non ardere	386
Quae maxima flumina ultra Romanum imperium	252	Iouis filij humanissimi, Neptu= ni crudelissimi à poëtis tra= duntur	404
Cur anulus gestetur in sinistra manus digito minimo proxi= mo	254	Syllogismū quibus uerbis Ari= stoteles definierit	407
Plinij Secundi portenta fabula= rū, & quae in Democritum indigne confert de columbae simulacro	256	Reprehētio legis apud dialecti= cos p̄cōtandi, disserēdiq;	413
De aetatum finibus, pueritiae, iuuentae, senectae	276	Quo pacto fames possit tole= rari, ab Erasistrato	415
De Pyrrhonibus philosophis, & eorum differentia ab aca= demicis	282	ἄξιωμα qd significet, & quae= dam prima quae in dialectica traduntur	422
Crysippus omne uerbū ambi= guum, Diodorus nullum di= xit	288	Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus regio= nibus	432
Infantibus à matre lac praeben= dum	299	Quaedam de quibusdam geo= metriae partibus cognitu pul= cherrima	433
Homerū & Herod. diuersum		Cur oleum congelascit facile, uinum minus, acetū fr̄e nun= quam, aquae fluuioꝝ & fon= tium durentur maxime, ma= =	

INDEX EORVM

re minime 449 De habitu & natura stomachi & fistulae, q̄ τραχῆα dicitur, aduersus Erasistratū 456 De materijs infamibus quas Græci ἀλόγως καὶ ἀτόπως ap= pellant, exercendi gratia di= sputatis etiā à philosoph. 457 De natura hellebori candidi et nigri 460 Anates Pōticas uim habere de= tegendis uenenis, deq; Mi= thridatis medicamēto 461 Saturnalia ludicra agitare soli= tus Gellius quibus certamini= bus, & sophismata, & ani= gmata oblectatoria 474 In febre, arteria tangenda, & non uena. & quid utraque, quidq; pulsus 486 Diogenes philosophus quali ta= lione usus, pertentatus à dia= lectico sophismatico 490 Cur repentino timore uenter effluat, & ignis urinam la= cebat 497 Ex Aristotel. niuis aqua potui= pessima, et quòd ex niue cry= stallus concreatur ibidem Quòd pudor sanguinem ad ex	tra diffundit, timor, contra= hit 499 Herodis Attici de ui & natu= ra doloris disputatio 510 De ijs quæ cum luna habent consensum, id est συμπαθεῖα θεῶν 529 Historia de Croesi filio loquen= te 149 Leonē hominē agnouisse 156 De serpente inusitata longitu= dinis 170 QVAE AD PHILOSO= phiam de moribus at= tinent. Reprehensio in iactantem se esse philosophum 3 An pro amicis delinquendum quandoq; 6 De infami munditia Demosthe= nis 10 An recte Metellus Numid. die= xerit in oratione de uxori= bus ducendis 11 Dictū Demosthe. ad Laidē, non tanti emere poenitere 16 Reprehensio Phauorini in ado= lescentem prisce nimis lo= quentem 19 An rectius sit mandatum su= m

QVAE AD MORES.

cere omnino, uel non	24	gnauit	125
C. Fabritius quid ad Sānites dixit, cū aurū donarent	27	Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint	129
Auersus inanē loquacitatē	27	De moderanda uita impuberum	138
Quanta cū animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium	32	Notæ & animaduersiones censoriæ	139
Responsio Tauri philosophi, an sapiens irascatur	43	Historia de Hostilio Mācino, & Manulia meretrice	132
Quo pacto Socrates patiētiam exercuit	45	De Africano superiore	137
Quæ ratio officiorū inter parentes & filios	46	Initium protagoræ ad philosophiæ literas adeundi	142
An semper patri obsequendum	53	Annibal cauillatus est apud Antiochum	144
Lex Solonis utilis, etsi non uideatur	58	Leonem Romæ hominē agnouisse	156
De uetere parsimonia, de quibus antiquis legibus sumptuarijs	76	De Attilio Regulo capto à Carthaginensibus	171
Apologus Aesopi non inutilis	84	De Alexādro & Scipione memoratu digna	176
Cur Sallustius auaritiā non animum, sed corpus effœminare tradidit	88	Philosophum non esse laudandum à uociferantibus, & in laudando gestientibus	140
Deliciarū uitium, & mollities oculorū & corporis exprobrata acerbe et festiuiter	95	Dictum Biantis de re uxoria	151
C. Fabritius Cornelium Rufinum inimicum consulem desit		Adhortatio ad philosophiā exemplo Euclidis	177
		Quæ ad officium grauitatis & d. digni	

I N D E X E O R V M

- dignitatis ducant *ibidem*
- Quæstiūculæ sympoſiacæ* 180
- Puniendis peccatis tres ratio=*
nes, quarum Plato duarum
tantum meminit 181
- Quam ſeuere ab antiquis in ſu*
res uindicatū ſit, & quid de
ſeruato & cōmodo 210
- Conſutatio ex Euripide luxu=*
riantis gulæ 210
- De obſeruātia iuriſiurādi Ro=*
manorum 213
- Mentitus nomen & habitum*
philoſophiæ, quibus uerbis
notatus 222
- Epiftola Philippi regis ad Ari*
ſto telem de Alexandro filio
nato 224
- De genere & natura uolupta=*
tis 227
- Qui multa habet, multis eget*
230
- Democritus qua cauſa ſe lumi=*
ne oculorū priuauerit 262
- Nō purgari peccatū, cū aliorū*
exēplo prætenditur 264
- De falſæ philoſophiæ probris*
ex Platone 267
- De mulierū ueterū uictu, et mo*
ribus, & de iure mariti necā
di uxorem adulteram 271
- Quo pacto M. Cato Albinum*
Romanum Græce ſcribētem
reprehenderit 285
- De Demoſthene rhctore cum*
legatis Mileti 286
- Qui petūt, qui negant, & qui*
tacent oēs petūt, & cupiunt
in comitijs uel cōſilijs, ibid.
- Sobria & pulcherrima Romu*
li rñſio circa uini uſum 291
- De furtis, & quod quidā pœ=*
na, quidā præmio dignos ſu=
res cenſebant 295
- Anneus Seneca leui futiliq; iudi*
cio fuit 302
- De modo tolerandi dolores, ſe*
cundum Stoicos 307
- Errare eos, qui fiducia latendi*
peccant 315
- De Ariſtotele, Theophraſto,*
& Menedemo, de q; uerecū
dia Ariſtotelis ſucceſſorem
eligentis 326
- Sapientiam eſſe filiam uſus &*
memoriæ 329
- Numerus cōuiuarū decens, &*
de ſecundis menſis 332
- De*

QVAE AD MORES.

De uestitu atque calceatu non decoro	347	interitu uirginum Milesiarum	395
Exprobratio Catonis contra philosophantes nomine & non re	351	Philosophi & rhetores Romae pulsī	ibidem
Homines ad cauendas iniurias semp̄ intētos esse debere	358	De parsimonia ac pudicitia Gracchi	397
Manicatas uestes Pub. Africanus Sul. Gallo obiecit	207	Aduersus eos, qui curant quæ ad luxuriam: & quæ ad philosophiam, omittunt	402
Multam filiae P. Appij dictam, quod locuta petulanter	252	De uita & moribus Euripidis, & morte	ibidem
Elegantia apud antiquos de nitidiorē cultu, non de ingenio amoeniore, et cultus nitidior uitio dabatur	279	Grauis sentētia Musonij à M. Catone recepta	412
Dolabella proconsul ream ueneficij ac cōsistentē ad Areopagitas reiecit	312	Sententia ex Publij nimis selecte	459
Reditiones in gratiam nobiliū uirorū memoratu dignæ, ibi.		Aduersus homines nequam, & impure philosophiam tractātes, duoq; uerba obseruanda omnium rerum longe salubria	463
De officio iudicis	371	Verba ex Symposio Platonis exercendi gratia in Latinam linguam uersa	464
Chrysippus quàm apte iustitiā pinxerit	377	In perficiēda uita beata quantū uirtus ualeat	472
Plato non inutiles uini inuitantiunculas in conuiujs cenarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini	393	Probatissimi hominis, sed infācundi sententia præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi & fācundi	476
De admirando & uoluntario			d 2 Quid

I N D E X E O R V M

- Quid philosophus pallefcens**
tempeftate maris refpöderit,
& quod primi motus non
sunt noftre potestatis 492
Gustus & tactus foediffima uo-
luptas, quia beftiarũ sunt, cæ-
teræ ex tribus tantum homi-
num 495
Turpius frigide laudari, quam
acerbe uituperari 496
Antonij Iuliani lepidiffima re-
fponfio, & uerfus amatorij
ab eo in conuiuio dicti 504
Plato iuuenis lufit amatorios
uerfus 509
Artificum scenicorum ftudium
probrofum, amoremq; inho-
neftũ effe, fuperq; ea re uer-
ba Aristotelis 524
Exempla epiftolarũ Alexãdri
regis & Aristotel. ob libros
aufcultatorios editos 526
Faceta refponfio M. Ciceronis
amolientis à fe crimen mani-
fefti mendacij 316
Prudens refcriptio Olympia-
dis Alexandro 326
An Xenophon & Plato infen-
fi inter fe fuerint 375
Ventidius Baſſus ignobilis, pri-
mus de Parthis triumphauit
 389
Sertorius dux, quo aftu ad mi-
lites barbaros uſus 404
Rhodij quibus uerbis Demea-
trium hoſtium ducem ab op-
pugnatione amouerunt, &
de inclyta Ialyſi imagine
 410
Mithridatem regem duarũ &
uiginti linguis gentium lo-
cutum 461
Salluſtium in adulterio depre-
henſum 462
Valerij Coruini nomen & hi-
ſtoria 234
Manlij Torquati pugna cum
Gallo prouocatore 238
Ex Ennio, quale ingenium co-
nitasq; amici minoris erga
maiozem 305
 Q V A E A D G R A M=
maticam & rhetori-
cam attinent.
DE uerbo mutato in ora=
tione Ciceronis explo-
ratione tenuis 9
Recte Cicero, rem præſidio fu-
turum

QVAE AD GRAMMATICAM.

turum dixit	13	uiter & abiecte quibus usus	
Reprehensio Phauorini in adole-		49	
lescentem nimis prisce lo-		Iniqua Plutarchi accusatio in	
quentem	19	Epicurum de quodam uerbo	
Aduersus inanem loquacitatem		in definitione uoluptatis	55
27		Fauissæ capitolinæ quid significet	56
Recte dictum, mille hominum		Liberos in multitudinis numero etiam unum, filiam'ue, ueteres dixisse	59
occiditur	30	M. Cato stitisses dicit, non stitisses	ibidem
L. Lælium præceptorē reprehendit M. Varro : quod & ipse reprehendendus in etymologia furis	32	Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergiliani uersus	61
De uocabulis geometriæ Græcis, & Latine dictis	34	De natura quarundam præpositionum ex M. Cicerone	62
De uersu Vergilij ex eius codice, Sensu torquebit amaror	35	Rescire quid sit, & quæ eius significatio	65
An latine dictum, superesse id quod defendit, & de uerbo superesse	36	Viuaria uulgo quæ dicantur, & quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur	67
Induciæ qd sint à M. Var.	41	In prædonum potestatem fuisse an eleganter dicatur	15
H literam qua ratione antiqui quibusdam uocabulis immiserunt	47	Super eo sidere, quod Græci ἀμείων, nos septentrionem uocamus, ac de utriusq; uocabuli	
A. C. Baso genus quoddam iudicij diuinationē appellari	48		
Inter Platonis & Lysiae orationem quid intersit	ibid.		
Vergilij defensio de uerbis igna			

INDEX EORVM

- buli ratione & origine 67
- De Iapyge uento, & aliorum uentorum uocabulis à Phæuorino 69
- Consultatio & dijudicatio locorum comœdiæ Menædri, & Cæcilij 72
- Quid Græci ἀναλογία & ἀνομαλίαν uocent 78
- De uocabulis & generibus colorum 79
- De Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus Philippum et Sertorium descripserūt 82
- De explorandis Plauti comœdijs, quoniã promiscue ueræ & falsæ in eius nomine inscriptæ feruntur 92
- Bibosum dictū à Nigidio et absurdo et nouo uocabulo 104
- Dimidium librum, uel dimdiam fabulam uitiose dici ibidem
- Parcus homo unde dicatur 114
- Penus quid, & uarie declinari 116
- Quid hæc uocabula uelint, morbus & uitium, & an eunuchus, & steriles mulieres redhiberi possint 114
- Verba ueteris senatusconsulti, hostiæ succidaneæ, tempora præcidaneæ, & feriæ præcidaneæ 123
- De accentibus quorundam nominum Punicorum 124
- Religiosus quid significet 126
- Defensa à culpa sententia, ex historia Sallustij 132
- De uocabulis quibusdã à Varone, & Nigidio declinatis contra consuetudinem 133
- De natura particularum, que præpositæ uerbis intendi atque produci inscite & barbare uidentur 135
- De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, & à uiris doctis uarie scriptum est 143
- Personæ uocabuli interpretatio 147
- Defensio Vergilij ab accusatione Higini ibidem
- Alphenum iureconsultū in interpretatione ueterum uocabulorum errasse 172
- Adoptatio & arrogatio quid sint, et quo pacto differant. 162
- Solæ

QVAE AD GRAMMATICAM.

Solœcismus quo pacto à latinis appellatur	164	significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur ibi.
Pluria, compluria, & compluriales latine dici	164	M. Cato quem classicū, & quē infra classē dicat
Vergil. immerito dānatus, qd' præpetes pēnas dixerit	173	Tria dicendi genera, & de tribus oratoribus Romā missis ab Atheniensibus
Testamentū & sacellum, qualia nomina	179	Obnoxius quid significet, & de eius origine
Questiuncula symposiaca ibi. &	180	Vergilius ob iniuriam Nolano rū, posuit Ora, p Nola, & de cōsonantia literarū
An c, in uerbo quiesco producat uel corripatur	183	Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem significare
Deprecor uerbum bene à Cæstullo positum	ibidem	Offendere, & defendere, quid significant
Historiæ & annalium differentia	161	An frequentatiua in prima syllaba correpta, ut primitiua, pronuntianda sint
De pudēdo errore Cæselli	188	Quis modus conuertendi in græcas sententias uerba, & quæ bene Vergilius ab Homero, & quæ non
Excusatio Marci Catonis aduersus Tullium Tyronē Ciceronis libertum	189	Defensio Vergilij, quod aperte & pudice cōcubitū Veneris & Vulcani scripserit
An affatim prima acuta pronuntiandū, & de accentibus quarundam uocum	200	De uerbis reciprocae significationis
Peposci, memordi, & pepigi, & cætera id genus ab antiquis	203	
Vsucapio, & pignoris capio	205	
Leuitatē & nequitiam, non ea		

I N D E X   E O R V M

- Hæc facies huius facies, dicitur ab antiquis* 238
- De genere controuersia, quod dubium dicitur* 242
- Tertio consul, an tertium dici oporteat* 244
- Contentio, et collatio locorum ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis* 246
- Auarus, simplex an compositum uocabulum* 251
- Quid maturæ, maturitas, maturare* 254
- Præcox huius præcociis, et non præcoquis* 255
- Cur partim hominum, id est pars hominum dicatur* 257
- Iniuria mihi factum itur, quali ordine uerborum Cato dixerit* *ibidem*
- Vergilij errores in historia Ro. in VI. Aeneidos* 260
- Rogatio, lex, priuilegiū, plebiscitū, quid sit, & quo modo differunt* 265
- Novissime & nouissimus M. Cicero cur uitarit* 266
- Diepristini, diecrastini, diequarti, & diequinti elegantius dicitur* 272
- Telorum, iaculorū, nauiumque uocabula* 273
- Sallustius inscite dānatus, quod transfretationem transgressum dixerit* *ibidem*
- Atque particula, plus quam completiua habet uim* 277
- De origine uocabuli terræ Italiae* 278
- Elegantia apud antiquiores de nitidiorē cultu & uictu, & nō de ingenio amoeniore dicebatur* 279
- Pro particula, quāta, qualis uel sit uarietas* 280
- Quintus Ennius Euripidem æmulatus* 281
- Verbis antiquis & desitis minime utendum* 284
- Quo pacto M. Cato Romanū græce scribentē accusat* 285
- Differentia inter mentiri, & mendacium dicere* 288
- Quid T. Castritius senserit de uerbis, & sententia quadam C. Gracchi* 289
- De ludibundo & errabundo, & id genus uerborū productionibus*

QVAE AD GRAMMATICAM.

Etionibus	291	Ciceronem significat, ibidem	
Græcorum quorundam uerborum difficilima in linguam latinam mutatio	293	An necessitudo & necessitas differant	325
Quid significet, flumina retarda publice redempta habet	283	Quod ueteres latini προσφάσις dixerunt. Item quod uocabulum Barbarismi non usurpauerunt	327
Anneus Seneca leui futillius iudicio fuit, iudicatis de Ennio, & M. Tullio	302	De sculis & hyadibus stellis, quid Tullius Tyro scripserit	330
Lictoris uocabulum qua ratione conceptum & ortum	304	Sororis & fratris recta interpretatio	332
Ex Ennio, quale ingenium comitasque amici minoris erga maiorem debeat esse, depigitur	305	Humanitas quid sit	339
Quod Græci ænigma, Latini sirpos dixerunt	311	Maior ratio habita sonitus uocum, que discipline grammatice	344
Que dicuntur uocabula ancipitia	313	Scripsisse eadem, qui diuersorum temporum fuerunt. Nam Plato Euripidi Sophoclis uersum adscribit	341
Quod æditimus uerbum latinum fuit	314	Nerene seu Nerio quid importet	349
Intra Calendas quid significet, utrum autem Calendas, an Calendas, an utrumque. Et de diebus intra, ex M. Cicerone	317	Manubie quid sint	352
Saltem Particula, quam uim habeat & originem	321	Facies quid sit	360
Celatim, uelutatim, saltuatim Sifenna usus	322	In Valeri nomine primam syllabam acuedam, de qua ratione scribendi	357
An fatum & natura idem apud		Versus quos Vergilius imitatus, Homeri ac Parthenij	357
		Quantum differat, cum multis	
		d 5 mor	

INDEX EORVM

mortalibus, & cū multis ho-	traduntur	404
minibus	360	
De libro familiaris cuiusdā, do-	De etatibus historicorum no-	405
ctrinam, sed nullam delecta-	bilium	
tionem aut utilitatem haben-	De comicis latinis iudiciū Vul-	406
te, deq; uocabulis urbiū im-	catij Sedigiti	
mutatis	380	
An aufero, aufugio, autumo,	De uerbis nouis in C. Matij	ibid.
eodē modo au particulā sor-	nimiambis inuentis	
tiantur ex Cicerone	388	
Verbū profligo à plerisq; dici	Comitia calata, curiata, centu-	407
improprie insciteq;	riata, tributa quid sint	
390	Errasse Cor. Nepotem, cū dix-	408
Erratum à Cicerone in secun-	xit Ciceronē trium & xx.	
do de gloria, de Hectore &	annorū causam dixisse pro	
de Aiace	Sex. Roscio	408
391	Quali figura orationis, & q̄	
Frontem masculino genere, à	noua L. Piso usus	409
Cecilio poëta	394	
Philosophi & rhetores olim	Vehiculum, quod pctorritum	
Roma pulsi	dicitur, cuiatis linguæ uoca-	410
396	bulum sit	
De uerbis communibus utor,	Vestibulū quid significet, &	417
uereor, & alijs	eius uocabuli origo	
397	Hostiæ quæ bidentes dicuntur,	419
Figuram nouam orationis, à	quid sint	
græcis Metellus Numidicus	Quibus uerbis Laberius usus,	421
mutuatus est	q̄ an sint latia, q̄ri solet	
399	ἀξιωμα quid significet, et quæ-	
Passis uelis, passis manibus di-	dam alia ad dialecticam per-	422
xisse ueteres non à patior,	tinencia	
sed à pando	422	
ibidem	Susq; deq; in libris antiquorū	425
Iouis filij humanissimi, Neptu-	quid significet	
ni inhumanissimi à poëtis		

QVAE AD GRAMMATICAM.

- Proletarij & capitecensi quid sint, quid item sit in duodecim tabulis asiduus, & eius uocabuli origo 426
- Cloatius Verrius quaedam ad originem græcæ linguæ redegit, aut commode aut abfurde 429
- Quid municipiū, & quid à colonia differat, & quid sint municipes 430
- Properare & festinare differre ex M. Catone 431
- Agrippas à partu agro appellatos, & de ijs deabus, quæ uocantur Prosa & Postueræ ibidem
- Quæ ratio uocabuli agri Vaticanici 433
- Aduersus inique accusantes M. Ciceronem in oratione pro M. Cælio 436
- Verba ex Claudio ānotata 437
- De sparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uersu contra uulgariam opinionem 442
- Menander & Euripides ab ignobilioribus poëtis quoadq; superati ibidem
- Non esse uerū, M. Ciceronem in libro de amicitia usum uitiioso argumento, dubio pro confesso 443
- Quid seruus receptitius 446
- An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, quod subreptum erit, eius rei aterna autoritas esto 447
- Vergilius in describendo Aetnae incēdio, Pindarum imitatus est 452. 453
- Quin particula, quot quātasq; uarietates significationis habeat 458
- Sallustij uerbis, per incertū stolidior an uanior, illusus quidam, quod sese tantum Sallustium intelligere iactabat 477
- Q. Ennius, quadrupes eques, & non equus dixit 479
- Matronā, & matrem familiās nō differre, ut Helius Melissus scripsit 482
- Cōcio quot significationes capiatur, & quæ in modum Phauorinus tractauerit intempestiuū, de ambiguitatibus uerborum quærentem 483
- Similiter cadentia esse puerilia,

INDEX EORVM

- & nō ornamenta orationis
 485
- Insecunda apud M. Catonem
 quid, & an insequenda 485
- Vena, arteria, pulsus, quid sint
 486
- Verba ex carminibus Furij An-
 tiatis, in scite à Cefellio Vin-
 dice reprehensa 488
- Morem ueteribus fuisse, uerba
 patiendi mutare in agendi
 modum 480
- Numerus hemiolios & epitri-
 tos quid sit 490
- Qd' M. Varro in heroicis uer-
 sibus obseruauerit rem nimis
 anxie obseruationis ibidem
- Turpius frigide laudari quàm
 acerbe uituperari 496
- Obesum quid, & quedam pri-
 sca uocabula 500
- An arena, coelum, triticum plu-
 ralia inueniantur, & an ini-
 micitiæ, quadrigæ in singu-
 lari 501
- Præter propter, et si in usu uul-
 gi, tamē ab Ennio dicta 507
- Plato admodū iuuenis amato-
 rios lusit uersus 509
- Antonij Iuliani lepidissima re-
 sponso, & uersus amatorij
 ab eo dicti in conuiuio 504
- Quos pumiliones, Græce uer-
 sus dici 512
- Sicitinū uocabulū qd significet
 in M. Catonis oratione 524
- Quam ob causam Sicinnistas
 nebuloso nomine dixerit Lu-
 cius Accius ibidem
- An rectius, habeo curā uestri,
 an uestrum dicatur 627
- Quàm diuersæ sententiæ Græ-
 corum super numero filiorū
 Niobæ 529
- Quibus uerbis delectari solitus
 sit Antonius Iulianus 530
- Quid uocabulū iure manu cō-
 sertum significet 532
- Quid sit sculna apud M. Var-
 ronem 533
- QVAE AD MORES
 ueterum & historiam
 pertinent.
- T**ibijs in bello usos anti-
 quos 20
- De conditione uirginis Vesta-
 lis 22
- Caius Fabritius quid ad Sam-
 nites dixerit, cum aurum da-
 rent 27

QVAE AD HISTORIA

De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege	34	Carbilianũ diuortium	120
Papyrius Prætextatus quis fuerit, & causa cognomenti	39	De more ueterũ sponſaliorum ex Seruio Sulpitio	121
Tria epigrammata triũ ueterum poetarum	41	Historia de perfidia Hetruscorum aruſpicum	122
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna	57	De ordine rogandarũ ſententiarũ, iurgiorumq; in ſcena C. Cæſaris, & M. Catonis	128
Honores ſenectæ habiti & ad patres & ad maritos	60	Quæ Ariſtoſenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint	129
Phædon Socraticus ſeruus, & alij	64	Notæ & animaduerſiones cęſoriæ	131
Non eſſe compertũ, cui deo re diuinã fieri oporteat, cũ terra moueatur uiribus	83	Historia de Hoſtilio Mæcino, & Manulia meretrice	132
Qd' P. Africano, & alijs nobilibus ante ſenectã barbã raderi patrij moris fuit	95	De Africano ſuperiore, ex annalibus deſumpta	137
De Q. Ceditio æquiparato Spartano	96	De ſeueritate cęſoriæ notæ	139
Literæ conſulum Romanorum ad Pyrrhum regem	98	De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur	141
De ætate Heſiodi & Homeri	103	Quæ cauſa quodq; initiũ Protagoræ philoſophiam ad eum di	ibidem
Demoſthenes dimiſſo Platone, ſectatus eſt Calliſtratũ	105	Annibal Pœnus cauillatus eſt Antiochum regem	144
Plato & Ariſtoteles mercati ſunt libros pretijs maximis	112	De coronis uarijs, et quæ unaquæque	145
Nullæ uxoriæ actiones ante		Historia de Croci filio	149
		De nominibus deorum populi Romani	153

INDEX EORVM

Leonem Romæ hominē agno= uisse 156	lorem imitante 199
De officiorum ordine & gra= du Populi Romani 154	De amore Delphini in puerum 202
Cur dies primi post Calēdas, Nonas, Idus, atri, quartus añ eas religiosus habeatur 160	Manicatas uestes Pub. Africa= nus Sul. Gallo obiecit 207
Historiæ & annalium differen= tia 161	Quam seuerè in fures apud an= tiquos uindicatum sit, & de seruato, & cōmodato 210
De serpente inusitata longitu= dinis 170	Obseruantia iurisiurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam missis 213
Attilius Regulus à Carthagi= niensibus captus 171	Historia de Tiberio Sempro= nio Graccho tribuno ple= bis 215
De Acca Laurentia, Caia Tar= ratiæ, deq; origine sacerdo= ty fratrum Arualium 175	Equos à censoribus, pinguibus equitibus demptos, et an sue= rit ignominia, an non 218
De Alexandro & Scipione di= gna memoratu ibidem	Valerij Coruini nomen & hi= storia 234
Cn. Flauij ædilis curulis egre= gium factum 177	Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore picta, & postquam descripta à Qua= drigario 238
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athenis fuerit librorum 185	Multa filiæ P. Appij, quod pe= tulanter locuta 252
Admirāda de P. Scipione Afri= cano superiore 186	Inter militares ignominias fuis= se sanguinis emulsionem, & quæ huius causa 253
Cur serui pileati uenundati, & quæ mæcipia sub corona mo= re maiorū uenierint, et quid sit sub corona 198	Acies Romana quibus modis,
Historia de Polo histrione do=	

QVAE AD HISTORIAM.

- & quo habitu instrui solita
 sit, quæq; earū instructionū
 sint uocabula *ibidem*
 Cur anulus in eo digito q̄ est
 in manu sinistra minimo pro
 ximus, portetur 254
 De flaminis Dialis cerimonijs,
 et uirginum Vestæ iuramen
 to 258
 Historia de Artemisia, & de
 certamine apud Mausoli se
 pulchrum 263
 Historia de populo Rom. &
 Punico, & quod æmuli fue
 runt pari uigore 276
 De suprema multa, & mini
 ma, & lege Aterina, & de
 ratione uocabuli Italiæ 278
 Elegantia apud antiquos de ni
 tidiore cultu et uictu, quod
 q̄; idem uitio dabatur 279
 Mulieres Romanæ per Hercu
 lem, uiri per Castrorem non
 iurauerunt 283
 Dolabella proconsul ream ue
 neficij ac cōfitentē, ad Areo
 pagitas reiecit 312
 Reditiōes in gratiā nobiliū ui
 rorū memoratu dignæ 312
 Faceta respōsio M. Ciceronis,
 amolientis à se crimen mani
 festi mendacij 316
 Colloquium Pacuuij & Accij
 poëtarum 324
 Olympiadis rescriptio prudēs
 ac comis ad Alexandrum si
 lium 326
 Tribunos plebis prehensionem
 habere, uocationem non ha
 bere 334
 Aediles, & quæstores populi
 Romani in ius ad prætorē
 à priuato posse uocari, ex
 M. Varrone 335
 Qui sint magistratus maiores
 & minores 336
 Aliud est loqui ad populum,
 aliud cum populo agere, &
 qui magistratus à q̄bus auo
 cent comitiatum 339
 De genere atq; nominibus Por
 tie familie 341
 Comprecationes, quæ ritu Ro
 mano fiunt dijs 348
 De officio iudicis 371
 An Xenophon & Plato æmuli
 et infensi iter se fuerint 375
 M. Varro ad Cn. Pōpeium de
 officio senatus habendi com
 mentarium dedit 382

INDEX EORVM

- An præfectus latinarum causa creatus, ius cōuocandi senatus cōsulendiq; habeat* 384
- Diuus Augustus in epistola ad Caium filium, letatur se annum euasisse, quo senes ifortunio agi solent* 392
- Nouū genus intēritus Milonis Crotoniensis* 400
- Cur nobiles Atheniēsū tibijs canere desierunt* 401
- Pugna Cæsa. in Pharsalia à Cornelio sacerdote nuntiata Patauij* *ibidem*
- Euripidis uita, mores, & interitus* 402
- Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad milites Barbaros usus* 404
- De etatibus historicorum nobilium* 405
- Errasse Cor. Nepotem, qui dixit Ciceronē xxiii. annorū, causam dixisse pro Sex. Roscio* 408
- Quod hostes uerbis Demetrii hostem ducem ab oppugnatione mouerunt* 410
- Quo ritu Ro. Ro. feccialis bellū inducere solitus sit, et multa de militibus* 416
- Hostiæ bidentes dictæ, quid sint* 420
- De Psyllorum interitu, ex Herodoto* 428
- Super fidicine Arione ex historia Herodoti* 434
- De literis clandestinis C. Cæsaris, & aliorum* 450
- Mithridatē regē uigintiduarū gentiū linguis locutum* 461
- Sallustium in adulterio deprehensum* 462
- Quibus tēporibus post Romā conditam Græci Romaniq; illustres floruerunt* 465
- Cōtemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni, M. Varronē, & P. Nigidiū, cuius cōmentaria ob obscuritatē nō exunt in uulgis* 514
- Probatissimi, sed infacundi sententia præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi, sed facundi* 476
- Disputatio Sex. Cæciliij iurcōsulti, & Phaurini philosophi de legibus duodecimbularum* 515

FINIS.

A G E L L I I

NOCTIVM ATTICARVM
COMMEN-
TARI II.

LIBER PRIMVS.

Quali proportione, quibusq; coloribus
Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philo-
sophum dixerit, de cōprehendenda corporis pro-
ceritate qua fuit Hercules, cum uitam inter homi-
nes uiueret.

C A P. I.

PLUTARCHVS IN
libro quem scribit ὁπίση ψυχῆς
καὶ σώματος ἀνθρώπου πρὸς εὐ-
φροσύνην καὶ ἀρετήν διαφορά, scite, sub-
tiliterq; ratiocinatum Pythago-
ram philosophū dicit in reperien-
da modulandaq; status, longitudi-
nisq; Herculis præstantia. Nam cum frè constaret cur-
riculum stadij, quod est Pisis * apud Iouem Olympium, ^{ad Iouis}
Herculem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pe- ^{Olympij.}
des sexcentos, cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab
alijs postea instituta, pedum quidem esse numero sexcen-
tum, sed tamen esse aliquantulum breuiora, facile intelle-
xit modum spatiumq; plantæ Herculis ratione propor-
tionis habita, tanto fuisse, quàm aliorum procerius, quan-
to olympicum stadium longius esset, quàm cætera. Com-
prehensa

prehensa autem mensura Herculani pedis, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est. Atque ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quam alios, quanto Olympicum stadium ceteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari viro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiae sectatorem, verba Epicteti Stoici, quibus festiuiter a vero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent.

CAP. II.

Herodes Atticus uir & Graeca facundia, & consulari honore praeditus, accersebat saepe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in uillas ei urbi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum, compluresque alios nostrates, qui Roma in Graeciam ad capiendum ingenij cultum coefferant. Atque ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & aestu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, aedium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totiusque uillae uenustate aquis undique canoris, atque auibus personante. Erat ibidem nobiscum simul adolescens, philosophiae sectator, disciplinae, ut ipse dicebat, Stoicae, sed loquacior impendio, & promptior. Is plerumque in conuiuio sermonibus, qui post epulas haberi solent, multa atque immodica de philosophiae doctrinis intempestiue, atque insubide differebat:

praequaeque

præq; se uno ceteros omnes lingue Atticæ principes, gen-
 temq; omnē togatam, totumq; nomē latinum, rudes esse,
 & agrestes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud faci-
 le cognitis, syllogismorum captionumq; dialecticarum la-
 queis strepebat: κρηδῆ τὰς σκαλοῦρας θεωρίας, aliosq; id ge-
 nus griphos, neminem posse dicens nisi se dissoluere. Rem
 uero Ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; ori-
 gines, officiaq; earum confinia, aut contra morborum, ui-
 tiorumq; fraudes, animorumq; labes, ac pestilentias asse-
 uerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comper-
 ta, meditataq;. Cruciatibus autē doloribusq; corporis, &
 periculis mortem minitantibus, habitum statumq; uitæ
 beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; lædi, neq; im-
 minui, existimabat: ac ne oris quoq;, & uultus serenita-
 tem Stoici hominis, unquam ulla posse ægritudine obnubi-
 lari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; omnes finem
 cuperent, uerbisq; eius defatigati pertæduissent, tum He-
 rodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens:
 Permutte, inquit, philosophorū amplissime, quoniã respon-
 dere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex
 libro, quid de huiuscemodi magniloquētia uestra senserit,
 dixeritq; Epictetus Stoicorum maximus: iussitq; proferri
 disertationum Epicteti digestarum ab Ariano primum li-
 brum, in quo ille uenerāduſ senex iuuenes, qui se Stoicos
 appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorema-
 tibus tantum nugalibus, & puerilium Isagogarū cominē-
 tationibus dilatantes, obiurgatione iusta incessuit. Le-
 cta igitur sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit.
 Quibus uerbis Epictetus se uere simul ac festiuiter seiun-

xit, atque diuifit à uero, atque fyncero Stoico qui effet
 proculdubio ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπδρομπόδιος, ἐλεύθερος,
 εὐπορος, εὐδαίμων, uulgus aliud nebulonum hominum, qui
 fe Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutia-
 rum fuligine ob oculos audientium iacta, fanctiffimæ difci-
 plinae nomine mentirentur.

Εἰπέ μοι πρὸ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις;

Ἰλιόθεν μεφέρων ἀνεμῶ κικόνεσι πέλασεν.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιά-
 φορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας.
 ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξύ τούτων, πλούτῳ. συζυγία. ζωῆ.
 θάνατῳ. ἡδονῆ. πόνῳ. πόθεν οἴδεις; οὕτως ἑλλάνικος λέγει
 ἐν τοῖς αὐγυπτικαῖς. τί δὲ διαφέρει τοῦ εἰπεῖν ἢ ὅτι δια-
 γίνης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χρύσιππῳ ἢ κλεάνθης. Βεβασάνικος οὖν
 αὐτὸ, καὶ δῶγμα αὐτοῦ περὶ αἰεῖν; δέικνε πῶς εἶωθας ἐν
 πλοῖω χερμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαφύσεως ὅταν
 ψοφύσῃ ἢ ἰσίῳν. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐὰν θί τὶς οὕτω πῶς
 πδρασθεῖς εἶπῃ, λέγε μοί σὺ ἂν πρῶτην ἔλεγε. μὴ κακία
 ἐστὶ ἢ ναυαγήσῃ; μὴ τῆς κακίας μετέχῃ; οὐκ ἄρα ξύλοισι
 ἐνσεῖσῃς; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ θί ἀνθρώποι; ἀπολύμεθα, καὶ
 σὺ ἐλθῶν παῖσις, ἐὰν δὲ σε ὁ καίθερ μεταπέμψῃται κατὰ
 γορημένον.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium an-
 ceptum pro salute amici cepit. Quodq; est circum-
 specte & anxie considerandum, an pro utilitati-
 bus amicorum delinquendum aliquando sit. No-
 tataq; inibi, & relata quæ Theophrastus, &
 Marcus Cicerō super ea rescripserunt.

CHilo præstabilis homo sapientiæ, quonã usq; debue-
 rit contra legem contraq; ius pro amico progredi,
 dubitauit. Eaq; res in fine quoque uitæ ipso, animum eius
 anxio. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores (ut in
 libris eorum scriptum est) satis, inquit, scite, satisq; soli-
 citè quæsierunt, ut uerbis quæ scripta sunt ipsis utar: εἰ δὲ
 βοηθῆν τῷ φίλῳ πρὸς τὸ δίκαιον, καὶ μέγχι πῶς καὶ πῶτα.
 Ea uerba significant quæsisse eos, an contra ius, con-
 tráue morem faciendum pro amico sit, & in qualibus,
 & in quibus causis, & quemnam ad usque modum. Sue-
 per hac quæstione tum ab alijs (sicuti dixi) multis, tum
 uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in phi-
 losophia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Eaq; di-
 sputatio scripta est (si recte meminimus) in libro eius de
 amicitia primo. Eum librum M. Cic. uidetur legisse, cum
 ipse quoq; librũ de amicitia componeret, & cætera qui-
 dem, quæ sumenda à Theophrasto existimauit (ut inge-
 nium facundiaq; eius fuit) sumpsit, & transposuit com-
 modissime aptissimeq;. Hunc autem locum (de quo satis
 quæsitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficilimum,
 strictim, atque cursim transgressus est. Neque ea, quæ à
 Theophrasto pensiculate, atque enucleate scripta sunt,
 executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate dispu-
 tationis prætermissa, genus ipsum rei tantum paucis uer-
 bis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet)
 apposui: *His igitur finibus utendum esse arbitror, ut cum
 emendati mores amicorum sint, tum sit inter eos omniũ
 rerum, consiliorum, uoluntatum, sine ulla exceptione com-
 munitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iustæ

Chilo Lacedæ-
monius.

Amici causa an
delinquendum
aliquando sit.

uoluntates amicorum adiuuãdæ sint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitude sequatur. Est enim, quatenus amicitia uenia dari possit. Cum agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntatẽ illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisq; ad adiuuandum digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi periculis amicorum, si non magna me turpitude insecutura est, de uia recta esse declinãdum? nisi id quoq; me docuerit, quam putet magnã turpitudinem? & cum decessero de uia, quousq; digredi debeam? Est enim, inquit, quatenus dari amicitia uenia possit. Hoc imo ipsum est, quod maxime discendum est, quodq; ab ijs, qui doceãt, minime dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitia uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conseruãdi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousq; progressus est: falsum enim pro amici salute consilium dedit. Id ipsum tamen in fine quoque uitæ, an iure possit reprehẽdi culpãq; dubitauit. Contra patriã, inquit Cic. arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & priusquã Theognis, ut Lucilius ait, nasceretur. Sed id quæro, id desidero, cum pro amico contra ius, & contra quã licet, salua tamen libertate atq; pace faciendũ est, & cum de uia (sicut ipse ait) declinandũ est, quid & quantum, & in quali causa, & quonam usq; id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisq; omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quid existimaret, professus est.

Nam

Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causâq; eius falsum deieret, his ad eum uerbis usus est: Δὲ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέγχι θεῶν. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquisitius quidem super hac re ipsa, & exactius pressiusq; quam Cic. differuit. Sed is quoq; in docendo, non de uno quoq; facto singillatim aestimat, neq; certis exemplorū documentis, sed generibus rerum summam uniuersimq; utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subeunda est, si ea re magna utilitas amico quæri potest. Rependitur quippe, & compensatur leue damnū delibatae honestatis maiore alia, grauioreq; in adiuuando amico honestate. Minimaq; illa labe, & quasi lacuna famæ immūētis, partarū amico utilitatum ratione solidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quod paria genere ipso non sunt, honestas meæ famæ, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim, potestatibusq; præsentibus, nō uocabulorū appellationibus, neq; dignitatibus generū dijudicanda sunt. Nā cū in rebus aut paribus, aut nō longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit, honestas proculdubio præpoderat. Cum uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem nostræ in re nō graui, leuis iactura est, tunc quod utile amico est, id primū illo, quod honestū nobis est, fit plenius: sicuti magnū pondus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re adscripsi: οὐκ οἶδ' εἶπε τοῦτο τὸ γένει, ἀμιώτορον ἤδη, καὶ ὅτι ἔν' ἄρ' ἢ μέγ' εἶπε τοῦτο πρὸς τὸ τηλικόν θατίον σακρινόμενον αἰρετόν ἐστι. λέγω δ' οἶον, ὃ καὶ χρυσίου ἀμιώτορον χαλκῶ, καὶ τηλικόν τὸ χρυσῶ πρὸς τὸ τηλικόν χαλκῶ μέγ' εἶπε ὀνπιπραβαλλόμενον

πλέον λόγους ἀλλὰ πενήσδ' ἐνά ξοπήν κ' εἰ πλεον κ' εἰ μέγιστος.
 Phauorinus quoq; philosophus huiuscemodi indulgentiam
 gratiæ, tempestiuus laxato paulum, permissioq; subtili iu-
 stitiæ examine, his uerbis definiuit: ἡ καλαμένη χάρις πᾶσα
 τοῖς ἀναθρώποις τοῦτ' ἐστὶν ἕφεις ἀκριβείας ἐνδέοντα. Post deinde
 de idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disse-
 ruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magni-
 tudines, atque has omnes officiorum æstimationes, alia
 nonnunquam momenta extrinsecus, atq; alia quasi appen-
 dices personarum, & causarum, & temporum, & cir-
 cumstantiæ ipsius necessitates, quas includere in præcepta
 difficile est, moderantur & regunt, & quasi gubernant,
 & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theo-
 phrastus satis caute, & solícite, & religiose, causa disse-
 rendi magis disputandiq; diligētia, quam cum decernendi
 sententia, atq; fiducia disseruit: quoniam profecto causas
 scientiæ, corporū uarietates, dissertationumq; & differen-
 tiarum ignorantes, directum atq; perpetuū, distinctumq;
 in rebus singulis præceptū, quod ego in prima tractatus
 istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem
 Chilonis (à quo disputatiuncula huius initium fecimus)
 cum alia quædam sunt monitu utilia, atq; prudentia, tum
 id maxime exploratæ utilitatis est, quod duas ferocissimas
 affectiones amoris atque odij, intra modum tantum coër-
 cuit: Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna osu-
 rus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amas-
 turus. Super hoc eodem Chilone Plutarch. philosophus
 in lib. περὶ φυχῆς, uerbis ita scripsit: χείλων δ' παιδαγωγὸς
 ἀκροῦτος ἐνὸς λέγοντος, μηδένα ἔχδον ἐχθρόν, ἠρώτησεν εἰ καὶ
 μηδένα

μηνδὲνα φίλον ἔχει, νομιζῶν ἐξ ἀνάγκης ἐπακροῦθῆναι καὶ
συνεπάγει τῆς Φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curiosèq; explorauerit Anto-
Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo com-
mutati, argutiam. CAP. IIII.

Antonius Iulianus rhetor perquam fuit honesti, atq; Ant. Iulianus.
Amœni ingenij, doctrina quoq; ista utiliore, ac dele-
ctabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa
fuit. Ad hæc, scripta omnia antiquiora tam curiosè specta-
bat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabatur, ut iudiciũ
factum esse adamussim diceres. Is Iulianus super eo en-
thymemate, quod est in oratione M. Tullij quã pro Cn.
Planco dixit, ita æstimauit. Sed uerba prius, de quibus iu-
diciũ ab eo factum est, ipsa ponam: Quanquàm dissimi-
lis est pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pecuniam dis-
soluit, statim non habet id quod reddidit: Qui autem de-
bet, æs retinet alienum: Gratiã autem, & qui refert, ha-
bet: & qui habet in eo ipso quòd habet, refert. Neq; ego
nunc Planco desinam debere si hoc soluero. Nec manus ei
redderẽ uolũtate ipsa, si hoc molestiæ nõ accidisset. Cri-
spũ sane inquit, agmẽ orationis rotũdũq;, ac modulo ipso
numerorũ uenustum, sed, quòd cũ uenia legendũ sit, uer-
bi paulũ immutati, ut sententiæ fides salua esset. Nãq; debi-
tio gratiæ et pecuniæ collata, uerbũ utrobiq; seruari pos-
set. Ita enim recte opposita inter sese gratiæ pecuniæq;
debitio uidebitur, si & pecunia quidẽ deberi dicatur, &
gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, soluta'ue: quid
cõtrã in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinq;
seruato differatur. Cicero autem inquit, cum gratiæ, pecu-
niaq;

niæq; debitionē diſſimilem eſſe dixiſſet, eiusq; ſententiæ ratio-
 tionem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia
 habet, ſubijcit, pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autē
 & qui refert habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet,
 refert. Sed id uerbum habet, cum propoſita comparatio-
 ne non ſatis cōuenit. Debitio enim gratiæ, nō habitio cum
 pecunia confertur. Atque ideo conſequens quidem fuerat
 ſic dicere: & qui debet, in eo ipſo quod debet, refert:
 quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum red-
 ditam gratiā, eo ipſo redditam diceret, quia debetur: Im-
 mutauit ergo, inquit, & ſubdidit uerbum ei uerbo, quod
 auſerat, finitum: ut uideatur & ſenſum debitionis colla-
 tæ non reliquiſſe, & concinnitatem ſententiæ retinuiſſe.
 Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; ueterū
 ſcriptorum ſentētiās, quas apud eū adoleſcētes lectitabāt.

Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis, at-
 que uestitu probris obnoxio, infamīq; munditia
 fuit. Quodq; item Hortenſius orator ob eiufmo-
 di munditiās geſtumq; in agendo hiſtrionicum
 Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus
 eſt.

CAP. V.

Demoſthenis
 cultus.

Demoſthenem tradunt, & uestitu, cæteroq; cultu
 corporis nitido, uenusto, nimisq; accurato fuiſſe.
 Hinc etiam κόμη illa χλαυίς, & μαλακῆ χιτωνίς, &
 ab æmulis, aduerſarijsq; probro datum: hinc etiam turpi-
 bus, indignisq; in eum uerbis non temperatum, cum pæ-
 rum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem mo-
 dum Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ,
 niſi M. Tullio, clarior: qui multa munditia, & circūſpecte
 compoſiteq;

Hortenſius.

compositeq; indutus, & amictus esset, manusq; eius inter-
 agendum forent argutæ admodum, & gestuosæ, maledi-
 ctis appellationibusq; propositis iactatus est: multaq; in
 eum quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudicijs dicta
 sunt. Sed cū L. Torquatus subagresti homo ingenio, & L. Torquatus.
 infestivo, grauius, acerbiusq; apud consiliū iudiciū, cum de
 causa Syllæ quæreretur, nō iam histrionem eum esse dice-
 ret, sed gesticulariā, Dionysiamq; eum notissimæ saltatri-
 culæ nomine appellaret: tū uoce molli, atq; demissa Hortē
 sius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidem esse, quā Dionysia.
 quod tu Torquate, ἄμωρος, ἀγροδ' ἰαυτος, ἀπρόσιτ' &.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam
 dixit ad populum in censura cum eum ad uxores
 ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob cau-
 sam reprehensa, & quo contrā modo defensa sit.

CAP.

VI.

Multis & eruditis uiris audientibus legebatur ora-
 tio Metelli Numidici grauis ac disertis uiri, quam
 in censura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum
 eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea ora-
 tione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus Quiri-
 tes esse, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita
 natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine
 illis ullo modo uiui possit, saluti perpetuæ potius, quā
 breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Me-
 tellum Metellus de uxore ducēda.
 cui consilium esset ad uxores ducen-
 das populum hortari, non oportuisse nec de molestia,
 incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neque ad-
 hortari magis, quā dissuadere, abstertereq;. Sed con-

tra

tra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen accidere nonnunquam uideretur, paruas & leues facilesq; esse toleratu diceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neque omnibus, neque naturæ uitio, sed quorundam maiorum culpa, & iniustitia euenire. T. autem Castritius recte, atq; condigne Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori concessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicumq; astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud Populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quam quod uerum sibi esse, atque omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatoq; uitæ usu comprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commeritus, tum denique facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atque uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quam quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: *Dij immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent*

debent nobis, quàm parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exheredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? ijsdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperat præsidio futurum, neq; mendam esse, neq; uitium. Errareq; istos, qui bonos uiolant libros, & futuram scribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictū, quod probe scriptum perperā mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auide sectatus est.

C A P. V I I.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro spectata fidei, Tyroniana cura atq; disciplina facta, ita scriptum fuit: *Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunquàm antea adiuerant, neque noti essent, quo uenerunt: neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neque apud ciues solū Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocunq; uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quàm pluribus in extremo uerbo menda esse: de cuius enim scribi putabāt, non futurum, sed futuram: neq; dubitabant, quin liber emendatus esset: ne ut in Plauti comædia*

mœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ci-
 ceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat
 ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus,
 cui pleraque omnia ueterum literarum quæsita, meditata,
 euigilataq; erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo
 uerbo neque mendam, neq; uitium, Ciceronem probe, ac
 uenuste locutum. Nam futurum, inquit, non refertur ad
 rem, sicut legētibus temere & incuriose uidetur: neq; pro
 participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod
 Græci appellant ἀπὸρρέμφατον, neque numeris, neque
 generibus præseruiens, sed liberum undiq; & impromi-
 scuum est. Quali Ca. Gracchus uerbo usus est in oratio-
 ne, cuius titulus est de Qu. Popilio circum conciliabula:
 in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc di-
 cturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Vi-
 detur ne ea ratione positum esse, apud Gracchum dictu-
 rum, quæ est apud Ciceronem futurum? sicut in Græca
 oratione sine ulla uitij suspitione omnibus numeris gene-
 ribusq; sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba,
 ποιήσας, ἴσασθαι, λέξας, & similia. In Q. quoque Quad-
 drigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum ij con-
 siderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In
 duodecimo annali eiusdē Quadrigarij principium libri sic
 scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ua-
 letudo suppetit, est quod speremus deos bonis benefactue-
 rum. Item in Valerij Antiatis, libro quarto & uicesimo
 simili modo scriptum esse: Si hæc res diuinæ factæ, recteq;
 perlitata essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia
 processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella lo-
 queretur

queretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis:

Etiā ne habet Casina gladium? habet, sed duos,

Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putauī, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti

omnes solæcismus quid esset, ignorauerūt? Sed & Græ-

chus dicturum, & Quadrigarius futurum, & benefactu-

rum, & Plautus occisurum, & Antiās processurum, &

Laberius facturum, in definito modo dixerunt. Qui mo-

dos neque in numeros, neque in personas, neque in gene-

ra, neque in tempora distrahitur, sed omnia istæc una ea-

demq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit

futurum, non uirili genere, neq; neutro (solæcismus enim

foret planè) sed uerbo usus est ab omni necessitate gene-

rum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem

M. Tullij Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn.

Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse

ita lectitabat: Cum nostros portus, atque eos portus

quibus uitam ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse po-

testatem sciatis. Neque solæcismus esse aiebat, in pote-

statem fuisse, ut uulgo semidoctum putat, sed ratione di-

ctum certa & proba contendebat: qua & Græci ita ute-

rètur, & Plautus uerborum Latinorum elegantissimus in

Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit: nō (ut

dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cu-

ius ille in præsentī exemplo usus est) multam nos quo-

que apud ueteres scriptores locutionum talium copiam

offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus.

Vt rationem istam missam facias, & autoritates, sonus,

qui

In potestatem esse.

In mentem fuit.

Euphonia. qui εὐφωμία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici Latine posset, potestatem dicere mallet, non potestatem. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; , insuauius hoc imperispectiusq; est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam explicuit, quod esse iam usitatius cœperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

Explicauit.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta
super Laide meretrice & Demosthene
rhetore. CAP. VIII.

PHocion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librum multæ uariæq; historię reseratum composuit, eumq; inscripsit κέρας ἀμαλθείας: Ea uox **Cornucopiæ.** hoc fermè ualet, tanquàm si dicas cornucopiæ. In eo libro super Demosthene rhetore, & Laide meretrice Historia hæc scripta est: Lais inquit, Corinthia ob elegantiam uenustatemq; formæ grandem pecuniã demerebat. Cõuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant, neque admittebatur, nisi qui dabat, quod poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait nãtum esse illud frequens apud Græcos dictum adagium: **Adagium** οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλῆξ. Quod frustra iret

iret Corinthum ad Laidē, qui non quiret dare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At *Lais* *μυριάς δραχμὰς ἢ τάλαντον* poposcit: hoc facit nummi nostratis denarium decem milia. Tali petulātia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus expavidusq; Demosthenes, auertit iter: & discedēs, Ego (inquit) poenitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt: *ἕκ ὄνομαί, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.*

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinæ Pythagoricæ, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendū simul ac tacendū.

C A P.

I X.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ^{Pythagorica disciplina.} successionis eius, recipiendi instituendiq; discipulos, huiusmodi fuisse traditur: Iam à principio adolescentes, qui sese ad discendum obtulerant *ἑφυσιογνωμόνδ*: Id uerbum significat mores naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere. Non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro æstimato captu solertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat: neq; commētari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quàm biennium. Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendiq; *ἀκυσίαι ἀκυσίαι.* Ast ubi res didicerant rerum omnium difficilimas tacere, audireq; atque esse iam cœperant silentio eruditi,

b   cui

Mathematici.

Chaldæi.

cui erat nomen ἑχεμυθία, tum uerba facere & querere, quæq; audissent scribere, & quæ ipsi opinarentur expro mere potestas erat. Hi dicebatur in eo tempore μαθηματικῶν, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere atq; meditari inceptauerant : quoniam geometriam, & gnomonicam, musicā, cæterasq; item disciplinas altiores μαθηματικὰ ueteres Græci appellabant, uulgus autem (quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet) mathematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur φυσικῶν. Hæc eadem super Pythagora noster Taurus cū dixisset, nunc autē inquit isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀθεωρητοί, ἀμύβοι, ἀγνώμοτες, sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo, inquit, discere, istud nolo. Hic à symposio Platonis incipere gestit propter Alcibiadis commestationem : Ille à Phædro propter Lysiae orationē. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornandæ, sed linguæ orationisq; comendæ gratia : nec ut modestior fiat, sed lepidior : Hæc Taurus dicere solitus, nouitios philosophorū sectatores cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoq; non prætereundū est, quod omnes simul qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæq; habebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινότης.

Quibus

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philosophus adolescentem, uetuste nimis & prisce loquentem.

C A P. X.

PHauorinus philosophus adolescenti ueterum uerborum cupidissimo, & plerasque uoces nimis priscas & ignotissimas, in quotidianis communibusq; sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucide cum suis fabulati sunt: neq; Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem proinde quasi cum matre Euandri nunc loquere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atq; intelligere neminè uis, quæ dicas. Non ne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, taceres: sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, loquere uerbis præsentibus. Atque id quod à C. Cæsare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atque insolens uerbum.

Phauorini in uetuste loquentes reprehensio.

C. Cæsar.

Quod Thucyd. historiæ scriptor inclytus, Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibijs esse usos dicit. Verbaq; eius super ea re posita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

C A P.

X I.

b 2

Auctor

Lacedæmonio
rum mos in cer
tamine.

AUtor historiae græcæ grauissimus Thucydides, Lacedæmonios summos bellatores, non cornuū, tubarum ūe signis, sed tiliarum modulis in prælijs usos esse refert. Non prorsus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atque euibrarentur animi, quod cornua, & litui moliantur, sed contra, ut moderatiores, modulatioresq; fierent, quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congregiendis hostibus, atque in principijs præliorum ad salutem, uirtutemq; aptius rati, quàm si permulcti sonis mitioribus, non immodice ferocirent. Cum procinctæ igitur classes erant, & instructa acies, coeptumq; in hostem progredi, tibicines inter exercitum positi, canere inceptabant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam, uis & impetus militum, ne sparsi dispalatiq; proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora sunt: καὶ μετὰ ταῦτα ἡ εὐνοῦδος ἦν ἀρχαῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι εὐφρόνας, καὶ ὄρμη χερσῶντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλαῖς, πολλῶν δὲ μὲν ἐγκαθιστώων. ἔ τοῦ ἡλέος χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ θυθμῶν ἑοάνοντες προσέλθεοιεν, καὶ μὴ διαπαθεῖν αὐτοῖς ἢ τάξις ὃ πρὲρ ἀεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἐν τοῖς προσόδοις.

Cretenses quoq; prælia ingredi solitos memoria datum est, præcinente, ac præmoderâte cithara gressus. Halyattes autē rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cum bellū Milesijs faceret, ut Herodotus in historijs tradit, cōcinētes habuit fistulatores, & fidicines, atq; foeminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit

buit lasciuentiũ delitias conuiuiorum. Sed enim Achæos Achæi ad pugnam tacite
 Homerus pugna indipisci ait, non fidicularũ, tiliarumq; gnam tacite
 concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos:

Ὅϊδ' ἄρ' ἴσθ' σὴν μένεα πνείοντες ἄχαιοί,

Ἐν θυμῷ μεμαδτες ἀλεξέμεθα ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanorũ, Romanorum
 quem in congressibus præliorũ fieri solitũ scriptores an- ritus in certa-
 naliũ memorauerunt? Contra ne institutũ fiebat antiquæ di mine
 sciplinae tam probabile? An tum etiam gradu clementi, &
 silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longin-
 quo procul distantẽ? Cum uero prope ad manus uentum
 est, tum iam è propinquo hostis, & impetu propulsan-
 dus, & clamore terrendus est. Ecce autem pro tibia
 Laconica, tibiæ quoq; illius concionatoricæ in mentem ue-
 nit, quam C. Graccho cum populo agẽte præisse, ac præ C. Gracchẽ
 monstrasse modulos ferunt. Sed nequaquam sic est, ut à fistula.
 uulgo dicitur, canere tibia solitũ, qui ponẽ eum loquentẽ
 staret, uarijsq; modis tum demulcere animũ, actionemq;
 eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut
 planipedi saltanti, ita Graccho concionantũ numeros, &
 modos, & frequentamenta quædam uaria tiben incine-
 ret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderũt, stetisse
 in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula breui, sen-
 sim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum, se-
 dandumq; impetũ uocis eius. Reseruescente namq; impul-
 su, & instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehemen-
 tia indiguiffe non (opinor) existimanda est. M. tamen Ci-
 cero fistulatorem istum utriq; rei adhibitum esse à Grac-
 cho putat, ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam,

iacentemq; orationem eius erigeret, aut ferocientem, seu uientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruum sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est hærere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum sonum, qui illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratorq; militum securitas, & alacritas. Nam diffidentiae, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minime conuenit: & mœsti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διατὶ ἐπειδὴν πολέμῳ μίλλωσι, πρὸς αὐτὸν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοῦς δὲ λῆς ἀχρημονῶντας γινώσκωσιν.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur, & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ quisquam iure hæres est.

C A P.

X I I.

Qui de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorū diligentissime scripsit Labeo Antistius) minorem quàm annos vi. maiorē quàm annos x. natā, negauerūt capi fas esse. Item, quæ nō sit patrima, & matrims. Item, quæ

Virginis Vestalis capiendæ modus.

quæ lingua debili, sensu'ue aurium diminuta, alia'ue quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter ambo'ue seruitutem seruerunt, aut in negotijs sordidis diuersantur. Sed eam cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir sacris faciundis, aut qui septemuir epulonum, aut saluus est. Sponsæ quoque pontificis, & tibicinis sacrorum filia uocatio à sacerdotio isto tribui solet. Præterea Capito Atteius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet, & excusandam eius, qui libros treis non haberet. Virgo autem Vestalis simulatque capta, atque in atrium Vestæ deducta, & pontificibus tradita est, eo statim tempore sine emancipatione, ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamenti faciundi adipiscitur. De more autem, rituq; capiundæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant, nisi quòd capta fuisse fertur, quæ capta prima est à Numa rege. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, ut pontificis maximi arbitrato uirgines è populo uiginti legantur: sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papia non necessaria nunc uideri solet. Nam si quis honesto loco natus adeat pontificem maximum, atq; offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluus religionum obseruationibus, ratio haberi possit, gratia Popiliæ legis per se ratum fit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia Pontifex Maximus manu prehensa ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello

capta abducitur. In libro 1. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontifex Maximus dicere oporteat, cum uirginem capit, scriptum est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotem Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussi & sacerdotem Vestalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem capi uirginem solam debere dici putant. Sed flamines quoque diales, item pontifices, & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum gestarum libro 11. ita scripsit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impositum est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cum Ser. Galbam accusauit, eum dicit ius pontificium discere noluisse. Ego me nunc uolo ius pontificium optime scire. Iam ne ea causa Pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere, ecquis me ob eam augurem capiat? Præterea in cõmentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas composuit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato: neque intestatæ quisquam, sed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

*Amata prima
uirgo Vestalis.*

Quæsitum in philosophia est, quidnam foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, quod mandatum est, an nonnunquam etiam contra, si id speres ei, qui mandauit, utilius fore. Super quæ ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ.

C A P.

X I I I.

IN officijs capiendis, censendis, iudicandis quæ, quæ græce *κατακρίνειν* philosophi appellant, quæri solet, an negotio

negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito, contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quaestio, & in utranque partem à prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint, & re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id potissimum esset, nequaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiam si repentinus aliquis casus, rem commodius agi posse polliceretur: ne si spes fessellisset, culpa impatientiae, & poena indeprecabilis subeunda esset: Si res forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam. Sed exemplum tamen intromissum uideretur, quo bene cōsulta consilia religione mandati soluta corrumpentur. Alij existimauerunt incommoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter foret quàm imperatum est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraq; utilitas autē cōtra grauior, & amplior, spe quantum potest firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur. Neq; timendum exemplum non parendi tradiderunt, si rationes huiuscemodi duntaxat non adessent. Cum primo autem respiciendū putauerunt, ingenium naturamq; illius, cuius ea res, præceptūq; esset, ne ferox, durus, indomitus, inexorabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali præceptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quàm præceptum est. Instructius deliberatiusq; fore arbitramur, theorematicum hoc de mandatis huiuscemodi

obsequendis, si exemplum quoque P. Claudi Mutiani clari, ac incliti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sempronio Asellione, & plerisque historiae Romanae scriptoribus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima & praecipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iurisconsultissimus, quod Pont. max. Is cum in consulatu obtineret Asiam prouinciam, & circumfedere oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτωνα molis Atheniensium sociorum, amicorumq; Populi Romani ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset uter maior esset, eum mittendū curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων comperto, quāobrem malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quem esse magis idoneū, aptioremq;, faciendo aietati, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quem iusserat misisset, causis, rationibusq;, quas dictitabat spretis, uestimenta detrabi imperauit, uirgisq; multum cecidit: corrumpi atq; dissolui officium omne imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria magnisq; rebus gestis, sed familiae pecuniaeq; inops, cum ei Samnites tanquam indigentibus graue aurum donarent, plenumq; odij.

Iulius Higinus in libro de uita, rebusq; illustriū uirorū
 sex legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium impe- C. Fabritius.
 ratorem Pop. Ro. uenisse, & memoratis multis, magnisq;
 rebus, quæ bene ac beneuole post redditam pacem Samni-
 tibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasseq;
 uti acciperet, utereturq; , atq; id facere Samnites dixisse,
 quod uiderent multa ad splendorem domus, atque uictus
 defieri, neque pro magnitudine, dignitateq; lautum para-
 tumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad
 oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gu-
 lam, atq; inde porrò ad uentrem inum deduxisse, & le-
 gatis ita respondisse: Dum illis omnibus membris, quæ at-
 tigiisset, obfistere, atq; imperare posset, nunquam quicquā
 defuturum. Propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus,
 ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quàm importunum uitium sit, futilis ina-
 nisq; loquacitas, & quàm multis in locis à princi-
 pibus utriusq; linguæ uiris, detestatione iusta cul-
 pata sit.

C A P. X V.

Qui sunt leues & futiles, & importuni locutores,
 quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humi-
 dis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene exi-
 stimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam autem
 debere aiunt non esse liberam, nec uagam, sed uinculis de
 pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quasi guber-
 nari. Sic enim uideas quosdam scaterere uerbis sine ullo iu-
 dicij negotio cū securitate multa, & profunda, ut loquen- Homerus de
Vlyssæ.
 tes plerunq; uideantur, loqui sese nescire. Vlyssæ contra
 Homerus uirum sapienti faciēdia præditum, uocem mitte-
 re ait

re ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, quàm ex sententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiaq; uerborum coërcendæ uallum esse oppositum dentium, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tantum custodia, atque uigilia cohibeatur, sed & quibusdam quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc sunt:

Αλλ' ὅτε δὴ ὄπατε μεγάλην ἐκ σήθεος ἦεν
Τίκνον ἑμὸν πῶτον σ' ἐΐπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uere detestatus est: Dummodo, inquit, hoc constet, neque infantiam eius, qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quorum si alterum sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quàm stultam loquacitatem. Item in libro de oratore 1. uerba hæc posuit: Quid enim est tam furiosum, quàm uerborum uel optimorum & ornatissimorum sonitus inanis, nulla subiecta sententia, nec scientia? Cum primis autem M. Cato atrocissimus huiusmodi uitij insectator est: nanq; in oratione, quæ inscripta est, Si se Cæcilius trib. pleb. appellasset. Nunquàm, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi, tanquàm ueternosum bibendi, atq; dormiendi: Quod si non conueniant, tum conuocari iubet. Ita est cupidus orationis, ut conducatur, qui auscultet. Itaq; auditis nõ auscultatis tanquàm pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerum ei se nemo committat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidẽ M. Cæ. trib.

Cæ. trib. pleb. utilitatem opprobrans, nō loquēdi tantum, uerum etiā tacendi: Frusto, inquit, panis conduci potest, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non merito Homerus unum ex omnibus Thersitem ἀμετροειπή ἀκροτόμουρον ἀpellabat: uerba illius multa, ἄκρομα strepentium sine modo graculorum similia esse dicit. Quid enim est aliud ἀμετροειπή ἐκθλῶα? Eupolidis quoq; uersus de id genus hominibus consignantissime factus est: καλῆρ ἄριστος ἀδύνατος λέγειν. Quod Sallustius noster imitari uolens, loquax, inquit, magis quàm facundus. Quapropter Hesiodus Poëtarum prudentissimus linguam non uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurum. Eiusq; esse in promendo gratiam plurimam, si modesta, ἔ παρακα ἔ modulata sit:

Γλώσσης καὶ θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicarmium quoq; illud non inscite se habet,

οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profecto sumptum est, qui cum loqui non posset, tacere non poterat. Phauorinum ego audiui dicere uersus istos Euripidis, ἀχαλινῶν σομάτων ἀνόμωτε ἀφροσύνας τὸ τέλος δισηχία. Non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent, sed uel maxime de hominibus quoq; posse dici stulta, ἔ immodica blaterantibus, quorum lingua tam prodiga, infrenisq; sit, ut fluat semper, ἔ aestuet colluuiione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis significantissimo uocabulo λάλους appellatos Valerium Probum grammaticum illustrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Sallustianum illud:
satis

Satis loquentiæ,
sapiëntiæ parū.

satis eloquentiæ, sapientiæ parum, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborum Sallustio maxime cōgrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiusce= modi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus Poëta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus:

Ἀνθρώπων ἀγριωπὸν αὐθαδέισμον
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
σῶμα πρὶ λάλῃην, κρηπτφακελορήμονα.

Locutuleij.
Linguaces.
Blaterones.

Neque minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt.

Quod uerba istæc Quadrigarij ex annali tertio ibi: Mille hominū occiditur, non licentia, nec de poëtarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt. CAP. XVI.

Mille hominū
occiditur.

Quadrigarius in III. annaliū ita scripsit: Ibi occiditur mille hominum: occiditur, inquit, non occiduntur. Item Lucilius in III. satyrarum,

Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt. Varro in XVIIII. rerum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & centum annorū est. Cato in I. originum: Inde est fermè mille passus. Mar. Cicero in V I. in Antonium: Ita ne Ianus medius in L. Antonij clientela est? quis unquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummūm ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari dictum

Etum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς, & sicut una χιλιάς, & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo milia, certa atque directa ratione dicitur. Quãobrem id quoq; recte, & probabiliter dici solitum, mille denarium in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem præterquàm superius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat. Nam libro xv. ita dicit:

Hunc mille passum qui uicerit, atque duobus,
Campanus sonipes, succussor nullus sequetur.

Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro xi.

Mille die nummum potes uno querere centum.

Mille passum dixit pro mille passibus, & uno mille nummum, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulum esse, & singulari numero dici, eiusq; pluralium esse nullia, & casum etiam capere ablatiuum, neq; ceteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quædam etiam, quæ in nullum inclinentur: quapropter nihil iam dubium est, quin M. Cicero in oratione quã scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quanta

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atque inibi quod M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit.

C A P. X V I I.

Xanthippe.

Socratis patientia.

Xanthippe Socratis philosophi uxor, in orosa admodum fuisse fertur, et iurgiosa. Irarumque et molestiarum muliebrium, per diem, perque noctem scatebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quanam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi tale perpetior, insuesco et exerceor, ut ceterorum quoque foris petulantiam, et iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoque Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem commodiore prestat: qui fert, sese meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, et ferre, lepide quidem composita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum XIIII. L. Lælium magistrum suum περι ετομολογίας nonnullorum uerborum falsa dixisse reprehendit, quodque idem Var. in eodem libro furis ετομολογίας falsam dicit.

C A P.

X V I I I.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctissimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium errasse ostendit

ostendit, quod uocabulum græcum uetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset, resoluit in uoces latinæ, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorum græcorum, perinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim leporem dicimus (ut ait) quod est lepus. uipes, sed quod est uocabulum antiquum græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quod pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur, & illorum esse plerique ignorent græcum, quod nunc nominant ^{ἔλαφια}. Puteum esse, quod uocant ^{φρέαρ}: leporē, quod ^{λαγὼν} dicunt. In quo non modo Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum enim fortuna, experientia laus sequitur: Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulorum scitissime, de usu utriusque linguæ peritissime, de ipso Lælio clementissime. Sed in posteriore eiusdem libri parte dicit, ^{Fur.} furē ex eo dictum, quod ueteres Rom. ^{fūruum atrum} appellauerint, & fures per noctē, quæ atra sit, facilius furentur. Nonne sic uidetur Varro de fure errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod græcis nunc ^{κλέπτης}, dicitur, antiquiore græca lingua ^{φῶξ} est dictum. Hinc per affinitatem literarum, quæ ^{φῶξ} græce est, latine fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varronis memoriam, an contra, aptius & coherentius putarit furē à furuo, id est nigro, appellari, in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis ac de Tarquinio Superbo rege.

C A P. XIX.

c In ant

Libri Sibyl-
lini.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita est: Anus hospita atq; incognita ad Tarquinium Superbum regem adiit, nouē libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenūdare. Tarquinus pretium percōtatus est. Mulier nimium atq; imensum poposcit. Rex quasi anus etate desiperet, risit. Tum illa foculum coram eo cum igni apposuit, & treis libros ex nouē deurit, et ecquid reliquos sex an eodē pretio emere uellet, regē interrogauit. Sed enim Tarquinus id multo risit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem statim treis libros alios exussit, atque idipsum denuo placide rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinus ore iam serio, atque attentiore animo fit, eam constantiam confidentiamq; non insuper habendam intelligit, & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petitū pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, postea nusquam loci usam cōstitit. Libri tres in sacrariū cōditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculum quindecim uiri adeunt, cum dii immortales publice consulendi sunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq; omnia ista latinis uocabulis appellentur.

C A P.

XX.

Figurarum, quæ *Χήματα* geometræ appellant, generæ sunt duo, planum & solidum: hæc ipsi uocāt ἐπί-
 Planum. *πέδιον, ἢ σπέρον*. Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, qua latum est, & qua longū: qualia sunt tri-
 Solidum. *quetra, & quadrata*, quæ in area fiunt sine altitudine. Solidum est, quando non longitudines modo, & latitudines
 planas

planas numeri linearum efficiunt, sed etiam extollunt altitudines, quales sunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellant, uel qualia sunt quadrata undiq; quæ κύβος Pyramides.
Cubus.
Tessera. illi, nos quadrantalia dicimus, κύβος enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alueolo luditur, ex quo ipse quoque appellatæ κύβοι. In numeris etiam similiter κύβος dicitur, cum omne latus eiusdē numeri equaliter in sese soluitur, sicuti fit cum ter terna ducūtur. Atq; idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod & luna orbem suum lustret septem & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui graece Ternio. dicitur τριάς, tantundem efficiat in cubo: Linea autem à Linea. nostris dicitur, quam γραμμὴ Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea est (inquit) longitudo quædam sine latitudine & altitudine. Εὐκλείδης autem breuius, prætermiſſa altitudine: γραμμὴ est (inquit) μήκος ἀπλάτεις, quod exprimere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quòd Iulius Higinus affirmatissime contendit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset, Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror. Non, quod uulguſ legeret, sensu torquebit amaro.

CAP.

XXI.

Versus istos ex Georgicis Vergilij plerique omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem nō hercle ignobilis grammaticus in commentarijs,

C 2

mentarijs, quæ in Vergiliū fecit, cōfirmat & perseuerat, non hoc à Vergilio relictum: sed quod ipse inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentantū sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdā etiam uiris cōplacitum: quoniā uideatur absurde dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquiunt) sapor sensus sit, nō alium in semetipso sensum habeat, ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higini commentarium legissem, atq; ei statim displicita esset insolentia & insuasitas amaroris, Iouem lapidem, inquit (quod sanctissimum iusturandū est habitum) paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentū non est aspernatus, autoritate poëtæ ingenio & faciūdia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatū esse Vergiliū uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit.

C A P. XXII.

IRroborauit, inueterauitq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendū est, Aduocatū esse quem cuipiā, causamq; eius defendere: atq; id dicitur non in compitis tantū, neq; in plebe uulgaria, sed in

Amaror.

Prouerbiū,

Iouem lapidem iurare.

sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre autem locuti sunt magnā partem superesse, ita dixerunt, ^{Superesse,} ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessarium modum. Itaque M. Varro in Satyra, quæ inscripta est: Nescis quid uesper ferus uehat, superfuisse dicit immodice & intempestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimum quæ simul sunt ειοφελῆς, & delectent potius, ut id quoque uideatur non superfuisse. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè assistere, atque ibi aduocatum non incelebrem sic postulare, ut quam causam diceret, remq; quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei cuius res erat, dixisse aduocatum eum non habere: & cum is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi uir clariss. supersum, respondisse prætorem festiuiter: Tu planè superes, non ades. M. autem Cicero in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit: In quo loco superfuit, significare uidetur supra fuit & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluenti, tum & nimis abundantanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de republica secūdo, id ipsum uerbum Ciceronis non temere transeundū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Lali, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoque aliquam partem huius nostri sermonis attingere: præsertim cum heri dixeris, te nobis etiam superfuturum: uerum si id quidem fieri nō potest, ne desis, omnes te rogamus. Exquisite igitur

tur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse non simplici ratione dictum latine quam graece. Graecos enim *πλεονεξία* etiam in utraq; parte ponere, uel quod superuacaneum esset, ac non necessariū, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliās dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neque admodum necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere. Aliās ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate caeteris anteiret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; flueret. quam esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorū uult dicere, sed nescio quid aliud indictum in scitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita superfit.

Hoc enim in loco Vergilius *ἀνευπότ' ἔσται* uerbo usus uidetur, quod superfit dixit pro longinquius, diutiusq; adsit. Illud contra eiusdem Vergilij est aliquanto probabilius:

Florenteisq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,

Farrasq; ne blando nequeant superesse labori.

Significat enim supra laborē esse, neq; opprimi à labore. An autem superesse dixerint ueteres pro restare, & praeficiendae rei adesse, quaerebamus. Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi solitus erat, quae Iugurthae fesso, aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Id est

Id est reliquum esse & restare. Quod quidē diuise pronuntiantum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autem in 11. Antonianarū, quod est reliquum, non superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarū M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si respublica emoriatur & pereat, nolle se uere. In Plauti autem Asinaria manifestius id ipsum scriptum est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima:

Restare.
Superesse.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ uel istius causa cognomēti sit, historiaq; ista omnis super eodē Papyrio cognitu iucūda. CAP. XXIII.

Historia de Papyrio prætextato dicta scripta est à Papyrio Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenustate atq; luce, ac mundicia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidissim, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res fermè ad hunc modū est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterū prolata est: pla-

c. 4. cuiq;

cuitq; ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enun-
 tiaret prius quam decreta esset. Mater Papyrij pueri, qui
 cū parente suo in curia fuerat, percontata est filiū, quid-
 nam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum
 esse, neque id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior se-
 cretum rei: & silentium pueri, animumq; eius ad inqui-
 rendū euerberat. Quærit igitur compressius, uiolētiusq;. *Macro.Sat.*
lib. 1, cap. 6. Tum puer matre urgente, lepidi atque festiui mendacij
 consilium capit: Actum in senatu dixit utrum uideretur
 utilius, exq; republica esse, unus ne ut duas uxores habe-
 ret, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit,
 animus cōpauescit, domo trepidans egreditur, ad cæteras
 matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum fami-
 liās caterua lachrymātes atq; obsecrantes orant, una po-
 tius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ. Senatores
 ingredientiæ curiam, quæ illa mulierum intemperies, &
 quid sibi postulatio illa uellet, mirabātur. Puer Papyrius
 in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset,
 quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Sena-
 tus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Consultum fa-
 cit, uti posthac pueri cū patribus in curiam ne introëant,
 nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum
Prætextatus. honoris gratia inditum Prætextatus, ob tacendi loquen-
 diq; in ætate prætextata prudentiam.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum,
 Næuij, Plauti, Pacuij, quæ facta ab ipsis eorum
 sepulchris incisa sunt.

CAP. XXIIII.

Trium poetarum illustrium epigrammata Cn. Næuij,
 Plauti, M. Pacuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda
 suo

suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbie Campanæ, quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales mortales si foret fas flere,

Flerent diuæ camœnæ Næuium poëtam.

Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,

Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Næuij epigramma.

Epigramma Plauti, quod dubitasset modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone positum esset in libro de poëtis primo:

Postquam est morte captus Plautus,

Comœdia luget, scena est deserta:

Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,

Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Plauti epigramma.

Epigramma Pacuij uerecundissimum, & purissimum, dignumq; eius elegantissima grauitate:

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,

Vt se aspicias: deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt poëta Pacuij Marci sita

Ossa, hoc uolebam nescius ne esses. uale.

Pacuij epigramma.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quaesitumq; inibi curiosius quaenam ratio sit uocabuli induciarum.

C A P. XXV.

DVobus modis M. Varro in libro humanarum, qui Inducia est de bello & pace, induciæ quid sint definit: Induciæ (inquit) sunt pax castrensis paucorum dierum. Item alio in loco: Induciæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed le-

c 3 pida

pida magis atq; iucundæ breuitatis utraq; definitio, quâ
 plena aut proba esse uidetur. Nam neque pax est indu-
 ciæ: bellum enim manet, pugna cessat. Neque in solis cae-
 stris, neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid
 enim dicemus, si inducijs in mensium aliquot factis, cae-
 stris cōcedatur, non ne tum quoq; induciæ sunt? Aut rur-
 sus quid esse id dicemus, quod in primo annalium Qua-
 drigarij scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore
 Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ pau-
 corum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem serias
 festiue magis dixit quàm aperte atq; definite. Greci autem
 significantius consignantiusq; cessationem istam pu-
 gnæ pactitiam, ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera
 sonitus uastioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo
 tempore nō pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν
 appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium,
 ut inducias superstitione definiret, & legibus rationi-
 busq; omnibus definitionum inscriberet. Satis enim uisum
 est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod genus Græ-
 ci τῆρας magis & ὑποπαύσις, quàm ὀπισθοῦς uocant. In-
 duciarum autem uocabulum, qua sit ratione factum, id
 diu est quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiui-
 mus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias
 sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti iam. Pactum
 induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugne-
 tur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam
 omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præsi-
 nitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atque
 is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur. Idcirco ex ijs
 quibus

quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum & copulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Induciae (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utroque alteri ad alteros impune, & sine pugna ineunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi initus atque introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non praeterij, ne cui harum noctium amulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur, tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti, an sapiens irasceretur.

CAP. XXVI.

Interrogavi in diatriba Taurum, an sapiens irascere tur: Dabat enim saepe post quotidianas lectiones quae rendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauius & copiose de morbo affectu ue irae differuisset, quae & in ueterum libris, & in ipsis commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et haec ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoque audias: Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusque philosophiae aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, caedi que eum loro iussit: coeperat uerberari, obloquebatur, non meruisse ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque iam querimonias aut gemitus eiulatusque face re, sed uerba seria & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum,

chum, ut diceret philosophum irasci turpe esse, sæpe eum de malo iræ disertauisse, librum quoque τῶπι ἀοργησίας pulcherrimum conscripsisse. Is omnibus, quæ in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususq; in iram plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lente & leniter, quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu'ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces sunt, neq; os turbidum, neq; immaniter clamo, neq; in spumam ruborem uè effæruesco, neque pudenda dico, aut pœnitenda, neque omnino trepido ira, & gestio: hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solèt: & simul ad eum, qui cædebat, conuersus, interim inquit, dum ego atq; hic disputamus, hoc tu age. Summa autem totius sententiæ Tauri hæc fuit, non idem esse existimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναληυσίαν. Aliudq; esse non iracundum animum, aliud ἀναληυσίαν καὶ ἀναίδητον. Nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa seuior, ita dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quam Græci σένησιν dicunt, sed mediocritatem, quam εὐεπιότητα illi appellant.

A. G E L L I N O C T I V M A T T I C A R V M C O M M E N = T A R I I . L I B E R I I .

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, deq; eiusdem uiri patientia.

C A P . I .

INTER labores uoluntarios & ex- Socratis patientia.
ercitia corporis, ad fortuitas patientie uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse: Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu

perdius atque pernox, à summo lucis ortu ad solem alterum orientem inconniuens, immobilis, iisdem in uestigijs, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis, atque animi facto à corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraq; differens attigisset, *πολλὰ κίς*, inquit, *ἐξ ἡλίου εἰς ἡλίον ἐσῆκε ἀσπαδίσερος τῶν ψέμων.* Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia ferè uitæ suæ tempora à ualetudine inoffensa uixerit. In illius etiam pestilentia uastitate, quæ in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensium ciuitatem internechino genere morbi depopulata est, his parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio obseruatioq; officiorum esse debeat inter patres filiosq; in discumbendo sedendoq;
atq;

atq; in id genus rebus, domi forisq; si filij magistratus sunt & patres priuati, superq; ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petitum.

CAP. II.

AD philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendiq; eius gratia, uenerat uir Cl. praeses Cretae prouinciae, & cum eo simul eiusdem praesidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciae praeses, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationem resedit. Alata mox una sella est, quae in promptu erat: atq; dum alie promebatur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem praesidis ut sederet. Atq; ille ait: Sedcat hic potius, qui po. Ro. magistratus est. Absq; praedudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quærimusq; utrum conueniat tene potius sedere, qui pater es, an filium qui magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumq; esset aliud filio quoq; eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (dij boni) honorum atq; officiorum perpensatione. Eorum uerborum sententia haec fuit: In publicis locis, atq; muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. Sed cum extra rempublicam in domestica re atque uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officijs disceptamus,

Filiorum in patres officium.

ſceptimus, priuata actio eſt. Itaque utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoque noſtræ te uti priorem decet. Hæc atque alia in eandem ſententiam Taurus gra- uiter ſimul, & comiter diſſeruit. Quid autem ſuper hu- iuſcemodi patris, atque filij officio apud Claudium lege- rimus, non ab re uiſum eſt, ut aſcriberemus. Poſuimus igi- tur uerba ipſa Quadrigarij ex annali eius v. l. tranſcri- pta: Deinde facti conſules Sempronius Gracchus iterum, Qu. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat cõ- ſul, ei conſuli pater proconſul obuiam in equo uehens ue- nit. Neque deſcendere uoluit, quod pater erat: & quod inter eos ſciebant maxima concordia conuenire, lictores non auſi ſunt deſcendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum con- ſul ait deſcendere iube: quod poſteaquàm lictor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconſulem deſcen- dere iuſſit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cum imperium quod populi eſſet, retineret.

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabulisq; ueteres immiſerunt h, literæ ſpiritum.

CAP.

III.

H Litera, ſiue illam ſpiritum magis quàm literam di- H litera.
 ci oportet, inſerebant eam ueteres noſtri plerisque Vide Cælium
 uocibus uerborum firmandis roborandisq; ut ſonus ea- lib. 7. cap. 12.
 rum eſſet uiridior uegetiorq;. Atque id uidentur feciſſe Lachrymæ.
 ſtudio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum eſt Atti- Sepulchrum.
 cos ἰχθυὶ ἰσῶν, multa itidem alia, citra morem gentium Ahenum.
 Græciæ cæterarum, inſpirantis primæ literæ dixiſſe. Sic Vehemens.
 lachrymas, ſic ſepulchrum, ſic ahenum, ſic uehemens, ſic Inchoare.
 inchoare, ſic helluari, ſic hallucinari, ſic honera, ſic honu- Helluari.
 ſtum Hallucinari.
Honera.
Honuſtum.

stum dixerunt. In his enim uerbis omnibus litera, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatumq; multi nominis Romae grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandae uetustatis, emptum in sigillarijs xx. aureis, quem ipsius Vergilij fuisse credebat, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus,
Exultat telis, & luce coruscus aëna,

Additam supra uidimus h literam, & ahenam factum. Sic in illo quoque Vergilij uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij diuinatione appellari scripsit. Et qua aliam causam esse eius uocabuli dixerunt. CAP. IIII.

Cum de constituendo accusatore quaeritur, iudiciumq; super ea redditur, cuius potissimum ex duobus pluribus ue accusatio subscriptio ue in reum permittatur, ea res atque iudicium cognitio, diuinationo appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, quaeri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum composuit: Diuinationo, inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops et ieiuna. Sed uidetur eum significare

Diuinationo.

significare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem causis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autè re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quinam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Hæc Bassus. Sed alij quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæq; sint, neque utra sine altera constare possit, in hoc tamen genere causæ reus quidè iam est, sed accusator nondum est, & idcirco quod adhuc usq; deest & latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quàm lepide designateq; dixerit Phauorinus philosophus, quid intersit inter Platonis & Lysiaæ orationem.

CAP. V.

PHauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere: Plato, Lysiaæ Si ex Platonis, inquit, oratione uerbum aliquod demas mutes uè, atq; id commodissime facias, de elegantia tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia,

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicatur, & quid hīs qui improbe dicunt, respondeatur.

CAP. VI.

Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Anneus Cornutus. Cornutus Anneus, haud sanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, reprehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positum in his uersibus:

Candida succinctam latrantibus inguina monstris . . . Aegloga sexta.
 d Dulichias

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto

Ab timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac paru
ui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homi
nes repente à belua immaniſſima rapti laniatiq; ſint. Item
aliud huiuſcemodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystea durum,

Illaudati nescit Buſiridis aras?

Illaudati parum idoneum eſſe uerbum dicunt, neq; id ſa
tis eſſe ad faciendam ſclerati hominis deteſtationem, qui
quod hoſpites omniũ gentium immolare ſolitus fuit, non
laude indignus, ſed detrectatione, execratione q; totius ge
neris humani dignus eſſet.

Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non cõuenerit dicere, auro ſqualentẽ, quoniam
nitoribus ſplendoribusq; auri ſqualoris illuies ſit con
traria. Sed de uerbo uexaſſe ita reſponderi poſſe credo:

Vexaſſe graue uerbum eſt: factumq; ab eo uidetur, quod
eſt uehere, in quo ineſt iam uis quædam alieni arbitrij.

Non enim ſui potẽs eſt, qui uehitur. Vexare autem, quod
ex eo inclinatũ eſt, ui atq; motu proculdubio inclinatum

eſt: Nam qui fertur & raptatur, atq; huc atq; illuc di
ſtrahitur, is uexari proprie dicitur: ſicuti taxare preſius

crebriusq; eſt, quàm tangere: unde proculdubio id incli
natũ eſt: & iactare multo fuſius largiusq; eſt, quàm iace

re: id unde uerbum traductũ eſt: & quaſſare, quàm qua
tere grauius uiolẽtiusq; eſt. Non igitur quia uulgo dici ſo

let, uexatũ eſſe quẽ fumo, aut uẽto, aut puluere, propterea
debet

Vehere.
Vexare.

Taxare.
Tangere.

Iactare.
Iacere.
Quaſſare.
Quatere.

debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) cōseruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratione quam de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terrā Italiā laceraret atq; uexaret: Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quādo nullum calamitatis, aut sæuitiæ, aut inmanitatis genus reperiri queat, quod eo tēpore Italia non perpeffa sit. M. Tullij in Verrem: Quæ ab isto sic spoliata atque direpta est ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, & consuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidetur **Illaudatus,** respondere non posse: Vnum est eiusmodi: Nemo quisquam tam effersus est moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersuum uice prouerbij celebratus est:

Πολύκι κῆ κήπωρ ὄνηρ μάλα κόριορ ἔπερ.

Sed eum qui omni re atq; omni tēpore laudi uacat, is illaudatus est, isq; omniū pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatū facit. Inculpatus aut̄ instar **Inculpatus,** est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extremæ malitiæ. Itaq; Homerus nō uirtutibus appellandis, sed uitijs detrahēdis laudare ampliter solet. hoc enim est:

Ἡὺδα μάνδς ἀμύμων.

Et

Τώδ' ἔκ ἀκνήε πέϊέδω.

Et item illud:

Ἐνθ' ἔκ ἄρ ὑβρίζοντα ἴδεις ἀγαμέμνονα δίορ.

Οὐδέ κσταπήωσοντ' ἔδ' ἔκ ἐθέλοντα μάχεσθ.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, deactionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his uerbis: ὄρος τοῦ ἀλγῦντος ὑπεξάρσις. Eadem ratione idem

Inamabilis. Vergilius inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum *κατὰ* laudis *σιερον*, ita inamabilem *κατὰ* amoris *σιερον* detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. **Laudare.** Laudare significat prisca lingua nominare appellareq; : sic in actionibus autem civilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neq; unquā nominandus est. Sicuti quondam à communi consilio Asiae decretum est, uti nomen eius qui templum Dianæ Ephesiae incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium restat ex ijs, quæ reprehensa sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemq; **Squalere.** auri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateq;, quæ in serpentium pisciumq; corijs uisuntur. Quam rem alij, & hic quidem poëta locis aliquot demonstrat:

- Quem pellis inquit, ahenis

In plumā squamis auro cōserta tegebat. Et alio loco:

Iamq; adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit : Eius serpētis squamæ squa-
lido auro, & purpura prætectæ. Quicquid igitur nimis
inculcatum obsitumq; aliqua re erat, & incuteret uisen-
tibus facie noua horrorē, id squalere dicebatur : sic in cor-
poribus incultis squamosisq; alta cōgerie sordiu, squalor
appellabatur. Cuius significationis multo assiduoq; usu
totum id uerbū ita contaminatū est, ut iam squalor de re
alia nulla, quā de solis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq; ea re
ex phil

ex philosophiæ libris, in quibus scriptum quæsitumque est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit.

C A P.   V I I.

Quari solitum est in philosophorū disceptationibus, *Officia filiorū in patres.*
 an semper inque omnibus iussis patri parendum sit.

Super ea re Græci, nostrique qui de officijs scripserunt, tres sententias esse, quæ spectandæ considerandæque sint tradiderunt, easque subtilissime dijudicauerunt. Earum una est: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parere. Hæc sententia quoniã primore aspectu nimis infamis est, super ea quæ prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquit, imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendū, quoniã id fieri ius est, faciendū est: si perperam, nequaquam scilicet faciendū, quod fieri nõ oportet. Deinde ita cõcludunt: nunquam est igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque istam sententiã probari accepimus. Argutiola quippe hæc (sicuti mox ostēdemus) friuola & inanis est. Neque autē illa (quã primo in loco diximus) uera & proba uideri potest, omnia esse, quæ pater iusserit, parendū. Quid enim si proditiõne patriæ, si matris necē, si alia quædã imperarit turpia aut impia? Media igitur sententiã optima atque tutissima uisa est: Quædã esse parendū, quædam non obsequendū. Sed ea tamē, quæ obsequi non oportet, leniter & uerecūde, ac sine detestatione nimia, sine opprobatione acerba reprehensionis declinãda sensim & relinquẽda esse dicunt, quàm respuẽda. Conclusio uero illa, qua colligitur (sicuti supra dictū est)

nihil patri parendum, imperfecta est, refutariq; ac dilui sic potest: Omnia quæ in rebus humanis fiunt (ut docti censuerunt) aut honesta sunt, aut turpia. Quæ sua vi recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem. Quæ uero in medio sunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα, tum μέγα appellantur: ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iussum proficisci, ut accersitum uenire: quoniam & hæc & his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eisdem omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est, idcirco si pater iubeat obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere, infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ὕρις νόμιμον δεῖν γινώσκον uideri potest. Deest enim disjunctioni isti tertium: aut neq; honesta sunt, neq; turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quod

Quòd parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina.

CAP.

VIII.

Plutarcho secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atq; præpostere atq; inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaq; ipsa Epicuri ponit: ὁ θάνατος ἔστιν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ διαλυθῆναι ἀναδιδῆναι, τὸ δὲ ἀναδιδῆναι ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde autem ipso quod omiserat quasi posito concessioq; ad confirmandum aliud utitur. Progredi autē hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidē Plutarcho de forma & ordine syllogismi scripsit. Nam si (ut in disciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, καὶ τὸ διαλυθῆναι ἀναδιδῆναι, τὸ δὲ ἀναδιδῆναι ἔστιν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partē illam syllogismi prætermisisse. Neq; id ei negotium fuit syllogismū tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionē, quod omnibus prorsus erat obuiū: sicuti etiam quod conclusionē syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoq; non imperite factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias syllogismos repudiatos, cōuersoq; ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Mor.

Quod idem Plutarchus evidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictū infectatus sit. CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo usus sit parum proprio & alienæ significationis. Ita enim scripsit Epicurus: $\delta\epsilon\theta\epsilon\mu\epsilon\gamma\acute{\epsilon}\theta\upsilon\varsigma\ \tau\omicron\delta\epsilon\tau\eta\ \eta\delta\omicron\delta\upsilon\delta\eta\tau\eta,\ \eta\ \pi\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \tau\omicron\ \acute{\alpha}\lambda\gamma\omicron\upsilon\omega\tau\omicron\ \upsilon\pi\omicron\upsilon\acute{\alpha}\xi\epsilon\tau\omicron\varsigma.$ Non (inquit) παντὸς τοῦ ἀλγούτου, sed παντὸς ἑ ἀλγούτου dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propè etiam subfrigide, Plutarchus in Epicuro accusando λέξας τῆς. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo non sectatur Epicurus, sed etiam infectatur.

Quid sint fauissæ Capitolinæ, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti rescripserit.

CAP. X.

Seruius Sulpitius iuris civilis autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitq; ut rescriberet, quid significaret quod in censorijs libris scriptum esset, id erat, uerbū fauissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituēdi Capitoliij dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusq; pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniā fauissæ impedissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donarijs consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitū dicere

Fauissæ Capitolinæ.

dicere ait, quos thesauros Græco nomine appellaremus, Theauri flauissæ. præscos Latinos flauissas dixisse, quòd in eos non rude æs, argentumq; sed flata signataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur se detractam esse ex eo uerbo secundam litteram, & flauissas esse dictas cellas quasdam & specus, quibus æditui Capitolini uterentur ad custodiendas res ueteres religiosas.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

CAP. XI.

Lucium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sicinius Dentatus. Sp. Tarpeio, A. Thremo consulibus, scriptum est in libris annalium, plus quàm credi debeat, strenuum bellatorem fuisse: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumq; esse Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hostem dicitur centum & xx. prælijs. Cicatricem auersam nullam, aduersas quinque & quadraginta tulisse. Coronis esse donatum aureis octo, obsidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim, torquibus tribus & octoginta, armillis plus centum sexaginta, hastis duodeuiginti. Phaleris item donatus est quinquies uitiesq;. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocatoria pleraq;: Triumphauit cum imperatoribus suis triumphos nouem.

Achilles Romanus

Considerata perpensaq; lex quædam Solonis, speciem habens primorem iniquæ iniustæq; legis, sed ad usum & emolumentum salubritatis penitus repertam.

CAP. XII.

In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasq; latas ab eo, Athenien-

Solonis legis sententia.

d s ses

ses (ut sempiternæ manerent) pœnis & religionibus sanxerunt: legē esse Aristoteles refert scriptā ad hanc sententiam: Si ob discordiam dissensionemq; seditio atq; discessio populi in duas partes fieret, & ob eam causam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq;, tum qui in eo tempore, in eoq; casu civilis discordiæ, non alterutra parte sese adiunxerit, sed solitarius separatusq; à cōmuni malo ciuitatis secesserit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extorrisq; esto. Cum hanc legem Solonis singulari sapientia præditi legissemus, tenuit nos grauis quædā in principio admiratio, requirentes quā ob causam dignos esse pœna existimarit, qui se procul à seditione & civili pugna remouissent. Tum qui penitus atq; alte usum, ac sententiam legis inspexerat, non ad augendam, sed ad desinendam seditionē, legem hanc esse dicebat, & res prorsum se sic habēt. Nam si boni homines, qui in principio coërcendæ seditionis impares fuerint, populumq; percitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuisi sese adiunxerint, tum eueniet, ut cum socij partis seorsum utriusq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potissimum restitui conciliariq; possit, dum & suos apud quos sunt, regunt atq; mitificant, & aduersarios seruatos magis cupiunt quam perditos. Hoc idē Phavorinus philosophus inter fratres quoq;, aut amicos dissidentibus oportere fieri censebat, ut qui in medio sunt utriusque partis beneuoli, si in concordia amittenda parū autoritatis, quasi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem discedat. Ac per id meritum uiam sibi ad
 utriusq;

utriusq; concordiam muniant. Nunc autem plerique (inquit) partis utriusque amici, quæ si probe faciant, duos litigantes destituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq; eorum inflament, aut odij studio aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam'ue ueteres dixisse. CAP. XIII.

Antiqui oratores historiaeq; aut carminum scriptores, etiam unum filium filiam'ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris scriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoq; in libro Sempronij Asellionis rerum gestarum quinto ita positum esse ostendimus. Is Asellio sub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, resq; eas quibus gerendis ipse interfuit, conscripsit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio est, hæc sunt: Nam Gracchus domo cum proficisceretur, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominum sequebantur. Atque inde infrà de eodem Graccho ita scripsit: Orare cœpit ut se defenderent, liberosq; suos, eum quem uirilis sexus tum in eo tempore habebat, produci iussit, populoq; commendauit propè flens.

Quòd M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, stitisses uadimonium per i literam dicit, non sterisses. Eiusq; uerbi ratio redita. CAP. XIII.

IN libro uetere M. Cato. qui inscribitur contra Tiberium exulem, scriptum quidem sic erat: Quid si uadimonium

Stitisses, monium capite obuoluto stitisses? Recte ille stitisses scripsit. Sed falsi et audaces emēdatōres, e scripto, per libros stitisses fecerūt: tanquā stitisses uanū & nihili uerbū esset, quin potius ipsi nequā & nihili sunt, qui ignorāt stitisses dictū à Catone, quoniā sīsteretur uadimoniū, nō staretur.

Quōd antiquitus ætati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores, & cur postea ad maritos & patres ijdem isti honores delati sint, atque ibi quædam de capite legis Iuliæ septimo.

C A P.

X V.

A pud antiquissimos Romanorū neq; generi, neq; pecuniae præstantior honos tribui, quā ætati solitus. Maioresq; nati à minoribus colebantur ad deū propè & parentū uicē. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A cōuiuio quoq; (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: eumq; morē accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditū est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omniū honos maiori ætati habebatur. Sed postquā soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolē populi fruetandā præmijs, atq; inuitamētis usus fuit, tum antelati quibusdā in rebus, qui uxorē, quiq; liberos haberēt, senioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iuliæ, priori ex cōsulibus fasces sumendi potestas sit, nō qui plureis annos natus est, sed qui plureis liberos quā collega, aut in sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriq; numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uero ambo & mariti, & patres totidē liberorum sunt, tum ille

ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs autem, qui aut coelibes ambo sunt, aut parē numerum filiorum habēt, aut mariti sunt, & liberos nō habēt, nihil scriptū in lege de ea etate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mensis collegis concedere, aut longe etate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineūtibus.

Quod Cefellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehēsus est in sensus Vergiliani enarratione.

CAP. XVI.

Vergilij uersus sunt è libro sexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca: primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles:
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem, regumq; parentem:
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquam conuenire,

-Tua posthuma proles, &
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monu-
 mētis scriptū est, post mortē patris natus est, ob eāq; cau-
 sam prænomē ei impositū hoc fuit, qua rōne subiectū est:

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniux
 Educet syluis?

Hæc enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo,
 ac iam sene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; hanc
 sententiam

sententiam esse uerborum istorū Cefellius opinatus in cōmentario lectionum antiquarū: Posthuma (inquit) proles nō eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iā sene, tardo seroq; partu est editus. Sed huius historiæ autorē nullū idoneum nominat. Syluiū aut post Aeneæ mortē (sicuti diximus) natum multi tradiderūt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Cefellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi erratū animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, quòd scriptum ita sit: *Quem tibi longæuo, inquit, non seni.* Significatio enim est contra historiæ fidem, sed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortalisq; facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uita discessisset, immortalem indigentem futurū, & longo perpetuoq; æuo potiturū: Hoc sane Apollinaris argute. Sed aliud tamen est longū æuum, aliud perpetuū. Neq; dii longæui appellātur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionū M. Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

CAP.

XVII.

In & con. **O**bseruatè curioseq; animaduertit M. Tullius, in, & con, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tunc produci atque protendi, cum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autē omnibus correptè pronuntiarī. Verba Ciceronis hæc sunt: *Quid uero hoc elegantius quod non fit natura, sed quodam instituto? Inclytus dicimus breui prima litera, infanus producta, inhumanus breui, infelix longa.* Et ne multis

Inclytus.
Infanus.
Inhumanus.
Infelix.

tis, quibus in uerbis eæ primæ literæ sunt, quæ in sapiente
 atque felice, producte dicuntur: in cæteris uero omnibus,
 breuiter. Itemq; composuit, consueuit, concrepuit, confe=
 cit, consule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, proba
 bunt. Quære cur ita sit? dicent, probe se iuuari: uoluptati
 autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidẽ
 ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locu=
 tus est. Sed quid dicemus de præpositione pro? quæ cum Pro.
 produci & corripitur soleat, obseruationem hanc tamen M.
 Tullij aspernata est. Non enim semper producit, cū se=
 quitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cice=
 ro hanc habere uim significat, ut propter eam rem in, &
 con, præpositiones producantur. Nã proficisci, & pro=
 fundere, & profugere, & profanum, & profestum cor=
 reptè dicimus: proferre autem, & profligare, & profice=
 re, productè. Cur igitur ea litera, quã Cicero productio=
 nis causam facere obseruauit, nõ in omnibus consimilibus
 eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uo
 cem produci facit, aliã corripitur? neq; uero con, particula,
 tum solum producit, cum ea litera de qua Cicero dicit,
 insequitur. Nam & Cato & Sallustius, scenoribus, in=
 quiunt, coopertus est. Propterea colligatus & connexus,
 productè dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ po=
 sui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam elidi=
 tur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productio=
 ne syllabæ compensatur. Quod quidem etiam in eo serua
 tur, quod est cogo. Neque repugnat quod coëgi & cor=
 reptè dicimus. Non enim salua συμπερίσσει dicitur à uerbo,
 quod est cogo.

Proficisci.
 Profundere.
 Profugere.
 Profanum.
 Professum.
 Proferre.
 Profligare.
 Proficere.

Quod

Quòd Phædon Socraticus seruus fuit, quodq;
item aliꝝ complusculi seruitutem seruiuerunt.

C A P.

X V I I I.

Phædon. **P**Hædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, Socraticusq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidã scripserunt) à lenone domino puer ad merendum coactus. Eũ Cebes Socraticus hortante Socrate emis-

Cebes. se dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atque is postea philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci serui fuerunt, qui post philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus est, quas aliꝝ Cynicas, ipse appellat Menippeas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pompilius, & Zenonis Stoici seruus, qui Perseus uocatus est: & Epicuri, cui nomen Mus fuit, philosophi non in celebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit, sed is ex libertate in seruitutem uenum ierat: quem cum emere uellet Xenia-

Diogenes cynicus. des Corinthius, & quid is artificij nouisset percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xenia-

Xenia des Corinthius. des, emit, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, accipe (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quàm ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo uersus seruntur, ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs ex-

Epictetus. fos

fos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcanas causas, ad quas paucorū potuit peruenire curiositas.

Δύλος ἐπίκρητος γνώμῃ καὶ σώματι πηρὸς,
καὶ πενίῃ ἴσος, καὶ φίλος ἀθανάτοισι.

Rescire uerbum quid sit, & quam habeat uerā
& propriam significationem. CAP. XIX.

Verbum rescire obseruauimus uim habere propriā Rescire.
quandam, non ex communi significatione cæterorum uerborum, quibus eadem præpositio, re, imponitur. Neque ut rescribere, relegere, restituere dicimus, itidem rescire: Nam qui factū aliquod occultius, aut inopinatum in speratumq; cognoscit, is dicitur proprie rescire. Cur autem in hoc uno uerbo re, particula huius sententiæ uim habeat, equidem adhuc quero. Aliter enim dictum esse resciri, aut rescire apud eos, qui diligēter locuti sunt, nondum inuenimus, quàm super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra spem opinionem uel usu uenerint, quanquàm ipsum scire de omnibus cōmuniter rebus dicatur, uel aduersis, uel prosperis, uel in speratis, uel expectatis. Næuius in *Triphalo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium resciuero
Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,
Exemplò illo te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali:

Ea Lucani ubi resciuerunt sibi per fallacias uerba data esse. Item Quadrigarius in eodem libro in re tristi, & inopinata, uerbo isto ita utitur: Id ubi resciuerunt propinqui obsidum, quos Pontio traditos supra demonstraui-

e mus,

*Bap. Pius
Ityphallo le
git.

mus, eorum parentes cum propinquis capillo passo in uiam prouolarunt. M. Cato in *III. I. I. originum*: Deinde dictator iubet postridie magistrum equitum arcessi. *Mittam te, si uis, cum equitibus. Sero est, inquit magister equitum, iam rescuere.*

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulum ueteres non dixisse, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid postea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

C A P. X X.

Viuaria.
Leporaria.
Ornithones.

Viuaria quæ nunc dicuntur septa quædã loca, in quibus feræ uiuæ pascuntur, M. Varro in lib. de re rustica *III. I.* dicit leporaria appellari. Verba Var. subieci: Villaticæ pastionis genera sunt tria, ornithones, leporaria, piscine. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritauî nostri dicebant, ubi soli lepores sint, sed omnia septa ædificia uillæ, quæ sunt & habent inclusa animalia quæ pascuntur. Is item infra in eodem li. ita scribit, Cum emisti fundum *Thusculanum* à M. Pisonè, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, sunt quos *παράκλειτος* Græci appellant, quæ autem leporaria Var. dicit, haud usquam memini apud uetustiores scriptum. Sed quod apud Scipionem omnium

Roboraria.

ætatis suæ purissime locatum legimus, roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id significare, quod nos uiuaria dicimus: Apellatãq; esse à tabulis roboreis, quibus septa essent, quod genus septorum uidimus in Italia locis plerisque. Verba ex oratione eius contra

Clau.

Clau. Aselliū quinta hæc sunt : Vbi agros optime cultos, & uillas expolitiſſimas uidiffet, in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuerre aiebat, inde corrigere uiam alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piſcinam, alijs per uillam. Lacus uero & ſtagna, quæ piſcibus uiuis coërcentur clauſa, ſuo atq; proprio nomine piſcinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulguſ dicit loca, in quibus ſiti aluei apū: ſed neminē eorum fermē, qui incorrupte locuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe. M. autem Var. de re ruſtica III. μελιſῶνες, ut ἀμπελῶνες, id eſt, ἀφῶνες inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant. Sed hoc uerbum quo Var. uſus eſt, græcum eſt: nam μελιſῶνες ita dicuntur.

Piſcinæ.

Apiaria.

Meliffones.

Mellaria.

Super eo ſidere, quid Græci ἄμαξαν, nos ſeptentriones uocamus, ac de utriuſque uocabulī ratione & origine.

CAP. XXI.

AB Aegina in Pyræum compluſculi earundem diſciplinæ ſectatores Græci Romaniq; homines eadem in nauī tranſmūtēbamur: nox fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cœlumq; liquide ſerenum: ſedebamus ergo in puppi ſimul uniuerſi, & lucentia ſidera conſiderabamus: Tum quiſpiam ex ijs, qui eodē in numero græcas res eruditi erant, quid ἄμαξα eſſet, quid ἄρκος, quid ἑσώτης, & quænam maior ἄρκος & quæ minor, & cur ita appellata, & quā in partē procedentis noctis ſpatium mouerentur, & quamobrem Homeruſ ſolam eam non occidere dicat, cum & quædam alia ſcite, tum iſta omnia, ac perite diſſerebat: hic ego ad noſtros iuuenes cōuertor, & quid inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod

Septentriones. ἑπτάσταν Græci uocant, nos septentriones uocamus. Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire in quâ id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, qui se ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, grammaticorum septentriones à solo numero stellarum dictû putat. **Triones.** Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum, sicut in eo, quod **quinquatus.** quinquatus dicamus, quod quinq; ab idibus dierû numerus sit, atrus nihil, sed ego quidem cum Lælio, & M. Var. sentio qui triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia simile plaustrî uidetur, antiqui Græcorum ἑπτάσταν dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iunctis septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionem, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæq; inter sese faciant trigona, id est, triquetras figuras. Ex his duabus rationibus quis ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuētibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento Iapyge, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq; accepta à Phauorini sermonibus.

CAP. XXII.

A Pud mensam Phauorini in conuiuio familiari legitur alitum erat aut uetus carmen Melici poetæ, aut historia

ria partim græcæ liguæ, aliâs latinæ. Legebatur ergo tūc
 ibi in carmine latino ἰάπυξ uentus, qua situmq; est, quis hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam in-
 frequentius uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut
 super ceterorū nomnibus regionibusq; ipse nos docere
 uellet: quia uulgo neq; de appellationibus eorum, neq; de
 finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita
 fabulatus est: Satis inquit, notū est, limites regionesq; esse
 cœli quatuor, exortū, occasum, meridiem, septentrionem.
 Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies se-
 ptentrionesq; statu perpetuo stant & manēt. Oritur enim
 sol non indidem semper, sed aut æquinoctialis oriens di-
 citur, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσημερινός, aut
 ἰσημερινός, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt ἰσημερινὸς
 τροπικὸς καὶ χειμερινός. Item cadit sol nō in eundē semper
 locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis,
 aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente
 uerno, id est æquinoctiali uenit, nominatur Eur^{us} ficto
 uocabulo, ut isti ἰπυμολεγκοὶ aiunt, ἀπὸ τῆς ἰω ῥέω. Is
 alio quoq; à Græcis nomine ἀπηνιώτης, à Romanis nau-
 ticus subsolanus cognominatur. Sed qui ab æstiuæ, & sol-
 stitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce di-
 citur, eumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθήρ
 χυέτην appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ
 τῆς βοῆς, quoniam fit uiolenti flatus & sonori: Tertius
 uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturnum Roma-
 ni uocant. Eum pleriq; Græci misto nomine, quod inter
 notum & curum sit, ὄβρονότος appellant. Hi sunt igitur
 tres uenti orientales, aquilo, uulturnus, eurus, quorū me-

Ventorum de-
 scriptio.

Eurus.

Apeliotes.

Subsolanus.

Aquilo.

Boreas.

Vulturnus.

Euronotus.

Caurus. Argestes. Fauonius. Zephyrus. Africus. Lips. dius eurus est. His oppositi & contrarij sunt alij tres occidui, caurus, quem solent Græci ἀπρῆσιν uocare: is aduersus aquilonem flat. Item alter fauonius, qui græce uocatur ἴεφυρος. is aduersus eurum flat. Tertius africanus, qui græce uocatur λίψ. is aduersus uulturnum flat. Eæ duæ regiones cœli orientis occidentisq; inter sese aduersæ sex habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam certo atq; fixo limite est, unum meridionalem uentum habet, is latine auster, græce νότος nominatur, quoniam est nebulosus atq; humectus: νότος enim græce humor nominatur. Septentriones autem habent ob eandem causam unum: is obiectus directusq; in austrum, latine septentrionarius, græce ἀπαραρτίας appellatus. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uentos, atque id facere se dicunt Homero autore, qui solos quatuor uentos nouerit, eurum, austrum, aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt:

Σὺν δ' εὐρος τ' ἔπεισε ἴεφυρός τε νότος τε Δυσσαῖς
 Καὶ βορέης ἀβερηνέτης μέγα κῦμα κολίπλων.

A quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occidente latioribus atq; simplicibus, non tripartitis: Partim autem sunt, qui pro VII. XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inseretes. cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundi quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemq;. Sunt porrò alia quædam nomina quasi peculiarium uentorum, quæ incolæ in suis quiq; regionibus fecerunt, aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent, aut ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Nostri nanq; Galli uentum ex sua terra flantem, quem seuissimum

Leuissimum patiuntur, circium appellant, à turbine (opi= Circius.
nor) eius ac uertigine: ἰάπυγα ex ipsius Appuliæ oræ pro= Iapyx.
ficiscentem quasi finibus, Appuli eodem quo ipsi nomine
iapygem dicunt. Eum esse propemodū caurum existimo.

Nam & est occidentalis, & uidetur aduersus eorum fla= Caurus.
re. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegy= ptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoque
Appulum eodem quo uentum uocabulo iapygem appel= lauit. Est etiam uentus nomine cæcias, quem Aristoteles Cæcias,
ita flare dicit, ut nubes nō procul propellat, sed ut ad sese
uocet, ex quo uersum istum prouerbialem factum ait:

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκωρ ὡς ὁ κακίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti
cōmentitij, suæ quisq; regionis indigenæ, ut est Horatia= Atabulus.
nus quoq; ille atabulus, quos ipse quoq; executurus fui: E tetiæ.
addidissimq; eos, qui etesiæ & prodromi appellātur, qui Prodromi.

certo tēpore anni, cū canis oritur, ex alia atq; alia parte
cæli spirāt, rationesq; omnium uocabulorū (quia plus pau= lō adbibī) effudissim, nisi multa iam prorsus omnibus uo= bis reticentibus uerba fecissim, quasi fieret à me ὀνόμαϊς
ἐπιλεκτική. In cōuiuio autē frequenti loqui solum unum,
neq; honestū est (inquit) neq; commodū: Hæc nobis Pha= uorinus in eo quo dixi tempore apud mensam suā summa
cum elegantia uerborū totiusq; sermonis comitate atque
gratia denarrauit. Sed quod ait uentū, qui ex terra Gal= lia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum
eum uentū cercium dicit, non circium. Nam cum de Hi= spanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, uerba
hæc posuit: Sunt in his regionibus ferrariæ argentifodinæ Argentifodinæ.

e 4 pulcher

pulcherrimæ: Mons ex sale mero magnus: quantum de-
mas, tantū accrescit. Ventus cercius cum loquare, buccam
implet. Armatum hominē, plaustrum oneratum percellit.
Quod suprā autem dixi ἐπιτομία ex alia & alia parte
coeli flare, haud scio an secutus opinionē multorum, te-
mere dixerim. P. Nigidij in 11. librorum, quos de uento
composuit, uerba hæc sunt:

Et austri anniuersarij secundo sole flant. Considerati-
dum igitur est, quid sit secundo sole.

Consultatio dijudicatioq; locorum facta ex
comœdia Menandri, & Cæciliij, quæ Plotium
inscripta est.

CAP. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorum poëtarum sumptas
Cac uersas de Græcis, Menandro, ac Posidio, aut Apol-
lodoro, aut Alexide, & quibusdā itē alijs comicis. Atqui
cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepide quoq;
& uenuste scriptæ uideātur, prorsus ut melius posse fieri
nihil censeas. At enim si cōferas & cōponas græca ipsa,
unde illa uenerunt, ac singula consideratè atq; apte iun-
ctis, & alternis lectionibus cōmittas, oppido quàm iacere
atq; sordere incipiunt quæ latina sunt: Ita græcarū, quas
æmulari nequiuerūt, facetijs atq; luminibus obsolescunt.
Nuper adeo usus huius rei nobis uenit: Cæciliij Plotium
legebamus, haudquaquam mihi, & qui aderant, displice-
bat. Libitū est Menandri quoq; Plotiū legere, à quo istā
comœdiā uerterat. Sed enim postquam in manus Menan-
der uenit, à principio statim (dij boni) quantum stupere,
atq; frigere, quātumq; nutare à Menandro Cæcilius uisus
est: Dionædis hercle arma & Glauci, non dispari magis
pretio

Plotium co-
mœdia.

pretio aestimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex super uxore diuite atque deformi querebatur, quod ancillam suam, nō in scito puellam ministerio, & facie non illiberali, coactus erat uenūdare, suspectam uxori quasi pellicem. Nihil dicam ego quantū differat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

ἐπ' ἀμφοτέρων ἴν' ἐπικληρῶ ἢ μέλλῃ καθύδ' ἴσθην
κατόργασαί με, καὶ περιβόησιν ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυπῶσάν, ἣν βούλετο.
ἴν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον,
ἢ γ' εὐγνώστος εἶχέ με γυνὴ δ' ἑσσοίνα.
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτίσαστο ὄνος ἐν πιθήκῃς
τὶ τὸ λεγόμενον ἐστὶ δ' ἢ τῶσ σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ, καὶ δέκα τάλαντα,
* γύναιον οὕσα τηχέως. εἴ τ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα
εἴ πως ἀνυπόσταθ' ἴνα κ' ὀλύμπιον,
καὶ ἀθηνᾶν οὐδ' ἀμῶς παιδ' ἰχάριον, θεραπευτικὸν δ' ἐ
λόγῳ τάχιον. ἀπαγέδω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντιστοιχάγοι.

Fortassis.
γυναικῶν.

Cæcilius autem sic:

Senex: Is demum miser est, qui ærumnam suam nequit
Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.
Si taceam, tamen iudicium est, quæ nisi dotem, omnia
Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi
Ab hoste captus libere seruius, salua urbe atque arce.
Quæ mihi quicquid placet, eo priuatum, uin' me seruatum?
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo mortuus
Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait

e 5 Consue

Conſuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
 Inſtando, atque obiurgando me obtudit, uti eam
 Venundarem: nunc credo inter ſuas æqualeis
 Et cognatas ſermonem ſerit: Quæ noſtrarum fuit
 Integra ætatula: quæ hoc itidem à viro
 Impetratit ſuo, quod ego anus modo
 Effeçi, pellice ut meum priuarem uirum?
 Hæc erunt conſilia hodie, differor ſermone miſer.

Præter uenustatē autem rerum atq; uerborum, in duobus
 libris nequaquā parem, in hoc equidem ſolo animum atten-
 dere, quod Menæder præclare & appoſite & facete ſcri-
 pſit, ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus
 enarrare. Sed quaſi minime probāda prætermiſit, & alia
 neſcio, quæ inimica inculcauit: & illud Menandri de uita
 hominū media ſumptum, ſimplex, & uerum, & delecta-
 bile, neſcio quo pacto omiſit. Idem enim ille maritus ſe-
 nex cum altero ſene uicino colloquens, & uxoris locu-
 pletis ſuperbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δὲ ἐπικληροῦν λαμίαν οὐκ ἄρῃκά σοι
 τῆς τ' οὐχὶ κυρίας τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀγροῶν,

Fortaſſis. καὶ πάντων αὐτ' ἐκείνης ἔχομαι * ἀπ' ὅλων χαλεπῶν
 ἀπόλλων. χαλεπώτατον, ἅπασιν δ' ἀργαλῆα ἐσίην οὐκ ἐμοὶ μόνῳ
 ἢ ὅ πολὺ μᾶλλον θυγατρὶ. πρᾶγμα
 ἀμαχοῦ λέγεις εὔ οἶδα.

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis, quàm perſona
 iſti, quam tractabat, aptus atque cōueniens uideri maluit,
 ſic enim hæc corrupit:

Sed tua moroſa' ne uxor quaeso eſt? Quam rogas?

Qui tandem? Tædet mentionis: quæ mihi ubi domum

Adueni,

Menandrum
 Cæcilio præ-
 fert.

Adueni, ac sedi, ex templò suauium datat, ieiuna anima
 Nihil peccat de suauio, ut deuomas uolt, q̄ foris potaueris
 Quid de illo, quoq; loco in utraq; comœdia posito æsti-
 mari debeat, manifestũ est. Cuius loci hæc fermè sentëtia.
 Filia hominis pauperis in peruigilio uitata est. Ea res clã
 patre fuit, & habebatur pro uirgine: ex eo uitio graui-
 da mensibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cũ pro
 foribus domus staret, & propinquare partum herili fi-
 liæ, atq; omnino uitium esse oblatum ignoraret, genitũ
 & ploratũ audit puella in puerperio enitëtis: timet, ira-
 scitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius
 affectionesq; animi in græca quidem comœdia mirabili-
 ter acres & illustres, apud Cæcilium autem pigra hæc
 omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Post
 ubi idem seruus percontando quid acciderat, reperit, has
 apud Menandrum uoces facit:

ὦ τῆς κακῆσσι μὲν ὅς τις ὦν πένης γαμῶ

καὶ παλοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἐστ' ἀνὴρ.

ὅς μήτε φυλακῆν τῶν ἀναγκαίων ἔχῃ.

εἰ μήτ' ἀνατιχίσις εἰς τὰ κρινὰ τοῦ βίου

ἐπαμφέωδ' ἄν' ἔσθ' ἡμῶν.

ἀλλ' ἐν ἀναστακτύῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,

χεμαξόμῳ (ἡτῶν μὲν ἀνιάρων δ' ἔχων τὸ μέρος,

ἀπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμῳ)

ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων, ἀπαντας νοθεύω.

Ad horum autem synceritatem ueritatẽq; uerborũ,
 an aspirauerit Cæcilius consideremus. Versus sunt hi Cæ-
 cilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarci-
 nantis uerba tragici tumoris:

Is demum

Fortassis.

ἀνατιχίσις.

Is demum infortunatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos: cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat. nam opulento famam
 Facile occultat factio.

Itaque, ut supra dixi, cum hæc Cæcilij uerba seorsum
 lego neutiquam uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem
 græca comparo & contendo, non puto Cæcilium sequi
 debuisse, quod assequi nequiret.

De uetere parcimonia, deq; antiquis legibus
 sumptuarijs.

C A P. X X I I I I.

Parsimonia apud ueteres Romanos & uictus atque
 coenarum tenuitas non domestica solum obserua-
 tione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione le-
 gumq; complurium sanctionibus custodita est. Legi adeo
 nuper in Capitonis Atteij collectaneis senatus decretum ue-
 tus, C. Fannio, & M. Valerio Messala c o s s. factum,
 in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensi-
 bus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese cõui-
 uia agitarēt, iurare apud c o s s. uerbis cõceptis, nõ am-
 plius in singulas coenas sumptus esse facturos, quàm cen-
 tenos uicenosq; aris, præter holus & far & uinum, ne-
 que uino alienigena, sed patrio usuros: neque argenti in
 conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos: sed
 post id senatuscon. lex Fannia lata est, quæ ludis Roma-
 nis, itē ludis plebeis, & saturnalibus, & alijs quibusdam
 diebus in singulos dies centenos aris insumi cõcessit, de-
 cemq; alijs diebus in singulis mensibus tricenos: cete-
 ris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta le-
 gem signat, cum dicit:

Vinū alienige-
 næ.
 Fannia lex.

Fannij

Fannij centuſſisq; muſellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quod putauerūt Fānia lege perpetuos in omni dierum genus centenos æris ſtatutos. Centum enim æris Fānius cōſtituit, ſicuti ſuprà dixi, feſtis, quibusdā diebus, eosq; ipſos dies nominauit. Aliorū autem dierū omniū in ſingulos dies ſumptus incluſit intra æris aliās tricenos, aliās denos. Lex deinde Licinia rogata eſt, quæ cū certis diebus ſicuti Fannia cētenos æris impendi permiſiſſet, nuptijs ducenos indulſit, cæterisq; diebus ſtatuit æris tricenos: cum & carnis aridæ, & ſalsamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tum è terra, uite, arboreq; promiſcue atq; indefinite largita eſt. Hujus legis Lælius poëta meminit in Crotopægnijs. Verba Lælij hæc ſunt: Quibus hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cœnamq; ita ut lex Licinia ſanxiſſet pomis holeribusq; inſtructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis iſtius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Poſtea L. Sylla dictator, cum legibus iſtis ſitu atque ſenio obliterated, pleriq; in patrimonijs amplius belluarentur, & familiam pecuniãq; ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit, qua cautū eſt, ut calendis, idibus, nonisq; diebus ludorum, & ferijs quibusdam ſolennibus h. s. tricenos in cœnam inſumere ius poteſtasq; eſſet: cæteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos. Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus, qua lege uon ſumptus cœnarum, ſed ciborum genus, & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumptum æris

Licinia lex.

Aemilia lex.

Antia lex.

Iulia lex.

æris id etiã sanxit, ut qui magistratus esset, magistratū ue-
 capturus esset, ne quò ad cœnam nisi ad certas perso-
 nas itaret. Postremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæ-
 sare Augusto imperante, qua profestis quidem diebus du-
 centi finiuntur: calendis, idibus, nonis, & alijs quibusdam
 festiis trecenti: nuptijs autem & repotijs H. S. millies
 esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diuī ne Augusti,
 an Tiberij Cæsaris non satis commemini: quo dicto per
 dierum uarias solennitates, à cccc. H. S. adusque duo
 milia sumptus cœnarum propagatus est, ut his saltem fi-
 nibus luxuriæ effervescentis æstus coerceretur.

Quid Græci ἀναλογία, quid contrā ἀνωμαλία uo-
 cent.

CAP. XXV.

Analogia.
Anomalia.Aristarchus.
Crates.

IN latino sermone, sicut in græco alij ἀναλογία sequen-
 dam putauerunt, alij ἀνωμαλία. Αναλογία est similitum
 similiis declinatio, quam quidam latine proportionem uo-
 cant. Ανωμαλία est inæqualitas declinationum consuetu-
 dinem sequens. Duo autem Græci grammatici illustres,
 Aristarchus & Crates, summa ope, ille ἀναλογία, hic
 ἀνωμαλία defensitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem
 de lingua latina octauus, nullam esse obseruationem simi-
 lium docet. Itaq; in omnibus penè uerbis consuetudinem
 dominari ostēdit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi,
 probus probi, & lepus leporis. Item paro paraui, lauo
 laui, pūgo pupugi, tundo tutudi, et pingo pinxi. Cumq;
 inquit, à cœno, & prædeo & potō, & cœnatus sum, &
 pransus sum, & potus sum dicamus, & astringor, tū &
 extergor, & lauor, astringi, & extersi, & laui dicimus.
 Item cum dicamus ab osco, thusco, græco, osce, thusce,
 græce

græce. A Gallo tamen & à Mauro gallice & maurice dicimus. Item à probus probe, à doctus docte, sed à rarus non dicitur rare, sed alij raro dicunt, alij rarenter. Idem Raro.
Rarenter. M. Varro in eodẽ libro: Sētior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est, assentior tamen ferè omnes dicūt. Sifenna Assentio. unus assentio in senatu dicebat, & eū postea multi secuti, neq; tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in alijs libris multa pro ἀσλογία tuenda scripsit: Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra ἀσλογίαν dicere, & item rursus pro ἀσλογία.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis & latinis, atq; inibi color spadix, & cuiusmodi sit.

CAP. XXVI.

PHauorinus philosophus, cum ad M. Frōtonem consularem pedibus ægrum uiseret, uoluit me quoq; ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisque uiris doctis præsentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorum agitentur, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorū, quàm in uerbis uocibusq; colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula quidem uocabula, multas autem species differentes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quàm græca: quippe qua rufus color à rubore quidem appellatus est: Sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas rufi uarietates, latina oratio singulis proprijsq; uocabulis

cabulis non demonstrat, omniaq; ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuētur, & igneum aliquid dicit, & flammeū, & sanguineum, & croceū, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & ruber nihil à uocabulo rufi differunt, neq; proprietates eius omnes declarāt. *ξανθὸς ὃ καὶ πυρρὸς, καὶ ἔρυθρός, καὶ φοινικὸς* scilicet, habere quasdam distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, non inficias, inquit, imus, quin lingua græca, quam tu uidēre legisse, prolixior fustiorq; sit, quam nostra. Sed in ijs tamē coloribus quibus modo dixisti, designandis, nō perinde inopes sumus, ut tibi uidemur. Nō enim hæc sunt sola uocabula rufum colorem demonstrantia, quæ tu modo dixisti, rufus, & ruber: sed alia quoque habemus plura, quàm quæ dicta abs te græca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acutes eum, quasi incendētes, aut cum colore uiridi miscētes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu græce *φοινικᾶ* dixisti, noster est: & rutilus, & spadix phœnicei *σπαδικῆ*, qui factus græce, noster est, exhuberantiam splendoremq; significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadici & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitē cum fructu. Fuluus autē uidetur de rufo atq; uiridi mistus, in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligētissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos

Rufus color.
Ruber.

Fuluus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.

fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leonē. Sicq; Ennius in annalibus fuluo ære dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufō, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearū è Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens commemorari:

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerē,
Manibus iisdē, quibus Ulyssi sæpe permulsi, abluam?

Lasitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autē est rufus atrore & nigrore multo mixtus. Rubidus.

Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoq; nomen esse factū uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis uocabulis dicitur. Neq; nō potuit Verg. colorem equi significare uiridem, uolens cæruleum magis di cere equum quàm glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm inusitato latino. Nostris autem latinis uetribus cœsia dicta est, quæ à Græcis *Μαυκώπις*: ut Nigidius ait, de colore cœli, quasi cœlia. Postquàm hæc Fronto dixit, tum Phauorinus scientiā rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exosculatus, absq; te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe anteisset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homérico est, id facies:

Καὶ νῆκτω ἐπ' ἀρετῆν ἀμειψέμενον ἔθνηται.

Sed cum omnia libens audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauī coloris enarrasti, fecistiq; ut intelligerem uerba illa ex annali XIII. Ennij amœ-

f nissima

Cæruleus.
Glaucus.

Cœsia.
Glaucopis.

nissima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo.

Ceruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur ceruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus color uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

Verba sunt hæc grauiataque illustrata de rege Philippo Demosthenis: ἰώρων ὃ ἀνὲρ φιλιππον πρὸς ἡμῖν ὁ ἀγῶν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκρυμμένον, πλὴν κλέην κατ'εργάτα, πλὴν χεῖρα, καὶ σκέλος πεπρωμένον, πᾶν ὅτι ἄν βυληθῆ μέρος ἢ τύχη ἢ σώματος πδρτελῆδι, τῷτο προίεμονον, ὡσεὶ καὶ λοιπὸν μετὰ ἡμῖν καὶ δόξῃς ἴσῃ. Hæc emulari uolens Sallustius, de Sertorio duce in his

tribunus militum in Hispania T. Didius imperator.

istorijs ita scripsit: Magna gloria* tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperante, magno usu bello Marfico, præratu militum & armorum fuit. Multaq; tum ductu eius, quæ raptâ primo per ignobilitatē, deinde per inuidiâ scriptorum, celebrata sunt, quæ eminus faciem suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamento corporis maxime letabatur. Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusq; his uerbis T. Castritius cum pensitaret: non ne, inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamento corporis letari? Siquidem letitia dicitur exultatio quædam animi, cum gaudio effluentiore, euentu rerum expetitum.

Quanto

Quanto illud syncerius & humanius, magisq; omnibus conueniens πᾶρ ὅτι ἄρ βεληθῆ μέρος ἢ τύχη ἔ σώματος παρελεία, τῆτο προίμενον. Quibus uerbis, inquit, ostenditur Philippus non ut Sertorius corporis dehoneſtamento lætus, quod eſt, inquit, inſolens & immodicum, ſed præ ſtudio laudis & honoris, iacturarum damnorumq; corporis contemptor, qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigēdos daret, quæſtu atq; compendio gloriarum.

Non eſſe compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus.

C A P. X X V I I I.

Q Vanam eſſe cauſa uideatur quamobrem terræmotus fiant, non modo his communibus hominum ſenſibus opinionibusq; compertum non eſt, ſed ne inter phyſicas quidē philoſophias ſatis conſtitit, uentorum ne ui accidant, ſpecus hiatusq; terræ ſubeuntium, an aquarum ſubter in terrarum cauis undantium fluctibus pulſibusq;, ita uti uidentur exiſtimāſſe antiquiſſimi Græcorū, qui Neptunum ἐννοστυαίου, καὶ σείσθηθονα appellauerunt: an cuius aliæ rei cauſa, alterius uē dei ui ac numine, nondum etiam (ſicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in conſtituendis religionibus, atque in dijs immortalibus animaduertendis caſtiſſimi cautiſſimiq;, ubi terram mouiſſe ſenſerant, nuntiatum uē erat, ferias eius rei cauſa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſeruari ferias oporteret, ſtatuerē & edicere quieſcebant: ne alium pro alio nominādo, falſa religione populum alligerent: eas ferias ſi quis polluiſſet, piaculoq; ob hanc rem

Terræmotus
ratio

remotus esset, hostiam siue deo, siue deæ immolabat. Idq̄ ita ex decretis pontificum obseruatum esse M. Varro dicit: quoniã & qua ui, & per quem deorum, deorum uel terra tremere, incertũ esset. Sed de lunæ motibus, solisq̄ deflectionibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato uir in cognoscendis rebus multi studij, incerta tamen causa & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex originũ quarto hæc sunt: Non libet scribere quod in tabula apud Pont. Max. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obstitit, usq̄ adeo parui fecit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygis memoratu non inutilis.

C A P. XXIX.

Aesopi apologus.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum quæ utilia monitu suauisq̄ erant, non seuerè, non imperiose præcepit, & censuit, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq̄ apologos commentus, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mentes animosq̄ hominum cum audiendi quadam illecebra induit: uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo, lepide atq̄ iucunde præmonet spem, fiduciamq̄ rerũ, quas efficere quis possit, haud unquam in alio, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat nidulaturq̄ in segetibus, id fermè temporis ut appetat messis, pullis iam iam plumantibus. Ea cassita in sementes forte concesserat tempestiuiores, propterea frumentis flauescantibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quasitum, monet eos, ut si quid

quid ibi rei nouæ fieret, diceretur ue, animaduertent, idq; uti sibi ubi redisset, renuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem uocat, & uidet ne inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? iccirco die crastini, ubi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis adiuuent. Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; ubi redijt castita, pulli trepiduli circumstrepere orareq; matrem, ut statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: nam dominis, inquit, nusit qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit, crastino seges non metetur, neque necesse est hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uolat, dominus quos rogauerat opperitur, sol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tunc ille rursus ad filium: amici isti, inquit, magnam in partem cessatores sunt, quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras tempori ad metendū? Itidem hoc pulli pauesfacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoque sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos ferme tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (inquit) aduertite, si modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in pastum profecta est, cognati & affines operam quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propinquis: afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi ma-

nibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipso enim iam uertitur cuius est res, non in alio unde petitur. Atque ita cassita nidum migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quam ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia quæ extra nos, extraque nostrum animum sunt, neque pro nostris, neque pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scite admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorum duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atque alio modo fiunt, austris flantibus aquilonibusque.

C A P. XXX.

Vndarum motus uarij.

Hoc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas aquilones uenti, qui que ex eadem cœli regione aër fluit, quas uel faciunt in mari austri atque africi. Nam fluctus, qui flante aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simulac uentus posuit, sternuntur & conflagescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iam dudum tranquille sunt. Sed mare est etiã atque etiam undabundum. Eius rei causa esse coniectatur, quod uenti à septentrionibus ex altiore

altiore cœli parte in mare incidētes, deorsum in aquarum profunda quasi præcipites deferūtur, undasq; faciunt non prorsus impulsas, sed ui intus cōmotas, quæ tantisper eruatæ uoluuntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austri uero & Africi, ad meridianū orbis circulū, & ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, quàm eruūt, & iccirco non desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum aquæ etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsū impetum. Id autē ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austri flatibus ita scripsit:

Ἐνθα νότος πόντιο λυδῶνα εἰς λάαν ᾤθη.

Contrà autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης ἀβρηγονέτης μέγα κύμα κολίνδωρ.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab austris autē ijs, qui humiliores sunt, maiore ui quadam propelli sursum atq; subijci. Id enim significat uerbum λάαν ᾤθη: Sicut in alio loco, λάαν ἄνω ᾤθη. Id quoq; è peritissimis rerum philosophis obseruatū est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & cæruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpissimus, notauī, cur austro spirante mare cæruleum fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quòd aquilominus mare perturbat? Omne autem quòd tranquillius est, atrum esse uidetur.

Maris colorē a uento mutari.

A. GELLII NOCTI
VM ATTICARVM COMMEN
TARII. LIBER III.

Quæsitum ac traditum quam ob causam Sal
lustius auaritiam dixerit, non animum modo uir
ilem, sed corpus quoque ipsum effœminare.

C A P.

I.

Sallustius in
Catilina.

HY E M E iam discedente, apud bala
neas Scias in arca sub calido sole cum
Phauorino philosopho ambulabamus,
atq; ibi inter ambulandũ legebatur Ca
tilina Sallustij, quem in manu amici con
spectum legi iusserat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta
essent: Auaritia pecuniæ studiũ habet, quam nemo sapiens
cõcupiuit, ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animũq;
uirilem effœminat, semper infinita & insatiabilis est, neq;
copia, neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspi
ciens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœmi
nat? Quid enim istuc sit, quod animum uirilem ab ea ef
fœminari dixit, uideor fermè assequi: sed quonam modo
corpus quoque hominis effœminet, nondum reperio. Et
ego, inquam, longè iamdiu in eo ipso querẽdo fui, ac nisi
tu occupasses, ultro te hoc rogassem. Vix ego hæc dixera
m cunctabundus, atque inibi quispiam de sectatoribus
Phauorini, qui uidebatur esse in literis ueterator: Vale
rium, inquit, Probum audiui hæc dicere, usum esse Sallu
stium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere
uellet,

uellet, hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixisse, quæ duæ res hominem demonstrarent. Nanque homo ex anima & corpore est. Nunquam, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam importuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimū breuitatis artificem, periphrasim Poëtarum facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem ambulacro homo quispiam sanè doctus, is quoque à Phauorino rogatus, ecquid haberet super ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; sese querenda undique pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut sicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoque uirilis exercendiq; corporis studium relictum sit. Negotijs se plerunq; umbraticis, & sellularijs quæstibus intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elãguescit, & quod Sallustius ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atque ubi lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniæ cupidos, & eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualentis? Tum ille ita respondit, non hercle inscite: Quisquis est, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, aliarum quoque rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colèdo non æque esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq; occupet, & si ad incuriam usque corporis grassetur, ut per illam unam, neque uirtutis, neque uirium, neque corporis, neque animi cura asit, tum denique is uere dici potest effœminatus esse

to esse & animo, & corpore, qui neque sese, neque aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallustius odio auaritiæ, plus quàm potuit eam criminatus est.

Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextã post ue eam nati sunt. Atque inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usquequaq; gentium uariè obseruantur, & præterea quid Q. Mutius scripserit super ea, quam maritus non iure usurpasset, quod rationem ciuilis anni non habuerit.

CAP. I I.

Quari solitum est, qui noctis hora tertia quarta ue, siue qua alia nati sunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat, is ne, quem nox ea consecuta est, an qui dies noctem consecuturus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximã mediã noctẽ in his horis xxiiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse, ut qui post solem occasum ante mediam noctem natus sit, is ei dies natalis sit, à quo die ea nox cœperit. Contrã uero qui in sex horis posterioribus nascatur, eo die uideri natũ, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit, eosq; à sole occaso, ad solem iterum occidentẽ omne id mediũ tempus unum diem esse dicere. Babylonios porrò aliter: A sole enim exorto, ad exortũ eiusdẽ incipientẽ, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uero in terra Umbria unũ & eundem

eundem diem esse dicere à meridie ad insequentē meridiē. Quod quidem, inquit, minus absurdū est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debet & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarū dies, ante horam eiusdem sextam. Populū autē Romanū ita uti Varro dixit dies singulos annumerare à media nocte usq; ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoq; & mos auspicandi eandem esse obseruationē docet. Nam magistratus quādo una die eis auspicandum est, & id super quo auspicauerunt agendum, post mediam noctem auspicantur, & post exortum solem agunt, auspicati esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem profiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem, quādo ante horam noctis sextam regressi partē aliquā illius in urbe Romana sunt. Q. quoq; Mutiū iurisconsultū dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartā calendas Ianuarias sequentes usurpatū isset: Non enim posse impleri trinocinium, quod abesse à uiro usurpandi causa ex xij. tabulis deberet: quoniā tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæc autem omnia de dierū temporibus, & fini

Dierum obseruatio.

Vsurpandi lex.

et finibus ad obseruationem disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipsum ostenderet, nō exposite atq; aperte, sed ut hominē decuit poëticas res agentē recondita, et quasi operta ueteris ritus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,

Et me saeuus equis oriens affluit anhelis.

Dies ciuilis. His enī uersibus obliquē (sicuti dixi) admonere uoluit diēs, quē Romani ciuile appellauerūt, à sexta noctis hora orri.

De noscendis explorandisq; Plauti comœdijs, quoniam promiscue ueræ atq; falsæ nomine eius inscriptæ feruntur. Atque inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptarint.

C A P. I I I.

Plautus. **V**erum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasq; Plauti comœdias curiose atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronē quoq; usum uidemus. Nam præter illas unam et uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur. Quasdam item alias probauit adductus stylo atq; facticia sermonis Plauto congruentis. Easq; iam nonnibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istam quæ nuperrime legebamus, cui est nomē Bœotia. Nam cū in illis una et uiginti nō sit, et esse Aquilij dicatur, nihil tamen

Bœotia comœdia.

Varro

Varro dubitauit, quin Plauti foret, neq; alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicā, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriēs hęc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,

Quiq; adeo primus statuit hic solarium,

Qui mihi comminuit misero articulatim diem.

Nam me puero uetus erat solarium

Multo omnium istorum optimum & uerissimum.

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat,

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaque adeo iam oppletum est oppidum solarijs.

Maiores pars populi aridi reptant fame.

Phauorinus quoq; noster cum Neruulariam Plauti legere- Neruularia co-
rem, quę inter incertas est habita, & audisset ex ea co- mœdia.

Stratę scrupedę stratiuolę sordidę.

Delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uita atq; deformitates significātium, uel unus hercle inquit, hic uersus Plauti esse hęc fabulam satis potest fidei fecisse.

Nos quoq; ipsi nuperrime, cum legeremus Fretum (no- Fretum comœ-
men est id comœdię, quam Plauti esse quidā non putant) dia.

haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excipimus, ut historiam quereremus oraculi Arietini. Nūc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Arietinum ora-
culum.

Peribo, si non fecero,

Si faxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro
de co

de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec gemini, nec Leones, nec Cordaliũ, nec Anus Plauti, nec bis compressa, nec Bœotia unquam fuit. Neque adeo ἀγρικῶ, neq; Commoriētes, sed M. Acutici. In eodem libro Var. id quoq; scriptũ etiam Plautium fuisse quẽpiam poẽtam comœdiarũ. Cuius quoniã fabule Plauti inscripte forẽt, acceptas esse quasi Plautinas: cũ essent nõ à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Ferũtur autẽ sub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atq; xxx. Sed homo eruditissimus Lælius quinq; & xx. esse eius solas existimauit. Non tamen dubium est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterũ poẽtarum fuerint, & ab eo retractatæ expolitæq; sunt, ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed enim Saturationem & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro & pleriq; alij memoriæ tradiderunt, cum pecunia omni, quã in operis artificum scenicorum pepererat, in mercationibus perditã, inops Romam redisset, & ob quærendum uitium ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellãtur, operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsisse. Ariolũ & Leontẽ, cum ob assiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poẽtarum more dicta, in uincula Ro. à III uiris cõiectus esset. Vnde post à Tri. Ple. exceptus est, cum in ijs quas supra dixi, fabulis, delicta sua & petulantias dictorũ, quibus multos antè læserat, diluisset.

Quòd P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem senectam, barbam & genas radere

moris

Plautius poẽta.

Molæ trusatiles.
Næuius.

moris fuit.

C A P.

I I I I.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani composi-
tos legimus, scriptum esse animaduertimus P. Scipioni
Pauli filio, postquam de Pœnis triūphauerat cēsorq; fue-
rat, eidē diem dictū esse ad populum à Clau. Afellio trib.
pleb. cui equū in censura ademerat. Eumq; cū esset reus,
neq; barbā defisse radi, neq; nō cādida ueste uti, neq; fuis-
se cultu solito reorū. Sed cū in eo tpe Scipionē minorem
xl. annorū fuisse cōstaret, quod de barba rasa ita scriptum
esset, mirabamur. Comperimus autem ceteros quoque in
ijsdem temporibus nobiles uiros, barbam in eiusmodi æta-
te rasitauisse. Iccirco plerasq; imagines ueterum, non ad-
modum senum, sed in medio ætatis, ita factas uidemus.

Radendæ bar-
bæ mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis, ab Archesilao philosopho cuidā oppro-
brata acerbe simul & festiuite. C A P. V.

PLutarchus refert Archesilaū philosophū uehemen-
ti uerbo usum esse, de quodam nimis delicato diui-
te, qui incorruptus tamen, & castus perinteger diceba-
tur. Nam cum uocem eius infractam, capillumq; arte com-
positum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uolupta-
tisq; plenos uideret: nihil interest, inquit, quibus membris
cinadi sitis, posterioribus, an prioribus.

Archesilal uer-
bum.

Dictum in mol-
les.

De ui atque natura palmæ arboris, quodd li-
gnum ex ea ponderibus impositis renitatur.

C A P.

V I.

Perhercle rem mirandam Arist. in V I I I. pro-
blematum, & Plutar. in V I I I. symposiacorum di-
cit: Si supra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pon-
dera

Palmæ natura.

dera imponas, ac tam grauiiter urgeas oneresq; , ut magnitudo oneris sustineri nō queat, non deorsum palma cedit, nec intra flectitur, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nititur recuruaturq;. Propterea inquit Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ, quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq; non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Qu. Ceditio tribuno militum, uerbaq; ex originibus M. Catonis apposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartanone Leonida æquiparat.

CAP. VII.

Pvlchrū dij boni facinus, Græcarumq; facundiarum magniloquentia cōdignum M. Cato libris originum de Q. Ceditio tribuno militum scriptū reliquit. Id profecto est ad hāc fermè sententiā: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiesi primo, obuiā Romano exercitui progreditur: colles, locosq; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insistant fraudi & perniciæi obnoxii. Tribunus ad consules uenit: ostendit exitium de loci importunitate, & hostium circūstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciundū ut cccc. aliquos milites ad uerrucam illā (sic enim M. Cato locū editū asperumq; appellat) ire iubeas, eamq; uti occupent imperes hortensisq; : hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq; et promptissimus, ad occursandum pugnandumq; in eos præuertetur: unoq; illo negotio sese alligabūt, atq; illi omnes cccc. proculdubio obrūcabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis.

Ceditius tribunus.

Verruca.

Alia

Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul tribuno respondit, consilium quidē fidū atq; providens sibi uiderier. Sed istos (inquit) milites cccc. ad eum locum in hostium cuneos quisquam erit qui ducat? Si aliū (inquit tribunus) neminem reperis, me licet ad hoc periculū utare. Ego hæc tibi & reipub. animā do. Cōsul tribuno gratias laudesq; egit. Tribunus & cccc. ad moriendū proficiscuntur. Hostes eorum audaciam demirantur. Quorsum ire pergant in expectādo sunt. Sed ubi apparuit ad eandē uerrucam occupandā iter intendere, mittit aduersum illos imperator Carthaginienſis peditatū equitatumq;, illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniūtur, circumuēti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandē superat multitudo. Quadrigēti omnes tū unā perfoſsi gladijs, aut miſſilibus operti, cadūt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atq; æditos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus eo prælio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subieciamus: Verba Catonis: Dij immortales tribuno militum fortunā ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tū uulnus capiti nullū euenit. Eumq; inter mortuos defatigatū uulneribus, atq; spiratē quod sanguen defluserat, cogno Sanguen. uere, eum sustulere: Isq; cōualuit. Sæpeq; post illam operā reip. fortem atq; strenuam perhibuit. Illoq; factō quod illos milites subduxit, exercitum cæterū seruauit. Sed idē benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Leonidas. Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atque

gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decorauere monumētis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijsq; rebus gratissimum id eius factū habuere. At tribuno militū parua laus pro factis relicta, qui idē fecerat, atq; remp. seruauerat. Hanc Qu. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximiæ consulum C. Fabritij & Aemilij ad regem Pyrrhum à Qu. Claudio scriptore historiarum in memoriam datæ.

C A P.

VIII.

Pyrrhus.

Timochares.
Fabritius.

CUm Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq; alteram pugnam prospere pugnasset, satisq; angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem descuisset, tum Ambraciensis quisspiam Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium consulem furtim uenit, ac præmium petiuit: & si de præmio conueniret, promisit regem uenenis necare. Idq; facile esse factu dixit, quoniã filij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fabritius ad senatum scripsit. Senatus legatos ad regem misit, mādauitq; ut de Timochare nihil proderet, sed moneant uti rex circumspectius ageret, atq; à proximorū iniurijs salutem tutaretur. Hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatii historia scriptum est. Quadrigarius autem in libro IIII. non Timocharem, sed Niciam adisse ad cōsulem, scripsit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et regem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; oēs quos tū habuerit, restituisse & reddidisse. Cōsules tū fuerūt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum

Nicias.

Pyrrhum

Pyrrhum super ea causa miserūt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutem dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenui, commoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli & fidei ergò, uisum est uti te saluum uelimus, ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium à nobis peteret, si te clam interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne ue ob eã rē quicq̃ cōmodi expectaret. Et simul uisum est, ut te certiorē faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro cōsilio ciuitates putarēt factū: & qd' nobis nō placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus Seianus, & qualis color equorum sit, qui spadices uocantur, deq̃ istius uocabuli ratione.

CAP.

IX.

Caius Bassus in commentarijs suis, item Iulius Modestus in II. quæstionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atq; admiratione. Equus Seianus.
Cn. Seiũ quempiam scribunt fuisse, eumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquã de genere equorũ progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus quoque longe præstitisse. Sed eũdem equũ tali fuisse fato siue fortuna ferunt, ut quisquis haberet eum, possideretq; , ut is cũ omni domo, familia, furtunisq; omnibus suis ad inter-

Equi Diomedis.

nicionem deperiret. Itaq; primum illum Cn^oSeium domici-
 num eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. consti-
 tuenda fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affe-
 ctum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellam consulem in
 Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos
 diuertisse, cupidinemq; habendi eius exarsisse, emisseq; cū
 HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellam in Sy-
 ria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eun-
 dem equum qui Dolobellæ fuerat, C. Cassium qui Dolo-
 bellam obsederat, adduxisse. Quem Cassium postea satis
 notū est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miseram mor-
 tem oppetijisse. Deinde Antoniū post interitū Cassij par-
 ta uictoria, equum illū nobilem Cassij requisisse: & cū eo
 potitus esset, ipsum quoq; postea uictum atq; desertum,
 detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus
 calamitosis ortum, diciq; solitū: Ille homo habet equum
 Seianum. Eadem sentētia est illius quoq; ueteris prouer-
 bij, quod ita dictum accepimus: Aurum Tolosanum. Nam
 cum oppidum Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio con-
 sul diripuisset, multumq; auri in eius oppidi templis fuis-
 set, quisquis ex ea direptione aurum attigit, misero cru-
 ciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Bassus uidisse se Ar-
 gis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & co-
 lore exuberantissimo. Quem colorem nos (sicuti dixi) pu-
 niceum, græce partim ποινικα, alij ποινικα appellat:
 quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spā-
 dix dicitur.

Aurum Tolo-
 sanum.

Puniceus co-
 lor.
 Spadix.

Quod est quædā septenarij numeri uis & facul-
 tas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua

M. Varro

M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

CAP.

X.

Marcus Varro in primo librorum qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri Septenarius numerus. (quem Græci *ἑβδομάδα* appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, septentriones maiores minoresq; facit in cælo. Item uergilias, Vergiliæ. Pliadas. Errones. quas *πλειάδας* uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius erroneas appellat. Circulos quoque ait in cælo circum lōgitudinē axis septem esse, è quibus duos minimos qui axem extimū tangunt, *πόλως* appellari dicit. Sed eos in sphaera quæ *κρίωτη* uocatur, propter breuitatem non Zodiacus. inesse. At neq; ipse zodiacus septenarij numero caret, Nam in septimo signo fit solstitium à bruma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; septē esse dicit. Præterea scribit lunæ curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uestigio profecta est, eodē redit. Autoremq; opinionis huius Aristidē esse Samniū. In qua re nō id solū animaduerti debere dicit, quòd quater septenis, id est octo & uiginti diebus, cōficeret iter luna suū. Sed quòd is numerus septenarius, si ab uno profectus, dū ad semetipsum progreditur, omnesque per quos progressus est numeros cōprehendat, ipse quoq; se addat, facit numerū octo et uiginti, quot dies sunt Curriculus lunæ. li lunaris. Ad homines quoq; nascendos uim numerus istius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterū (inquit) mulieris genitale semen datū est, primis septē diebus cōglobatur,

tur, coagulaturq; fitq; ad capiendā figuram idoneū. Post
 deinde quarta hebdomade, quod eius uirile foetus futurū
 est, caput, & spina quæ est in dorso, informatur. Septima
 autē ferè hebdomade, id est nono & quadragesimo die,
 totus (inquit) homo in utero absolutur. Illam quoq; uim
 numeri huius obseruatā refert, quòd ante mēsem septimū
 neq; masculus neq; fœmina, salubriter ac secundū naturā
 nasci potest: & quòd ij qui iustissime in utero sunt, post
 ducentos septuagintatres dies, postquam sunt concepti,
 quadragesima deniq; hebdomade ita nascuntur. Pericula
 quoq; uitæ fortunarumq; hominū, quæ climacteras Chal-
 daei appellāt, grauissima quāq; fieri affirmat septenarijs.
 Præter hæc, modū esse dicit summum adolescendi humani
 corporis septem pedes: quod esse magis uerū arbitramur,
 quam quod Herodotus homo fabulator in 1. historiā, in-
 uentū esse sub terra scripsit Orestis corpus, cubita lon-
 gitudinis habens septem, quæ faciunt pedes duodecim &
 quadrantem: Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora
 prolixioraq; fuerint corpora hominum antiquorum: &
 nunc quasi iam mundo senescente, rerū atq; hominū de-
 crementa sunt. Dentes quoq; & in septem primis mensi-
 bus, & septenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere an-
 nis septenis, & genuinos annasci annis ferè bis septenis.
 Venas etiā in hominibus, uel potius arterias medicos nu-
 sicos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi ap-
 pellant τὸ δὲ ἰὰ τετράρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione
 quaternarij numeri. Discrimina etiam periculorū in mor-
 bis maiore ut fieri putāt in diebus, qui conficiuntur ex nu-
 mero septenarij. Eosq; dies omnium maxime, ita ut medici
 appellāt,

Climacteres.

Herodotus fa-
 bulator.
 Orestis corpo-
 ris longitudo.

appellant, κρηχὸς ἢ κρισιμὸς, cuiquā uideri primā hebdomadam & secundā & tertiā. Necnon id etiā est ad uim, facultatesq; eius numeri augēdas, quōd quibus inedia mori consiliū est, septimo demum die mortem appetūt. Hæc Var. de numero septenario scripsit admodum cōquise. Sed alia quoq; ibidē congerit frigidiuscula, ueluti septem opera esse in orbe terrarū miranda, & sapiētes item ueteres septē fuisse, & curricula ludorū circensium solennia septem esse, ad oppugnādas Thebas duces septē electos, tum ibi addit se quoq; iam duodecimam annorum hebdomadā ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, nō cōparuisse. Quibus, & quām friuolis argumentis Accius in didascalicis utatur: quibus docere nititur Hesiodum esse, quām Homerum natu antiquiorem.

CAP.

IX.

SVper ætate Homeri atq; Hesiodi non cōsentitur. Alij Homerū quān Hesiodum maiore natu fuisse scripserunt, in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minore in queis L. Accius poëta, & Ephorus historiæ scriptor. M. autē Varro in primo de imaginibus, uter natus prior sit, parum constare dicit: sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodē uixerint, idq; ex epigramate ostēdit, quod in tripode scriptū est, qui in monte Helicone ab Hesiodo positus traditur. Accius autē in 1. didascalico leuibus admodū argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodū natu priorē: Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillē esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non

Homeri Hesiodicæ ætas.

addidit: quā rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictū uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maxime quòd unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria quoq; Homeri multo maxime dissensum est: Alij Colophonū, alij Smyrnæum: sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristot. tradit ex insula Io natum. M. Var. in lib. de imaginib. i. Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hoc tumultum indicat,
Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἔπη δὲ πόλεως διερίχουσι περὶ ῥίζαν δμύρα
σμίρνα, ῥόδος, κολοφῶν, ἀλαμίν, Ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.

Largum atq; auidum bibendi, a P. Nigidio doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo biboso dictum.

CAP. XII.

Bibax.
Bibofus.

Bibendi auidum P. Nigidius in cōmentarijs grāmaticis, bibacem & bibosum dicit. Bibacē ego, ut edacem, à plerisq; alijs dictum lego. Bibosum dictum etiam nusquam reperi, nisi apud Laberiū. Neq; aliud est, quod simili inclinatu dicatur. Non enim simile est, ut uinosus, aut uitiosus, ceteraq; quæ hoc modo dicuntur, quoniam à uocabulis, non à uerbis inclinata sunt. Laberius in mimo lib. i. qui salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur: Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quòd Demosthenes etiam tum adolescēs, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, destitit a Platone, & sectatus est Callistratū.

CAP. XIII.

Hermippus

Hermippus hoc scriptum reliquit, Demosthenē admodum adolescentem uentitare in academiam, Platonemq; audire solitum. atq; is inquit: Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, complureisq; populos cōcurrenteis uideret, percontatur eius rei causam: cognoscitq; currere eos auditum Callistratum. Is Callistratus Athenis orator in rep. fuit, quam illi *Δημοκρατοῦς* appellant. Visum est paulum diuertere, expeririq; an ad digna auditu tanto properatum studio foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam *τὴν περὶ ὀρόπυ Δίχην* dicentem. Atq; ita motus, & demulctus, & captus est, ut Callistratum iam inde sectari cœperit, academiam cum Platone reliquerit.

Demosthenes.

Callistratus.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuscemodi qui dicat, uitiose dicere. Eiusq; uitij causas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum n̄sce uerbis ita usum esse.

CAP.

XIII.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuscemodi, male ac uitiose dici existimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere dimidiatū librum, non dimidium: & dimidiatam fabulam, non dimidiam. Contrā autem, si è sextario hemuna fusa est, non dimidiatum sextariū fufum dicendum est. Et qui quoq; ex mille nummū, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatū recepisse dicemus, sed dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas partes dissectus sit, dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: Argenti autem quod in eo scypho

Dimidiatum.

Dimidium.

g s inest,

inest, dimidiū meum esse, non dimidiatum: disserit, ac dimi-
dit subtilissime, quid dimidium dimidiato interfit: & Q.
Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deest à uase, non dimidiata dicēda est, sed di-
midia. Omnis autē disputationis eius, quā subtiliter quidē
sed subobscure explicat, summa hæc est: Dimidiatum est
quasi dismediatū, & in parteis duas pares diuisum. Dimi-
diatū ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud conue-
nit. Dimidiū uero est, non quod ipsum dimidiatū est, sed
quæ ex dimidiato pars altera est. Cum igitur partem libri
dimidiā legisse uolumus dicere, aut partē dimidiā fabulæ
audisse: si dimidiā fabulam, aut dimidium librum dicemus,
peccabimus. Totū enim ipsum, quod dimidiatū atq; diui-
sum est, dimidium dicitis. Itaq; Lucilius eadem secutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus

Vt porcus.

Et alio loco:

Quid ni? & scruta quidē ut uendat, scrutarius laudat,

Præfractam strigilem soleam improbus dimidiatam.

Iam in uigesimo manifestius dimidiā horā dicere studiose
fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hisce uersibus:

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & hora

Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: & hora di-
midia tribus confectis, uigilate atque attente uerbum non
probum mutauit, per quod satis apparet ne horam quidē
dimidiā recte dici, sed uel dimidiatā horam, uel dimidiam
partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri
dicit,

Scruta
Scrutarius.

dicit, non dimidiatū aurum. Item in Aulularia, dimidium obsonij, non dimidiatum obsonium in hoc uersu:

Ei adeo obsonij hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem dimidiatum diem, non dimidium, in hoc uersu:

Dies quidē iam ad umbilicū dimidiatus mortuus est.

M. Cato in libro quem de agricultura conscripsit. Semen cupressi serito crebrum, ita uti linum seri solet, eo crebro terram in sternito dimidiatū digitum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatū autem,

inquit, digitum, non dimidium. Nam digiti quidem dimidium, digitum autem ipsum dimidiatū dici oportet. Item

M. Cato de Carthaginensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, ita interfecerunt. Neq; quispiam omnium qui probe locuti sunt, his uerbis secus quam dixi, usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias tradituum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & uim magni nouiq; motus nō sustinente. CAP. XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animā Gaudio eneē.
Polycrata.
Philippides.
Crefert Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem Diagotas.
foeminā è Naxo insula. Philippides quoq; comœdiarum
poëta, haud ignobilis ætate iam edita, cum in certamine
poëtarū præter spem uicisset, & latissime gauderet, inter
illud gaudium repente mortuus est. De Rhodio etiā Dia-
gora celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adole-
scentes habuit, unum pugilem, alterū pancratiastem, ter-
tiū luctatorē. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodē
Olympiæ

Olympiæ die: & cum ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis suauiarètur, cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis atq; in manibus filiorum animã efflauit. Præterea in nostris annalibus scriptũ legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus pop. Ro. cæsus est, anum matrem nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nõ diu post ex ea pugna in urbem redijt. Anus repete filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudij oppressa, exanimataq; est.

Temporis uarietas in puerperis mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita, atq; inibi poetarum quoq; ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περι τροφῆς, id quoq; esse à grauissimis uiris memoriæ mandatum.

CAP.

XVI.

Tempus partus humani.

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerunt, πόσος ὁ χρόνος τῶν ἀνθρώπων κνήσεται ἕως χρόνος. Et multa opinio est. Eaq; iam pro uero recepta: Postquam mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nunquam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominem gignendi summũ finem, decem menses non inceptos, sed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia Cistellaria his uerbis:

Tum illa quam compresserat

Decimo

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula plotio posui:

γῶνὴ καὶ δέκα μῆνος.

Sed noster Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiusdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mēsis tamē genitalibus nominandis, nō prætermisit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilij uersus hi sunt:

Insolet'ne mulier decimo mense parere?

Pol nono etiam septimo atque octauo.

Eam rem Cæcilium non inconsiderate dixisse, neq; temere à Menandro, atque à multorum opinionibus descisisse, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nōnunquam octauo editum esse partum in lib. xiiii. rerum diuinarū scriptum reliquit. Quo in libro etiam xi. mense aliquando nasci posse hominem dicit. Eiusq; sententiæ, tam de viii. quam de xi. mense, Aristotelem laudat autorem. Sed huius de mense viii. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui in scriptis est πρὶ τροφῆς. Ex quo libro uerba hæc sunt: ἔσι δὲ καὶ οὐκ ἔσιν δέκα μῆνος γένους. Id tam obscure, atq; præcise, tamq; aduerse dictū Sabinus medicus qui Hippocratem commodissime cōmentatus est, his uerbis enarrauit: ἔσι μὲν φαινόμενα ὡς ἴδα μετὰ τὴν ἑκτασίαν, οὐκ ἔσι ὃ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔσιν οὐ φαντασία μὲν παρὰ τὰ ὄντα. Διωόμεν ὃ οὐκ ἔσι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiuscemodi quasi monstrosas raritates. Sed nono mense aut decimo,

neq;

neq; præter hos alios partionem mulieris secundum natus
 turam fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tri-
 bus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mēse. Nam
 parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item
 nona & decima à partus tempestiui tempore. Cefellius
 autem Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, no-
 mina Parcarum sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum
 hunc Liuij antiquissimi poëtae ponit ex ὀδύρα: Quan-
 do dies adueniet, quem profata Morta est? Sed homo mi-
 nime malus Cefellius, Mortam quasi nomen accepit, cū ac-
 cipere quasi μόρα deberet. Præterea ego de partu hu-
 mano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoque
 uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis
 moribus, non ambigua pudicitia in x i. mense post mariti
 mortem peperisse: Factumq; esse negotiū propter ratio-
 nem temporis, quasi marito mortuo, postea concepisset:
 quoniam dccēuri in decimo mēse gigni hominē, nō in un-
 decimo scripserunt. Sed diuum Hadrianum causa cogni-
 ta, decreuisse in x i. quoque mense partum edi posse: idq;
 ipsum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Ha-
 drianus id statuere se dicit, requisitis ueterū philosopho-
 rum, & medicorum sententijs. Hodie quoq; in satyra for-
 te M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum,
 uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures uel in decē men-
 sibus gignuntur, ij si erunt ὄνοι λύρας, exheredes sunt.
 Quod si quis undecimo mēse, κατ' Ἀριστοτέλη, natus esto,
 Accio idē qd' Titio ius esto apud me. Per hoc uetus pro-
 uerbiū Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de
 rebus inter se nihil distantibus, idem Accij quod Titij: ita
 pari

Sunt qui
 μόρα legunt.
 Vide Cælium
 lib. 11. cap. 13.

Prouerbiū.

pari eodemq; iure esse in x. mensibus natos, & in xi. Quod si ita, neq; ultra decimum mensem foetura mulierum protolli potest, quæri oportet cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellæ à se recens compressæ:

Χαῖρε νῦν φιλότῆτι, περιπλομένε δ' ἐνιαυτῷ

Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναί

Ἀθανάτωρ.

Id cum ego ad complureis grammaticos attulissem, partim eorū disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romuli, annū fuisse nō xii. mensium, sed x. Alij cōuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore foetus ex eo grandesceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauo rinus mihi ait, περιπλομένε ἐνιαυτοῦ, non confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgarie significationis, affecta enim (sicuti M. Cicero & ueterum Affecta quæ sunt.) ea proprie dicebantur, quæ non ad finem ipsum, sed proxime fini progressa deducta uerant. Hoc uerbū ad hanc sententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouincijs consularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulū conformatur, & tēpus ipsius partitiōis nono aut decimo mēse definisset, neque id tamen semper eadem esse fini dixisset: sed aliàs ocyus fieri, aliàs serius, hisce ad postremum uerbis usus est: γίνετ' ἢ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλα κατὰ μέρῳ. καὶ ἑπομένῳ ἢ καὶ πλείω πλείονων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων: Quibus uerbis significat quod aliquando ocyus fieret, non multo tamen fieri ocyus: neq; quod serius, multo serius. Memini ego Romæ accurate hoc atq;

Ius trium liberorum.

atq; solícite quæsitum, negotio non rei tunc parvæ postulantæ, an VIII. mense infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorum suppleuisset, cum abortio quibusdam, non partus uideatur mensis octauæ interuenti. Sed quoniam de Homérico annuo partu, ac de XI. mēse diximus quæ cognoueramus, uisum est nõ prætereundum, quod in Plinij secundi lib. V. naturalis hystoriæ legimus. Id autem quia extra fidem esse uideri potest, uerba ipsius Pli. posuimus: Massurius autor est, L. Papyrium prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum mater partum sex III. mensibus tulisse diceret, quoniam nullum certum tempus pariendi statutū ei uideretur. In eodem libro Plinij secundi uerba hæc scripta sunt: Oscitatio in enixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

Quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi mercati sunt, pretijs fidem non capientibus.

C A P.

XVII.

Memoriæ mandatum est, Platonem philosophum tenui admodum pecunia familiari fuisse: atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milibus denariū mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt amicum eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoque traditum libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis Atticis tribus: ea summa fit nummi nostri HS. duo & LXX. milia. Τιμων autem rulentus librum maledicentissimum conscripsit, qui σιδος inscribitur. In eo lib. Platonem philosophum, quem diximus

ramus

namus tenui admodum pecunia familiari fuisse, contumeliose appellat, quòd impenso pretio librum Pythagoricæ disciplinæ emisset, exq; eo Timæum nobilem illum dialogum continuasset. Versus super ea re τῆ μων hi sunt:

καὶ σὺ πλάτων κ' ἄλλοι σε μαθητῶ δ' πόθος ἔχον.

Πολλὰ δ' ἄργυρίων ὀλίγη ἤλλαξας βίβλον

ὄθει ἀπὸρχόμευ γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid sint pedarij senatores, & quam ob causam ita appellati. Quamq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio consulum. Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet.

CAP. XVIII.

Non pauci sunt qui opinantur pedarios senatores appellatos, qui sententiam in senatu non uerbis dicerent, sed in alienam sententiã pedibus irent. Quid igitur cum De pedarijs senatoribus. SENA. Consult. per discessionem fiebat, non ne uniuersi senatores sententiã pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli istius ratio dicitur, quam C. Bassus in comētarijs suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum etate, qui curulem magistratũ gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru sella esset, supra quam consideret, quæ ob eam causam curulis appellaretur. Sed eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus itauisse in curiam. Propterea senatores nondũ maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro satyra Menippea, quæ ἰπποκρίτων inscripta est, equites quosdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos significare, qui nondũ à CENS. in senatum lecti, senatores quidem non erant. Sed quia ho
 b noribus

ribus populi usi quidem erant, in senatum ueniebant, & sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à censoribus in senatum lecti erant, senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, nõ rogabatur sententias: sed quas principes dixerant, in eas descendebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoq; C O S S. cum senatoribus in curiam uocant, seruandæ consuetudinis causa, translaticio utuntur. Verba edicti hæc sunt: Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet. Versum quoq; Laberij, in quo id uocabulum positum est, notari iussimus, quem legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Hoc uocabulum à plerisq; barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & cõtra quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit.

C A P.

X I X.

A Pud cœnam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, cœptusq; erat apponi cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut græcarum quid literarum, aut nostratum: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi uiri liber de origine uerborum, & uocabulorum in quo ita scriptum fuit: Parcus composito uocabulo dictus est quasi par arcae: quando sicut in arca omnia reconduntur, eiusq; custodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruoq; contentus, omnia custo-

dit

dicta & recondita habet sicuti arca, quam ob causam parcus, quasi par arcae nominatus est. Tum Phauorinus ubi hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atque odiose confabricatus commolitusq; magis est originem uocabuli C. iste Bassus, quam enarrauit. Nam si licet res dicere commētitijs, cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam causam dictum, quod pecuniam consumi atque impendi arceat & prohibeat, quasi pecuniarcus? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim neque ab arca, neque ab arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denominatus est.

Pecuniarcus.

A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN
TARII. LIBER IIII.

Sermo quidem Phauorini philosophi cum grāmatico iactantior factus in Socraticum modum, atq; ibi inter sermonem dictum, quibus uerbis penus à Qu. Scæuola definita sit, quodq; eadem definitio culpata reprehensaq; sit.

CAP. I.

N VESTIBULO ædium Palatinarum omnis ferè ordinū multitudo opperientes salutationē Cesaris constituerant: atq; ibi in circulo doctorū hominū Phauorino philosopho præsentē, ostendebat quispiam grammaticæ rei doctior, scholica quædam nugalia,

h 2

nugalia,

nugalia, de generibus & casibus uocabulorum differens, cum arduis supercilijs uocisq; & uultus grauitate composita, tanquã interpret & arbiter Sibyllæ oraculorũ. Tum aspiciens ad Phauorinum (quanquã ei etiam nondũ factis notus esset) Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uarie declinatum est. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penois ueteres dictitauerunt: Mundum quoque muliebrem Lucilius in satyrarum xvi. non uirili genere, ut ceteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Mundũ omne. Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Quod mundum atq; penum? nam qui dijudicet istuc? Atq; omniũ horum & testimonijs & exemplis cõstrepebat. Cumq; nimis otiose sibi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iam bone, inquit, magister quicquid est nomen tibi, abunde multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sanè postulabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinẽ, si nemo id nõ nimis barbare fecerit? Sed hoc plane indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani usus, tanquã qui in uenalibus latine loqui tentant, alia quã oportet, uoce appellẽ. Queris, inquit, rem minime obscuram. Quis adeo ignorat penum esse, minũ, & triticum, & oleũ, & lentem, & fabã, atq; huiuscemodi cetera? etiam ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim propemodũ hæc quoq; eiusmodi. Cumq; ille reticẽs hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appellentur: sed potes ne

potes ne mihi non speciem aliquã de penu dicere, sed definire, genere proposito, & differentijs appositis, quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias dicas, nõ hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, plane dicã. Postulas quod difficilius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatũ est, definitionẽ omnem ex genere & differentia cõsistere. Sed si idem me tibi *prãmãdere (quod aiunt) postulas, faciã sanẽ id quoq; honoris tui habẽdi gratia, atq; deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circumscribas uerbis, quid homo sit, nõ opinor respõdeas hominem esse te atq; me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, non quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) peterem, ut ipsum illud quod homo est, definirẽs, tum profecto mihi dicerẽs hominem esse mortale animal, rationis & scientiã capiens, uel quo alio modo dicerẽs, ut eũ à cãteris animalibus omnibus separet. Proinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atq; demissa: Philosophias (inquit) ego non didici, nec discere appetiui. Et si ignoro an hordeum ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur, non ea re literas quoq; alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, nõ ex nostra magis est philosophia, quã grãmatica tua. Meministi enim, credo, quãri solitũ quid Vergilius dixerit penum instruere, uel longã, uel longo ordine. Vtrunq; enim profecto scis legi solitũ. Sed ut faciam equiore animo ut sis, ne illi quidẽ ueteris iuris magistri, qui sapiẽtes appellati sunt, definiẽsse satis recte existimantur, quid sit penus. Nam Q.

* Locus restitutus ab Erasmo in adagio præmansum in es inserere.

monstrandū penum his uerbis usum audio: Penu est, inquit, quod esculentū aut poculentū est. Quod enim ipsius patrisfamiliās, aut liberorū patrisfamiliās, eiusq; familie quæ circū eos aut liberos eius est, & opus nō facit, causa paratū est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendū bibēdumq; in dies singulos prandij aut cœne causa parantur, penus non sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis longe uisionis gratia contrahuntur & recōduntur, ex eo quod nō in promptu sint, sed intus, & penitus habeātur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nō insuper tamen habui dicere: quoniā ciuibus Romanis latine loquentibus, rem nō suo uocabulo demonstrare, non minus turpe esset, quàm hominem non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones in genus cōmune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationē, sed indidē nata, acceptaq;. Præterea de penu adscribendū hoc etiam putauī, Ser. Sulpitium in reprehensio Scauolæ capitibus scripsisse. Seio Helio placuisse, non quæ esui tantū & potui forent, sed thus quoq; & cereos in penu esse, quodq; esset eius fermè rei causa comparatū. Massurius autē Sabinus in iuris ciuili secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoq; & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & usuaria in locis iisdem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus & uitium, & quam uim habeant

habeant uocabula ista in edicto ædiliū, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint, diuersæq; super ea re sententiæ. CAP. II.

IN edicto ædiliū curuliū, qua parte de mancipijs uendundis cautū est, scriptum sic fuit: Titulus seruorū singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitijq; cuiq; sit: quis fugitiuus erro'ue sit: noxa'ue solutus non sit. Præterea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipiū morbosum, quid'ue uitiosum recte diceretur: quātumq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædiliū curuliū cōposuit, Labeonem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusq; corporis cōtra naturam, qui usum eius facit deteriozem. Sed morbū aliās in toto corpore accidere dicit, aliās in parte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phthisis, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, & atypus, uitiosi magis quàm morbofi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, non morbosus est. Sed cui morbus est, is etiā uitiosus est. Neq; id tamē contrā fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quamobrē cum de homine morbofo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De eunuchō quidem quæsitū est, an contra edictū ædiliū uideretur uendatus, si ignorasset emptor eum eunuchū esse. Labconem respondisse aiunt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autem fœminas si steriles essent, & uenum issent, ex edicto ædiliū posse agi Labeonē scripsisse. De sterili autem muliere, si natua sterilitate sit, Trebatium contra La

Morbus.

*Bap. Egnatius
aphthiphum le
git.

beonē respondisse dicunt. Nam cū redhiberi eam Labeo, quasi minus sanā putasset, non oportere aiunt Trebatium ex edicto apposuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq̄; ea uitium factum esset, ut concipere foetus non posset, tum sanā non uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope qui lusciosus latine appellatur, & πῶπι ἰωδῶ quoq̄; diffusum est. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrā, nisi id uitium morbo contractū esset. Eum uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibēdi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq̄; eo magis pleriq̄; homines morbofi sunt. Et absurdū admodū est dicere, non sanos nasci homines, quoniā cum infantibus non simul dentes gignūtur. Non prætereundū est id quoq̄;, in libris ueterū iuris peritorum scriptū esse, morbum & uitium distare: quòd uitium perpetuū, morbus cū accessu discessuq̄; sit. Sed hoc si ita est, neque cecus, neq̄; eunuchus morbosus est, contra Labeonis (quam suprā dixi) sententiam. Verba Massurij Sabini apposui, ex libro iuris ciuilis 1 1. Furiosus, mutus ue, cui ue quod membrum lacerū læsumq̄; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbofi sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, quàm qui tardius currit.

Quòd nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq̄; inibi quid sit proprie pellex, quæc̄; eius uocabuli ratio sit.

C A P.

I I I.

Diuortium primum Romæ factum.

MEmoriæ traditum est, quingentis ferè annis post Romā conditam, nullas rei uxoriæ neq̄; actiones, neq̄;

neque cautiones in urbe Roma, aut in latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tunc matrimonij diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriæ necessarias esse iustas scripsit, cum Sp. Carbilus cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gigneretur, anno urbis conditæ DXXIII. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Atq; is Carbilus traditur uxorem, quã dimisit, egregie dilexisse, charissimamq; morũ eius gratia habuisse, & iurisiurandi religionẽ animo atq; amori præuertisse, quod iurare à censoribus coactus erat, uxorẽ se liberorũ quærendorũ gratia habiturũ. Pellicẽ autẽ appellatã, probrosamq; habitã eam, quæ iuncta consuetãq; esset cum eo, in cuius manu m̄cipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex ædem Iunonis non tangito: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœmunam ceditio. Pellex autem Pellex. quasi πάλλαξ, id est quasi πάλλαξις, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum est.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atq; more ueterum sponsaliorũ.

C A P .

I I I I .

Sponsalia in ea parte Italiae, quæ Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxorẽ (inquit) ducturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidẽ spondebat. Is cõtractus stipulationũ sponsionumq; dicebatur sponsalia Sponsalia quo modo fiebant.

Sponsus.
Sponsa.

salia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponpoderat ducturū, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur, qui stipulabatur ex sponso agebat, iudices cognoscebant. Iudex quā ob rem data, accepta uel non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litem pecunia æstimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponpoderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scribit in libro quem de nuptijs composuit.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus est: Malum consilium consultori pessimum est.

C A P. V.

Hor. Cocles. **S**Tatua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi uiri de coelo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populum Ro. animo, instituerant eam rem contrarijs regionibus procurare. Atq; illam statuam suaserunt in inferiore locum perperam trāssponi, quem sol oppositu circū undiq; aliarū ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populū, proditiq; sunt. Et cū de perfidia confessi essent, necati sunt. Constititq; eam statuam (perinde ut ueræ rationes post cōpertæ monebant) in locum editū subducendā: atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendā. Ea q; res bene & prospere Reipublicæ cecidit. Tunc igitur quod in Hetruscos aruspices male consulentes animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic

hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Malum consilium consultori pessimum est.

Ea historia de aruspibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro x i. & in Verrij Flacci lib. i. rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uersus de Græco illo Hesiodi uersu expressus:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῶν βουλευόντων κακίστη.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quod decretum est hostijs maioribus expirandum, quod in sacrario hastæ Martiæ mouissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid itē tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quasdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

VT terram mouisse nuntari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, nuntiatū esse senatui in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultū factum est M. Antonio, A. Posthumio consulibus, eiusq; exemplum hoc est: Quod C. Iulius L. filius Pontif. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D. E. R. I. C, ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placādis, uti procurasset, satis habendum censuerunt. Si quid succidaneis opus esset, Robigus accederet. Quod succidaneas hostias senatus appellauit, queri solet quid uerbum id significet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inscripta est, super eodem ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,

Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succi

D. E. R. I. C.
hoc est, de ea re
ita censuerunt.

Succidaneæ
hostiæ.

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morem compositi uocabuli in, i, literam commutata. Nam quasi succidaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronütiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbare corripere. Eadem autem ratione uerbi, præcidaneæ quoque hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgauerät, aut aliter eam rem quam oportuerat, procurauerant. Sed porcã, & hostias quasdam præcidaneas (sicut dixi) appellari, uulgo notum est. Feras præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure cõposuit, scripsi. Ibi Cornucario Pont. Max. ferie præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die ferie præcidaneæ essent.

Præcidaneæ
hostiæ.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcel-
lum scripta super accentu nominum quorundam
Punicorum.

CAP. VII.

Val. Probus.

Valerius Probus grammaticus inter suam ætatem præstanti scientia fuit. Is Annibãlem & Asdrubãlem, & Hamilcãrem ita pronuntiabat, ut penultimam circumflecteret, ut testis est epistola eius scripta ad Marcel-
lum: in qua Plautũ, & Enniũ, multosque alios ueteres eo modo

modo pronuntiasse affirmat, solius tamen Ennij uersum unum ponit, ex libro qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subiecimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibális nomine circumflexè ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Qui propter Annibális copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cum odisset, inimicusq; esset, designandum tamen eum consulem curauit.

CAP. VIII.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magnisq; rebus Fabritius,
Rufinus. gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus, & bellator bonus, militariq; disciplina peritus admodum fuit, sed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osusq; eum morum causa fuit. Sed cum temporibus Reip. difficilimis consules creandi forent, & is Rufinus peteret consulatū, competitorsq; eius essent imbelles quidē & futiles, summa ope adnissus est Fabritius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisq; admirantibus, quod hominē auarum cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hosiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est quod miremini, si malui cōpilari quàm uenire. Hunc Rufinū postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret. Id autem quod suprà scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraq; historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs à Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse

esse refert in libro 11. de oratore. Verba Ciceronis hæc sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re & sepe uerbo res obscura & latens illustratur, ut cum C. Fabricio P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus & furax, sed egregie fortis & bonus imperator, gratias ageret quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno & graui, Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari, quàm uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in quæ diuertacula significatio istius uocabuli flexa sit, & uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius super ea re sumpta.

C A P. I X.

Nigidius Figulus.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctissimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum,

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atq; in eodem loco Nigidius hoc (inquit) inclinamentum semper huiuscemodi uerborum, ut uinosus, mulierosus, religiosus, numosus, signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur. Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & suspiciosa religione sese alligauerat. Eaq; res uitio assignabatur. Sed præter ista quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, religiosus pro casto atq; obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq;, dici coeptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuersum significare uidentur, religiosi dies, & religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristi

omine

Osus finita.
Religiosus.

omne infames impeditiq; , in quibus & res diuinas face-
 re, & rem quampiam nouam exordiri, temperadum est,
 quos multitudo imperitorum prauè & perperam nefã-
 stos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum
 nono ad Atticum : Maiores (inquit) nostri funestio-
 rem diem esse uoluerunt Alliensis pugnae, quàm urbis captae,
 quòd hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam
 nunc dies, alter in uulgo ignotus. Idem tamè M. Tullius
 in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra
 dicit, non ominosa, nec tristia, sed maiestatis ueneratio-
 nisq; plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs
 quos de indigenis cõposuit: Religiosum (inquit) est, quòd
 propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositũ à no-
 bis est. Verbum à relinquendo dictum, tanquam ceremo-
 niæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem,
 templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uitu-
 perationem non cadit, ut illorum quorum laus immodesta
 est, quæ non uulgo ac temere, sed cum castitate ceremo-
 niæq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda sunt, ma-
 gis quàm inuulganda. Sed dies religiosi dicti quos ex con-
 traria causa propter ominis diritatem relinquimus. Iccir-
 co ait Terentius in Heaut.

Tum quod dem ei, recte est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Quod si (ut ait Nigidius) oĩa istiusmodi inclinamẽta,
 nimũ ac præter modũ significant, & iccirco in culpas ca-
 dunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus:
 cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus,
 quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata
 sunt

sunt, cur etiam disciplinosus, confiliosus, uictoriosus, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item facundiosa, quod Sempronius Asellio XIII. rerum gestarum ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta nõ: si munus facundiosa essent: cur, inquam, ista omnia nunquam in culpam sed in laudem dicuntur? quanquam hæc quoq; incrementum sui nimium demonstrent: an propterea, quia illis quidẽ, quæ supra po sui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam et gratia, si nimia atque immodica: et mores, si multi atque uarij: et uerba, si perpetua, atq; infinita, et obtundentia: et fama, si magna, et inquieta, et inuidiosa sit, neq; laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, et officium et forma, et disciplina, et consilium, et uictoria, et facundia, sicut ipsæ uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraq; sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumq; in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis.

C A P. X.

Rogandi senatus ordo.

ANte legem, quæ nunc de senatu habẽdo obseruatur, ordo rogandi sententias uarius fuit: Alias primus rogabatur, qui à CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati COSS. erāt. Quidã è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quẽ ijs uisum erat, honoris gratia extra ordinẽ sententiã primũ rogabant. Obseruatum tamẽ est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio quàm ex consulari, loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consulatu quem cum M. Bibulo ges-

fit

fit, quatuor solos extra ordinē rogasse sententiā dicitur. Ex ijs quatuor principē rogabat M. Crassum. Sed postq̄ filiam Cn. Pompeio desponderat, primum coeperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaq; se ex patrono suo audisse scribit. Idipsum Capito Atteius in libro, quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoq; scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonem sententiā rogauit: Cato, rem quæ consulebatur, quoniā non è Rep. uidebatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius senatori, ut sententiā rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar consuiatorē uocauit: eumq; cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequeretur Catonem in carcerem: Hac inquit, inuidia facta, Cæsar desistit, & mitti Catonem iussit.

Quæ qualiaq; sint, quæ Aristoxenus, quasi magis cōperta de Pythagora memoriæ cōmendauit, & quæ item Plutarchus in eundē modum de eodem Pythagora scripserit.

CAP. XI.

Opinio uetus falsa occupauit & conualuit, Pythagoram philosophū non esitauisse ex animalibus. Item abstinuisse fabulo quem κύαμων Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta scripsit:

Pythagoræ
cibus.

Καὶ κύαμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώων ἔδειξεν
κ' ἀγῶ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγων.

Ex eadē item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione i. hæc
i uerba

Fabæ infant.

uerba posuit: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; afferat. Ex quo etiã Pythagoreis interdicitur putatur, ne faba uesceretur, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus constat esse contrarius: Hæc equidem M. Cic. Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo sæpius legumẽto Pythagoram dicit usum, quàm fabis: quoniam is cibus, & subduceret sensim aluum, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: πυθαγόρας ὁ τῶν ὁσπερίων μάλιστα ἦν κιάμων ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Porculis quoq; minusculis, & hœdis tenerioribus uicitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur cognouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribitur, docet. Videtur autem, de κιάμῳ non esitato causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Δὲλοι πάνθ' εἶλαι κιάμων ἀπὸ χεῖρας ἐλέαθ.

Legumentum.

Opinati enim sunt pleriq; κιάμων legumentum uulgo dici. Sed qui diligentius scitiusq; carmina Empedoclis arbitrati sunt, κιάμων hoc loco testiculos significare dicunt: eosq; more Pythagoræ aperte atq; symbolice κιάμων ἀpellatos, quod sunt εἰς τὸ κιάρον λεῖνοι, καὶ αἱ ποὶ τοῦ κιάρον.

Iccirco

Itcirco Empedoclem uersu isto nõ à fabulo edēdo, sed à rei ueneræ proluuio uoluisse homines deducere. Plutarchus quoq; homo in disciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero composuit, Aristotelem philosophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod non abstinerūt edundis animalibus, nisi pauca carne quadã. Verba ipsa Plutarchi (quoniam res inopinata est) subscripsi: Αεισοτέλης ὁ, μήτρας, καὶ κερδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ βιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαι φησι τοὺς πυθαγορικούς. Χρηδα ὁ τοῖς ἄλλοις. Ακαλύφη autem est animal marinũ, quod urtica appellatur. Sed & piscibus nonnullis abstinere Pythagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagoram uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primo se fuisse didicisse: Ita hæc remotiora sunt ijs, quàm Clearchus, & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerit alce.

Alce meretrix.

Notæ & animaduersiones censoriæ in ueteribus monumentis repertæ memoria dignæ.

CAP.

XII.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumq; indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: siue quis arborem suam, uineamq; habuerat derelictui, non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium, censoresq; ærarium faciebant. Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus erat, impolitæ notabatur. Id uerbum significat, quasi

i 2

tu dicas

tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusq; autoritates sunt: & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod intentiones quædã tibiârũ certo modo factæ ischiadicis mederi possint. CAP. XIII.

CREDITUM hoc à plerisq; est, & memoriæ mandatũ, ischiadici cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibiçen incinat, minui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibiçenem scite modulateq; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inscribitur $\pi\omicron\delta\rho\iota\ \lambda\omicron\upsilon\mu\delta\eta\ \eta\ \lambda\omicron\gamma\eta\kappa\delta\eta\ * \chi\omicron\upsilon\delta\eta$. In quo docet plurimis hominum morsibus, medicinã fuisse intentiones tibiçarum. Tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusq;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaq; decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est.

CAP. XIII.

CVM librum VIII. Attei Capitonis coniectaneorum legeremus, qui inscriptus est, de iudicijs publicis, decretum tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: Idq; ob eam causam, & in hãc sententiã scriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus esset; uulnusq; ex eo lapide ostentabat. Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comesatorem Mancinum ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere non * fuisse in æde sua. Sed cum ui irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt ædilem

Hostilij postulationio.
Manulia meretrix.

*uoluisse

adilem ex eo loco iure deiectum, quò eum uenire cum coronario non decuisset : propterea ne cum populo adilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa sententia ex historia Sallustij, quã inimici eius cum insectatione maligne reprehenderunt.

C A P. X V.

Elegantia orationis Sallustij uerborumq; facundia, & nouandi studium cum multa prorsus inuidia fuit: multiq; nõ mediocri ingenio uiri conati sunt reprehẽdere pleraq; & obrectare. In quibus plura inscite aut maligne uellicant. Nonnulla tamẽ uideri possunt nõ indigna reprehẽsione: quale illud in Catilinæ historia repertũ est, quod habeat eam speciẽ, quasi parũ attente dictũ. Verba Sallustij hæc sunt : At mihi quidẽ, tam & si haudquaquam par gloria sequatur scriptorẽ & autorem rerum, tamẽ in primis arduũ uidetur res gestas scribere : Primũ, quod factis dicta ex equãda sunt. Deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehẽderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisq; facilia factu putat, equo animo accipit : Supra, ea ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dicturũ causas, quamobrẽ uideatur esse arduũ res gestas scribere, atq; ibi non primũ causas, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduum sit, quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ scripta sunt, aut uera esse non credãt. Obnoxia quippe, & obiectam falsis estimationibus eam rem dicendã, magis aiunt quàm arduã: quia quod arduũ est, sui operis difficultate est arduũ, non opinionis alienæ erroribus : Hæc illi maleuoli reprehendunt.

Arduum.

fores dicūt. Sed arduū Sallustius nō pro difficili tantum, sed pro eo quoq; ponit, quod Græci δυσχερῆς, aut χερσίωνη appellāt, quod est, cum difficile, tum molestum quoq; & incommodū & intractabile. Quorum uerborū significatio à sententia Sallustij suprascripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinē dedinatis. Atq; inibi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata.

C A P. X V I.

Senatus.
Domuis.
Fluctus.

MAr. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quàm senatus, & domuis, & fluctuis, qui est patrius casus ab eo, quod est senatus, domus, & fluctus, huic senatui, domui, fluctui, cæteraq; his consimilia pariter dixisse. Terentij quoq; comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est:

Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, i, si non similis est genitiui singularis, s, litera addita genitiuum singularem facit: ut patri patris, duci ducis, cædi, cædis. Cum igitur, inquit, in casu dandi, huic senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis senatus est, & non senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo senatui magis dicendum, quàm senatu: sicut Lucil. in eodem casu, uictu, & anu dicit, non uictui, & anui, in bisce uersibus:

Quod sumptum atq; epulas uictu præponis honesto.
Et alio in loco:

Anu no

Anu noceo inquit.

Verg. quoq; in casu dandi aspectu ducit, non aspectui:

Teq; aspectu ne subtrahere nostro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam Cæsar grauis autor linguæ latinæ, in Anticato= ne, Vnius, inquit, arrogantiæ superbiæq; dominatuq;. Item in Dolobella: Actionis illibuidisti: quorū in ædibus fanisq; posita, & honori erant, & ornatu. In libris quoque ana= logicis, omnia illiusmodi sine, i, litera dicenda censet.

De natura quarundam particularū quæ præ= positæ uerbis, intendi atq; produci barbare atque inscite uidentur, exemplis rationibusq; plusculis disceptatum.

CAP.

XVII.

L Vcilij ex undecimo uersus sunt:

Scipiadæ magno improbus obijciebat asellus,
Lustrum, illo censore, malum infelixq; fuisse.

Obijciebat, o, litera producta multos legere audio: idq; eò facere dicunt, ut ratio numeri salua sit.

Idem infra:

Et iam

Conijcere in uersus dictum præconis uolebam

Graij. In hac quoq; prima uerbi præpositione ob ean= dem causam producant. Item xv.

Subijcit hinc humilem, & * suffercatus posteriorem. *Fortassis suf= fractus.

Subijcit, u litera longa legunt, quia primā syllabam bre= uem esse in uersu heroico non cōuenit. Item apud Plautū in Epidico, con, syllabam productam pronunciant:

Age nūc iā & orna te Epidice, & palliū in collū cōijce.

Apud Vergiliū quoq; subijcit uerbum produci à ple= risq; audio:

-Etiam Parnasia laurus

i 4

Parua

Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.
 Sed neque ob, neq; sub præpositio, producendi habet naturam, neq; item con, nisi cum eam litera sequuntur, quæ in uerbis constituit, & confecit, secundum eam primæ sunt, uel cum eliditur ex ea n, litera, sicut Sallustius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autem quæ supra posui, & metrum esse integrum potest, & præpositiones istæ posunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo, ij, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supradictæ particule præpositæ sunt, non icio est, sed iacio, & præteritum non icit, sed iecit: Idque ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutatur: sicut fit in uerbis insilio, & incipio, atque ita uim consonantis capit. Et ideo ea syllaba productius latiusque paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur, sed reddit eam positu longam. Proptereaque & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eodem etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Inijce: Sic esse inijce, ut supra dixi, & scribendum & legendum sciamus: Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, in præpositionem metri causa protendat.

Querimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quod à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpicium Apollinarè uirum præstanti literarum scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,

Quæ ui maria alta tumescant

Obijcibus

Objicibus ruptis: Sed ita ut diximus, i, literã, quæ in uocabulo quoq; gemina esse debet, paulo uberius largiusq; pronũtiabat. Congruens igitur est, ut subijces etiã, quod perinde ut obijces compositũ est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, subijces pro aëre alto ponit, qui cœlo subiectus est, in his uersibus:

Ergo deũm sublimes subijcies, humidus

Vnde oritur imber, sonitu sæuo, & strepitu.

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quam de consulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchise: Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit.

De Africano superiore sumpta quædam ex annualibus memoratu dignissima. CAP. XVIII.

SCipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, & quàm fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua sui conscientia subnixus, pluribus rebus, quas dixerit, quasq; fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis: Cum M. Næuius trib. plebis accusaret eũ ad populũ, diceretq; accepisse à rege Antiocho pecuniã, ut conditionibus gratiosis & mollibus, pax cum eo Pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro, tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atq; gloria postulabat, memoria, inquit, Quirites repeto diem esse ho diernum, quo Annibalem Pœnum imperio nostro inimicissimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam

Scipionis Africani altitudo animi.

uictoriam uobis peperit inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum deos ingrati, ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui Opt. Max. gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in Capitolium coepit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comutata, atque inde ad ædes eius cum lætitiæ & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum eius prædæ: Petilius quidã Trib. Pleb. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, comparatus in eum atq; inmiſſus deſiderabat in ſenatu inſtãtiſſime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omnisq; prædæ. Ille tum, ut palam recitarẽtur, & ad ærarium deſerretur. Sed enim id iam non faciã, inquit, nec meipſe afficiã cõtumelia. Eumq; librũ ſtatim corãm diſcidit ſuis manibus, & concerpſit: ægre paſſus, quod cui ſalus imperij ac Reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando uictu puerorũ impubiũ. CAP. XIX.

Crapula ingenio officit.

Pveros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimusq; hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri

fieri, minusq; adolescere. Idem pleriq; alij medicorū philosophorumq;, & M. Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta est Capys, aut de liberis educandis.

Notati à censoribus, qui audientibus ñs dixerunt ioca quædã intempestiuitè: ac de eius quoq; nota deliberatum, qui steterat forte apud eos oscitabundus.

C A P. X X.

INter censorias seueritates tria hæc exempla in literis Censoria notæ.
sunt castigatissimæ disciplinæ. Vnum est huiusmodi:

CENS. agebat de uxoribus solenne iusiurandum. Verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententiâ uxorem habes? Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ratur, cum ita, uti mos erat, CENS. dixisset, & tu ex animi tui sententiâ uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem, sed non hercle ex animi tui sententiâ. Tum CENS. eum, quod intempestiue lasciuiisset, in ærarios retulit, causamq; hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit. Altera seueritas eiusdem sectæ disciplinæq; est: Deliberatum est de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clare nimis ac sonore oscitauit, atque inibi propè ut plecteretur, fuit, tanquam illud iudicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque apertæ securitatis. Sed cum ille deierasset, inuitissimū sese, ac repugnantē oscitatione uictum, teneriq; eo uitio, quod oscedo appellatur, tum notæ iam destinatæ exemptus est. Iocus Intempestiuus.

P. Scipio Africanus Pauli filius, utranque historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, cum ad maiorum mores populū hortaretur. Item aliud refert Sabinus Masfurius

furius

Equus strigosus. *Staius.* *Surius in septimo memorabiliū seuerē factum: CENS. inquit, P. Scipio Nasica, & M. Pompius, cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitū, sed equitem eius uberrimum & habitissimum uiderunt. Et cur, inquit, ita est, ut tu sis, quā equus curatio? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Staius meus seruus. Visum est parum reuerēs esse responsum, relatusq; in atriarios, ut mos est. Staius autem seruale nomen fuit. Plerique apud ueteres serui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comædiarum poëta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Staius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Staius.*

A. GELLII NOCTURNARUM ATTICARUM COMMENTARII. LIBER V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem a uociferantibus, & in laudando gestientibus.

CAP.

I.

Musonius.

MUSONIVM PHILOSOPHUM solitum dicere accepimus: Cum philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, aliud ue quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias uulgatasq; laudes effusant, si clamitant, etiam si gestiunt, si uocum eius festiuitatibus

tatibus, si modulis uerborum, si quibusdam quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tum scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neque illic philosophum loqui, sed tibicinem canere. Animus is, inquit, audientis philosophum quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & errorum atque uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atque otium prolixè profusèq; laudandi non habet. Quisquis ille est qui audit, nisi ille est planè deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & poeniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeo uultus dispersilesq; sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarunq; animi partium, aut syncerarum aut egrarum, philosophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudem non abesse ab admiratione: admiratio nem autem quæ maxima est, non parere uerba, sed silentium. Idcirco inquit poetarum sapientissimus, auditores illos Ulyssi, labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis actus, non exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed consiluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad origines usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

CAP. II.

Equus Alexandri regis, & capite & nomine bucephalus fuit. Emptum Cares scripsit talentis XIII. & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS. CCCXII. Super hoc equo dignū memoria uisum, quod ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unquā inscendi

scendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū caenum, non satis sibi providens, immisisset, coniectisq; indique in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfossus est. Moribundus tamen ac prope iam exanguis, è medijs hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi eum extra tela extulerat, ilico concidit: & domini iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animā expirauit. Tum rex Alexander partem eius belli uictoria, oppidum in ijsdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon
oppidum.

Quæ causa, quodq; initiū fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeūdi. CAP. III.

Protagoras.

Protagoram uirum in studijs doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro suo illi inclyto inscripsit, adolescentem aiunt uictus querēdi gratia in mercede missum, uecturasq; onerum corpore suo factitauisse, quod genus Græci βασιλοῦρας uocant, Latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atque expedite incedentem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite periteq; factam considerat, petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidē Democritus aceruū illum, & quasi orbem

Baiulus.
Abdera Democriti oppidum.

orbem caudicum breui uinculo cōpressum, ratione quādam quasi geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita composuisset. Et cum ille à se compositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac de= nuo in modum eundem collocaret. At postquam ille sol= uit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem, solertiamq; hominis nō docti demiratus, mi adolescens, in= quit, cum ingenium benefaciendi habeas, sunt maiora me= lioraq;, quae facere mecum possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptum ministravit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quātus postea fuit. Is tamē Pro= tagoras insyncerus quidē philosophus, sed acerrimus so= phistarum fuit. Pecuniā quippe ingentem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanā uer= borum industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem Graece ita dicebat, τὸν ἡτῶ λόγον κρείτῳ ποιῆν.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo inco= gnitum est, à uiris doctis multifariam in libris scri= ptum est.

CAP. IIII.

A Pud Sigillaria fortè in libraria, ego & Iulius Pau= Iulius Paulus.
 lus poëta uir memoria nostra doctissimus, confede= ramus, atq; ibi expositi erant Fabij annales, bonæ atque synceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse con= tendebat. Grammaticus autem quispiam è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unum in libro mēdum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pi= gnus uocabat, si in una uspiā litera delictum esset. Osten= debat grammaticus ita scriptum in lib. IIII. Quapro= pter tum primum ex plebe alter c o s. factus est, duo & uicesimo

Duodeuicesi-
mo.

uicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt: Non, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid enim est duo & uicesimo? Alio quoque loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo. Rex fuit anno uicesimo primo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal.

C A P. V.

Annibalis cauillatio in Antiochum.

IN libris ueterum memoriarum scriptum est Annibalem Carthaginensem, apud regem Antiochum facetissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiuscemodi fuit: Ostendebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum Pop. Ro. facturum comparauerat: cōuertebatque exercitum insignibus argenteis & aureis florentem. Inducebat etiā currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumque frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentē. Atque ibi rex contemplatione tanti ac tam ornati exercitus gloriabundus, Annibalem aspicit: & putas ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus, eludens ignauiam imbelliamque militum eius pretiose armatorum: Satis planè, inquit, satis esse credo Romanis hæc omnia, etiam si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neque tam lepide, neque tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de æquiparatione æstimāda quæsierat: Respondit Annibal de præda.

De coronis militaribus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagina.

C A P.

V I.

Militares

Militares coronæ multifariæ sunt: Quarum quæ nobilissima sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralem, castrensem, naualem. Est ea quoque corona, quæ oualis dicitur. Est item postrema oleagina, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt auræ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro coeptæ. Obsidionalis est, quam ij qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quòd urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio, teste uitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniã cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæcilij:

Aduerhütur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,

Dij uostram fidem.

Massurius autè Sabinus in x i. librorum memorabiliũ ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore & hostem occiderat, neq; locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicã coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset,

Coronæ militares.

Coronæ triumphales.

Obsidionalis, Graminea.

Ciuica.

set, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quod appareret, è tam iniquo loco ciuë ab eo seruatu, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuert. Hac corona ciuica L. Gel. uir censorius in senatu Ciceronem consulem donari à republica censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ cõiuratio detecta, uindicataq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnās introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem ui armatus transfiliuit. Ea quasi nauis rostris insignita est. Et muralis autem, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrta est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neque cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & non idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut deditioe repente facta, in puluere (ut dici solet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptā esse Veneris frondem crediderunt, quod nõ Martius, sed quasi Veneris quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciundum per gratiam curauit, ut lauro non myrto coronaretur. M. Cato obiecit M. Ful-

uio nobiliori, quod milites per ambitionem coronis leuissimis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catonis. Nam principio, quis uidit corona donari quenquam, cum oppidum captum non esset? aut castra hostium non incensa essent? Fuluius autem in quem hoc à Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia uallum curauerant, aut quia puteum strenue foderant. Prætereundum non est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos, non miliibus, sed uniuerso senatu.

Personæ uocabulum quàm lepide interpretatus, quamq; esse uocis eius originem dixerit C. Bassus.

CAP. VII.

Lepide mehercules, & scite C. Bassus in libris quos de origine uocabulorū cōposuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulū factum esse coniecit. Nam caput, inquit, & os, cooperimēto personæ tectum undiq; unaq; tantum uocis emittendæ uia peruium, quod non uaga neq; diffusa est, in unum tantūmodo exitū collectā coactāq; uocē, & magis claros canorosq; sonitus facit. Quoniā igitur indumētū illud oris clarescere & resonare uocē facit, ob eā causam persona dicta est, o, litera propter uocabuli formam productiore.

Defensus error à Vergilij uersibus quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid sit lituus, atq; de etymologia uocis eius.

CAP. VIII.

k 2 Ipse

IPse quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, leuaq; ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit, tanquam non animaduertit deesse aliquid hisce uerbis: Ipse quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua augures utuntur: quonam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraq; dici per defectionem solent, ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrunq;, neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco:

Victorem Buten immani corpore. —

Id est, corpus immane habentem.

Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cestus

Proijcit.

Ac similiter:

Domus sanie dapibusq; cruentis

Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoq; uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua grādi capite erat. Et est autem, & erat, & fuit, plerunq; absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non prætermittendum est, quod posse quæri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum, lituus dicta sit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum est. Sed si
(ut qui

(ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homericò uersu λίγξε τίθ, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Utitur autem uocabulo isto Verg. & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Crœsi sumpta ex Herodoti libris.

CAP. IX.

Filius Crœsi regis, cū iam per atatem fari posset, infans erat: & cum iam multum adoleuisset, item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cum uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe in qua erat capta, hostis gladio deducto regē esse ignorans inuaderet, diduxitq; adolescens os, clamare nitens, eoq; nixu atq; impetu spiritus, uitium nodumq; linguæ rupit, planeq; & articulate elocutus est, clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex uita donatus est, & adolescens loqui prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriæ scriptor est, eiusq; uerba sunt quæ prima dixisse filium Crœsi refert ὁ νόρωπε μὴ κτάνε κροῖσον. Sed & quissiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, cum antea non loquens fuisset, ob similem dicitur causam loqui cœpisse. Nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsos & aduersarios non bona fide fieret, & sortem nominis falsam subijci animaduertisset, repente in eum, qui id faciebat, sese uidere quid faceret, magnum inclamauit. Atq; is oris uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, non turbide, neq; adhæse locutus est.

Crœsi filius ex
muto uocalis.

Her. in Clio.

Aegles Samius

De argumentis quæ græce ἀντισπένοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt. CAP. X.

Antisthenes.

Protagoræ & Euathli pactio.

INter vitia argumentorum, longe maximum esse vitium videtur eorum, quæ ἀντισπένοντα Græci dicunt. Ea quidam ex nostris, non hercle nimis absurde reciproca appellauerunt. Id autem vitium accidit hoc modo: Cum argumentum propositum referri contra, conuertiq; in eum potest, à quo dictum est, & utrunq; pariter ualeat, quale est peruulgatum illud, quo Protagorā sophistarum acerrimum, usum esse ferunt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanq; inter eos, & controuersia super pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discendæ, causarumq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, daturumq; promisit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiumq; eius dedit iam tunc statim priusquam disceret. Pepigitq; ut reliquum dimidiū daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diuitulæ auditor affectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundiæ abunde promouisset, causas tamen nō reciperet, tempusq; iam longū transcurret, & facere id uideretur, ne reliquū mercedis daret: capit consiliū Protagoras, ut tum existimabat, astutum: Petere instituit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestatur. Et cum ad iudices conijciendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce inquit, stultissime adolescens, utroque id modo fore uti reddas quod pacto, siue contra te pronuntiatum erit, siue pro te. Nam si contra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebitur,

tur, quia ego uicero: Sin uero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceres: Ad ea respondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si uerba non ipse facerem, sed alio patrone uterer. Sed magis mihi in ista uictoria pro ludium est, cum te non in causa tantum, sed in argumento quoque isto uinco. Disce igitur tu quoque magister sapientissime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis, siue contra me pronuntiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebitur, quia ego uicero: Sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, quia ego non uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileque esse, quod utrinque dicebatur rati, ne sententia sua utramque in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamque in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente discipulo, magister disciplina eloquentiae inclutus suo sibi argumento confutatus est, et captiois uersute excogitatione frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse uideri *ἀντιστροφῶν*.

CAP. XI.

Existimauit quidam etiam illud Biantis, uiri sapientis, ac nobilis, responsum consimile esse, atque est Biantis argumentum.

Protagorion illud, de quo dixi modo *ἀντιστροφῶν*. Nam cum rogatus esset à quodam Bias, deberet ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἤτοι, inquit, καλὴν εἶδος ἢ ἀχαράν, καὶ εἰ καλὴν, εἶσιν κοινὴν. εἰ δὲ ἀχαράν, εἶσιν πονηρὴν. ἐκότερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτόν ἄρα. Sic autem hoc responsum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν εἶσω, οὐχ

k 4 εἶσω

ἔγω πονήρ. ἔ δὲ ἀρχρὰν, οὐχ ἔγω κρινήρ, γαμντήρ δὲρα.
 Sed minime hoc esse uidetur ἀντισπίφον, quoniam ex altero latere conuersum, frigidius est infirmusq;. Nam Bias proposuit non esse ducendam uxore: propter altertutum incommodum, quod necessario patiendum erit ei qui duxerit. Qui cōuertit autē, non ab eo se defendit incommodo quod adest, sed carere se altero dicit quod non adest. Satis est autem tuendæ sententiæ, quam Bias dixit, quod cum qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incommodis: alterum, ut aut κρινήρ habeat, aut πονήρ. Sed Phauorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi

Protasis. istius quo Bias usus est, cuius prima πρότασις, ἔγω πονήρ, ἢ ἀρχρὰν, non ratum id, neq; iustum disiunctū esse ait: quoniam non necessum est alterum ex duobus, que disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminentia enim quadā significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autē, inquit, tertiu quoq; inter duo ista que disiungūtur, cuius rationē prospectumq; Bias nō habuit. Inter enim pulcherrimā foemina & deformissimā, media quedam forma est, quæ à nimie pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perquam **Stata forma** eleganti uocabulo stata dicitur, quia neq; κρινήρ, futura sit, neq; πονήρ: quam formā modicam & modestam, Phauorinus nō mehercle inscite appellabat uxoriā. Ennius autem in ista (quā dixi) tragœdia, eas ferè foeminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani Diouis, & Veiovis.

IN antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse animaduertimus, *Dijouis* et *Veious*. Est aut̄ etiã *ædes* *Dijouis*. *Veious* Romæ inter arcem & *Capitolium*. Eorũ nominum rationem esse hanc comperi: *Iouem* Latini ueteres à iuuando appellauere, eundemq; alio uocabulo iuncto, patrem dixerunt. Nam quod est in *elisis* aut *immutatis* quibusdam literis *Iupiter*, id plenum atq; integrum est *Iouis* pater. Sic & *Neptunus* pater coniuncte dictus est & *Saturnus* pater, & *Ianus* pater, & *Mars* pater: hoc enim est *Marspiter*. Item *Iouis* *Diespiter* appellatus, id est diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine *Dijouis* dictus est & *Lucetius*, quod nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuuaret. *Lucetium* aut̄ *Iouem* *Cn. Neuius* in libris belli *punici* appellat. Cum *Iouem* igitur & *Dijouem* à iuuãdo nominassent, cũ quoq; cõtra deum qui non iuuandi potestatem, sed uim nocẽdi haberet (nã deos quosdam ut prodesent, celebrabant, quosdam ut ne obessent, placabant) *Veiouem* appellauerunt, dempta atq; detracta iuuãdi facultate. *Væ* enim particula, quæ in alijs atq; alijs uocabulis uariatim per has duas literas cũ à litera media immissa dicitur, duplicem significatum, eundemq; inter se diuersum, capit. Nam & augendæ rei & minuendæ ualet, sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista præponitur, ambigua sint, & utroq; uersum dicantur, *uæscum*, *uæhemens*, & *uægrande*, de quibus alio in loco huberiore tractatu factõ admonuimus. *Vesæ* nos autem & *uecordes* ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est, quam *Græci* *σεπτίον* *μόριον* dicunt.

Simulacrum igitur dei Veiovis, quod est in aede, de qua supra dixi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter cum deum plerique Apollinem esse dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea Vergilium quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari, significantem quandam uim esse huiuscemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem.

Versus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem

Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

In istis autem dijs, quos placari oportet uti mala à nobis uel à frugibus natis amoueantur, Auerruncus quoq; habetur, & Robigus.

Auerruncus.
Robigus.

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato.

CAP. XIII.

Seniorum hominũ & Romæ nobilium, atq; in morũ disciplinarumq; ueterũ doctrina memoriaq; præstantium, disceptatio quædam fuit, præsentem & audientem me, de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opera danda, faciundoq; officio alios alijs anteferre, nõ constabat. Cõueniebat autem facile, constabatq; ex moribus Populi Romani primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostræ creditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui sese itidem in fidem patrociniũq; nostrorum dederunt: Tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos affinesq;

affinesq; Huius moris obseruationisq; multa sunt testi-
 monia, atque documenta in antiquitatibus perscripta. Ex
 quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod
 præ manibus est, ponemus: M. Cato in oratione quam di-
 xit apud CENS. in Lentulum, ita scripsit, quòd maiores
 sanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fal-
 lere. Aduersus cognatos, pro cliente testatur. Testimoniũ
 aduersum clientem nemo dicit. Patrem primũ, postea pa-
 tronum proximum nomẽ habere. Massurius autẽ Sabinus
 in lib. iuris ciuilis III. antiquiorem locum hospiti tribuit
 quàm clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: In officijs apud
 maiores ita obseruatum est, primum tutelæ, deinde hospi-
 ti, deinde clienti, tum cognato, postea affini: de qua causa
 foemina uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tutela mu-
 lieri prælata: etiam aduersus quem affuissent eius filij tuto-
 res relictĩ, in eadem causa pupillo aderant. Firmum atque
 clarum istĩ testimonium rei perhibet autoritas C. Cæsã-
 ris Pont. Max. qui in oratione quam pro Bithynis dixit,
 hoc principio usus est: Vel pro hospitio regis Nicome-
 dis, uel pro horum necessitate, quorum res agitur, refuge-
 re hoc munus Mumi non potui. Nam neque hominum
 morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur:
 neque clientes sine summa infamia deserri possunt, qui-
 bus etiam à propinquis nostris opem ferre institui-
 mus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor ap-
 pellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitionẽ
 inter sese mutuam ex uetere notitia hominis &
 leonis.

C A P. X I I I I.

Appion,

Appion poly-
histor.

Appion, qui polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarum plurima atq; uaria sciëntia fuit. Eius libri nõ incelebres feruntur, quibus omnibus fermè, quæ mirifica in Ægypto uisuntur audiunturq; historia comprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est enim sanè quàm in prædicandis doctrinis suis uenditator. Hoc autem, quod in lib. Ægyptiacorum u. scripsit, neque audisse, neque legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis amplissimæ pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cum forte essem, spectator, inquit, fui. Multæ ibi sæuientes feræ, magnitudine bestiarum excellentes, omniumq; inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, præterq; omnes cæteros unus. Is unus leo corporis impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos oculosq; omnium in sese conuerterat. Introductus erat inter compluris cæteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente, inquit, quasi admirans stetit, ac deinde sensim atque placide, tanquam nosciturus ad hominem accedit. Tum caudam more atque ritu adulationum canum clementer & blande mouet, hominisq; sese corpori adiungit: cruraq; eius & manus prope iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad contuendam leonem reuert.

Androdus Dacus seruus.

fert. Tum quasi mutua recognitione facta, letos, inquit, & gratulabundos uideres hominem & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Arceſitumq; à Cæsare Androdū, quaesitam causam, cur ille atrocissimus leonum uni parcisset. Androdus rem mirificam narrat atq; admirādam: Cum prouinciam, inquit, Africam pro cōſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præſide tutiores latebræ forent, in camporum & arenarum solitudines conceſſi: ac si deſuiſſet cibus, conſiliū fuit mortem aliquo pacto quaerere. Tum ſole, inquit, medio rapido, & ſagranti, ſpecum quandam nactus remotam latebroſamq; in eam me penetro & recondo: neque multo poſt ad eandem ſpecum uenit hic leo debili uno & cruento pede gemitus edēs, & murmura, dolorē cruciatumq; uulneris commiſerantia. Atque illic primo quidem conſpectu aduenientis leonis territum ſibi & pauefactū animum dixit: ſed poſtquam introgreſſus, inquit, leo (uti re ipſa apparuit) in habitaculum illud ſuum, uidet me procul deliteſcentem, mitis & manſuetus acceſſit, & ſublatum pedem oſtendere mihi & porrigere, quaſi opis petendæ gratia uiſus eſt. Ibi, inquit, ego ſtirpē ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſi, conceptamq; ſaniē uulnere intimo expreſſi, accuratiusq; ſine magna iam formidine ſiccaui penitus, atque deterſi cruorem. Ille tunc mea opera, et medela leuatus, pede in manibus meis poſito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem ſpecu eodemq; uictu uiximus. Nam quas

Leonis & ſerui
innouata noti-
tia.

uenabatur feras, mēbra opimiora ad specum mihi suggerbat: quæ ego, ignis copiā nō habēs, sole meridiano torrēs edebā. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iā pertæsum est leone in uenatū profecto, reliqui specū: & uīā fermē tridui permēsus, à militibus uisus apprehēsusq; sum, & ad dominū ex Africa Romā deductus. Is me statim rei capitalis damnandū, dādumq; ad bestias curauit. Intellico aut, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiā nūc mihi beneficij & medicinæ referre: Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaq; omnia scripta circūlatq; tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & pœna solutū, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circumtabernas ire, donari ære Androdum, floribus spargi leonem, omnesq; ferē ubique obuios dicere: Hic est leo hospes hominis, hic est homo medicus leonis.

Corpus'ne sit uox, an ἄσώματον, uarias esse philosophorum sententias. CAP. XV.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpus'ne sit uox an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græce dicitur ἄσώματον. Corpus autē est, quod aut efficiens est, aut patiens: id Græce dicitur ἢ δ' ἐφ' ἑαυτῷ ἢ παρὰ τὸ ἑαυτῷ ἐστίν. Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res. Alio quoq; modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχῆ δ' ἄσώματον. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse

esse dicunt ictum aëra. Plato autem non esse uocem cor-
pus putat. Non enim percussus, inquit, aër, sed plaga ipsa
atq; percussio, μοχ est. οὐχ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἢ φωνή,
πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ λακτυλοῦ παραγόμενον, καὶ οὐδέπω
ποῖ φωνήν, ἀλλ' ἡ πύση πληγὴ, καὶ σφάδρα, καὶ πύση ὅς τε
ἀκροσῆρ γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corpo-
ribus uocem constare dicunt: eamq; (ut ipsis eorum uer-
bis utar) φῆμα λόγων appellant. Hos aliosq; tales arguta,
delectabilisq; desidiæ aculeos cum audiremus, uel lectita-
remus, neq; in his scrupulis aut emolumentum aliquod so-
lidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quæ-
rēdi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus,
qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nā omni-
no haud placet.

De uí oculorum, deq; uidendí rationibus.

CAP. XVI.

DE uidendi ratione, deq; cernendi natura diuersas Vidēdi causæ.
esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidendi dicunt radiorum ex oculis, in
ea quæ uideri queant, emissionem, aëris simul intentio-
nem. Epicurus effluere semper ex omnibus corporibus
simulacra quædam corporum ipsorum, eaq; sese in ocu-
lis inferre, atque ita fieri sensum uidendi putant. Plato
existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire,
idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel
cum alterius ignis lumine, sua ui & externa nixum effi-
cere, ut quæcunque offenderit illustraueritq; cernamus.
Sed & hic quæ differimus imaginandum; eiusdemq; illius
Enniani

Enniani Neoptolemi, de quo ^{suprà} scripsimus, consilio utendum est, qui degustandum ex philosophia censet, nō in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calēdas, uel uonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant.

CAP. XVII.

Atri dies.

Verrius Flaccus in quarto de uerborum significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse. Tum exercitum populi. Roma. occidione occisum, & post diem tertium eius diei urbem præter Capitolium captam esse. Compluresq; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Rom. facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uidcretur statuerent. Pontifices decreuerunt nullum ijs diebus sacrificiū recte futurum. Ante diē quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominatam diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annalium quinto, cladem illam pugne Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis.

In quo

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: super quibus ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Afellionis primo.

CAP.

XVIII.

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, Historia.
 quod cum utrunque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamque esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possesse autem uideri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quod historia Græce significat rerum cognitionem presentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, Annales.
 quod historiae sint: historias non omnino esse, id quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: annales uero esse, cum res gestae plurimum annorum, obseruato cuiusque anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestae scribuntur, ea historia Græco uocabulo ἐφημερίς dicitur: cuius Latini Ephemeris.
 num interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Afellionis primo, ex quo libro plura uerba adscripsimus, ut simul ibidem, quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc intersuit: Annales libri tantummodo quod factum quoque anno gestum sit,
 l id dem

Diarium. id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quam Græci *ἡμερησία* uocant. Nobis nō modo satis esse uideo, quod factum esset id pronūtiare, sed etiam quō cōsilio, quāq; ratione gesta essent, demonstrare. Paulo post idem Afellio in eodē libro: Nam neq; alacriores ad rem publicam defendendam, neq; segniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio ue lata sit, neq; quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit adoptatio, quid item sit arrogatio, quātumq; hæc inter se differāt: uerbaq; eius quæ qualiaq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

CAP.

XIX.

Adoptatio. **C**um in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum à patre, in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cū sui iuris sint, in alienā sese potestatem tradūt, eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes nō temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoque eius qui arrogare

arrogare uult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogādo iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps. Arrogatio autem dicta, Vesticeps. quia genus hoc in alienam familiam transitus per populi rogationem fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius sibi fiet, quàm si ex eo patre matreq; familiās eius natus esset: Vtiq; ei uitæ necisq; in eum potestas fiet, uti pariendo filio est, hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum foeminis nulla comitiorum communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciant. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendū esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruetur, etiā seruus à domino per prætorem dari in adoptionem potest. Idq; ait plerosq; iuris ueteris autores posse fieri scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat quòd contra maiorum instituta fierent, id etiam eum culpauisse, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam
l 2 proced

procedere, quàm si se natum habeat. Absentis censeri illi
bere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quòd uocabulum Latinum solœcismo fecerit
Capito Asinius, quid ipsum appellauerint uete-
res Latini, quibusq; uerbis solœcismum definierit
idem Asinius.

CAP.

XX.

Solœcismus.
Imparilitas.

Stribiligo.

Barbarum.
Solœcum.

Solœcismus Latino uocabulo ab Asinio Capitone,
seiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetu-
stioribus Latinis stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet
& prauitate tortuosæ orationis, tanquam sterobligo
quædam. Quod uitium Asinius Capito in literis quas ad
Clodium Thuscum dedit, hisce uerbis definit: Solœcismus
est (inquit) impar & inconueniens compositura partium
orationis. Cum Græcum autem uocabulum sit solœcis-
mus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo
sint, quæri solet. Sed nos neque solœcismum, neq; barba-
rismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam
sicut βάρβαρον, ita σολοῖκον dixerunt. Nostri quoque anti-
quiores solœcum facile, solœcismū haud scio an unquam
dixerint. Quod si ita est, neq; in Græco, neque in Latino
solœcismus probe dicitur.

Pluria qui dicat & cōpluria, & compluries nō
barbare dici, sed Latine.

CAP. XXI.

Pluria forte quis dixit sermocinans uir apprimè do-
ctus, meus amicus, nō hercle studio ferens ostentan-
di, neque quo plura dicendum non putaret. Est enim do-
ctrina homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de
uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterum scriptorum
tractatione inoluerat linguæ illius uox, quam in libris
sepe

sepe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborū, qui per pauca eademq; à uulgo protulera legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq;, partim non probas: easq; quasi puluerem ob oculos, cum ad ortus quenq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barbaramente (inquit) dixisti pluria. Nanq; neque rationem uerborū hoc, neq; auctoritatem habet. Ibi ille amicus ridens, amabote (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur pluria siue compluria (nihil enim differt) non Latine, sed barbaramente dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antias, L. Lælius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter poëtarum oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, tibi (inquit) habeas auctoritates istas, ex Faunorum & Aboriginum seculo repetitas, atque huic rationi respondeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, casu recto, ante extremū, a, habet i literam, sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, & non pluria dici conuenit, ne contra formam perpetuam in comparatiuo, i, litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem confidentem pluribus uerbis non dignum existimaret, Asinij, inquit, Capitonis doctissimi uiri epistolæ sunt, uno in libro multæ, opinor positæ in templo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacuum Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non pluria dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet pluria Latini esse, pluria barbarum. Ad

Compluries.

Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non (ut tibi uideatur) comparatiuum. Huius opinionis Aftianæ id quoque adiumentum est, quod compluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem quod est compluria aduerbium est factum compluries. Id quoque quoniam minus usitatum est, uersum Plauti subscripsi ex comœdia, quæ Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senti ego cōpluries. Item M. Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Compluries eorum milites mercenarij inter se multi, alteri alteros occidère, compluries multi simul ad hostes transfugère, compluries in imperatorem impetum fecere.

A. G E L L I I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M =
M E N T A R I I . L I B . V I .

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

C A P .

I .

De prouidētia.

H O M I N E S fecisse dicitur tantum uim esse ærumnarum, et malorū. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro περὶ προνοίας quarto differeret: nihil est prorsus istis (inquit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nam cum

cum bona malis contraria sint, utraque necessarium est opposita inter sese, & quasi mutuo aduersoq; fulta nisu consistere. Nullum adeo contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? Aut quid aliud iustitia est, quam iniustitiæ priuatio? Quî item fortitudo intelligi posset, nisi ex ignariæ oppositione? Quî continentia, nisi ex intemperantia? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contraria imprudentia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nanque utidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrarijs deliquatum est. Si tuleris unum, abstuleris utrunque. Idem Chrysippus in eodẽ libro tractat cõsideratq; dignumq; esse id quæri putat, ἢ τὸν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται, id est, naturæ ne ipsa rerum uel prouidentia, quæ compagem hanc mûdi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates & ægri tudines corporum, quas patiuntur homines fecerit? Existimat autẽ nõ fuisse hoc principale naturæ cõsiliũ, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquã enim hoc cõuenisse naturæ auctori, parētīq; rerũ omnium bonarũ. Sed cum multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptissima & utilissima, alia quoq; simul ægnata sunt incommoda ijs ipsis quæ faciebat coherentia. Eaq; non per naturã, sed per sequelas quasdã necessarias facta dicit, quod ipse appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cũ corpora hominum natura fingeret, ratio subti-

Al. deligatum.

lior, & utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis munitisq; officulis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quaedam incommoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offensionibusq; paruis fragile: Proinde morbi quoq; & aegritudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus per consilium naturæ gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

Quo itidē modo, & uim necessitatemq; fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij iudicijq; nostri arbitrium confirmauerit. CAP. II.

Fatum.

Fatum, quod Græci πεπωμένην uel εἰμαρμένην uocant, ad hanc fermè sententiam Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definiuit: Fatum est, inquit, sempiterna quaedam & indeclinabilis series rerum & catena, uoluens semetipsa sese, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta cōnexaq; est. Ipsa autem uerba Chrysippi, quantum ualui memoria, adscripsi: ut si cui meum istud interpretamentū uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduertat. In lib. enim περὶ προνοίας quarto, εἰμαρμένην esse dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὄλων ἐξ αἰδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων ἢ μετὰ πολλὴν οὐκ ἀπαραβάτου οὐσίας τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. Aliarum autem opinionum disciplinarumq; autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chrysippus, inquiunt, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendiq; posse agmina fati & uolumina, peccata quoque hominū & delicta non sustentanda, neque inducenda sunt ipsis, uoluntatibusq; eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ quæ oritur ex fato,

fato, omnium quæ sit rerū domina & arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futurum est. Et propterea nocentium pœnas legibus inique constitutas si homines ad maleficia non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea Chrysippus tenuiter multa & argute disserit, sed omnium ferè quæ super ea re scripsit, sententia huiuscemodi est: Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam necessaria principali, et coacta atq; cōnexa sint fato omnia, ingenia tamen ipsa mentium nostrarum perinde sunt fato obnoxia, ut proprietates eorum est ipsa & qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterq; ficta, omnem illam uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensus tractabiliusq; transmittunt. Sin uero sunt aspera & inscita & rudia, nullisq; artium bonarum adminiculis fulta, & etiam si paruo siue nullo fatalis incōmodi conspectu urgeantur, sua tamē leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta & errores ruunt. Idq; ipsum ut ea ratione fiat, naturalis illa & necessaria rerū consequentia efficit, quæ fatum uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale & cōsequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus nō uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene neq; illepide utitur: Sicut, inquit, lapidē cylindrū si per spatia terræ prona atq; dirupta iacias, causam quidē ei & initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceptus uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, genera ipsa & principia causarum mouet: impetus uero cōsiliorum mentiumq; nostrarum, actionesq; ipsas, uoluntas cuiusque propria & animorum ingenia moderantur.

Chrysippus de fato.

Mala ingenia peccatis non uacent.

Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentias:

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἶρηται.

Γινώσκει δὲ ἀνθρώπος αὐθαίρετα πῆμαθ' ἐλόντας.

Ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ κατ' ἑρμηνείαν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat oportere ferri audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, et nocentes, et audaces: qui, cum in culpa et in maleficio reuincti sunt, per fugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fani asylum: et quæ pessime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus et antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

ὦ πόποι, οἷον δῆνυ θεοῦ βροτοὶ ἀλόωνται.

ἔξ ἡμέων γὰρ φασὶ κακ' ἐμυθῶν, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

σφῆσιν ἀπαδαλίησιν ὑπὲρ μέτρον, ἄλγε' ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro quæ de fato conscripsit, cū questionē istā diceret obscurissimam esse et implicatissimam, Chrysippum quoq; philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Crysippus æstuans, laboransq; quoniam pacto explicet et fato omnia fieri, et esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tiberonis de serpente inusitatae longitudinis.

C A P. III.

Serpens inusitatae magnitudinis.

TUbero in historijs scriptum reliquit, bello primo Punico Attiliū Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prælium grāde atq; acre fecisse aduersus unum serpentē, in illis locis stabulantem, inusitatae immanitatis. Eumq; magna totius exercitus cōfluctatione,

fiſtatione, balisſis atq; catapultis diu oppugnatũ. Eiuſq; interfecti longũ corium pedes c. & xx. Romã miſiſſe.

Quid idẽ Tubero in historijs de Attilio Regulo à Carthaginiensibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tuditanus super eodem Regulo scripserit.

CAP. IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiui cum Carthaginiensibus permutarentur: Id quoque addidisse, uenenu sibi Carthaginienses dedisse, non presentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uero Regulum Tubero in historijs rediſſe Carthaginem, nouisq; exemplorũ modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudabant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conuiuere possent, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atq; ita uita priuatam refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Attilij Reguli constantia.

Quod Alphenus iuriconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit.

CAP. V.

Alphenus

Alphenus iureconsultus, Seru. Sulpitij discipulus, re-
Arumq; antiquarum non incuriosus, in libro digesto-
rum xxx. & 1111. Conlectaneorum autem secundo: In
foedere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginienses
factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginienses quot-
quot annis darent Pop. Ro. certum pondus argenti puri
Purum putum. puti, quaesitum est, quid esset argētum purum putum, re-
spondi ego, inquit, esse purum putum ualde purum, sicut
nouum nouitium dicimus, & proprium propitium, auge-
re atq; intendere uolentes noui & propriij significatio-
nem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem ui-
sam esse Alpheni puri & puti, qua sit noui & nouitij.
Nouitium. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi no-
uitium. Id etiam mirum fuit, quod nouitium per augendi
figuram dictum existimauit: cum sit nouitium non quod
magis nouum sit, sed quod à nouo dictum inclinatumq;
Putum. sit. Iis ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando
dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronun-
tiant, non longa, uti existimasse Alphenus uidetur, qui à
puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixe-
rūt, uacantia ex quaq; re, ac non necessaria aut etiam ob-
stantia & aliena auferre, & excidere, & quod esset uti-
le, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic nanque arbores
& uites, & sic etiam rationes dictae putari. Verbum quo-
que ipsum puto, quod declarandae sententiae nostrae cau-
sa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos
in re dubia obscuraq; , ut decisus amputatisq; falsis opi-
niombus, quod uideatur esse uerum & integrum, & in-
Putum argen-
tum. corruptum, retineamus. Argentum ergo in Carthagi-
nensi

nienſi fœdere putum dictum eſſe, quaſi exputatum exco-
ctumq; , omniq; aliena materia carens , omnibusq; ex eo
uitijs detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum eſt
autem purum putum non in Carthaginienſi ſolum fœde-
re, ſed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in
Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander,
& in ſatyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt *Δις πῶδες*
οἱ πῆρες.

Temere inepteq; reprehensum eſſe a Iulio Higi-
no Vergilium quod præpetes Dædali pennas di-
xerit. atq; ibi quid ſint aues præpetes. Et quid illæ
ſint aues quas Nigidius inferas appellauit.

CAP.

VI.

Dædalus (ut ſama eſt) fugiens Minoïa regna,
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,

Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

Præpetes aues.

In his Vergilij uerſibus reprehendit Higinus præpeti-
bus pennis, quaſi improprie & inſcite dictū. Nam præ-
petes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut op-
portune præuolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non apte
igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit in Dædali uola-
tu, nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus
nimis hercle ineptus eſt, cum quid præpetes eſſent ſe ſci-
re ratus eſt: Vergilium autem & Trimatium doctum ui-
rum ignoraffe, qui in ſecundo Iliadis uictoriam uolucrem
præpetem appellauit hoc uerſu:

Du dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in
annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, ſed
longe

longe diuersius inquit:

Quid

Brundisium pulchro præinctum præpete portu?
 Et si uim potius naturamq; uerbi considerasset, neq; id so-
 lū quod augures dicerent, inspexisset, ueniā prorsus potē-
 tis daret, similitudine ac trāslatione uerborū nō significa-
 tione utētibus. Nam quoniam non ipse tantum aues, quæ
 prosperius præuolāt, sed etiā loci, quos capiunt, q̄ idonei
 felicesq; sunt, præpetes appellātur: Idcirco Dædali pēnas
 præpetes dixit, quoniā ex locis in quibus periculū metue-
 bat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes et
 augures appellant: Et Ennius in annaliū primo dixit:

Præpetes loci.

Præpetibus hilares sese pulchrisq; locis dant.

Inferæ aues.

Auibus autem præpetibus cōtrarias, auis inferas appella-
 ri Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit:
 Discrepat dextra sinistra, præpetibus inferæ. Ex quo est
 coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusq; uo-
 litent, cū differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit.
 Adolescens ego Romæ, tum cum etiam ad grammaticos
 itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in primis se-
 ctabar, cum de iure augurio quæreretur, et mentio præ-
 petum auium facta esset, L. Claro præfesto urbis dicere
 præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τανπη-
 γυρας appellauerit. Quoniam istas potissimum augures
 spectarent, quæ ingētibus alis patulæ atq; porrectæ præ-
 uolarent. Atq; ibi hos Homeri uersus dixit:

Τὸν δὲ δῖωνοῖσι τανπηγύρας κελεύει
 πείθειδαι, τὸν οὐκ μετατρέπομαι οὐδ' ἀλεγίω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, decq; origi-
 ne sacerdotij fratrum Arualium.

CAP. VII.

Acca

Accæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa suffe- Tarratiæ.
tia est, nomina in antiquis annalibus celebra sunt.
Earum alteræ post mortē, Tarratiæ autem uiuæ amplissi-
mi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirgi-
nem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad
populū lata, qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos
ius quoq; testimonij dicendi tribuitur, testabilisq; una o= Testabilis.
mnium foeminarū ut sit, datur: Id uerbum est ipsius legis
Horatiæ. Contrarium est in XII. tabulis scriptum: Im-
probus intestabilisq; esto. Præterea si quadraginta annos Intestabilis.
nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq;
exaugurandi atq; nubendi facta est, munificentiæ & be-
neficij gratia, quod campum Tiberinum siue Martium
Pop. Ro. condonasset. Sed Acca Larentia corpus in uul-
gus dabat, pecuniamq; emeruerat ex eo quæstu uberem.
Ea testamento ut in Antiatis historia scriptum est, Romu-
lum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis suis
hæredem fecit. Ob id meritum à flamine Quirinali sacrifi-
cium ei publice fit, & dies à nomine eius in fastos addi-
tus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabilium secu-
tus quosdam historiæ scriptores, Accam Larentiam Ro-
muli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs
maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus
Accæ Larentiæ sese filium dedit, seq; & ceteros eius fi-
lios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium
mansit fratrum Arualium numero XII. cuius sacerdo-
tij insigne est spicea corona, & albæ infule.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu
digna.

CAP. VIII.

Appion

Lepida quaestio.

Appion Græcus homo, qui πολυίσωρ est appellatus, facili atq; alacri facundia fuit. Is cum de Alexandri regis laudibus scriberet, uicti, inquit, hostis uxorem facie inclyta mulierem, uetuit in conspectum suum deduci, ut eam ne oculis suis quidē contingeret. Lepida igitur quaestio agitari potest, utrum uideri continentio-rem par sit, Publium ne Africanum superiorem, qui Carthagine am- pla ciuitate in Hispania expugnata, uirginē tempestiuam, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captam perdu- ctamq; ad se, patri inuiolatam reddidit, an regem Alexan- drū, qui Darij regis uxore eandē eiusdemq; sorore præ- lio magno captam, quam esse audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducīq; ad sese prohibuit. Sed hęc utrāq; declamatiunculam super Alexandro & Scipione celebra- uerint, quibus abunde & ingenij, & otij, & uerborum est. Nos satis habebimus, quod ex historia est id dicere, Scipionē istū uero ne an falso, incertum: fama tñ, cū esset adolescens, haud syncera fuisse: & propemodū cōstitisse hosce uersus à Cn. Næuio poeta in eum scriptos esse:
 Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriose,
 Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus
 Præstat, eum suus pater cū pallio uno ab amica abduxit.
 His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem
 aduersus ceteros omnes scriptores de Scipionis moribus
 sensisse, & eam puellam captiuam nō redditam patri scri-
 psisse, contra quā nos supra diximus, sed retentam à Sci-
 pione, atq; in delicijs amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis, histo-
 riæ, & orationis lepidissimæ.

C A P. IX.

Quod

QVòd res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Annij filium ædilem curulem L. Piso in III. annali scripsit, eaq; res perquã pure & uenuste narrata à Pifone, locum istum totũ huc ex Pifonis annali trãspofuimus: Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, scriptum faciebat. Isq; in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogãtur. Eumq; primæ tribus ædilem curulem renuntiauerũt. At ædilis, qui comitia habebat, negat accipere: Neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; ædilis curulis factus est. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegã uenisse uisere ægrotũ. Et in cõclauẽ postquã introiuit, adulescẽtes ibi cõplures nobiles sedebãt. Ij contemnẽtes eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius ædilis id arripit. Sellam curulem iussit sibi afferri. Eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset, utiq; ij omnes inuiti uiderent sese in sella curuli sedentem.

Cn. Flauij festi uum factum.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adolefcentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam.

C A P. X.

PHilosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum alijs bonis multis, salubribusq; exemplis hortabatur ad philosophiam capeffendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauisse: De creto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris cuius esset, si intulisse Athenas pedem prehensus esset, ut

Ardor Euclidis ad audiendum Socratem.

m ea res

Indidem. ea res ei homini capitalis esset. Tanto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensium. Tum Euclides, qui * in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretum & esse Athenis, & audire Socratem consueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem prius quam aduersperasceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, ut uel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri propè ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium grauitatis dignitatisq; uitæ decentia.

C A P. X I.

Non decertandum cōuitio cū malis.

Cum inquinatissimis hominibus non esse conuitio decertandum, neq; in maledictis aduersus impudentes & improbos uelitandum: quia tantisper similis & compar eorum fias, dum paria & similia dicas atq; audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis uiri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Manlium tribunum plebis, à quo apud populum in concione lacesitus iactatusq; fuerat dictis petulātibus: Nunc quod ad illum attinet Quirites, quoniam se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem & ego mihi neq;
amicum

*amicum recipio, neq; inimicum respicio, in eum ego non sum plura dicturus. Nam eum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis male dicatur. Nam si in eo tempore huiusce-
modi homunculum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quàm contumelia afficias.*

Quòd neque testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neque sacellum, sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum.

CAP. XII.

Seruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis suæ doctissimus, in libro de testamentis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperio. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimentum? quid uestimentum? quid alia mille per huiusmodi formam producta? Etiam ne ista omnia composita dicemus? Obrepisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens, neq; inconcinna, quasi mentis quædã in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepfit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellum & simplex uerbum esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

Testamentum.

Sacellum.

De quæstiunculis apud Taurum philosophum
in conuiuio agitatis, quæ symposiacæ uocantur.

C A P.

X I I I.

Factitatum obseruatumq; hoc Athenis est ab ijs, qui
erant philosopho Tauro iunctiores, cum domū suam
nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asyme-
boli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias
ciborum, sed argutias quæstionum. Vnusquisq; igitur no-
strum cōmentus paratusq; ibat, quod quæreret: Eratq;
initium loquendi, edundi finis. Quærebantur autem nec
grauia, nec reuerenda, sed ^{ἐνθουσιαστικὰ} quædam lepida, &
minuta, & florentem uino animum laceffentia: quale hoc
fermè est subtilitatis ludicræ quod dicam: Quæsitum est
quando moriens moreretur: cum iam in morte esset, an
tum etiam cum in uita foret: Et quando surgens surge-
ret: cum iam stare, an tum etiã cum sederet: Et qui ar-
tem disceret, quando artifex fieret: cum iam esset, an tum
cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurde
atq; ridicule dixeris: multoq; absurdius uidebitur, si aut
utrunq; esse dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captio-
nes esse quidam futiles & inanes diceret: Nolite, inquit
Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari.
Grauissimi philosophorum super hac re serio quæsiuerunt.
Et alij moriendi uerbum, atq; momentū, manente adhuc
uita dici atque fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore
uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicitur, morti
uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempo-
ra, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato, in-
quit no ster, neq; uitæ id tempus, neq; morti dedit, idemq;
in omni

Lepida in cōui-
uio quærenda.

in omni consimiliū rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utrunque esse pugnans, neq; posse ex duobus contrarijs, altero manente, alterum constitui, quæstionemq; fieri per diuersorū inter se finium, mortis & uitæ coherentiā. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs atq; integris τὸ ἐξοφνης φύσιν appellauit. Idq; ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui πειρασιδης titulus est, scriptum ab eo reperietis, & γὰρ ἐξοφνης βιῶτόν τι ἔοικε σημαίνεσθαι, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον ἐστὶ τὸ δρον. Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensarum, ut ipse dicere solitus erat, φαρήματᾶ.

Puniendis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex ijs meminerit.

CAP. XIII.

Puniendis peccatis treis esse debere causas existimatū est. Vna est, quæ νοθεσία, uel κόλασις, uel πειρασις dicitur, cum pœna adhibetur castigandi atq; emēdandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attentior fiat correctiorq;. Altera est, quam ij qui uocabula ista curiosius diuiserunt, τιμωρίαν appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas autoritasq; eius, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa animaduersio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à cōseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut ceteri simulibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreatur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maxi-

Pœnæ ratio
triplex.

mis grauiſſimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is qui peccauit, citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat, aut ſpes contrà nulla eſt emendari eum poſſe & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatū eſt, metui non neceſſum eſt, aut non id peccatū eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendum ſit : tum quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium uiſum eſt. Haſ tres ulciſcēdi rationes & philoſophi alij plurifariã, & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis composuit, ſcriptas reliquit : Plato autem ipſe uerbis apertis duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit : Vnam, quam primo in loco propter corrigendū: alterã, quã in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: προσηκὲ ὅπαντί, τῷ μὲν ἡμωρμένῳ ὑπ' ἄλλῃ ὀρθῶς τιμωρμένῳ βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνήσασθαι. ἢ παράλειψμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὀρθῶς πύχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. In hiſce uerbis facile intelligas ἡμωρίαν Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quosdam dicere, ſed ita ut promiſcue dici ſolet, pro omni punitione. An'ne autē quaſi omnino parua, & contemptu dignam præterierit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuendam læſi hominis autoritatem, an magis quaſi ei quam dicebat, rei non neceſſariam prætermiſerit, cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, ſed poſt uitæ tempus capiendis ſcriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quieſco, an e littera corripi, an produci debeat.

C A P. X V.

AMicus noſter homo multi ſtudij, atque in bonarum diſciplinarum opere frequens, uerbum quieſcit, uſitate

tate & litera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communiumq; uocum respuens nimis & fastidians, barbare eum dixisse opinatus est, quoniam producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calescit, nitescit, stupescit, atq; alia huiuscemodi multa. Id etiam addebat, quod quies ē, producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecurum sese fuisse ait contra perpetuam latinæ linguæ consuetudinem. Neque se tam insignite locuturum, absona, aut inaudita ut diceret. Literas autem super hac re fecit, item inter hæc exercitia quædam ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἤχορ ἡ ἰσορ, Ionice à uerbo ἔχω ἰχω, & modum & originem uerbum illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sanè frigidis docuit, quiesco e, litera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quispiam qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se facundiæ permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes ue ullas didicerat.

Notum uerbum deprecor, à poëta Catullo inuitate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi exemplisq; ueterum scriptorum.

CAP. XVI.

CUM in Lycio forte uespera ambularem, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cum esset uerbum deprecor, doctiuscule positum in Catulli carmine, quia

ne, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidē meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me : dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Apsidue, uerum dispeream nisi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque à uulgo dicitur, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico. In quo, de, præpositio ad augendum & cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidis sanè uersus forent. Nunc enim contrà omnino est. Nam de, præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quàm multorum hic uitam à Sylla deprecatus est. Item in dissuasiōe legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecantur. Sed neq; solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterum quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechtheo non longe secus dixit quàm Catullus:

Quibus nunc, inquit, ærumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.
Cicero in libro sexto de Rep. ita scripsit: Quod quidem
eo fuit

eo fuit maius, quia cum in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensasbat inuidiam, quod Græci propinqua significatione παραπονοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non ne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis secundo proœmio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens ueniam, quod & male diceret ei palam, respueretq; & recusaret, detestareturq; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis ante clades Persicas in bibliothecis publicorum.

CAP. XVII.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porro libros uniuersos multis post tempestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto à

m 5 Ptolemæis

Ptolemæis regibus uel conquisitus uel confectus est, ad milia fermè uoluminum septingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non spontè neque opera consulta, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTI
VM ATTICARVM COMMENTA
RII. LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de
P. Scipione Africano superiore. CAP. I.

QVOD de Olympiade Philippi regis uxore, Alexãdri matre in historia Græca scriptũ est, idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, aliq; qui de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem cum quo nupta erat, liberos desperauisse. Postea in cubiculo atque in lecto mulieris, cum absente marito cubans sola obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentem anguem. Eumq; ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapsum inueniri non quisse, id ipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio factõ respondisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus posteaquam ille anguis in lecto uisus est, mulierem cõcepisse: cõcepti foetus signa atq; sensum

Scipio Africanus à serpentibus genitus.

sum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumq; esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem & Carthaginienses in Africa bello Punico secundo uicit. Sed & eum impendio magis ex rebus gestis quam ex illo ostento, uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod iidem illi quos supra nominavi, literis mandauerint, Scipionem hunc Africanum solitauisse noctis extremo priusquam diluculet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solum diu demorari quasi consultantem de Republica cum Ioue: Aedituosq; eius templi sepe esse demiratos, quod solum id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios seuientes, neq; latrarent eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda, ex quibus est unum huiuscemodi: * Assi

Cum Ioue consultabat.

Obsidebat fortassis.

debat oppugnabatq; oppidum in Hispania, situ moenibusq; ac defensoribus ualidum & munitum, re etiam cibaria copiosum. Nullaq; eius potiundi spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum è militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Cefellij Vindicis pudendo errore, quæ offensus in libris eius quos inscripsit lectionum antiquarum.

C A P.

I I.

Turpe

Cesellij erratū.

Tvrpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentarijs lectionum antiquarū Cesellij Vindicis hominis hercle pleraq; haud indiligentis, quod erratum multos fugit, quāquam multa in Cesellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autē Cesellius Q. Ennium in XIII. lib. annalium cor dixisse masculino genere. Verba Cesellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius: Nam in XII. annalium, quem cor dixit: A scripsit deinde uersus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiæ rex. Is admiratur et permouetur, quod Annibal Carthaginensis bellum se facere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cesellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, æquale cor putat habere me ei: quā stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cesellius quidem, sed aliud longe Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cesellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, et studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal ille audentissimus atq; fortissimus, quem ego credidi (hoc enim est, cor meum credidit) perinde atq; diceret, quē ego stultus homo credidi fore summū suasorem ad bellandum, is me dehortatur dissuadetq; ne bellum faciam. Cesellius autem

autem forte ἄδουμότερον ἄσφῆ ἰστα uerborū captus, quem cor dictum putauit, & quē accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam incōditus, sic posse defendi cor Cesellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus: perinde quasi præcisus interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorem summum. Sed non dignum est eis qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quæ reprehenderit, responderimus.

CAP. III.

Ciuitas Rhodiensis & insule opportunitate, & opes Rhodos.
 Crum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictorijs celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atq; socia Populi Rom. foret, Persa tamen Philippi filio Macedonum rege, cū quo bellum Populo Ro. fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romanam sæpe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à plerisq; Rhodiensibus in concionibus eorū ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus Populum Romanum adiutarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, Perses.
 Rhodienses pertinere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta dictaq; erant: Legatosq; Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorū deprecarentur, & fidem consiliumq; publicum expurgarent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatum intromissi

intronisi sunt, uerbis pro sua causa suppliciter factis, de curia exceſſerunt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellumq; eos illis faciendum censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fidiſſimosq; socios (quorum opibus diripiendis possidendisq;, non pauci ex summatibus uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatumq; pergit, orationemq; inclytam dicit, que & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab ineunte etate liberaliter instituto, adminiculatore & quasi administratore in studijs literarũ Cicero usus est. Sed profecto plus ausus est quam ut tolerari ignosciq; possit. Nanq; epistolam conscripsit ad Q. Axium familiarem patroni sui confidenter & nimis callide. In qua sibimet uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite & ἀναγώνως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisq; acri & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque lætitia rerum gestarum prospere, de statu mentis suæ deturbati non satis conspicerent, neque ad recte intelligendum consulendumq; essent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro rebus dicunt, conciliare

Tyro Tullius
Ciceronis liber
tus.

ciliare sibi & complacere iudices debent: sensusq; eorum expectatione causæ suspensos rigentesq;, honorificis uer-
 recundisq; sententijs commulcere, non iniurijs atque im-
 periosis comminationibus confricare. Ipsum deinde prin-
 cipium apposuit, cuius uerba hæc sunt: **SCIO** solere ple-
 risq; hominibus rebus secundis atque prolixis atq; prospe-
 ris animum excellentem, atque superbiam atque ferocita-
 tem auferre atque crescere: quod nunc mihi magnæ cu-
 re est, quòd hæc res tam secundè processerit, ne quid in-
 consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res cõ-
 fricat: ne uerba hæc latitia nimis luxuriose eueniat. Aduerse
 res se domant, & docent quid opus sit factò. Secundæ res
 latitia transuersum trudere solent à recte consulendo atq;
 intelligendo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti hæc
 res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in po-
 testatem nostram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta di-
 cit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem:
 neque propulsationem translationem uerba criminis habent,
 sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet
 nihil ad purgandum est. Atq; etiam, inquit, insuper profi-
 tetur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus Popu-
 lum Rom. regi magis cupiuerint, fauerintq; id eos cupisse
 atque fauisse utilitatis suæ gratia, ne Romani Perse quoq;
 rege uicto, ad superbiam ferociamq; & immodicum mo-
 dum insolerent. Ea q; ipsa uerba ponit ita ut infra scri-
 ptum est: Atque ego quidem arbitror Rhodienses no-
 luisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neq; regem
 Persen uicisse, nõ Rhodienses id modo uoluerunt, sed mul-
 tos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror.

Atq;

Atq; haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostrae cōtumeliae causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quem uereremur, quicquid liberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitror. Atq; Rhodienses tamen Persen publice nunquam adiungere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautiùs facimus. Nam unusquisq; nostrum, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitratur, summa ui contra nititur, ne aduersus eam fiat, quod illi tamen perpepsi. Sed quod ad principium reprehensum attinet, scire oportuit Tyronem, defensos esse Rhodienses à Catone, sed ut à senatore, & cōsulari, & censorio uiro, quod quidem optimū esse publicum existimabat, suadente: non (ut à patrono solet) causam pro reis dicere. Alia nanq; principia cōducunt reos apud iudices defendenti, & clementiam misericordiamq; undiq; indaganti: Alia cum senatus de re publica consulitur, uiro autoritate praestanti, sententijs quorundam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorum grauius ac libere indignanti simul ac dolenti. Quippe recte & utiliter in disciplinis rhetorum praecipitur, iudices de capite alieno, deq; causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua praeter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter existimationi salutiq; eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eamq; rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam cepto differendum

Defenditur oratio
Catonis.

Rhetoricum
praecipitum.

dum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut beneuolos benignosq; sibi auditores paret, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iamdudum enim negotia periculaq; ipsarum rerum communia, consilijs eos capiendis conciliant, & ipsi potius sibi exposcunt consultoris beneuolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatum est, neque regem Persen à Po. Ro. uinci, atque id audisse eum dixisse non Rhodienses modò, sed multas quoq; alias nationes uoluisse, sed id nihil ad purgandum, extenuandum uel crimen ualere, iam hoc primum Tyro improbe mentitur. Verba ponit Catonis, & alijs tamen cum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse uictoriam esse Po. Rom. sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. In qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoque laude admirationeq; est: cum & ingenue, & religiose dicere uisus est contra Rhodienses quod sentiebat: & parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & transtulit, ut eos idcirco uel maxime æquum esset acceptiores charioresq; fieri Po. Ro. quòd cum & utiles essent, & uellent regi esse factum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Postea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc derepente tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema nequam, & uitiosum est. Responderi enim potuit, occu-

n   pabi

pabimus certe. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumq; erit in insidias, à quibus antè nos non cauerimus. Recte, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis eluserit:

αἱ γὰρ σ' ἐ' ἔμελεν, ὡς σὺ φῆς, κτείνειν πόσις,

Ἐρὴν καὶ σ' ἐ' μέλεν, ὡς χρόνον παρῆν δειθεῖν.

Ad hoc enim, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunquã id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro animum non aduertit, nõ esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neq; humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugne gladiatoriae. Nam gladiatori cõposito ad pugnandum, pugne hæc proposita fors est, aut occidere, si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Hominum autè uita non tam iniquis, neq; tam indomitis necessitatibus circumscripta est, ut idcirco prior iniuriam facere debeas: quam nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat à Po. Ro. mansuetudine occupare, ut sæpe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, qualis fuit, sed uafri, ac fallaciosi, & quasi Græcorum sophistarum solertis. Nam cum objceretur, inquit, Rhodiensibus, quod bellum Po. Rom. facere uoluissent, negauit penè. Sed ignosci poposcit, quia id non fecissent, & si maxime uoluissent:

uolissent: induxisseq; eum dicit, quam dialectici *ἰπρω=*
ρη appellant, rem admodum insidiosam & sophisti- Res sophistica.
 cam, neque ad ueritates magis, quam ad captiones re=
 pertam: cum conatus sit exemplis decipientibus collige=
 re confirmareq; neminem, qui male facere uoluit, ple=
 sti equum esse, nisi quod factum uoluit, etiam fecerit.
 Verba autem ex oratione M. Catonis hæc sunt: Qui
 acerrime aduersus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fie=
 ri. Et quis est tandem nostrorum qui quod ad sese atti=
 neat, æquum censeat quenquam pœnas dare ob eam
 rem, quod arguatur male facere uoluisse? Nemo opi=
 nor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde pau=
 lô infra dicit: Quid nunc, & quæ tandem lex est tam
 acerba, quæ dicat, si quis illud facere uoluerit, mille num=
 mis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingen=
 ta iugera habere uoluerit, tanta pœna esto. Si quis maio=
 rem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni
 esto. Atqui nos omnia plura habere uolumus, & id no=
 bis impune est. Postea ita dicit: sed si honorem nõ æquum
 est habere ob eam rem, quod bene facere uoluisse quis
 dicit, neque fecit tantum, Rhodiensibus tale erit, non
 quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His
 argumentis Tyro Tullius M. Catonem contendere,
 & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse de=
 bere, quod hostes quidem Po. Rom. esse uolissent, &
 qui maxime non fuissent. Disimulari autem non pos=
 se ait, quin paria & consimilia non sint, plus quin=
 genta iugera habere uelle, quod plebiscito colonis pro=
 hibitum fuit, & bellum iniustum atque impium Po. Ro.
 n z facere

facere uelle: Neque item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis: Nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quàm facta sint. Iniurias autem imminētes præcauisse, iustum est magis, quàm expectauisse. Summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq;: ut cum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur: Hæc Tyro in Catonem, nō minus frigide sanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec solitariã, nec improtectam hanc ἐπαρωχησεν facit. Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis quàm reipub. consulebat, nihil sibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios niteretur. Ac primum ea non incallide conquisiuit, quæ non iure natura, aut iure gentium fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iusarum, sicut est de numero pecoris, & de domino agri præfinito, aut eiusmodi aliquo, in quibus rebus quod prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. Atque eas res contulit seorsum, miscuitq; cum eo quod neque facere, neque uelle per sese honestum est, tum deinde ne disparilitas collationis euidentis fieret, pluribus id propugnaculis defensat: Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat: sed id solum ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam

retineri ex repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certe ignoscenda: atque interim, neque fecisse Rhodienses bellum, neque facere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit atque in iudicium uocanda, sed uoluntates nudas inanesq; , neque legibus, neque pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet: ac nisi ignoscant, metus in republica rerum nouarum monet: sed enim contra si ignoscantur, conseruatum iri ostendit populi Rom. magnitudinem: Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responſionis figura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, quoniam Tyro ea prætermisit: Rhodienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior, est quàm nos? Nihil prorsus hac compellatione dici potest, neq; grauius, neq; munitiuſ aduersus hoies superbissimos facta, qui superbiam in sese amarèt, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarum arma, atq; subsidia mota esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam distincte nimis, ac compte, atq; modulate res acta est, sed quasi in ancipiti certamine cū sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, cum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque inuidia flagraret, omni-

bus promiscue tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nunc ut optime meritos commendat, nunc tanquam si innocentes purgat, & ne bona diuitiæq; eorum expetantur, obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios reipub. ostentat, nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia distinctius numerosiusq; ac comptius fortasse dici potuerint, fortius atque uiuidius potuisse dici non uidentur. Inique igitur Tyro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese et coherentibus paruum quippiam nudumq; sumpsit, quod obtrectaret: tanquã non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quam ob causam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorū uenerint. Atq; id ipsum sub corona quid sit.

CAP.

IIII.

Pileati serui uē
debantur.

Pileatos seruos uenum solitos ire, quorum nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iuris peritus scriptum reliquit: cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mācipia insignia esse in uēdundo deberent,

rent, ut emptores errare & capi non possent: neque lex uendendi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnā esset mancipiorū genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur sub coronis uenire. Namq; ut ea corona signum erat captiuorum uenaliū, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quorum nomine emptori uēditor nihil pręstaret. Est autem alia rationis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari, quod milites custodię causa, captiuorum uenaliū greges circūstarent, eaq; circumstatio militum corona appellata sit. Sed id magis uerum esse, quod suprā dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hęc Catonis: Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatū eat, quā re male gestā coronatus ueneat.

Historia de Polo Histrione memoratu digna.

CAP. V.

Histrion in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus Polus histrion. & uocis claritudine & uenustate ceteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragœdias poëtarum nobilium scite atque asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum luctum quoniam satis uisus est eluxisse, redijt ad quęstum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophoclus acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita compositum fabulę argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferēs, Electra comploret cōmisereturq; interitū eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electrę

n 4 indu

indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus oppleuit omnia, non simulacris, neque imitamentis, sed luctu atque lamētis ueris & spirantibus. Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aritoteles scripserit. CAP. VI.

EX quinque sensibus, quos animantibus natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰσθησεις, ὄψιν, ἀκοήν, γούσιν, ἀφήν, ὀσφρησιν appellant: quedam animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritaue. Nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ μνήμης cōposuit, hæc sunt, τὸ δ' ἀφήν, καὶ τὸ γούσιν πάντα ἔχει, πλήρῃ ἐπὶ τῶν ἀτιμῶν ζωῶν.

An affatim quasi admodum prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum uocum accentibus.

CAP. VII.

ANnianus poëta, præter ingenij amœnitates, literarum quoq; ueterum & rationum in literis oppido quàm peritus fuit, & sermocinabatur mira quadam & scita suauitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaque se audiente Probum grammaticum hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?

Aliorum est affatim qui faciant,

Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Causamq; esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duæ partes orationis, sed utraq; pars in unam uocem coaluisset: sicuti in eo quoq; quod ex áduersum dici- Exaduersum.
mus, secundam syllabā debere acui existimabat: quoniam una, non duæ essent orationis partes: Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat ludo, ex áduersum loco

Tonstrina erat quædam.

Addebat etiam quod, ad, prouerbum tum fermè acue- Ad.
retur cum significaret ενίτροσις, quam intentionem nos dicimus: sicuti ádfabre, & ádmodum, & ádprobe dicun- Adfabre.
tur. Cætera quidem satis commode Annianus, sed hanc Admodum.
particulam, ad, semper cū intentionem significaret, acui Adprobe.
putauit, non id perpetuum uidetur. Nam & adpótus cū
dicimus, & adprímus, & adpríme, intensio in his uer- Adprime.
bis demonstratur, neq; tamen, ad, particula satis commo-
de accentu acuto pronuntiatur. Ádprobus tamen, quod Adprobus.
significat ualde probus, non inficias eo quod prima syl-
laba acui debeat. Cæcilius in comædia, quæ inscribitur
Triumphus, uocabulo isto utitur:

Hierocles hospes est mihi, adolescens ádprobus.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quòd syllaba insequitur natura longior, quæ non fermè patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum plurium quàm duarum? Adprimus autem longe primum Adprimum.
L. Lilius in Odyssea dicit in hoc uersu:

Ibi denique uir summus adprimus Patroclus.

Idem Lilius in Odyssea præmodū dicit quasi ádmodum:

Parcetes, inquit, præmodū: Quod significat supra Præmodum.
n 5 modum

modum, dictumq; est quasi præter modum, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

CAP. VIII.

Delphini pifces ueneri & amafij.

Delphinos uenereos esse, & amafios non modo historiae ueteres, sed recentes quoq; memoria declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidã cogniti compertiq; sunt. Neq; ij amauerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littorum conspectos, miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Ἀπίωνος, eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert: eaq; omnia sese ipsum, multosq; alios uidisse dicit: καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδεν πρὸς διακασχέαν δελφίνα ἐρδιτα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπισημνῶν φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσκηνόμηνος ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νῶτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιτέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθοῦντων χροῖτα ἀμύξει, καὶ ἰπνοδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακασχῶν ἀνῆγα σαλίων, ἐξέχετο δ' ἄρα ἡ ῥώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθύον νηχομῶνον ὑπὸ ἔρωτος.

Delphinus amore perijt.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amans, ubi sæpe ad littus solitum annauit, & puer, qui in primo uado aduētū eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exanimatusq;

est.

est: & in littore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occurrunt, pleroscq; ueterum dixisse, non uti postea receptum est dicere, per o, aut per u, literam in prima syllaba positam, sed per e, atq; ideo Græce rationis exemplo dixisse. Præterea notatum, quod uiri non indocti neq; ignobiles, à uerbo descendendo non descendidi, sed descendidi dixerunt.

CAP. IX.

POposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter dicuntur, atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit per, e, literam, nō momorderit: Meum, inquit, nō est, at si me canis memorderit. Itē Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo cētū millia nūmū memordi.

Memordi.

Item idem Laberius in Coloratore: Itaque leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris

Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpēs si memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

—Vt admemordi   Hominem.—

Sed idem Plautus in Trigeminis, non præmordisse, neq; præmomordisse dixit, sed præmorsisse:

Præmorsisse.

Ni fugissem, inquit, medium credo præmorsisset.

Item Accius in Conciliatrice:

Vrsū se memordisse autumat.   Peposci quoq; nō   Peposci.

poposci Valerius Antiās lib. annalium xlv. scriptum reliquit:

reliquit : Deniq; Licinius tribunus plebis perduellionem ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio pretore peposcit. Pepugero aequae Accius in Aedilitia dicit;

Pepugero. Sed si pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem libro ad C. Oppium scripto occurrat dixisse Probus annotavit, & haec eius uerba apposuit : Si generalis species occurrat. Idem Probus Valerium Antiatem lib. historiarum x i i. sponderat scripsisse annotavit : uerbaq; eius haec apposuit: Tib. Gracchus, qui quaestor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri, qui pacem sponderant. Ratio autem istarum dictionum haec esse uideri potest, quoniam Graeci in quadam specie praeteriti temporis, quod παρασπονδίζω appellant, secundam uerbi literam in, e, plerumq; uertunt, γράφω γέγραφα, πωλώ πεπωλίκα, λαλώ λελάληκα, κρατώ κρατήκα, λούω λέλυκα. Sic ergo mordeo memordi, posco peposcit, tendo tetēdi, tango tetigi, pungo pepugi, spondeo sponderat, curro cecurri, tollo tetuli facit. Sic & M. T. & C. Caesar, mordeo memordi, pungo pepugi, spondeo sponderat dixerunt. Praeterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed seciderat dictum esse.

Seciderat. L. Accius in Sotadicorum lib. primo seciderat dicit. Verba eius haec sunt : Non ergo aquila ita ut hi praedicant, Seciderat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antias in libro historiarum l x x v. uerba haec scripsit:

Descendit. Deinde funere locato, ad forum descendit.

Laberius quoq; in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mammae mihi descendiderant.

Vfuscipio

Vfuscapio & copulate & recto uocabuli casu dicitur, ita pignoris capio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum est.

CAP. X.

VT hac ususcipio dicitur copulato uocabulo, a, li-
tera in eo tractim pronuntiata: ita pignoris capio
iuncte sunt partes, & producta dicebatur. Verba Cato-
nis sunt ex primo epistolicarum quaestionum: Pignoris ca-
pio ob aes militare, quod aes à Tribuno aerario miles acci-
pere debebat, uocabulum seorsum fit, per quod satis di-
lucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc captionem
& in usu, & in pignore.

Vfuscapio.
Pignoris capio.

Capio onis.

Neque leuitatem, neque nequitiam, ea significa-
tione esse, qua in vulgi sermonibus dicuntur.

CAP. XI.

Leuitatem plerumque nunc pro inconstantia & muta-
bilitate dici audio, & nequitiam pro solertia astu-
tiaque: sed ueterum hominum, qui proprie atque integre lo-
cuti sunt, leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo
honore dignos dicimus, & leuitatem appellauerunt perinde
quasi lenitatem: Et nequam hominem nihili, neque rei neque
frugis bonae, quod genus Graeci serè ἄσωπην, ἢ ἀκόλαστον, ἢ
ἀχρηστον, ἢ ἀχρηστον, ἢ κακότροπον, ἢ μιαιφόνον dicunt. Qui ex-
empla horum uerborum requirit, ne in libris nimis re-
motis quaerat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonia-
narum: nam cum genus quoddam sordidissimum uitae, atque ui-
ctus M. Antonij, idem demonstraturus esset, quod in caupo-
na dilitesceret, quod ad uesperum perpotaret, quod ore
inuoluto iter faceret ne cognosceretur: haec & alia eius-
modi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, hominis leui-
tatem,

Leuitas.

Nequitia.

Leuis.

Nequam.

tatem: tanquam prorsus ista dedecora hoc vitio in homine notarentur. At postea cum in eundem Antonium probra quaedam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: O hominem nequam: nihil enim magis proprie possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluscula libuit ponere: At uidete leuitatem hominis, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, deliuit in quadam cauponula: atq; ibi se occulens perpotauit ad uesperum. Inde cisio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quis tu? A Marco thebellarius confestim ad eam, cuius causa uenerat, deducitur, eiq; epistolam tradit. Quam illa cum legeret flens (erat enim scripta amatorie) Caput autem literarum hoc erat, sibi cum illa posthac nihil futurum, omnem se amorem abiecisse illius, atq; in hanc transfudisse. Cui mulier fleret uberius, homo misericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuasit. O hominem nequam, nihil enim magis proprie possum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato, cum ostendisses, præter spem mulier aspiceret: Idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbasti? Consimiliter Q. quoq; Claudi in primo annalium, nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum effusumq; in hisce uerbis: Persuadenti cuiusdam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere natus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumpserat. M. Varro in libris de lingua Latina: Ut ex non, & uolo, inquit, nolo fit: sic ex ne, & quicquam, media extrita syllaba, compositum est nequam. P. Africanus pro se contra Tib. Aselliū de multa ad populum: Omnia mala,

Catamitus
puer meri-
torius.

Noto.
Nequam.

malâ, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt, malitia, atq; nequitia: utrum defendis, malitiam Malitia. an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini incensum dedicauiſti. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum? non uis nequitia? Age, malitiã saltem defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummum?

De tunicis χερσιδωβίς, quod earũ usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit.

CAP. XII.

Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia, & usq; Tunicæ man-
caræ dedecores in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabulo nostri χερσιδωβίς appellauerunt. Fœminisq; solis uestem longè lateq; diffusam indecorem existimauerunt, ad ulnas cruraq; aduersus oculos protegenda. Viri autem Ro. primo quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: Postea substrictas, & breues tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt Exomides. ἑξομιδῆς. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiecitabat, id quoq; probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operiētibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduersum speculum ornetur, cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq; subuulsis

Tunica chiro-
dota.

subuulsis ambulet, qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cum chirodota tunica inferior accubuerit, qui nō modo uinosus, sed uirosus quoq; sit, eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere solent. Vergilius quoq; tunicas huiuscemodi quasi foemineas, ac probrosas criminatur,

Et tunicae, inquit, manicas, & habet redimicula mitre. Q. quoque Ennius Carthaginensium tunicatam iuuentum non uidetur sine probro dixisse.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

CAP. XIII.

Classici, infra
classem.

Classici dicebatur nō oēs q̄ in classibus erāt, sed pri-
mae tantum classis homines, qui c. & xxv. milita-
eris amplius ue censi erant. Infra classem aut appellaban-
tur, secundae classis, ceterarumq; oīm classū, qui minore
summa aeris q̄ supra dixi, censebatur. Hoc eō strictim no-
taui, quoniā in M. Catonis oratione, qua Voconia legem
suasit, quæri solet, quid sit classicus, quid infra classem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus phi-
losophis, qui ab Atheniensibus ad senatum Ro-
manum legati sunt.

CAP. XIII.

Tria dicendi
genera.

ET in carmine, & in soluta oratione genera dicen-
di probabilia sunt tria, quæ Græci χαρακτήρας uo-
cant, nominaq; eis fecerunt apponi, ἀδρόν, ἰχνόν, μέσον.
Nosq; quem primum posuimus, uberem uocamus, secun-
dum gracilem, tertium mediocrem. Vberi dignitas, atq;
amplitudo est, gracili uenustas & subtilitas, medius in
confinio est utriusq; modi particeps. His singulis ora-
tionis uirtutibus uita agnata sunt, pari numero, quæ
earum

Stylus uber.
Gracilis.
Medius.

earum modum & habitū simulacris falsis ementiūtur. Sic plerunq; sufflati atq; tumidi fallunt pro uberibus : squalentes & ieiuni dicti pro gracilibus : incerti & ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi formarū exempla, in Latina lingua M. Varro esse dicit ubertatis Pacuuium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentiū. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus : Magnificū in Ulysse & uber est, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumq; in Nestore. Animaduersa eadem tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romanam ad senatum Populumq; Romanū legauerant, impetratum uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uastationē. Ea multa fuerat talentū ferè quingentū. Erant isti philosophi, Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatū quidem introducti, interprete usi sunt Cæcilio senatore. Sed antè ipsi seorsum quoq; quisq; ostentandi gratia, magno conuentu hominū disertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius & Polybius, philosophorum trium sui cuiusq; generis facundiā. Violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. Vnumquodq; autem genus, ut diximus, cum caste pudiceq; ornatur, fit illustrius: cum fucatur atq; prælinitur, fit præstigiosum.

Quàm seuerè moribus maiorum in fures uindicatum sit, & quid scripsit Mutius Scæuola super eo, quod seruatum, datum commodatumue esset,

CAP.

XV.

O

Labeo

Furtum. **L**abeo in lib. de xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse, apud ueteres scripsit. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatū esse, qui iumentum aliorum duxerat, quā quo utendū acceperat: Item qui longius produxerat, quā quem in locum petierat. Itaq; Q. Scauola in librorū, quos de iure ciuili composuit sextodecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

Locus exscriptus è satyra M. Varronis, quæ πρὶ ἐδωμάτων ἱσκριpta est, de peregrinis ciborū generibus, & appositū uersus Euripidis, quibus delicatorū hoīm luxuriantē gulā cōfutaui. CAP. XVI.

Varro in satyra, quā πρὶ ἐδωμάτων cibis peregrinis, & lautitijs inscripsit, lepide admodū, & scite factis uersibus, cœnarū ciborumq; exquisitas delicias cōprehendit. Nam pleraque id genus, quæ belluones isti terra & mari cōquirunt, exposuit inclusitq; in numeros senarios. Et ipsos quidem uersus cui otium erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaq; edulium, & domicilia ciborū omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies uestigauit, quæ Varro opprobrians executus est, hæc sunt ferme, quantū nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tartessia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectūculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc autē peragrantis gulæ, & succos insuetos inquiretis industriâ, atque has undique uorsum indagines cupediarum, maiore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidis recor-

Dineti cibi ad regales & pontificias mensas.

demur, quibus utebatur sapissime Chrysippus philosophus, tanquã edendi irrationes quasdã repertas esse non per usum uitæ necessarium, sed per luxum animi, parata atq; facilia fastidientis per improbam satietatis lasciuiam.

Versus Euripidis adscribendos putauit:

Ἐπὶ τῷ δ᾽ βροβῶσι πλὴν οὐεῖν μόνον
 Δημῆτορ' ἄκτις, πώμαος θ' ὕφοχος,
 ἅπινα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
 ὣν ἔκ ἀπὸρκᾶ πλησμονῆ τυφῆ δέξει
 Ἄλλων ἐδέδωρ μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, insolentiarũ & imperitiarũ pleno, de significatione uocabuli, quod est obnoxius, de q̄ eius uocis origine. CA. XVII.

Percõtabar Romæ quẽpiã grāmaticũ primæ in docẽdo celebritatis, nõ hercle experiũdi uel tentandi gratia, sed discẽdi magis studio & cupidine, quid significaret obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio esset. Atque ille aspicit me, illudẽs leuitatẽ quæstionis paruitatẽq;: obscura, inquit, sanè rẽ quæris, multaq; prorsus uigilia indagãdã. Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus est, q̄ nesciat eũ dici obnoxium, cui qd ab eo, cui esse obnoxius dicitur, incommodari & noceri potest ei, q̄ habeat aliquẽ noxæ. i. culpæ suæ cõsciũ? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractariq; sint. Tũ uero ego permotus, agẽdũ iam oblique, ut cũ hoĩe stulto existimaui: Et cetera, inquã, uir doctissime, & grauiora remotioraq; si discere, & scire debuero, qñ mihi usus uenerit, tum quærã ex te, atq; discã. Sed enim quia dixi sæpe obnoxius, & qd dicerẽ, nesciui, didici ex te, & scire nũc cõpĩ, qd non ego

omnium solus, ut tibi sum uisus, ignorauit : sed (ut res est) Plautus homo linguæ atq; elegantie in uerbis latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus enim est in Sticho illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, nō obnoxie. Quod nimis congruit cum ista quam me docuisti, si significatione. Composuit enim Plautus tanquam duo inter se cōtraria, planè, & obnoxie, quod à tua significatione longè abest. At ille grāmaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sententia differrent: ego, inquit, dixi quid esset obnoxius, nō quid obnoxie. At tunc ego admiratus insolētis hominis inscitiam, mittamus, inquā, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, atq; illud quoq; prætermittamus, quod Sallust. in Catilina scribit : Minari etiā ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimi:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,

Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ conscium, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utitur, à tua sententia diuersè, his uersibus:

—Iuuat arua uidere,

Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.

Cura enim pdesse aruis solet, nō nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iā uero illud etiā Q. Ennij quo pacto cōgruere tecū potest? quod scribit in Phœnice in hisce uersibus:

Sed uirū uera uirtute uiuere animatū adiecit fortiter,

Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios,

Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.

Aliæ res obnoxie nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis : nunc, inquit, mihi operæ non est : cum otium erit, reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solum uerbi istius, sed significationem quoque eius uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet adscripti uersus ex *Asinaria*:

Maximas optimas, & gaudio effertissimas

Suis heris ille mecum unâ pariet, gnatoq; & patri,

Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,

Nostro deuincti beneficio.

Qua uero ille grammaticus finitione usus est, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo usurpationem eius notasse : quæ quidem congruit cum significato, quo *Cæcilius* usus est in *Chryso*, in his uersibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,

Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,

Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custoditaq; apud Romanos iurifurandi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos *Annibal* Romam deiurio ab ijs accepto legauit.

CAP. XVIII.

Iurandum apud Ro. inuiolate sancteq; habitum seruatumq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest : Prælio Cannensi *Annibal* Carthaginensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si Po. Ro. uideretur, per-

Iurandū Ro.
inuiolatum.

mutatio fieret captiuorum, & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & sili-
bram : Hos priusquam proficisceretur, iureiurando adegit
redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos
non permutarent. Veniunt Romam decem captiui, manda-
tum Pœni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio se-
natui non placita : parentes, cognati, affinesque captiuorum
amplexi eos, postliminio in patriam redisse dicebant, sta-
tumque eorum integrum incolumemque esse : ac ne ad hostes
adire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, postliminium iustum
non esse sibi responderunt : quoniam deiurio uincti forent,
statimque uti iurati erant, ad Annibalem profecti sunt, duo
reliqui Romae manserunt, solutosque esse sese, ac liberatos
religione dicebant : quoniam cum egressi castra hostium
fuissemus, commentitio consilio regressi eodem die, tanquam
si ob aliam fortuitam causam issemus : atque ita iureiurando sa-
tisfacto, rursum iniurati abissemus. Hæc eorum fraudulenta
calliditas, tam esse turpis aestimata est, ut contempti uulgo,
discerptique sint : CENSUSQUE eos postea omnium notarum
& damnis, & ignominijs affecerunt : quoniam quod se
facturos dictitauerant, non fecissent. Cornelius autem Ne-
pos in libro exemplorum v. id quoque literis mandauit,
multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis
custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam senten-
tiam numero plurius, quibus id non uideretur, superatam :
eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usque adeo in-
testabiles, inuisosque fuisse, ut tedium uitæ ceperint, nec-
cemque sibi conscuerint.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio
Graccho

Græcho sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atque inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata.

CAP. XIX.

Pvlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Tiberij Sēpronij Gracchi exemplum.

Id exemplum huiuscemodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multam irrogauit, eumq; ob eam causam prædes poscebat: Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium tribunorum prouocabat: petebatq; ut uirum consularem triumphalemq; à collegæ ui defenderent.

Octo tribuni cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt: Decretum.

Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, contraq; morem maiorum trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicato sententiam de eo tulerit, multamq; nullo exemplo irrogauerit, prædesq; eū ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ ui prohibeamus: & quòd contrà collega postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostrū sententia omnium data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitrato prædes dabit, collegæ ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato prædes non dabit, quominus collega sua potestate utatur, non intercedemus. Post hoc decretum, cum Augurinus trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem præhendi, & in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Sempro. Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cum P. Scipioni Africa-

no inimicus grauis, ob plerasq; in Rep. dissentiones esset, iurauit palam in amicitiam, inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atque ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt : Cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem comestauerit, alienum uidetur esse à dignitate Reip. in eum locum imperatorem Po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit : neq; multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Quòd Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, ora : atq; ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda.

C A P. X X.

Scriptum in quodam commentario reperi uersus istos à Vergilio ita primùm esse recitados, atque æditos : Talem diues arat Capua, & uicina Veseuo Nola iugo : Postea Verg. petijisse à Nolanis aquã, uti duceret in propinquũ rus : Nolanos beneficium petitum non fecisse : poëtam offensum, nomen urbis eorum quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derassisse, oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse :

-Et uicina Veseuo

Ora iugo.

Ea res

Eares uera'ne an falsa sit, non laboro: Quin tamen melius suauiusq; ad aures sit, quam Nola, ora, dubium id nõ est. Nam uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequenti prima, canoro simul atque iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poëtas huiuscemodi suauitatis multa, quæ appareant nouata esse, non fortuita: sed præter cæteros omneis apud Homerum plurima. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & sonitus in assiduis uocibus pluribus facit:

Ἦδ' ἰτέρη θέρε προρείει εἰκῶα χαλάζει

ἢ χιόνι ψυχῆ ἔξ ὕδατος χρυσάλλω. Atq; item alio loco:

Λάκων ἄνω ὠθέειν ἔσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoq; elegantissimus poëtarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,

Ingere mi calices amariores,

Vt lex posthumie iubet magistræ

Ebriosa acina ebriofiores.

Cum ebrioso dicere posset, & qd' erat usitatus, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homericæ suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis literæ concentum. Qui ebrios autem Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq; temere scriptum inuenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Acinum neutri generis.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipsum temporis significant, cum ex duobus sint facta contrarijs.

C A P. X X I.

Quoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici cōtrariæ, sed idem atq;

Quoad uiuet.
Quoad morietur.

o s unum

unum tempus utraq; uerba demonstrant. Item cum dicitur, quoad senatus habebitur, & quoad senatus dimittitur, tametsi haberi atq; dimitti contraria sunt, unum atque id ipsum tamen utroq; in uerbo ostenditur. Tēpora enim duo cum inter se opposita sunt, atq; ita coherentia ut alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis, locus ipse confinis demonstratur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quæsitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

C A P. XXII.

Nimis pingui homini & corpulento cens. equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: Non enim pœna id fuit, ut quidam existimant, sed munus sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione quam de sacrificio commisso scripsit, obijcit hanc rem criminiosius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Quod si ita accipias, id profecto existimandum est non omnino inculpatū, neq; indesidē uisum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxurasset exuberassetq;.

A. G E L L I I N O C T I V M
Atticarum Liber octauus hac ætate non reperitur, sed ex uetustissimo exemplari hæc capita excerpta sunt.

C A P. I.

Hesternæ noctu recte an cum uitio dicatur, & quam super istis uerbis grammatica traditio sit. Itemq; quod decemiri

decemviri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentur quidem à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio cõmuniq; usu Latine loquëtium minime Latina sunt, neq; in ueterũ libris reperiantur. CAP. III.

Quem in modum & quàm se uere increpauerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assidue oscitantem. CAP. IIII.

Quod Herodotus scriptor historiæ memoratissimus, parum uere dixerit unã solamq; pinum arborũ omnium cæsam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAP. V.

Quid illud sit, quod Vergilius coelũ stare puluere, & qd' Lucilius pectus sentibus stare dixit. CAP. VI.

Cum post offensiunculas in gratiam redeatur, ex postulationes fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & quod M. Cic. de amore amicitie senserit, cum ipsius uerbis additum. CAP. VII.

Ex Aristotelis lib. qui περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atque mihi de alia quadam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;.

CAP. VIII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti

uolenti iocos quosdam Platonicos Latina oratione.

C A P. I X.

Quod Theophrastus philosophus omnium suæ ætatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem facturus, deturbatus uerecūdia obticuerit : quodq; idem hoc Demositheni apud Philippum regē uerba facienti euenerit.

C A P. X.

Qualis mihi fuerit in oppidō Eleusino disceptatio cum grammatico quodam prestigioso, tempora uerborum & puerilia meditamenta ignorante, remotarum autem quæstionum nebulas & formidines ad capiendos imperitorum animos ostentante.

C A P. X I.

Quam festiue responderit Xanthippe uxori Socrates, petenti ut per Dionysia largiore sumptu cœnaret.

C A P. X I I.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; oēs: Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur.

C A P. X I I I.

Qupsones, quod homines Afri dicunt, non esse uerbum Pœnicum, sed Græcum.

C A P. X I I I I.

Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intempestiuum de ambiguitate uerborū disserentem, atq; inibi uerba quædam ex Næuio poëta & Cn. Gallo non usitate collocata: atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

C A P. X V.

Quibus modis ignominiatūs tractatusq; sit à C. Casare Laberius poëta : inibi appositi uersus super eadem re eiusdem Laberij.

A. GELLII NOCTI

VM ATTICARVM COMMEN
TARII. LIBER IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectioresq̄, certioresq̄ ictus fieri, si sursum quid mittas, quàm si deorsum.

C A P.

I.

Q. CLAUDIUS in undeuicesimo annali, cum oppidū à Metello procons. oppugnari, contrà ab oppidanis de super è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cum funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime: sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nam neutrum potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunq; optime: quare milites Metelli sauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percōtabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut cōtigni magis, directioresq; ictus fiant, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quàm deorsum: cum procliuior faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, quàm ex infimis in superna. Tum Iulianus comprobato genere questionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Facilius autem iactus est (si uti dixisti) si de super iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, & impe

& impetus iactus temperandus dirigendusq; est, tum si in
 prona iacias, moderatio atq; ratio mittentis, præcipitania
 ipsa & pondere cadentis teli corrumpitur. At si in edi-
 tiora mittas, & ad percutiendum superne aliquid, manum
 & oculos conlimes, quò modus à te datus fuerit, eò te-
 lum ibit quod ieceris. Ad hanc fermè sententiam, Iulianus
 super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus
 est. Quod autem ait idem Q. Claudius, à primis hostes
 defendebant facillime, animaduertendum est, usum esse
 eum uerbo defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed
 Defendere. admodum proprie & Latine. Nam defendere & offen-
 Offendere. dere inter sese aduersa sunt: quorum alterum significat
 ἔκαστος ἑχεν, alterum ἔκαστος ποιεῖ, quod hoc in
 loco à Q. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falso
 quempiam cultu amictuq; nomē habitumq; phi-
 losophiæ mentientem.

CAP. II.

AD Herodem Atticum consularem uirum, ingenioq;
 amoeno, & Græca facundia celebrem, adiit nobis
 præsentibus palliatus quispiam, & crinitus barbaq; pro-
 pè ad pubè usq; porrecta, ac petit es sibi dari eis ἀγρως
 emēdos scilicet. Tum Herodes interrogat quisnam eset.
 Atque ille uultu sonituq; uocis obiurgatorio, philoso-
 phum sese esse dicit: & mirari quoq; addit, cur querens-
 dum putasset, quod uideret. Video, inquit, Herodes, bar-
 bam & pallium, philosophum nondum uideo. Quæso au-
 tem te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse
 argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus?
 Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum
 esse

esse hominem dicere & nullius rei, incolamq; esse for-
 dentium ganeorum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio
 turpi solitum incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit,
 huic aliquid æris, cuiusmodi est, tanquam homines, non
 tanquam homini. Et iussit dari pretium panis xxx. die-
 rum. Tum nos aspiciens, qui eum sectabamur, Musonius,
 inquit, æruscanti cuiquam id genus, & philosophum sese
 ostentanti, dari iussit mille nummum: & cum pleriq; di-
 cerent nebulonem esse hominem, malum & malitosum,
 & nulla re bona dignum: tum Musonium subridentem
 dixisse aiunt, ἀξίος οὐκ ἐστὶν ἀργυρίου. Sed hoc potius, in-
 quit, dolori mihi, & ægritudini est, quod istiusmodi ani-
 malia spurca atque probra, nomen usurpent sanctissimum,
 & philosophi appellentur. Maiores autem mei Athe-
 nienses, nomina iuuenum fortissimorum Harmodij, &
 Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia, Hip-
 piam tyrannum interficere adorsi erant, ne unquam ser-
 uis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam
 nefas duceret, nomina libertati patriæ deuota, seruili con-
 tagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiæ
 illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Si-
 mili autem, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos
 Romanorum audio prænomena patritiorum quorūdam,
 male de Republica meritorum, & ob eam causam capite
 damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio in-
 derentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atque de-
 mortua cum ipsis uiderentur.

Mali argento
digni.

Nomina fortissimorum
seruis non danda.

Epistola Philippi regis ad Aristotelem philoso-
 phū, super Alexādro recens nato. CAP. III.

Philippus

Philippus Amyntæ filius, terræ Macedoniae rex, cuius uirtute industriaq; Macedones locupletissimo imperio aucti, gentium nationumq; multarū potiri cœperant: & cuius uim atque arma toti Græciæ cauendā metuendamq;, inclytæ illæ Demosthenis orationes concionesq; notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore negotijs belli, uictorijsq; affectus exercitusq; esset, à liberali tamen Musa, & à studijs humanitatis nunquam absuit, quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Feruntur adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenustatis & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandrum nuntiavit. Ea epistola, quoniam curæ diligentiaq; in liberorum disciplinas hortamentum est, excribenda uisa est, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur est ad hanc fermè sententiam: Philippus Aristoteli salutē dicit: Filium mihi genitum scito, quod equidem dijs habeo gratiam: nō proinde quia natus est, quā pro eo, quod eum nasci cōtiguit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione. Ipsius autē Philippi uerba hæc sunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χάρειν. Ἴσι μοι γεγονότα ἤϊον. πολλὰ μὲν οὖν τοῖς θεοῖς χάριον ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῆ γεννήσει το παιδός, ὡς ἔστι τῶ κατὰ πλὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι, ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἀξιῶν ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentiū prodigiosis miraculis, deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi de foeminis uersis repēte in mares. CAP. 1111.

Cum

CUM è Græcia in Italiam rediremus, & Brundusium
 iremus, egressi q̄; è nauī in terrā, in portu illo incli-
 to spatiamur, quem Q Ennius remotiore paulum, sed
 admodum scito uocabulo, præpetem appellauit, fasces li-
 brorū uenaliū expositos uidimus, atq; ego statim auide
 pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci mira
 colorum fabularumq; pleni: res inaudite, incredula, scri-
 ptores ueteres non parue autoritatis, Aristæas Procon-
 nesus, & Isigonus Nicænsis, & Ctesias, & Onesicri-
 tus, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autem uolumi-
 na ex diutino situ squalebant, & habitu aspectuq; tetro
 erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & ad-
 ductus mira atq; insperata uilitate, libros plurimos ere
 pauco emo, eosq; omneis duabus proximis noctibus cur-
 sim transeo, atq; in legendo carpsi exinde quædam, &
 notauī mirabilia, & scriptoribus ferè nostris intentata:
 eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lectitabit, is ne
 rudis omnino & ἀνήκων in eiusmodi rerum auditioni-
 bus reperiatur. Erant igitur in illis libris scripta huiusce-
 modi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septētrio-
 nibus ætatem agunt, corporibus hominum uesci, eiusq; ui-
 ctus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari.
 Item esse homines sub eadem regione cœli, unum oculum
 habentes in frōtis medio, qui appellantur Arimaspi, qua
 facie fuisse κύκλωπας poëtæ ferunt. Alios item esse homi-
 nes apud eandem cœli plagam singularis uelocitatis, ue-
 stigia pedū habēteis retro porrecta, nō ut cæterorum ho-
 minum prospectantia. Præterea traditum esse memora-
 tumq; in ultima quadā terra quæ Albania dicitur, gigni Albania,

Græci histori-
ci.Anthropopha-
gi.Arimaspi.
Cyclopes.

p homines

- homines qui in pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctē quā inter diē. Itē esse compertū & creditū,
- Sauromatae.** Sauromatas qui ultra Borysthenem fluuiū longe colunt, cibum capere semper diebustertijs, medio abstinere. Id etiam in ijsdem libris scriptum offendimus, quod postea
- Capite 2.** quoq; in lib. Plinij Secundi naturalis historiae septimo legis, esse quasdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effascinantū: qui si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes latiores, infantes anconiores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, emoriantur repente haec omnia, nulli aliae causae obnoxia. Oculis quoq; exitialem fascinationē fieri, in ijsdem libris scriptum est: traditurq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint: eosq; ipsos mares foeminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculus binas habere. Item esse in montibus terre
- Cynocephali.** Indiae homines, caninis capitibus & latratibus, eosq; uesci auium & ferarum uenatibus. Atq; item esse alia apud
- Monomeri.** ultimas orientis terras miracula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiuacissimae pernicitatis. Quosdā etiā esse nullis ceruicibus, oculos in humeris habētes. Iā uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod ijdē illi scriptores gentē esse aiunt apud extrema Indiae, corporibus hirtis, & auium ritu plumātibus, nullo cibatu uescentē, sed spiritu florum naribus hausto uictitantē. Pygmaeos quoq; haud longe ab ijs nasci: quorum qui longissimi sunt, nō longiores esse q̄ pedes duos & quadrantē. Haec atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cū ea scriberemus, tenuit nos non idonea
- scripturae

scripturæ tedium, nihil ad ornandum iuuandumq; usum uitæ pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculo-
rum: notare id etiam quod Plinius Secundus, uir in tem- Pli. lib. 7. ca. 4.
poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autorita-
te magna præditus, non audisse neq; legisse, sed scire sese
atq; uidisse, in libro naturalis historię VI I. scripsit. Ver-
ba igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro
sumpta: quæ profecto faciunt, ut neq; respuenda neq; ri-
denda sit notissima illa ueterum poëtarum de Cænice &
Ceneo cantilena: Ex foeminis, inquit, mutari in mares,
non est fabulosum. Inuenimus, in annalibus Q. Licinio
Crasso, C. Cassio Longino consulibus, Casini puerum fa-
ctum ex uirgine, sub parētibus, iussuq; aruspicum depor-
tatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit,
uisum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Arescusa
fuisse) nupsisse etiam, mox barbam & uirilitatem pro-
uenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdē sortis & Smyrnæ pue-
rum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in marem die
nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq;
cum proderem hæc. Idem Plinius eodē in libro uerba hæc
scripsit: Gignuntur homines utriusq; sexus, quos herma- Hermaphro-
di seu Andro-
gyni.
phroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in
prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ,
de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hiero-
dis philosophi, quibus decreta Epicuri insecta-
tus est.

CAP. V.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententias Voluptas.
tenuerunt atq; dixerunt. Epicurus uoluptatē summam
p 2 bonum

bonum esse ponit, eam tamen ita definit: σαρκὸς βίωσις κατὰ σῆμα. Antisthenes Socraticus summum malum dicit. Eius namq; hoc uerbum est: μαινίην μᾶλλον, ἢ ἡδονήν. Speusippus, uetusq; omnis academia, uoluptatem & dolorem, duo mala esse dicunt opposita inter sese: bonum autem esse, quod utriusq; medium foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est neutrum, neq; bonum, neq; malum, quod ipse Græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus, et malum esse uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita uarie et multiformiter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ quas supra posui, uideantur ex sermonum eius fontibus profluxisse. Nam perinde unaquaq; uitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quoties facta mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri sancti & grauis: ἡδονῆς τέλος πόρνης λόγμα. ἀπίστον ὡρνεῖα, οὐδὲν πόρνης λόγμα.

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum, in prima syllaba quonam sit modo pronuntian-
dum.

C A P. V I.

A B eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appellantur frequentatiua, actito, & actitata. Hæc quosdam non sanè indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq; dicant: quoniam in uerbo principali quod est ago, prima litera breuiter pronuntiat: Cur igitur ab eo quod est
edo

edo & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, esito & unctito, quæ sunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & cōtra, dicitur ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus? num ergo potius actito & actitauit producenda sunt? quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis, ex ijs uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectito facit, ungo unctus unctito, scribo scriptus scriptito, moneo monitus monito, pendeo pensus, pensito, edo esus esito: dico autem dictus dictito facit, gero gestus gestito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. Sic igitur actito producte in prima syllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

De conuersione foliorum in arbore olea brumali & solstitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alieno sonantibus.

CAP. VII.

Vlgo & scriptum & creditum est, folia olearum Folia olearum arborum brumali & solstitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam supra fieri atq; exponi ad oculos & ad solem: Quod nobis quoq; semel atq; iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in lib. ludicræ historiæ primo, satis compertum esse, satis que super ea re constare affirmat, neruias in fidibus brumali die aliàs digitis pelli, Neruias aliàs sonare.

Necessum esse quí multa habeat, multis indigere, deq̄ ea re Phauorini philosophi cum breuitate eleganti sententia.

C A P. V I I I.

Verum est profecto quod obseruato rerū usu sapientes uiri dixerunt, multis egere qui multa habeat: magnamq̄ indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa que habeas tuenda. Quisquis igitur multa habes, cauere atq; prospicere uelit ne quid egeat, ne ue quid desit, iactura opus esse, non quaestu: et minus habendum esse, ut minus desit. Hanc sententiam memini à Phauorino inter ingētes hominū clamores detornatā, inclusamq; uerbis his paucissimis: ἄνθρωπος ἂν πλεονεξίᾳ καὶ ἀπορίᾳ χιλίων χλαμύδων δρόμῳ οὐκ ἔστι μὴ πλεονων δίδωμι οἷς ἂν ἔχω πρόσδρομος, ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκῶμαι οἷς ἔχω.

Quí modus sit uerba uertendi in Græcas sententias, deq̄ his Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene apte, aut improspere existimatus est.

C A P. I X.

Qvando ex poematis Græcis uertendæ mutandæq; sunt insignes sententiæ, non semper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq; si quasi inuita & recusantia uiolentius transferantur. Scite igitur & considerate Vergilius, cum aut Homeri, aut Hesiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorūdam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrime apud mensam cum legerentur utraq; simul Bucolica, Theocriti et Vergilij, animaduertimus reliquisse Vergilium, quod Græcum quidem

quidem mire quam suaue est, uerti autē neq; debuit, neq;
potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat,
non abest quin iucundius lepidiusq; sit:

βίβλιε καὶ μάλλοισι τὸν ἀπόλον δὲ κλειρίσσε
τὰς αἰγὰς παρελθόντα καὶ ἀλύεω ὡσπερὶ λυσιώδεα.

Malo me Galatea petit lasciua puella,

Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoq; alio in loco animaduertimus caute omissum,
quod est in Græco uersu dulcissimum:

Τίτυρ ἔμην τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκει τὰς αἰγὰς,
καὶ ὡπτι τὰν κρόναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιθυκὸν κνώκωνα φυλάσσεο μὴ τυ κερύψῃ.

Idil. 40

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμένε, uerba her-
de non translaticia, sed cuiusdam natiuæ dulcedinis? Hoc
igitur reliquit, & cætera uertit non infestiuiter: nisi quod
caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. Au-
tore enim M. Varrone, is demum Latine caper dicitur,
qui excastratus est.

Capra

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.

Et potum pastas, age Tityre, & inter agendum

Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini
audisse me ex Valerij Probi discipulis, docti hominis &
in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene cal-
lidi, solitum eum dicere, nihil quicquam tam improspere
Vergiliū ex Homero uertisse, quam uersus hos amœnissi-
mos, quos de Nausicaa Homerus fecit:

οἶη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὖρεσσι χέαιρα,
ἢ κατὰ θυγῶν περιμήκεον, ἢ ἐρύμωνθορ

Odys.

τερπωμένη κάπροις, καὶ ὠκείης ἐλάφοις,
 πῆ δ' ἐθ' ἅμα νύμφαι κεῦρα διὸς αὐγίχοιο
 ἀγρόνομοι παύσσει, γέγηθε δ' ἐτε φρένα λητώ.
 πασάων δ' ὑπερ ἧ γὰ κάρη ἔχθ', ἠδ' ἐμέτωπα.
 ῥῆα δ' ἀριγνώτη πέλετ, καλαί δ' ἐτε πᾶσαι,
 ὡς ἧ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμῆς.

*Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
 Exercet Diana choros, quam mille secuta
 Hinc atq; hinc glomerantur Oreades : illa pharetram
 Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis.
 Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido, talem se læta ferebat
 Per medios, instans operi regnisq; futuris.*

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod
 apud Homerum quidem uirgo Nausicaa, ludibunda in-
 ter familiares puellas in locis solis, recte atq; commode
 confertur cum Diana, uenante in iugis montium inter
 agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergi-
 lium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens in-
 ter Tyrios principes, cultu atq; incessu serio, instans
 operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius simili-
 tudinis capere possit, quæ lusibus atq; uenatibus Dianæ
 congruat. Tum postea, quod Homerus studia atq; oble-
 tamenta in uenando Dianæ, honeste apteq; dicit. Ver-
 gilius autem cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram
 tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus et
 sarcinam. Atq; illud impense Probum esse demiratum in
 Vergilio dicebant, quòd HomERICA quidem λητώ gau-
 dium gaudeat genuinum et intimum, atq; in ipso pene-
 trali

trali cordis & animæ uigens. Siquidem non aliud est ῥί-
 γνη δὲ τὴ φρένα λιπὼ: ipse autem imitari hoc uolens, gau-
 dia fecerit pigra, & leuia, et cūctantia, & quasi in sum-
 mo pectore supernantia. Nescire enim sese quid signifi-
 cat aliud, pertentant. Præter ista omnia, florem ipsius to-
 tius loci Vergilium uideri omiſſiſſe, quod hunc Homeri
 uersum exigue secutus sit:

ῥῆμα δ' ἀριγνώτη πέλετ, καλαὶ δὲ τε πᾶσσα.

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus di-
 a potuerit, quàm quod una inter omneis pulchra excelle-
 ret una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilij, qui-
 bus Veneris & Vulcani concubitū pudice oper-
 teq; dixit, reprehensione infulsa & odiosa inquina-
 uit.

CAP.

X.

Annianus poëta, & plerique cum eo eiusdem Muse Annianus poe-
 tæ, summis assiduisq; laudibus hos Vergily uersus
 ferebant: quibus Vulcanum & Venerē iunctos, misosq;
 iure coniugij, rem lege naturæ operiendam uerecunda
 quadam translatione uerborum, cum ostenderet demon-
 straretq;, protexit: Sic enim scripsit:

—Ea uerba locutus,

Optatos dedit amplexus, placitumq; petiuit

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrantur, ad istiusmodi reti-
 cenda uerbis uti uno atque altero, breui tenuiq; ea signo
 demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

—παρθενικῆς ὠνῆς, καὶ λέκτροιο θεσμός,

—ἢ ἔργα φιλοτήσια.

τὸν μὲν ἄρ' ἐν τῇ κρίσει κατενόησε τ' ἐν λέξει εἴασιν.

Tot uero & tam euidentibus ac tam nō prætexitatis, sed puris honestisq; uerbis uenerandum illud concubij pudici secretum, neminem quenquam alium dixisse: Sed Anneus Cornutus, homo sanè pleraque alia non indoctus, neque imprudens, in secundo tamen librorū, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius uerecundie laudem, insulsa nimis & odiosa scrutatione uiolauit. Nā cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspicte factos esse uersus dixisset, membra tamen, inquit, paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini sit cognomentum.

C A P. X I.

Coruinus.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris annualibus memorata: Adolescens tali genere editus, L. Furio, Clau. Appio consulibus fit tribunus militaris. Atq; in eo tempore copiae Gallorum ingentes, agrum Pontinum infederant: instruebanturq; acies à consulibus, de ui ac multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallorum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præfulgentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiam circumspiciens, despiciensq; omnia, uenire & congregi, si quis pugnare secum ex omni Rom. exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metum pudoremq; ambiguis, impetrato prius à c o s s. ut in Gallum tam

innua

immaniter arrogansem, pugnare sese permetterent, progrediuntur intrepide modesteque; obuiam: & congregiuntur, & consistunt, & conferebantur iam manus, atque ibi us quaedam diuina fit: Coruus repente improvisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atque in aduersarij os atque oculos pugnare incipit, insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atque ubi satis saeuerat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroque exercitu, & sua uirtute nixus, & opera alitis propugnantis, ducem hostium ferocissimum uicit interfecitque; atque ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis cccc. & v. post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite, corui simulacrum est, rei pugnaeque quam diximus, monumentum.

De uerbis quæ in utranque partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. CAP. XII.

Nota in usus.

UT formidolosus dici potest, & qui formidat, & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet, & qui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicatur & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiosus, & qui adhibet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat & qui labori est: ut pleraque alia huiusmodi in utranque partem dicuntur: ita

Infectus.

infectus, ancipiti quoque significatione est. Nam & is infectus appellatur, qui malum infert cuiquam, & contra, cui aliunde impendit malum, is quoque infectus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic adeo multi loquuntur, ut infectum dicant inimicum,

atque

atque aduersum. Alterum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres plerique ita dixerunt: & M. Tullius in oratione quam pro Cn. Plancio dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, iudices, & acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quòd is meam salutem atque uitam sua beneuolentia, presidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine & ratione uerbi quarebamus: atque ita in Nigidianis commentarijs inuenimus scriptum, infestum à festinando dictum: Nam qui instat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet festinatq;, aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterque infestus dicitur, ab instantia atque imminentia fraudis, quam uel facturus cuiquam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partem, quæ minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re floraria ita scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus liberum non æquum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poematis laboriosus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum,

Durum, inquit, rurs fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoq; in sororibus:

Accastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poematis:

Somniculosam, ut Pœnus aspidem Psyllus.

Metus quoq; & iniuria, atque alia quedam id genus, sic Metus.

utroque uersum dici possunt. Nam metus hostium recte

dicitur, & cum timent hostes, & cum timentur. Itaque

Sallustius in historia prima, metum Pompeij dixit, non

quod Pœpeius metueret, quod est usitatus, sed quod me-

tueretur. Verba hæc Sallustij sunt: Id bellū excitabat me-

tus Pompeij uictoris, Hiempsalem in regnum restituen-

tis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, si-

multates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, Iniuriæ.

tam illorum, qui patiuntur, quàm qui faciunt: quarum di-

ctionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum

à Vergilio eandem habet formam, communicatæ ultro &

citro significationis:

-Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Cum diceret uulnus, non quod accepisset Vlysses, sed Vulnus.

quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nesci- Nescius.

tur, quàm qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens

huius uocabuli usus est: infrequens autem de eo est, quod

nescitur. Ignarus æque utroque uersum dicitur, non Ignarus.

tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in

Rudente:

Que incolis nescius nescias pessimus. Sallustius:

More humanæ cupidinis ignara uisendi. Verg.

-Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galli prouocatoris pugnam depinxit.

CAP.

XIII.

T. Manlius
Torquatus.

Titus Manlius summo loco natus, apprimeq; nobilitas fuit, ei Manlio cognomentum factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex auro induuias, quā ex hoste quem occiderat, detractam induit. Sed quis hostis & quod genus, & quā formidanda uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum, Q. Claud. primo annalium purissime atque illustrissime, simpliciq; & incompta orationis antiquae suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cū legeret, non minoribus quati afficiq; animum suū motibus pulsibusq; dicebat, quā si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q. Claudij quibus pugna ista depicta est, adscripsi: Cum interim Gallus quidā nudus præter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit, qui & uiribus, & magnitudine, & adulescētia, simulq; uirtute ceteris antestabat: is maxime prælio commoto, atque utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utrique ut quiescerent pugnare. Pugna facta pausa est. Extemplo silentio facto, cum uoce maxima inclamat, si quis secū depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem atque immanitatē facies. Deinde Gallus irredere cœpit, atq; linguam exertare. Id subito perdolitum est cuidam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminem prodire.

Q. Claudij uerba.

Facies in genituo.
Perdolitum.

Is, ut

Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutem Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallū constitit. Metu magno ea congregatio in ipso ponte, utroque exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constititerunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statū Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deijcit: eo pacto ei sub Gallicū gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein continuo humerum dextrum eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetū ic̄ti haberet. Vbi eū euertit, caput præcidit, torquemq; dextraxit, eamq; sanguinolētam sibi in collū imponit: Quo ex facto, ipse posteriꝫ eius, Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio cuius hęc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia, Māliana dicta sunt: quoniam postea bello aduersum Latinos, cū esset cōs. filium suū securi percussit, qui speculatū ab eo missus, ne pugnaret interdicto, hostem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Ic̄ti genitiuo.

Manliana
imperia.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies, patrio calu probe & Latine dixit. Et quædam alia apposita, de similibus uocabulorum declinationibus.

CAP. XIII.

Quod autem supra scriptū est in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinē atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus, atque ita esse ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq; ætas uete

Facies facies. *ueterū declinavit hæc facies huius facies, quod nunc propter rationem grammaticā faciei dicitur. Corruptos autē quosdā libros reperi, in quibus faciei scriptū est, illo quod antè scriptū erat obliterato. Meminimus etiam, in Tiburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro scri-*

Facij. *ptum utrūq; facies & facij: sed facies in ordine scriptum fuit, & contra per ij geminum facij. Neque id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus. Nam & ab eo, quod est hic dies, tam huius dij, & ab eo quod est hæc*

Dies dij.
Fames famij.
Dies in geniti- uo. *fames, tam huius famij, dixerunt. Q. Ennius in xvi. annali dies scripsit pro diei, in hoc uersu:*

Postremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoq; affirmat Cefellius in oratione, quā pro P. Sestio fecit dies scripsisse pro diei: quod ego impensa opera, cōquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cefellius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullij: Equites uero daturos illius dies pœnas. Quocirca factum hercle est, ut facile ijs credam, qui scripserunt, idiographum librum Vergilij sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in illo uersu nil dubium est, quin dij scripserit pro diei: Munera letitiamq; dij. Quod imperitiores dei legunt ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dij à ueteribus declinatum est, ut fames famij, pernicies pernicij, progenies progenij, luxuries luxuriij, acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebātur famij causa.

Luci

Lucilius in XII. Rugosum atq; famij plenum. Sisenna in
historiarum libro VI. Romanos inferendæ pernicij cau-
sa uenisse. Pacuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis XXI.

Altera pars acij uitasset fluminis undas.

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat specij simulacrum, in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij causa
aiunt institui. Et ibidem infrà ita scriptum est: Non est ea
luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter
quod apparet, eũ ab eo quod est luxuries, luxurij patrio
casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua se-
xtum Roscium defendit, pernicij scriptum reliquit. Ver-
ba hæc sunt: Quorum nihil pernicij causa diuino consi-
lio, sed ui ipsa & magnitudine rerum factum putamus.

Aut facies ergo in casu patrio, aut facij, Quadrigarium
scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri
libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissime
locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt.

Pernicij.

Facie in dati-
uo.

Lucilius in satyris:

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legant. Sed C.

Cæsar in libro de analogia secundo huius die, & huius

specie, dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Sallustij,

summæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu pa-

Die in geniti-
uo.

q trio

trio scriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersiæ, quod Græce ἀπορον appellatur.

CAP.

XV.

An. Iulianus.

CVM Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus. Atque ibi erat adolescens tunc quispiam ex ditioribus, cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. Atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus & proficiens, & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitaria dictione periculum sui facere audebat.

Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam parum consistentem, quod genus Græci ἀπορον uocāt: latine autem id non nimis incommode, inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septem iudices cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum septem iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandū, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum, & contradicit. Hac ille audita, nec considerata, neq; alijs ut proponerentur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandem hanc cōtrouersiam principia

cipia nescio quæ dicere, & inuolucra sensuum, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere, cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autem male ac misere rubente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiaresq; eius Iulianum persecuti, quidnam existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: *Amara irrisio.* Nolite quærere, inquit, quid sentiam, adolescens hic sine controuersia disertus est.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitiũ argumenti, quod Græci dicunt.

CAP. XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, quos studiosorum inscripsit, haud mediis fidius usquequaque aspernandos. In ijs libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. Refert etiam plerasque sententias, quas in declinandis controuersijs lepide arguteq; dictas putat: sicut hanc quoque sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde: si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententio-
Plinius Secundus.
lam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod Græce *ἀντισπεφον* dicitur. Et est uitium insi-
q 2 diosum,

diosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario idipsum aduersus eundem potest, atque ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, nō reddo: si non placet, non reddo.

A. G E L L I I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M M E N T A R I I . L I B . X .

Tertium'ne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit.

C A P . I .

A M I L I A R I meo cuiusdam literas Athenis Romam misi. In ijs scriptum fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitq; ut rationem dicerem, cur tertium ac non tertio scripsissem. Id etiam adscripsit, ut eadē quid super illo quoq; Tertio consul. mihi uideretur, facerem se certiozem, tertium'ne cos. & quartum, an tertio & quarto dicendum esset: quoniam Romæ doctum uirum dicere audisset, tertio & quarto cos. nō tertium quartumq;: Idq; in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in lib. x i. C. Mariū creatū septimo cos. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius Cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq; de quo

Tertium consul. mihi uideretur, facerem se certiozem, tertium'ne cos.

& quartum, an tertio & quarto dicendum esset: quoniam Romæ doctum uirum dicere audisset, tertio & quarto cos. nō tertium quartumq;: Idq; in principio libri Cælium scripsisse: & Q. Claudium in lib. x i. C. Mariū creatū septimo cos. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius Cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq; de quo

quo ad me scripserat, decideretur. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebatur, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, quarto prætorem fieri, & quartum: Quarto prætor. quod quarto locum adsignificat, ac tres ante factos: Quartum prætor. quartum tempus adsignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius recte conscripsit:

Quintus pater quartum fit consul.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne adscriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Pompeio Varro breuiter & subobscore dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc fermè modum: Cum Pompeius, inquit, eadem uictoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenque eius & honores inscriberentur, queri coeptum est, utrum consul tertio inscribendum esset, an tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumque dissentiretur, & pars tertio, alij tertium scribendum contenderent, rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque tertium neque tertio scriberetur: sed ad secundum usque, fierent literæ, tert. ut uerbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea

scena quæ prociderat, reflecta esset numerus tertij consularis non uti initio prioribus literis tert. sed tribus tantum lineolis III. incisus significatus est. In M. autem Catonis quarta origine ita perscriptum est: Carthaginenses sextum de foedere decessere. Id uerbum significat, quinquies ante eos fecisse contra foedus, et tum sextum. Græci quoque in significandis huiusmodi rerum numeris, τριὰς ἢ τέσσαρες dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertium quartumque.

Quid Aristoteles de numero puerperij memorie mandauerit.

CAP.

II.

Partus quinque
puerorum.

Aristoteles philosophus memorie tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinque pueros enixam, eumque esse finem dixit multijugæ hominum partitionis, neque plures unquam simul genitos compertum: hunc autem esse numerum ait rarissimum. Sed et diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurente peperisse quinque pueros dicunt, eosque pauculos dies uixisse, matrem quoque eorum non multo postquam peperit, mortuam: monumentumque ei factum iussu Augusti in uia Laurentina: inque eo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustrium collatio, contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis.

CAP.

III.

C. Gracchus.

Fortis ac uehemens orator existimatur esse C. Gracchus, nemo id negat: sed quod nonnullis uidetur seuerior, acrior, ampliorque esse M. Tullio, ferri id quod potest? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus

bus

bus promulgatis, in qua M. Marium, & quosdā ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam cæsos à magistratibus Pop. Ro. quanta maxime inuidia potest, conqueritur. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinum consul uenit, uxore dicit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur qui lauabantur. Vxor renuntiat uiro, parum cito sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro, eoq; adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimēta detracta sunt, uirgis cæsus est. Caleni ubi id audierūt, edixerunt, ne quis in balneis lauasse uellet, cum magistratus Rom. ibi esset. Ferentini ob eandem causam prætor noster quæstores arripi iussit. Alter se de muro deiecit, alter præhensus & uirgis cæsus est. In tam atroci re, ac tam misera atq; mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut ampliter insigniterq; aut lachrymose atq; miseranter, aut multa copiosaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sanè & uenustas & mūdities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaq; intemperantia sit hominum adolescentiū, unum exemplū uobis ostendā: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum nō ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticā iussit deponi: stuppis qbus lectica deligata erat, usque adeo uerbera

M. Ciceronis
uehementia.

ri iussit, dum animum efflauit. Hæc quidem oratio super
tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à
quotidianis sermonibus. At cum in simili causa apud M.
Tullium ciues Ro. innocètes uiri, cōtra ius contraq; leges
uirgis cæduntur, aut supplicio extremo necantur, quæ ibi
tunc miseratio? quæ comploratio? quæ totius rei sub oculis
subiectio? quod & quale inuidiæ, atq; acerbitalis fre-
tum effæruescit? Animum hercle meum, cum illa M. Cic.
lego, imago quædam, & sonus uerborum & uocum &
eiulationū circumplectitur: uelut sunt ista quæ de C. Ver-
re dicit, quæ nos (ut in præsens potuimus) quantum me-
moria suppeditabat, adscripsimus. I P S E inflammatus sce-
lere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore
crudelitas emanabat. Expectabāt omnes, quo tandē pro-
gressurus, aut quid nam acturus esset: cum repēte hominē
proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas
expediri iubet. Iam hæc mediusfidius sola uerba, nudari,
ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus horro-
risq; sunt, ut nō narrari quæ gesta sunt, sed rē geri pror-
sus uideas. Gracchus autem noster, nō querentis neq; im-
plorantis, sed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro desti-
tutus est, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed
enim M. Cic. præclare, cum diutina repræsentatione, non
cæsus est, sed cædebatur, inqt, uirgis in medio foro Me-
sænæ ciuis Ro. cum interea nullus gemitus, nulla uox illius
miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur,
nisi hæc: Ciuis Ro. sum. Hac commemoratione ciuitatis,
omnia uerbera depulsurū, cruciatumq; à corpore deiectu-
rum arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerbæ
rei,

rei, & odiū in Verrem, detestationemq; apud ciues Ro. incense atq; acriter atq; inflammanter facit, cum hæc dicit: O nomen dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuitatis, o lex Portia, legesq; Sempronie, o grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Ro. tribunitia potestas. Hucine tandē hæc omnia reciderūt, ut ciuis Ro. in provincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Pop. Ro. fasces ac secureis haberet, deligatus in foro uirgis caderetur? Quid, cum ignes ardētēsq; laminae, cæteriq; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox miserabilis non leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tum aderant, fletu gemituq; maximo cōmouebare. Hæc M. Tul. atrociter, grauius, copiose, apteq; miseratus est. Sed si quis est tam agresti aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas orationis, uerborumq; modificatio parū delectat, amat autem priora idcirco quòd incompta, & breuia, & non operosa, sed natiua quadam suauitate sunt, quodq; in ijs umbra & color quasi opacæ uetustatis est, si quid iudicij habet, consideret in causa patri M. Catonis hominis antiquioris orationē, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id iam tum facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanq; libro qui de falsis pugnis inscriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à decemuiris parum sibi bene cibaria curata esse. Iussit uestimēta detrahi, atq; sigro cædi. Decem uiros Brutiani uerberauere, uide re multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc imperiū, quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc Rex

M. Catonis
excellēs oratio.

ausus est facere. Eá ne fieri bonis, bono genere natis bo-
ni consulitis? Vbi societas? ubi fides maiorum? insignitas
iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnifi-
cinas, per dedecus atq; maximam contumeliam (in spectan-
tibus popularibus suis, atque multis mortalibus) te facere
ausum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum,
quid lachrymarum, quantumq; fletuum factum audiui?
Serui iniurias nimis ægre ferunt: quid illos bono genere
natos, magna uirtute præditos, opinamini animi habuisse,

Brutiani. atq; habituros dū uiuent? Quod Cato dixit, Brutiani uer-
berauere: ne qui fortasse de Brutianis requirat, id signifie-
cat: Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, &
aliquot pugnas Po. Rom. aduersas pugnauisset, primi to-
tius Italiæ Brutij ad Annibalem desciuerunt. Id Ro. ægre
passi, postquam Annibal Italia decessit, superatiq; Pœni
sunt, Brutios ignominie causa non milites scribebant, nec
pro socijs habebant, sed magistratibus in prouincias eun-
tibus parere, & præministrare seruorum uicem iusserūt.
Itaq; ij sequebantur magistratus, tanquam in scenicis fa-
Lorarij. bulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uincie-
bant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, ap-
pellati sunt Brutiani.

Quod P. Nigidius argutissime docuit, nomina
non positiua esse, sed naturalia. CAP. IIII.

Nomina uerbaq; non positu fortuito, sed quadã ui-
& ratione nature facta esse P. Nigidius in gram-
maticis commentarijs docet, rem sanè in philosophiæ dis-
sertationibus celebrem. Quæri enim solitū apud philoso-
phos, *Quòδ τὰ ὀνόματα ἢ θεσθε.* In eam rem multa argumen-
ta dicit,

ta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis quam arbitraria: ex quibus hoc uisum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritum atq; animam porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contra cum dicimus, nos, neq; profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & labias, quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei quam significat, non abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in Græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex uocabulū sit, an cōpositū, & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

Auarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copu- Auarus.
 alatumq; esse, Nigidius dicit in commentariorū un-
 detricesimo: Auarus, inquit, appellatur, qui auidus aris
 est: sed in ea copula, e, inquit, litera, detrita est. Item locu- Locuples.
 pletem ait dictum ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca,
 hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id
 firmitusq; est, quod de locuplete dicit: nā de auaro ambi-
 gitur. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo in-
 clinatū, quod est aueo? eademq; esse factura, qua est ama-
 rus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multā dictā esse ab ædilibus plebis Appij Cæci
 filix mulieri nobili, quod locuta esset petulātius.

Appij Cæci filiæ libertas puni-
ta.

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulatiores publice uindicatum est. Ita enim debere esse uisa est Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanque illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat, exiens, turba undiq; confluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cū se male habitam diceret: Quid enim in me nūc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; conflictata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingenti ciuium numero non perdidisset? certe quidē maiore nūc copia populi oppressa intercidissem. Sed utinam, inquit, reuiuiscat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudinem perditum eat, quæ me male nunc miseram conuexauit. Ob hæc mulieris uerba tam improba, ac tam inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius ædiles plebei multam dixerunt ei æris grauis xxv. milia. Id factum esse dicit Capito Atteius, in cōmentario de iudicijs publicis, bello Punico primo, Fabio Licinio, & T. Acilio Craſso consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronē memini scribere.

Nilus.
Istrus.

Omniū fluminum quæ in maria, quæ imperiū Romanum est, fluunt, quam Græci τὸν εἰς τὴν θάλασσαν appellat, maximum esse Nilum cōsentitur, proxima magnitudine esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cū de parte orbis quæ Europa dicitur, differeret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit: per quod

quod uidetur eum facere Istro emulū. Istrus enim quæque in Europa fluit.

Inter ignominias militares quibus coercebantur, fuisse sanguinis dimissionem. Et quænam esse uideatur causa huiuscemodi castigationis.

CAP.

VIII.

FVit hæc quoque antiquitus militaris animaduersio, iu- Sanguinis emissio ignominiosa.
bere ignominie causa, militi uenam solui, & sanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: sed opinor factum hoc primitus in militibus stupentis animi, atque à naturali habitu declinantis, ut non tam poena quam medicina uideretur. Postea tamen ob pleraque alia delicta, idem factitatum esse credo per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur omnes qui delinquerent.

Quibus modis, quoque habitu acies Ro. instrui solita sit, quæque earum instructionum sint uocabula.

CAP.

IX.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, alæ, turres. Hæc & quædam item alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. Tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita proprie nominantur, earumque rerum in acie instruenda sui cuiusque uocabuli imagines ostenduntur. Vocabula militaria.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres & Romani anulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus.

CAP.

X.

Veteres

Anuli gestatio.

Veteres Græcos anulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus. Romanos quoq; homines aiunt, sic plerunq; anulis usitatos. Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit, quòd insectis apertisq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci *ἀντρομὸς* appellant, reperiuntum est neruum quendam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inscitum uisum esse, eum potissimum digitem tali honore decorandum, qui continens & quasi con-nexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum mature quid significet, quæq; uocis eius ratio sit, & quòd eo uerbo uulgus hominum improprie utitur. Atq; inibi, quòd præcox declinatū, præcocis facit, nō precoquis. CAP. XI.

Mature.

Mature, nunc significat propere & cito, contra ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, q̄ quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bonarum artium disciplinis egregius: Mature, inquit, est, quod neq; citius est, neq; serius, sed medium quiddam & temperatum est. Bene atq; proprie Nigidius: Nam & in

Matura.

frugibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neq; cruda & immitia sunt, neq; caduca & decocta, sed tēpore suo adulta maturataq;. Quoniam autem id quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimum uerbi significatio est: & non iam quod non segniter, sed quod festinantius fit, id fieri mature dicitur: quādo ea quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura ue-rius dicantur. Illud uero Nigidium rei atq; uerbi temperamentū,

peramentum, diuus Augustus duobus Græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitum esse aunt *αὐτὸν δὲ βραδύως*. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industriae celeritas, & diligentiae tarditas: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoq; (si quis animum attendat) duo ista uerba properare & maturare, tanquam planè resonantia contraria, scitissime se parauit in hisce uersibus:

Maturitas.
Maturare.

Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Namq; in properatu rei rusticæ, per tempestates pluuiasq; cum otium est, maturari potest: per serenas, cum tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factum & festinantius, tum rectius præmature factum id dicitur quàm mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est:

Præmature.

Appetis dominatum demens præmature præcocem.
In quo uersu animaduertendum est, quòd præcocem inquit, non præcoquem. Est enim casus eius rectus, non præcoquis, sed præcox.

Præcox.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum cõfert. Et ibidem de simulacro uolucris columbæ.

CAP.

XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorum, de cui & natura chamæleontis, eumq; se legisse Plinius Secundus

Secundus in naturalis historiae xxviii. refert: multaq;
 uana atq; intoleranda auribus, deinde quasi à Democrito
 scripta tradit, ex quibus pauca hæc inuini meminimus, quia
 pertæsum est: Accipirem auem rapidissimam à chamæ-
 leonte humi reptante, si eum fortè superuolet, detrahi, et
 cadere ui quadam in terram, cæterisq; aibus laniandum
 sese sponte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra huma-
 nam fidem: Caput & collum chamæleontis, si uratur li-
 gno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepen-
 te fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in
 summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponere
 dubitavi, ita est deridiculæ uanitatis: nisi idcirco planè po-
 sui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admira-
 tionum fallaci illecebra sentiremus, qua plerunq; capiun-
 tur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia,
 eaq; potissimū quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad
 Plinium: Sinistrum pedē ait chamæleontis, ferro & igni
 calefacto torreri, cū herba quæ appellatur eodē nomine
 chamæleon, & utrūq; macerari ungueto, colligiq; in mo-
 dum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas
 ferat, etiam si is in medio palam uersetur, à nullo uideri
 posse. His portentis atq; præstigijs à Plinio Secundo scri-
 ptis, non dignum esse cognomine Democriti puto uel il-
 lud, quale est quod idem Plinius in decimo lib. Democri-
 tum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uoca-
 bulis, & earum auium confuso sanguine gigni serpentem:
 eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpreta-
 turum. Multa autem uidentur ab hominibus male soler-
 tibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data,
 nobilitatis

Chamæleontis
 natura.

nobilitatis autoritatisq; eius per fugio utētibz. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentū esse, atq; fecisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanum æque uideri debet. Nam & pleriq; nobilium Græcorum, & Phavorinus philosophus memoriarum ueterum exequentissimus, affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide ipsius Phavorini uerba ponere: Αρχύτας τετραπύκνος φιλόσοφος ἄμα καὶ μηχανικός ὃν ἰσώησε πρὸς τὸν ξυλίῳ περιμένω, ἥτις ἄπο τῆ καθήσεως ἔκ' ἐπ' αὐτῶν μέχρι γ' ἔστυε.

Memoriarum.
Colūbæ hinc uolatus.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.

CAP. XIII.

Partim hominum uenerunt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominū. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sepe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquā declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbiū. Sed Q. Claudius XXI. annali insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominum adolescentiū placentem sibi. Item Q. Claudij in XXI. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me fecisse, quod utrum

Partim hominum.
Cum partim hominum.

r neglig

negligentia partim magistratuum, an avaritia, an calamitate Pop. Rom. euenisse dicam, nescio.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit. CAP. XI III.

Iniuria factum
itur.

AVdio illi iniuriã factum iri, audio contumeliã dictum iri, uulgo quoq; ita dici, & istam esse uerborũ figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superse-
deo. Sed cõtumelia illi uel iniuria factum itur, paulo est re-
motius. Exemplũ igitur ponemus: M. Cato pro se contra
C. Casium: Atq; euenit ita Quirites, uti in hac contume-
lia quæ mihi per huiusce petulantia factum itur, rei quoq;
publicæ mediufidius miserear Quirites. Sicut autem con-
tumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam facien-
dam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contume-
lia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cerimonijs: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neque uirgines Vestæ, neq; Diales. CAP. XV.

Flaminis Dialis
cerimoniæ.

Cerimoniæ impositæ flamini Diali multæ, item casus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc fermè sunt, quæ commemoramus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. II. Classẽ procinctam extra pomerium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarerẽ flamen Dialis creatus consul est, cum bella consulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam est. IIII. Item anulo uti, nisi per uio cassoq; fas non est. V. Ignem è flaminia, id est, flaminis

flaminis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. VI.
 Vinculum, si ædes eius introierit, solui necessum est, &
 uincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde fo-
 ras in uiam demitti. VII. Nodum in apice neq; in cinctu,
 neque in alia parte ullum habet. VIII. Si quis ad uerbe-
 randū ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo
 die uerberari piaculum est. IX. Capillum Dialis, nisi qui
 liber homo est, non detonset. X. Capram & carnem in-
 coctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est,
 neq; nominare. XI. Propagines è uitibus altius prætentis
 non succidet. XII. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui cir-
 cumlitos esse oportet, & de eo lecto trinoctiū continuum
 non decubat: neq; in eo lecto cubare alium fas est, neque
 apud eius lecti fulcrum, capsulam esse cum strue atque
 ferro oportet. XIII. Unguū Dialis & capilli segnuna,
 subter arborem siliquam terra operiuntor. XIII. Dia-
 lis quotidie festatus est. XV. Ac sine apice sub diuo esse
 licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à pon-
 tificibus constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia
 quædam remissa, gratiamq; aliquot cerimoniarum factam
 dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas
 non est. XVII. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non
 exuit, ne sub cœlo tanquam sub oculis Iouis nudus sit.
 XVIII. Super flaminem Dialectem in conuiuio, nisi rex sa-
 crificulus, haud quisquam alius accumbit. XIX. Vxorem
 si amisit, flaminio decedit. XX. Matrimonium flaminis,
 nisi morte dirimi non est ius. XXI. Locum, in quo bu-
 stum est, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nun-
 quam attingit, funus tamen exequi non est religio. Eæ-

Flaminicarum dem fermè cerimonie sunt, quas flaminicas sacerdotissas
 Dialium ceri- Dialis seorsum aiunt obseruire, ueluti est: I. Quod
 monie. bene nato operitur. II. Et quòd uirica surculum de ar-
 *afs, felici. bore *siliqua habet. III. Et quòd scalas, quæ græce xai-
 uaxes appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradi-
 bus religiosum est. IIII. Atque etiam cum it ad Argeos
 Argeos quid sit, docet Beroald. quod neque comit caput, neque capillum depectit. Ver-
 in Anno. ba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali, & de
 sacerdote Vestæ adscripsi: Sacerdotem Vestalem & fla-
 minem Dialem in omni mea iurisdictione iurare non co-
 gam. Verba M. Varronis ex secundo rerum diuinarum
 super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet ga-
 lerum, uel quòd maximus est, uel quòd Ioui immolata ho-
 stia albato fieri oporteat.

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilij ani
 maduerterit in historia Romana erratos.

C A P.

X V I.

Vergilium ab
 hac calūnia Pō-
 tanus in Anto-
 nio uindicat.

Reprehēdit Higinus Vergiliū, correcturūq; eū fuisse
 existimat, quod in libro sexto scriptum est: Palinu-
 rus est apud inferos, petēs ab Aenea, ut suum corpus re-
 quirendum & sepeliendum curet. Is hæc dicit:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Inijce (nanque potes) portusq; require Velinos.

Velinus por-
 tus.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare
 potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum
 inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo lo-
 co est, Velinum dixit, Seru. Tullio regnante Romæ, post
 annum amplius sexcentessimum, quàm Aeneas in Italiam
 uenit, conditū in agro Lucano, & eo nomine appellatum
 est. Nam

est. Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Veliam, partim Massiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neq; simile, inquit, illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

Aut quod æque est in sexto libro:

Chalcidicâq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poëta ipsi quædam *ἱστορία* historię dicere ex sua persona concedi solet, quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidensi. Sed Palinurus qui potuit id, inquit, scire ea quæ post annos sexcentos facta sunt? nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quanquã non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea, inquit, inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetq;:

-Quid Thesea? magnum

Quid memorẽ Alcide? & mi genus ab Ioue summo est.

Postea tamen insert

-Sedet, æternumq; sedebit

Infelix Theseus.-

Quî autem, inquit, fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum ijs nominat, qui descēderint illuc, atq; inde rursus euaserint : præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules cum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenæ,
 Ipsumq; Aeaciden genus armipotenti Achilli,
 Virtus auos Troiæ, templa & temerata Mineræ.

Confudit, inquit, & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem. Argiuum autem bellum, id est, Achaicum, multis post annis à L. Mummius imperatore gestum est. Potest, inquit, igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho impertune immisus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberij, pure admodum & uenuste facti.

C A P.

X V I I.

Democriti ex-
 cæcatio.

Democritum philosophum in monumentis historiæ Græcæ scriptum est, uirum præter alios uenerandum, autoritateq; antiqua præditum, luminibus oculorum sua sponte se priuasse : quia existimaret cogitationes, commentationesq; animi sui in contemplan-dis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidēdi illecebris, & oculorum

lorum impedimentis liberasset. Id factum eius, modumq; ipsum quo cæcitatem facile solertia subtilissima consciuit, Laberius poëta in Mimo quem scripsit rectorẽ, uersibus Laberius poëta quidẽ satis munde atq; graphice factis, descripsit: sed causam uoluntariæ cæcitatũ finxit aliam, uertitq; in eam rem quam tum agebat, non inconcinniter. Est enim persona quæ hoc apud Laberiũ dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum ὀσώμας τε & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeũ
 Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
 Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
 Solis aciem effodit luminis, malis bene
 Esse ne uideret ciuibus: sic ego
 Fulgenti splendore in pecuniam uolo
 Lucificare exitium ætati meæ,
 Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine, quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus indyctis decertatum est.

CAP. XVIII.

Artemisia Mausolum uirum amasse fertur, supra o= Artemisia
 Amneis amorum fabulas, ultraq; affectionis humanæ Mausolus.
 fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Carie: ut quidam Græcarum historiarum scriptores dicunt, prouinciæ Græce præfectus, quem Ἐπάρχης Græci uocant. Is Mausolus ubi fãto perfunctus est, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est, Artemisia luctu atque desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mixta odoribus, cõtusaq; in pulueris faciem, r 4 aque

aquæ indidit, ebibitq; multaq; alia uolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoq; est ingenti impetu operis, conseruandæ mariti memoriæ causa sepulchrum illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septē omnium terrarum spectacula. Id monumentū Artemisia cum dijs manibus sacris Mausoli dicaret, agona, id est, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; præmia pecunia, aliarumq; rerum bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicuntur uiri nobiles ingenio, atque lingua præstabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiā, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mādauerint. Sed eo certamine uicisse Theopompū iudicatum est. Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragædia, quæ inscribitur Mausolus, in qua eum magis quam in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum quæ aliq; quoq; peccauerūt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione super eare Demosthenis.

CAP. XIX.

Incessabat quempiā Taurus philosophus seuera atque uehementi obiurgatione adolescentē, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, quod factum quiddā esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinēq; delicti, exemplorū usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere iritator: Homo, inquit, stulte & rubili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uestri

stri sententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adherere memoriæ tuæ potuit. Nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum, peccatis alienis exemptum purgatumq; ibat: σὺ ἢ μὴ λέγῃς ὡς γέγονεν οὕτω πολλὰ κίς, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίνεσθαι, οὐ γὰρ εἴη πάποτε μὴ κατὰ τοῦ νόμου ἐπράχθη, σὺ ἢ τῶν ἐμιμήσω, διὰ τῶν ἀποφύγοις ἄν δικαίως. ἀλλὰ πολλὰ μᾶλλον ἀλίσκεο. Ἐσπερὶ γὰρ εἶπες ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἄν ἐγραψας, οὕτως ἄν σὺ τῶν ἀλῶς, ἀλλ' οὐ γράφῃς. Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantum omnia ista differant.

CAP. XX.

Q Væri audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid priuilegium. Atteius Capito publici priuatiq; iuris peritissimus, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex, inquit, est generale iussum populi aut plebis, **Lex.** rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neq; de imperio Cn. Pompeij, neque de reditu M. Ciceronis, neque de cæde P. Clodij quæstio, neque alia id genus populi plebis ue iussa, leges uocari possunt. Non sunt enim generalia iussa, neque de uniuersis ciuibus, sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: **Priuilegium, Priua.** quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo satyrarum libro usus est:

*Abdomina thynnica uenientibus priua
Dabo,cephaleamq; carnem.*

- Populus.** Plebem autem Capito in eadem definitione seorsum à populo diuisit, quoniã in populo ois pars ciuitatis, omnesq; eius ordines contineantur. Plebs uero ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non insunt. Plebiscitum igitur est (secundum cum Capitonem) lex, quam plebes non populus accipit: sed totius huius rei iurisq; siue cum populus, siue cum plebs rogatur, siue quod ad uniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista enim omnia uocabula, censentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam nisi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iussum fieri potest. Sed quanquam hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis non magnam uocabulorum istorum differentiam esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoq; proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syllam c o s. de reditu eius legem strenuam, ex composito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissimè & nouissimus, uti obseruantissimè uitarit.

CAP.

XXII.

Nouissimus.
Nouissimè.

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronẽ noluisse uti, manifestum est, quod

quod ea non probaret, uelut est & nouissimus, & nouissime. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alij quoq; ætatis eiusdẽ, uerbo isto pronuscue usitati sint, multi etiam nõ indocti uiri in libris id suis scripserunt, abstunisse eo tamen tanquam non Latino uidetur. Quomam qui doct. sissimus eorũ temporũ fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoq; Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. demonstrandum putauit: A quo etiã, inquit, extremũ nouissimũ quoq; dici cœptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimũ nouũ uerbum quod esset, uitabãt: Cuius origo, ut à uetere uetustius, ac ueterrimum, sic à nouo declinatum nouius, & nouissimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsæ philosophiæ probris. quibus philosophos temere incessit, q̄ emolumenta ueræ philosophiæ ignorant.

CAP. XXII.

Plato ueritatis homo amicissimus, eiusq; oĩbus exhibendæ promptissimus, quæ oĩno dici possint in disides istos ignauosq;, qui obtentu philosophiæ nõis, inutile otũ, & linguæ uitæq; tenebras sequũtur, ex persona quidem nõ graui, neq; idonea, uere tamẽ, ingenueq; dixit. Nã et si Callicles, quẽ dicere hæc facit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestus, indignaq; in philosophos confert, perinde tamẽ accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq; culpationes huiuscemodi mereamur, ne ue inerti inaniq; desidia cultũ & studiũ philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniam uertere

ea con

ca consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequā
quam possit Latina oratio aspirare, ac multo minus etiam

Platonis verba.

μεα: Φιλοσοφία γάρ τι ἐστὶν ὧ σὺνκρατες, χάριεν ἀνὸς
αὐτῆ μετρίως ἀφῆτη ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν ὅ περὶ κτεῖρα το
λέοντῳ ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν γὰρ καὶ
πάνυ εὐφυὴς ἢ καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῆ, ἀνάγκη
πάντῃ ἀπειρον γινόμενα εἶναι, ὧν καὶ ἔμπερον εἶναι, πῶν
μέλλοντα καλὸν καὶ κατὰ καὶ εὐδόκιμον ἴσασθαι ἀνεβα. καὶ γὰρ
τῶν νόμων ἀπειροι γίνοντῃ τῶν κατὰ τὴ πόλιν, καὶ τῶν
λόγων, οἷς δὲ χρώμερον ὁμιλῆν ἐν τοῖς συμβολαίοις πῶ
ἀνθρώποις, καὶ ἰδία καὶ δημοσία καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ
ἐπιθυμιῶν τῶ ἀνθρώπων, καὶ συλλήβδην τῶν ἡδῶν πα-
τάπασιν ἀπειροι γίνονται. ἐπειδὴ οὖν ἔλθωσιν εἰς πῶ
ἰδία ἢ πολιτικὴν πράξιν, κατὰ γέλασοι γίνοντῃ. ὥστε κα
οἶμαι δε πολιτικῆ, ἐπειδὴ οὖν αὐ εἰς τὰς ὑμετέρας διαθεῖς
ἔλθωσι, καὶ τὸς λόγους, κατὰ γέλασοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ πῶ
τῆ εὐεπίδου, λαμπρὸς τέ εἰσιν ἔκαστῳ ἐν τούτῳ, καὶ πῶ
τῶτῃ ἐπιείχῃ, νέμων καὶ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρως, ἢ
αὐτὸς αὐτῆ τυχερὰν ἐέλκεσθῳ ὧν. ὅπου δὲ ἄρ φαῦλος ἢ, ἐπὶ
τεῦθεν φεύγει, καὶ λειδρεῖ τούτῳ. τὸ δὲ ἕτερον ἐπιεικὴ εὐ
νοία τῆ ἰαυκῆ. ἡγούμεσθῳ οὕτως αὐτὸς ἰαυτὸν ἐπενεῖν. ἀλλῃ
οἶμαι τὸ ὀρθότατον εἶσιν, ἀμφοτέρων μεταχθῆν. φιλοσο-
φίας μὲν ὅθεν παιδείας χάριεν, καλὸν μετέχθῆν. καὶ οὐκ
εὐχρὸν μετρίως ὄντα φιλοσοφῆν. ἐπειδὴ δὲ ἡδῶν πρὸς τῶν
εἰσθῳ ὧν ἀνθρώπων, ἔτι φιλοσοφῆ, κατὰ γέλασον ὧ σὺνκρατες
καὶ χρεῖμα γίνετῃ. καὶ ἔργα ὁμοιωτῆρ πᾶσιν πρὸς τὸς φι-
λοσοφῶντας, ὥστε πρὸς τοὺς φιλοσοφῶντας καὶ παιζόντας ὅταν
μὲν καὶ παιδίον ἴδῳ ὧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω φιλι-
κόμερον καὶ παιζόν, χάριεν τε, καὶ χάριεν μοι φαίνετῃ) καὶ
ἐλευθέρο

ἐλευθέριον ἢ πρόωρον τῆ το παυλίῃς ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ ἄφωδῶς
 διαλεγόμενος παιδαρεῖν ἀκούσω, πικρὸν π μοι δοκεῖ χρεῖμα
 εἶναι. ἢ ἀνιᾶ με τὰ ὦτα, καὶ μοι δοκεῖ διαλοπεπέεε εἶ-
 ναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τίς φελλίζομένω, ἢ παίζοντα
 ὄρε, καταγέλαστον φαίνε) καὶ ἀνασφορὴ καὶ πληθὸν ἄξιον.
 ταυτὸν οὖν ἐγὼ γὰρ πύθω καὶ πρὸς τὴν φιλοφροσύνην.
 περὶ νέω μὴ γὰρ μερακίῳ δρῶν φιλοφροσύνην, ἀγάμαι, καὶ πρέ-
 πῆρ μοι δοκεῖ, ἢ ἡγοῦμαι ἐλευθερίον πνα τοῦτον τὸν ἀνθρώ-
 πον, ἢ δὲ μὴ φιλοφροσύνη ἀνελεύθερον, ἢ οὐδέποτε οὐδέτιος
 ἀξιοῦντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γυνάων πράγματῳ, ὅταν
 δὲ δὴ πρεσβύτερον ἰδῶ ἐν φιλοφροσύνην, ἢ μὴ ἀπαλαττόμενον,
 πληθὸν μὴ δοκεῖ ἢ δὴ δειδῆ δὲ σώκρατες οὐτῳ ὁ ἀνὴρ. ὁ ἢ νῦν
 ἢ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ ἄνθρωπῳ καὶ πᾶντι εὐφυνῆς ἢ,
 ἀνέκθω γυνάων φεύγοντι τὰ μίτῳ τῆς πόλεω. καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν
 αἷς ἔφη ὁ ποιητῆς τὴν ἀνέκθω ἀριπρεπέεε γίγνεσθι. καταδεδιλοκόε
 δὲ, ἢ λαιπὸν εἶον βιδῶναι μετὰ μερακίῳ ἐν γωνίᾳ πριῶν ἢ
 τετάρων, φησὶν ἴοντα. ἐλευθερίον ἢ ἢ μέγα ἢ ἰκαίον μὴ δέπωτε
 φέρεσθαι. ἐγὼ ἢ ὡ σώκρατες πρὸς σέ ἐπίφωδῶς ἔχω, καὶ φιλικῶς.
 καὶ λαιπὸν οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῦθος πρὸς τὸν ἀμφίονα εὐ-
 επιδου, οὔπερ ἐμνήσθην. ἢ γὰρ ἐμοὶ θιαυτῷ ἀτῆ ἀπέρχεται πρὸς
 σέ λέγειν οἷά περ ἐκεῖνῳ πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελέεε ὡ σώ-
 κρατες ὡν δεισε ἐπιμελεῖσθι. καὶ φύσιν φυχῆε ὡδὲ γυνάων με-
 ρακίῳ ἐνὶ διαπρέπειε μορφώματι. ἢ οὐ τῷ ἀν δίκης βου-
 λῶσι προδῆ ὄν ὄρθωδῶς λόγον, οὐτῷ εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἀν λά-
 βοι. οὐθῷ ὅπερ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βελεύσαιο, καὶ ἴε ὡ φίλε
 σώκρατες, καὶ μοι μνηρὶν ἀχθεσθῆε, εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῆ σῆ, οὐκ
 ἄχαρὸν δοκεῖ εἶναι οὕτωε ἔχειν, ὡε ἐγὼ σε οἶμαι ἔχῆν. καὶ
 τοῦε ἄλλεε τοῦε πῶρῶ ἀεὶ φιλοφροσύνηε ἐλαύνονταε, νῦν γὰρ
 ἢ πεε σε λαβόμενοε, ἢ ἄλλεε ὄτε οὖν, εἶεε τὸ δεισμωτή-
 ειοε

ειον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικῆν, μηδ' ἐν ἀδικούντα, οἷδ' ὅτι οὐκ ἄν ἔχοις ὅτι χρήσιμο αὐτῷ. ἀλλ' ἰλιγγίως ἄν καὶ κρομῶο, οὐκ ἔχωρ ὅ, τι εἴπωις καὶ εἰς τὸ δικασήεον ἀναβάς κατηγορῶν τυχεῶν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἄν εἰβούλοισι θεὸ θανάτου ἀμαῖσαι. καὶ τοι πῶς ὠφρῶν ποτό ἐσιν ὦ σώκρατες. εἴ τις εὐφυνῆ λαβὴν τέχνη φάτα, ἔθηκε χειρόνα, μήτε αὐτῶν αὐτῶν δυνάμειον βοηθεῖν. μηδ' ἐκοδσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε αὐτῶν, μήτε ἄλλων μηδένα, ὑπὸ ᾧ τῶν ἐχθρῶν περιουλαῖσαι πᾶσιν πῶ οὐσίαν. ἀτεχνῶς ᾧ, ἔτυμον ἦν ἐν τῇ πόλει, κῆρ τοῖσιν. ἄν καὶ ἄχρηνότερον εἰρηῖσαι, ἔξεσιν, ἐπι κόρρης πίπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου, πάνσομα δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' εὐμυσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπότερον δόξεις φροῖειν, ἄλλοις τὰ καμψὰ ταῦ τ' ἀφείς, ἀτε ληρήματα καὶ φάνα εἶναι, ἀτε φλυαρίας. ἔξ ὧν κινῶσιν ἐγκωμικήσεις δόμοις. ἡλδῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἀνθρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐσι καὶ βίβου, καὶ λόξας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀραθὰ.

Philosophia
duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non probat, sed cum sensu tamen intelligentiæq; communis fide, et cum quadam indissimulabili ueritate differuit, non de illa scilicet philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est, quæq; in publicis simul et priuatis officijs excellit, ciuitatesq; et Rempublicam, si nihil prohibeat, constanter et fortiter et perite administrat: sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neq; tuendam, neque ordinandam promouente, qua id genus homines consenescent male feriati, quos philosophos esse et uulgus putat, et is putabat ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum veterum uictu & moribus : atque inibi quòd fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehensam necare.

C A P. XXIII.

Qui de uictu atq; cultu po. Ro. scripserunt, mulieres Romæ atq; in Latio etatē abstemas egisse, hoc est, uino semper, quod temetū prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt : institutumq; ut cognatis osculum ferrēt, reprehendēdi causa, ut odor indicium faceret, si bibissent. Bibere autem solitas ferunt lorcam, passum, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia: Atq; hæc quidē in ijs, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato nō solum existimatas, sed multatas quoq; à iudice mulieres refert, non minus si uinum bibissent, quàm si probrum & adulterium admississent. Verba M. Catonis adscripsi ex oratione, quæ inscribitur de dote, in qua id quoq; inscriptum est: In adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro censore est. Imperiū quod uidetur habet. Si quid peruerse tetreq; factum est à muliere, multatur, si uinum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condēnatur. De iure autem occidendi ita scriptum est: In adulterio uxore tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares : illa te (si adulterares) digito nō auderet contingere, neq; ius est.

Abstemix mulieres.
Roma.
Temetum.

Adulterij lex iniqua.

Die pristini, & die craftini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgo dicuntur nunc.

C A P. XXIII.

Die quarto, & die quinto, quod Græci ἐς τετάρτην & ἐς πέμπτην dicūt, ab eruditis nūc quoq; dici audio: & qui

Die quarto.
Die quinto.

Et qui aliter dicit, pro rudi atq; indocta despicitur. Sed M. Tullij etate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt.

Diequinte.
Diequinti.
Diuus Au-
gustus.

Diequinte enim, et diequinti pro aduerbio copulate dictum est, et secunda in ea syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequētissimus, linguae Latinae non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus se statator, in epistolis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuae ueterum consuetudinis demonstrandae gratia, uerba solennia praetoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quae appellatur concipitalia. Ea uerba haec sunt: Dienoni populo Ro. Quiritibus concipitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni praetor dicit, non die nono: neque praetor solum, sed plerumque omnis uetustas sic locuta est. Venit ecce illius uersus Pöponiani in mentem, quae est ex Attellana, quae Metui adscribitur:

Dienoni.

Dies hic sextus, cum nihil egi, die
Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Calianum illud ex libro historiarum secundo: Si uis mihi equitatum dare, et ipse cum caetero exercitu me sequi, diequinti Romae in Capitolium curabo tibi coena sit coacta. Et historiam autem et uerbum hoc, sumpsit Calius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginiensem magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi coena coacta erit. Extremam istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sane quam consuetum ueteribus fuerat, literis ijs plerumque uti indifferenter: sicuti pristini et pristinae, procliui et procliue, atque alia item multa hoc genus

Diepristini. uarie dixerunt. Diepristini quoque eodem modo dicebatur quod

quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, cōuerso cōpositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura diecrastini dicebatur, id est Diecrastini. crastino die. Sacerdotes quoque populi Romani tūc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerumque diepristini, ita Marcus Cato in oratione contra Fulvium, dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, Dieproximi. homo impense doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Nuper diequarto ut recordor, & certe

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut diequarto quidem de præterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ scripta in ueterū libris reperiuntur. CAP. XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumq; uocabula, quæ in historijs ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoque genera & nomina, libitum forte nobis est sedētibus in rheda conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur suppetierāt, hæc sunt: Hasta, pilū, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragula, frameæ, mesancula, cateæ, rhompheæ, scorpius, scibones, sicilices, ueruta, enses, siccæ, machæra, spatæ, lingue, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniã est minus frequens, admonendū existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolū oblongum, in speciē linguæ factum, cuius meminit Næuius, in tragœdia Hesiona. Versum Næuij apposui:

Sine mihi gerere morem uideat lingua, uerum lingua.

Rhomphæa. Item rhomphæa genus teli est Thracæ nationis, positūq;

Naufum noia.

hoc uocabulum in Q. Ennij annalium XIII. Nauium autem quas reminisci tunc potuimus, appellationes hæ sunt: Gauli, corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut græci dicunt, κέλητες, lembus, oxia, remunæculi, actuariæ quas græci ἰσόπυς uocant, uel* ἐπακτίδας, profumia, uel gesoretæ, uel orioles, cattæ, scaphæ, pontones, nucluciæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones, lyntres, capulica, mareplacidæ, cidarū, ratariæ, catafopii

* Vel, ἐπακτικέλητες ἑσῆς.

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod transfretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent.

CAP.

XXVI.

Asinio Pollioni in quadã epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam alijs C. Sallustius inique dignus nota uisus est, quod in primo historiarum maris transitum transmissumq; nauibus factum, transgressum appellauit: eosq; qui fretum transmiserant, quos transfretasse dici solitum est, transgressos dixit. Verba ipsa Sallustij posui: Itaq; Sertorius leui præsidio relicto in Mauritania, nocte obscuram noctem, æstu secundo, furtim aut celeritate uitare prælium in transgressu conatus est. Ac deinde infra ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons receptus à Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo graui autore dictū aiunt. Nam transgressus, inquit & ingressus, à transgrediendo dicuntur, idq; ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum est. Iccirco uerbum transgredi, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; serpentibus,

Transgressus.

Transgredi.

bus, neq; nauigantibus, sed ijs solis qui gradiuntur, & pedibus iter emetiuntur. Propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro trās fretatione transgressum. Sed quero ego, cur non sicuti cursus nauium recte dici solent, ita transgressus etiā nauibus factus dici possit: præsertim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Africam Hispaniamq; interfluit, elegantissimæ transgressionis uocabulo, quasi paucorū graduum spatium definita sit. Qui autoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgrediue in nauigantibus, uolo uti respondeant, quātum existiment interesse, ingredi atq; ambulare. Atqui M. Cato in lib. de re rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiuscemodi translationes, habitasq; esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quàm illud de nauibus Sallustianum. Versus Lucretij hi sunt:

Corpoream quoq; enim uocem constare fatendum est

Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.

Præterradit enim uox fauces sæpe, facitq;

Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoq; nantes, progressus dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum aliæ paululum progressæ nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Historia de populo Romano, deq; po. Punico
quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli.

CAP. XXVII.

Po. Ro. & Pœ-
ni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quon-
dam uigor, & acritudo, amplitudoq; Populi Romani
atq; Pœni: neq; immerito existimatum. Nam cū alijs qui-
dem populis de uniuscuiusq; repub. cum Pœnis autem de
omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei speci-
men est in illo utriusque populi uerbo factum, cum Q.
Fabijs imperator Romanus dedit ad Carthaginenses epi-
stolam, ibi scriptum fuit, Po. Rom. misisse ad eos hastam
& caduceum, signa duo, belli aut pacis, exq; ijs utrū uel-
lent, eligerent: quod elegissent, id unum ut esse missum exi-
stimarent. Carthaginenses responderunt, neutrum sese
eligere: sed posse quæ attulissent, utrum mallent relinque-
re: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro
autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa di-
cit, sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in al-
tera simulacra hastæ fuerunt incisa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ,
ex Tiberonis historia sumptum.

CAP. XXVIII.

Pacti.
Iuniores.
Seniores.

TVbero in historiarum primo, scripsit Seruiū Tul-
lium regem Po. Romani, cū illas quinq; classes iu-
niorum census faciendi gratia institueret, pueros esse exi-
stimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atq; inde
ab anno xvii. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur,
militēs scripsisse: eosq; ad annum quadragesimum sextum
iuniores, supraq; eum annum seniores appellasse. Eam rē
pro

propterea notauit, ut discrimina, quæ fuerunt indicio moribusq; maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista cõsione Seruij Tullij prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atque, non complexiua tantum sit, sed uim habeat plusculam uariamq;.

CAP.

XXIX.

ATque particula, à grāmaticis quidem cõiunctio esse Atque. Adicitur cõnexiua, & plerūq; sanè coniungit uerba & cõnectit, Sed interdū alias quasdā potestates habet nō satis notas, nisi in ueterum literarū tractatione atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus, aliter ego feci, atq; tu: significat enim aliter quàm tu. Et gemina si fiat, auget intēditq; rē de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi cõtrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id est statim. Quod in his Verg. uersibus existimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

-Sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quàm qui aduerso uix flumine lembum

Remigijs subigit, si brachia forte remisit,

Atque illum in præceps pronò rapit alueus anni.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COME

MENTARI I.

LIB. XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quæ suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit.

CAP. I.

L I M A E V S in historijs, quas oratione Græca de rebus Po. Ro. cōposuit, & M. Var. in antiquitatibus rerū humanarum, terrā Italiā de Græco uocabulo appellatam scripserunt: quoniā boues Græ Italia. ca ueteri lingua *ιταλσι* uocitati sunt: quorū in Italia magna copia fuerit, bucetaq; in ea terra gigni pasciq; solita sint cōpluria. Cōiectare autē ob eandē causam possumus, quod Italia tūc esset armentosissima: multamq; quæ appellatur suprema, institutam in singulos dies, duarū ouium, triginta bouum pro copia scilicet bouum, proq; ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; à magistratibus dicta erat, adigebantur boues ouesq;, aliās pretij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat in equalē multa **Lex Aterina** punitionem. Idcirco postea lege Aterina cōstituti sunt in oues singulas aris deni, in boues aris centum. Minima autem multa est ouis unius. Suprema multa est eius numeri cuius diximus: ultra quem multam dicere in dies singulos, ius non est: & propterea suprema appellatur, id est sum-

ma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magistratibus Po. Ro. more maiorum multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues genere uirili appellentur. Atque ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentio, quādo citatus neque respondit, neq; excusatus est, ego ei unum ouem multam dico: ac nisi eo genere diceretur, negauerunt iustam uideri multam. Vocabulum autem ipsum multæ, idem M. Varro in undeuicesimo rerum humanarum, non latinū, sed Sabinum esse dicit. Idq; ad suam memoriā mansisse ait in lingua Samnitū, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grāmatorum nouitia, eam ^{ἄντι} ^{ἰσθῆσιν}, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderūt. Cum autē usus, & mos sermonū is sit, ut et ita nūc loquamur ut pleriq; ueterū locuti sunt, multā dixit, & multa dicta est, nō esse ab re putauit notare, qd' M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originū uerba hæc sunt: Imperator no ster, si quis extra ordinē depugnatum iuit, ei multam facit. Potest autē uidere consulti elegantia uitasse uerbum, cum in castris & in exercitiu multa fieret, non in comitio nec ad populū diceretur.

Ouis unus.

Quod elegancia apud antiquiores, nō de amœniore ingenio, sed de nitidiorē cultu atque uictu dicebatur, eaq; in initio ponebatur. CAP. II.

Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id ferè uerbum ad atatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cū in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est carmē de moribus. Ex quo libro uerba hæc sunt: Auaritiam omnia uitia habere

putabāt: sumptuosus, cupidus, elegās, uitiosus, irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amocnoq; cultu uictuq; esset. Postea elegās reprehendi quidem desijt, sed laude nulla dignabatur, nisi cuius elegātia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scauolæ non meram elegantiam, sed multam parsimoniā mistam laudi dedit, Crassus (inquit) erat parcissimus elegantium, Scauola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam sparsim & intercise commemoramus: Vestiri (inquit) in foro honestos erat, domi qd' satis erat, equos carius quàm coquos emebant. Poëticæ artis honos nō erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclaræ ueritatis sententia est: Nam uita (inquit) humana propè uti ferrum est. Ferrum si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamè ruzbigo interficit. Item homines exercendo uidemus conterri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitatio.

Qualis quantaq; sit pro particulæ uarietas, deq; exempli eius uarietatis. CAP. III.

QVando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi corporis gratia aut spatiamur, aut uestamur, querere nōnunquàm apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq;, & hominibus non bene erudicis aspernabiles, sed ad ueterū scripta penitus noscēda, & ad scientiam linguæ latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uestper-
tina

M. Cato de uita humana simili ferro.

tinā ambulatione solus ambulans cōsiderabā, qualis quam
 tāq; esset particularum quarundam in oratione latina ua
 rietas, quod genus est præpositio pro. Aliter enim dici uī
 debam, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quem
 piam testem introductum pro testimonio dixisse, aliter
 M. Catonem in Originum 1111. pralium factum, depu
 gnatumq; pro castris, scripsisse. Et item in v. Vrbes, in
 sulasq; omneis pro agro Illyrico esse. Aliter etiā dici pro
 æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, ali
 ter pro concione, atque aliter Tribunū Plebis pro pote
 state intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omni
 no similes, & pares, aut usquequaq; diuersas existima
 ret, errare arbitrabar. Nam uarietate istam eiusdem qui
 dem fontis & capitis, non eiusdem tamen esse finis puta
 bam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad
 meditationem suam intentionē, & habeat ueteris oratio
 nis usum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis
 æmulatus sit.

CAP. IIII.

Euripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, snia, breuita
 te insignes illustresq; Hecuba est ad Ulyssē dicens:

πείσει λόγῳ γὰρ ἔκτ' ἀδοξούντων ἰών.
 κακῶν δ' οὐκ οἰόντων, αὐτὸς οὐ ταυτέρ' εἶπεν.

Hos uersus Q. Ennius, cū eā tragœdiā uerteret, nō sanè
 incōmode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.

Nam cū opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,

Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æque ualet.

Bene (sicut dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀρτί ἀδύτα
 ξούτων, & opulenti, ἀρτί δολούτων satisfacere senten-
 tiæ non uidentur. Nam neque omnes ignobiles ἀδύτα,
 neque omnes opulenti ἐν δολούτων.

De Pyrrhonibus philosophis quædā, deq; Academi-
 cis strictim notata, deq; inter eos differentia.

CAP. V.

Pyrrhonij phi-
 losophi.

Q Vos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij græco
 cognomento σκεπτικῶσι appellantur. Id ferme signi-
 ficat quasi quæsitores, & consideratores. Nihil enim de-
 cernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper consi-
 derādoq; sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni
 constituiq; possit. Ac ne uidere quoq; planè quicquam,
 neq; audire sese putāt, sed ita pati afficiq; quasi uideāt uel
 audiant: eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant,
 qualia & cuiusmodi sint, cōtantur atq; insiſtūt. Omniumq;
 rerū fidē ueritatēq; mistis cōfusiſq; signis ueri atq; falsi,
 ita incōprehensibile uideri aiunt, ut qsq; homo est nō præ-
 ceptus, neq; iudicij sui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus
 autorē philosophiæ istius Pyrrhonem usum esse tradunt,
 οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τὸ δὲ ἢ ἐκείνως ἢ οὐ δειτέρας. Indicia
 enim rei cuiusq; & synceras proprietates negant posse
 nosci & percipi: idq; ipsum docere atq; ostendere multis
 modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissi-
 me argutissimeq; decem libros cōposuit, quos πύρρωνικῶν
 πρὸ πῶν inscribit. Vetus autem quæstio, & à multis scri-
 ptoribus Græcis tractata, an quid & quantum inter Pyr-
 rhonios et Academicos philosophos intersit. Vtriq; enim
 σκεπτικῶσι, ἐπεκτικῶσι ἀπορητικῶσι dicuntur, quoniam utriusque
 nihil

nihil affirmant, nihilq; cōprehendi putant. Sed ex omni- Academici.
 bus rebus perinde uisa fieri dicunt, quas *Παρθασίας* appel-
 lant, non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi
 corporis ue est eorum, ad quos ea uisa perueniunt. Itaque
 omnes omnino res, quæ sensus hominū mouēt, τὰ πρὸς τὸ
 esse dicunt. Id uerbum significat, nihil esse quicquā quod
 ex sese constet, nec quod habeat uim propriam & natu-
 ram, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri
 esse, qualis sit eorum species dum uidetur: qualiaq; apud
 sensus nostros quò peruenērūt, creantur, non apud sese,
 unde profecta sunt. Cum hæc autem consimiliter iam Pyr-
 rhonij dicāt quàm Academici, differre tamē inter sese &
 propter alia quædam, & uel maxime propterea existima-
 ti sunt, quòd Academici quidem ipsum illud nihil posse
 comprehendere, quasi comprehendunt, & nihil posse de-
 cerni, quasi decernūt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto
 uideri uerum dicunt, quòd nihil esse uerum uidetur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem nō iura-
 uerint, neq; uiri per Castorem. CAP. VI.

IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romanæ per Her- Hercules.
Castor.
 culem deierant, neq; uiri per Castorē. Sed cur illæ nō
 iurauerunt Herculem, obscurum nō est. Nam Herculano
 sacrificio abstinet. Cur autē uiri Castorem iurantes nō ap-
 pellarunt, non facile dictu est. Nusquam igitur scriptum
 inuenire est apud idoneos quidē scriptores, aut mehercu-
 le foeminā dicere, aut mecastor uirū. Aedepol autē, quòd Aedepol.
 iusiurandum per Pollucē est, & uiro & foeminæ cōmu-
 ne est. Sed M. Varro asseuerat antiquissimos uiros neq;
 per Castorem, neq; per Pollucem deicrare solitos, sed id Pollux.
 iusiur

iusiurandum fuisse tantum foeminarū ex initijs Eleusinis acceptum. Paulatim tamen inscitia antiquitatis uiros dicere ad epol coepisse, factumq; esse ita dicendi morem: Sed mecastor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis relictisq; & desitis minima me utendum.

C A P. VII.

Verba noua fugienda.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq; aut inso-
lentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par esse deli-
ctum uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; esse ara-
bitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuul-
gata & sordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ
sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Est adeo id ui-
tium plerunq; seræ eruditionis, quam Græci ὀπίσθησις
appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris:
cum id scire aliquando coeperis, magnificias, quo in loco
cunque & quacunq; in re dicere: Veluti Romæ nobis
præsentibus, uetus celebratusq; homo in causis, sed re-
pentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cū apud
præfectū urbis uerba faceret: & dicere uellet, inopi quen-
dam miseroq; uictu uiuere, & fursureum panem esitare,
uinumq; eructum & foetidum potare: Hic, inquit, eques
Romanus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt om-
nes qui aderant, alius alium, primo tristiores turbato &
requirente uultu, quidnam illud utriusq; uerbi foret. Post
deinde, quasi nescio quid thusce aut gallice dixisset, uni-
uersi riserunt. Legerat autem ille, apludam ueteres rusti-
cos frumenti fursurem dixisse. Idq; à Plauto in comœdia

Apluda.

Astraba.

Floces uini.

Itē floces audierat prisca uoce significare uini fecem è uin-
naccis

naceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Idq; apud Caci- Fraces olei.
 lium ἐν πωλυμένοις legerat, eaq; sibi duo uerba ad ora-
 tionum ornamenta seruauerat. Alter quoq; à lectionibus
 id genus paucis ἀπεφόραλον, cum aduersarius causam dif-
 ferri postularet: Rogo prætor, inquit, subueni, succurre:
 quonam usq; nos bouinator hic demoratur? atq; id uoce Bouinator.
 magna ter quater uel inclamauit bouinator. Commurmu-
 ratio fieri cœpta est à plerisq; qui aderant, quasi mon-
 strum uerbi admirātibus. At ille iactans & gestiens: Non
 enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiuersatorem bo- Bouinator.
 uinatorē dicit. Est autē in Lucilij undecimo uersus hic:

Hic strigosus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui
 homo Romanus Græca oratione res Romanas,
 uenia sibi ante eius linguæ imperitiæ petita, com-
 posuit.

CAP. VIII.

Iuste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Al- A. Albinus.
 binum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul M. Cato.
 fuit, res Romanas oratione Græca scriptitauit. In eius
 historie principio scriptū est ad hanc sententiam: Nemi-
 nem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum
 composite aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum
 (inquit) homo Romanus natus in Latio, Græca oratio
 à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam gratianq; malæ
 existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cū
 legisset M. Cato: Ne tu, inquit, Aule nimium nugator es,
 cum maluisti culpam deprecari, quàm culpā uacare. Nam Deprecari.
 petere ueniam solemus, aut cum imprudentes errauimus,
 aut cum compulsi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis
 perpulit

perpulis ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus uiris.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

Critolai scripsit, legatos Mileto publicæ rei causa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxilij petendi gratia. Tum qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Milesijs ad populum fecisse, Demosthenem Milesiorum postulatis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse. Rem in posterum diem prolatam, legatos ad Demosthenem uenisse, magnoque opere orasse uti contra ne diceret: Eum pecuniam petiuisse, & quantam petiuerat abstulisse. Postridie cum res agi denuo cepta esset, Demosthenem lana multa collum ceruicisque circumuolutum, ad populum prodisse, & dixisse se σὺν ἄρχῃ pati, cōtra Milesios loqui non quire. Tum è populo unum exclamasse: Non σὺν ἄρχῃ quod Demosthenes pateretur, sed ἀπὸ ἄρχῃ esse. Ipse etiā Demosthenes, ut idem Critolai refert, non id postea concealauit, quin gloriæ quoque hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.

Aristodemus.

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaque ipsius C. Gracchi relata.

CAP. X.

Quod

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse di-
 ximus super Demosthene, id C. Gracchus in ora-
 tione qua legem Aufciam dissuasit, in Demadem contulit
 uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapientia atque
 uirtute uti, & si queritis, neminem nostrum inuenietis si-
 ne pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, ali-
 quid petimus. Neq; ullius rei causa quisquam ad uos pro-
 dit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba
 facio, uti uectigalia uestra augeatis, quo facilius uestra
 comoda & rep. administrare possitis, non gratis pro-
 deo. Verum peto à uobis, non pecuniam, sed bonā existi-
 mationem atq; honorem. Qui prodeunt dissuasuri ne hęc
 legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerum à
 Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, ij quoq;
 petunt non à uobis bonā existimationē, uerū à Mithrida-
 te rei familiaris suę pretiū & præmiū. Qui autem ex eo-
 dem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi sunt. Nam ab
 omnibus pretiū accipiūt, & omnes fallunt. Vos cum puta-
 tis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonam existi-
 mationē. Legationes autem à regibus, cū putant eos sua
 causa reticere, sumptus atq; pecunias maximas præbent,
 uti in terra Græcia. Quo in tempore tragædus gloriæ
 sibi ducebat, talentū magnū ob unā fabulam datū esse, ho-
 mo eloquentissimus ciuitatis suę Demades, ei respondisse Demades.
 dicitur: Mirū tibi uidetur, si tu loquēdo talentum quæsi-
 sti? Ego ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem
 nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidiij, quibus differre dicit, mentiri
 & mendacium dicere.

Mentiri.
Mendacium
dicere.

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artiũ præcellentis: quæ M. Cicero ingenij doctrinarumq; nomine, summè reueritus est: Inter mendacium dicere & mentiri distat. Qui mentitur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoq; super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, præstare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum non. Varie mehercule, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atq; aliud diceret, disparauit.

Quòd Chrysiippus philosophus, omne uerbũ ambiguum dubiumq; esse dicit. Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

C A P. X I I.

Chrysiippus.
Diodorus Cro-
nus.

Chrysiippus ait, omne uerbũ ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quàm ambigue uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autè duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Quid T. Castritius de uerbis, deq; sententia quadã C. Gracchi existimauerit. Quodq; esse eam
sine

sine ullo sensus emolumento docuerit.

CAP. XIII.

Apu**d** T. Castritium disciplinae rhetoricae doctorem, **T. Castritius,**
 graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio
 C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio,
 collocata uerba sunt accuratius modulatusq; quam ue-
 terum oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi,
 composita sunt haec: Quae uos cupide per hosce annos **Cracchi uerba**
 appetistis atq; uoluistis, ea si temere repudiarit, abesse
 non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc te-
 mere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus
 rotundae uolubilisq; sententiae, eximie nos, & unice de-
 lectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro
 illustri & seuro, eiusmodi compositione fuisse cordi ui-
 debamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba saepius peten-
 tibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut
 consideraremus, quae uis, quod ue emolumentum eius sen-
 tentiae foret. Neq; pateremur, ut aures nostrae cadentis
 apte orationis modis eblanditae, animum quoq; nobis uo-
 luptate inani perfunderent. Cumq; nos admonitione ista
 attentiores fecisset, inspiciat, inquit, penitus, quid effi-
 ciant uerba haec: dicatq; mihi quaeso aliquis uestrum, an
 sit ulla huiusce sententiae aut grauitas aut gratia? Quae
 uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea
 temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim
 cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.
 Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id pro-
 fecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appe-
 tisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse
 t dicaris?

dicaris? At si, opinor inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atq; uolulistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini: Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorq; fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omne monumentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur, sed supra quoque nondum desiderata ponuntur. Et quæ nasci oririq; ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quàm res postulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide fecisse diceris, rem dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uero ita dicit, si cupide feceris, cupide fecisse diceris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio darem (dij enim mentem meliorem mihi. Nam si quicquam in tam fortis facundiæ uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uetustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile præstringeret modulatus aliquis currentis facundiæ sonitus, atque ut uim ipsam rerum uirtutemq; uerborum prius pensitaretis, & siquidem grauis, atque integra, & sincera sententia diceretur, tum si ita uideretur, gressibus quoque ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numeroseq; posita includerentur, non esse id secus crederetis, quàm cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur histriones, & gestiunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio
circa uini usum.

C A P. X I I I I.

Simplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in primo annali, cum de Romuli regis uita atq; uictu scriberet. Ea uerba, quæ scripsit hæc sunt: Eundem Romulum dicunt ad coenam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc omnes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, imò uero carum, si quantum quisq; uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

Romuli sobrietas & lepidum responsum.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus, & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atque inibi quòd Sisenna per huiusmodi uerbum noua figura usus est.

C A P. X V.

Laberius in lacu Auerno, mulierem amantem uerbo inlustitatus ficto, amorabundam dixit. Id uerbum Cefellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter alia, quæ de Cefellij erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cefellium in eo reprehenderet, non hercle

Amorabundus.

Bundus finita.

Terentius Scaurus.

reperiebamus. Non est enim dubiū, quin hæc genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, à quibus producuntur. Quid esset autem ludentē agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quàm insimulare eum tanquam ipsum minus intelligētē. Quin magis Scaurum oportuit cōmentaria Cefellij criminantē, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantulū differret à ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, cæteraq; horum similia : an à principalibus uerbis paululū aliquid distarent, & quā omnino uim haberet particula hæc extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendū in istiusmodi figuræ tractatu, sicuti requiri solet in uinolēto, & lutulento, & turbulento, uacua ne & inanis sit isthæc productio, cuiusmodi sunt, quæ πδραγωγὰς Græci dicunt : An extrema illa particula habeat aliquid suæ propriæ significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quòd Sisenna in quarto historiarū, eiusdem figuræ uerbo ita usus est : Populabundus, inquit, agros, ad oppidū peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirentibus nobis quænam ratio & origo esset huiusmodi figuræ, populabundus & errabundus, & letabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum, ἰπιβόλωσ hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremā, in qua uerba talia exeunt, uim & copiam quasi abundantiam rei cuius id uerbum

Letabundus. esset, demonstrare : Vt letabundus is dicatur, qui abunde
letus

letus sit, & errabundus, qui longo atq; abundanti errore sit. *Errabundus.* Cateraq; omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Quòd Græcorum quorundam uerborum difficilima est in linguam latinam mutatio, uelut quod Græce dicitur πολυπραγμοσύνη.

CAP.

XVI.

Adicimus sæpe animum ad uocabula rerū non paucissima, quæ neq; singulis uerbis, ut à Græcis, neque si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, tamq; apte demonstrari latina oratione possunt, quàm Græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legissemus, qui erat πρὸς πολυπραγμοσύνης, percontanti cuipiam, qui & literarum & uocum Græcarum expertus fuit, cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset, nomen quidem scriptoris statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus. Ac tum quidem primo, quia non satis commode opinabar interpretaturū esse, si dicerem librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere: quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminissim legere me, aut si etiam uellem fingere, quod non insigniter asperum, absurdum, durumq; esset, si ex multitudine & negotio uerbum unum compingerem: sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed nō minus illepide ita diceretur, quàm si interpretari uoce una uelis πολυφιλία, aut πολυροπία, aut πολυαρκία. *Græca quædam uerti uix posse.* Quamobrem cum diutule tacitus in cogitando

gitando fuisset, respondi tandem, non uideri mihi significari eam rem posse uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet Græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη inquam Græce dicitur, de qua hunc librum compositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem esse πολυπραγμοσύνην : Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda, & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate : nomenque ipsius uirtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommode præscripsit. Minime, inquam, uero. Neque enim ista omnino uirtus est, cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonstratur: Neque id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quam potest maxime, à uaria, promiscuaque, & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet fiducia, qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent.

C A P.

X V I I.

Edicta ueterum prætorum, sedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum

ptum inuenimus : Qui flumina retanda publice redempta Retare.
 habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur,
 quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non feci-
 se. Retanda igitur quid esset, quærebatur. Dixit ibi quis Retæ.
 piam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Caij de ori-
 gine uocabulorum septimo legisse, retas uocari arbores,
 quæ aut ex ripis fluminum * eminerent, aut in alueis eo- * Aliàs coræ
 rum extarent : appellatasq; esse à retibus, quod præter- ruerent.
 euntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese
 arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est, purgan- Retanda flu-
 da, ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta minæ.
 incidentibus fieret.

Qua pœna Draco Atheniensis in legibus, quas
 populo Atheniensi scripsit, fures affecerit. Et qua
 postea Solon, & qua item decemuirii nostri, qui
 duodecim tabulas scripserunt. Atque inibi adscri-
 ptum quod apud Aegyptios furta licita & per-
 missa sunt : apud Lacedæmonios autem cum stu-
 dio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebra-
 ta. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis di-
 gna memoria sententia.

CAP. XVIII.

DRACO Atheniensis uir bonus, multaq; esse prudētia Draco legisla-
 existimatus est, iurisq; diuini & humani peritus tor.
 fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, pri- Furum punitio
 mus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunq; modi
 furti, supplicio capitis puniendum esse, & alia pleraque
 nimis seuerè censuit sanxitq;. Eius igitur leges, quoniam
 uidebantur impendio acerbiores, non decreto iussuq;, sed
 tacito illiteratoq; Atheniensium consensu oblitteratæ sunt.

t † Postea

Solon. Postea legibus alijs mitioribus à Solone compositis, usi sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli pœna uindicandum existimauit. Decemuiri autem nostri, qui post reges exactos, leges quibus Po. Ro. uteretur, in xij. tab. scripserunt, neque pari seueritate in puniendis omnium generum furibus, neq; remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prehensus esset, tum demum occidi permiserunt, si aut cum faceret furtum, nox esset, aut interdum se telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberos uerberari, addicq; iusserunt ei cui factum furtum esset, si modo id luci fecissent, neq; se telo defendissent: seruos item furti manifesti prehenso, uerberibus affici, & è saxo præcipitari: sed pueros impuberes prætoris arbitrato uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factâ sarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem liciumq; cõcepta essent, perinde ac si manifesta forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali discessum est. Nam si quis super manifesto furto, iure & ordine experiri uelit, actio in quadruplum datur: Manifestum autem furtum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum fit. Faciendi finis est, cum perlatum est quo ferri coeperat: Furti concepti item oblatis, tripli pœna est. Sed quod sit oblatum, quod cõceptum, & pleraq; alia ad eam rem, egregijs ueterum moribus accepta, neq; inutile cognitum, neq; iniucunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librũ, cui titulus est de furtis. In quo id quoq; scriptũ est, quod uulgo inopinatum: Non hominum tantum, neque rerum mouentium, quæ auferri occulte & surripi possunt, sed fundi quoq;

Per lancem
liciumq;.

quoq; & adium fieri furtū. Condēnatū quoq; furti cololum, qui fundo, quē cōduxerat, uendito, possessione eius dominum interuertisset. Atq; id etiā (quod magis inopinabile est) Sabinus dicit: furem esse hominis iudicatū, qui cum fugitiuus præter oculos domini forte iret, obtentu togæ tanquā se amiciēs, ne uideretur à domino, obstitisset. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifesta appellantur, pœnā imposuerunt dupli. Id etiam memuni legere me in lib. Aristonis iurecōsulti, haudquaquā indocti uiri, apud ueteres Aegyptios (quod genus hominū cōstat & in artibus reperiendis solertes extitisse, & in cognitione rerum indagāda sagaces) furto omnia fuisse licita, & impunita. Apud Lacedæmonios quoque, sobrios illos & acres uiros, cuius rei nō adeo ut Aegyptijs fides longinqua est, non pauci neq; ignobiles scriptores, qui de moribus legibusq; eorum memorias condiderunt, ius atq; usum fuisse furandi dicunt: idq; à iuuentute eorum, non ob turpia lucra, neq; ad sumptum libidini præbendum, comparandum ue opulētiam, sed pro exercitio disciplinaq; rei bellicæ factitatum: quod & furandi solertia & assuetudo, acueret, obfirmaretq; animos adolescentium, & ad insidiarum astus, & ad uigilandi tolerantia, & obrepēdi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quam de præda militibus diuidunda scripsit, uehementibus, & illustribus uerbis de impunitate peculatus, atq; licentia conqueritur. Ea uerba, quoniam nobis impense placuerunt, adscripsimus: Fures, inquit, priuatorum furtorum, in neruo atque in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atque in purpura. Quam caste autē, & quam religiose a pruden-

Ariston iurecon-
sultus.
Aegyptijs furtū
licitū, Lacedæ-
monijs lauda-
tum.

Pulchra senten-
tia M. Catonis.

Furti qui teneā
tur, Sabino au-
tore.

dentissimis uiris quid esset furtū definitum sit, prætereun-
dum nō puto: ne quis eum solum esse furem putet, qui oc-
culte tollit, aut clam surripit. Verba sunt Sabini ex libro
iuris ciuilis secundo: Qui alienā rem attrectauit, cum id se
inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item
alio capite: Qui alienum tacēs lucri faciendi causa sustu-
lit, furti obstringitur, siue scit cuius sit, siue nescit. Hæc
quidē sic in eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de re-
bus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debe-
mus, secundū ea quæ suprā scripsi, furtum sine ulla quoq;
attrectatione fieri posse, sola mente atq; animo, ut furtū
fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare
se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui seruo suo
uti furtum faceret, imperauit.

A. G E L L I I N O C T I V M A T T I C A R V M C O M M E N T A R I I. L I B E R X I I.

Difertatio Phauorini philosophi, qua suauiter no-
bili fœminæ, ut liberos, quos peperisset, non nu-
tricum adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

C A P. I.

VNTIATVM quondam est Pha-
uorino philosopho, nobis præsentibus,
uxorem auditoris sectatorisq; sui paulu-
lum antè enixam, auctumq; eum esse na-
to filio: Eamus, inquit, & puerperā ui-
sum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex
familia

*familia nobiliori. Imus unà, & qui tum aderamus: profectu-
 tiq; eum sumus ad domũ quo pergebat, & cũ eo simul in-
 trogressi sumus. Tũ in primis ædibus cõplexus hominẽ, cõ-
 gratulatusq; assedit, atq; ibi percõtatus est, quàm diutinũ
 puerperiũ, & quã laboriosi nixus fuissent. Puellamq; de-
 fessam labore ac uigilia, somnũ capere cognouit. Fabulari
 insituit proluxius. Et nihil, inquit, dubito, quin filiũ lacte
 suo nutritura sit. Sed cũ mater puellæ, parcendũ esse ei di-
 ceret, adhibẽdasq; puero nutrices, ne ad dolores, quos in-
 enitẽdo tulisset, munus quoq; nutricationis graue ac diffi-
 cile accederet: oro te, inquit, mulier, sine eã totã integrã
 esse matrẽ filij sui. Quod est enim hoc contra naturã im-
 perfectũ atq; dimidiatũ matris genus, peperisse, ac statim
 ab sese abiecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid
 quod nõ uideret? nõ alere nunc suo lacte, quod uideat iam
 uiuentẽ? iam hominẽ? iam matris officia implorantẽ? An tu
 quoq; inquit, putas naturã foeminis mãmarrũ ubera quasi
 quosdam nœuulos uenustiores, nõ liberorum alendorum,
 sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod à uobis
 scilicet abest, pleræq; istæ prodigiosæ mulieres, fontẽ illum
 sanctissimum corporis generis humani educatorem arefa-
 cere & extinguere, cum periculo quoq; auersi, corru-
 ptiq; lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia
 deuenustet. Quod quidem faciunt eadẽ uecordia, qua qui-
 busdam commentitijs fraudibus nituntur, ut foetus quoq;
 ipsi in corpore suo cõcepti aboriãtur, ne æquor illud uen-
 tris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fa-
 tiscat. Quod cũ sit publica detestatione cõmuniq; odio di-
 gnum, in ipsis hominem primordijs, dum fingitur, dum
 animatur*

animatur, inter ipsas artificis naturæ manus interfectū iri, quantulū hinc abest, iam perfectū, iam genitū, iam filium, proprij atq; consueti atq; cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capeſendis naturæ sensibus tam obsurdit, nō id quoq; nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusq; ex sanguine cōcretus homo & coalitus sit? An qui à spiritu multo, & colore exalbuit, nō idem sanguis est nūc in ueribus, qui in utero fuit? Non ne hac quoq; in re solertia naturæ euidēs est, quōd posteaquā sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduētante iam partus tempore, in supernas se parteis profert, & ad ſouenda uitæ atq; lucis rudimēta præsto est, & recens natis notum & familiarem uictū offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat ad fingēdas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoq; animaduersum. Nam si ouium lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur, constat fermē in his lanam duriozem, in illis capillum gigni teneriozem. In arboribus etiam & frugibus, maior plerunq; uis & potestas est, ad earum indolem uel detractandam, uel augendam, aquarum atq; terrarum quæ alunt, quàm ipsius, quod iacitur seminis. Ac sæpe uideas, arborem letam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terræ succo deperisse. Quæ (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modō hominis, corpusq; & animū benigne ingentis primordijs inchoatum

Lactis uirtus &
efficacia.

choatum, insitio de generi q̄; alimento lactis alieni corrumpere? præsertim si ista, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerunq; solet, externa atq; barbaræ nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerunq; sine discrimine, quæcunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiemur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio infici? & spiritum ducere in animum atque in corpus suū ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod sæpenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere. Scite igitur & perite noster Maro, quod cum uersus illos Homeri consecraretur:

οὐκ ἄρα τί γ' πατήρ ἦν ἰπτότα πηλεὺς,

οὐδέ τί τις μήτηρ, γλαυκὴ δὲ σ' ἔτικτε θάλασσα,

Πέτρα τ' ἠλίβαρι. οὐ τοι νόστος ἐσίη ἀπηνής.

Non partionem solam, tanquam illam quam ille sequebatur, sed alituram quoq; feram & seuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

-Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autè quis illud etiã negligere aspernariq; possit, quod quæ partus suos deserūt ablegatq; à sese, & alijs nutriēdos dedunt, uinculum illud, coagulūq; animi atq; amoris, quo parentes cū filijs natura cōsociat, interscindunt, aut certe quidē diluunt deteruntq;. Nam ubi infantis

fantis aliorum dati, facta ex oculis amolito est, vigor ille maternæ flagrantiae sensim atque paulatim restinguitur, omnisq; impatientissimæ sollicitudinis strepitus consilescit: Neq; multo minor amadati ad nutricem aliam filij, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neque sensum ullum, neque desiderium capit. Ac propterea obliterated, & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atque matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amoenitates uero & copias ubertatesq; uerborum, Latina omnis facundia uix quidem indipisci potuerit, meate= nitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui futiliq; iudicio fuit. CAP. II.

Seneca taxa= tur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore opere sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & protri= ta: res atque sententiæ, aut ut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gra= tiæ neq; dignitatis. Alij uero elegantiae quidem in uerbis parum esse nõ inficias eunt: sed & reru quas dicat, scien= tiam doctrinamq; ei non deesse dicunt, & in uitij mo= rum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inueni= stam

stam. Mibi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim XXI. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethegoticuo uiro fecisse hos dicit:

Dictus ollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,

Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atque id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cū fuerit qui laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suã, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiã addidit insulsißime: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quedam, ex quibus intelligas illum nõ perdidisse operam, quòd Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehēdit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quòd Menelao Laconi quedam fuit suauiloquens iucūditas, & quòd alio in loco dixerit, breuiloquentiã in dicendo colat. Atque ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & nõ fuit, inquit, Ciceronis hoc uitiũ, sed temporis. Necesse erat hæc dici, cum illa legerētur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendã infamiã nimis lasciue orationis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodẽ in loco uerba hæc

ba hæc ponit: Vergilius quoq; noster nõ ex alia causa du-
ros quosdã uersus & enormes, & aliquid supra mensurã
trahētis interposuit, quã ut Ennianus populus agnosce-
ret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborũ
Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi ho-
minis ioca nõ præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni
sensus Q. Ennij, ut licet scripti sint inter hircosos, pos-
sunt tamen inter unguētatos placere. Et cũ reprehēdisset
uersus, quos suprã de Cethego posuimus, qui huiusmodi,
inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdẽ admirari & So-
terichi lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectioe ac stu-
dio adolescentium, qui honorem coloremq; ueteris ora-
tionis Soterichi lectis cõpararit, quasi minime scilicet gra-
tiæ, & relictis iam contemptisq;. Audias tamen cõmemo-
rari ac referri pauca quædã, quæ ipse idem Seneca bene di-
xerit, quale est illud, quod in hominem auarum & auidũ,
& pecuniæ sitientẽ dixit: Quid enim refert quantum ha-
beas? multo illud plus est, quod nõ habes. Bene hoc sanè,
bene. Sed adolescentiũ indolem, non tam iuuant, quæ bene
dicta sunt, quã inficiunt, quæ pessime: multoq; magis si
& plura sint, quæ deteriora sunt: Et quædam in his non
pro *ἐπιθυμίᾳ* aliquo rei parue ac simplicis, sed in re
incipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum,
ortumq; sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgij
Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ.

C A P.

I I I.

Valgius Rufus.
Lictor.

Valgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit
de rebus per epistolam quæsitis, lictorem dicit à li-
gando

gando appellatum esse: quod cū magistratus populi Romani uirgis quempiam uerberari iussissent, crura eius et manus ligari uinciriq; à uiatore solita sint: isq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Utiturq; ad eam rem testimonio M. Tullij, uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor (inquit) colliga manus. Hæc ita Valgius, et nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit. Licio enim transuerso quod linium appellatur, qui magistratibus (inquit) præministrabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, et in eo uerbo quod est ligo, correpta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, et à uincendo uictor, et à tuendo tutor, et à struendo structor, productis quæ corripiebantur uocalibus, dicta sunt.

Ex Q. Ennii septimo annalium uersus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem.

CAP. IIII.

Descriptum definitumq; est à Q. Ennio in annali
 DVI I. graphice admodū sciteq; sub historia Gemini Seruiliij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquendi oportunitate, quanta rerū antiquarū morumq; ueterum, ac nouorū scientia, quātaq; seruādi tuendiq; secreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ molestias fomētis,
 u   leuamentis,

leuamentis, solatijs amicum esse conueniat hominis genere & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequenti, assiduoq; memoratu dignos puto, quam philosophorum de officijs decreta. Ad hæc odor quidam uetustatis in his uersibus tam reuerendus est, suauitas tam impromiscua, tamq; ab omni furo remota est, ut mea quidem sententia pro antiquis, sacratisq; amicitia legibus obseruandi, tenendi, colendiq; sint. Quapropter adscribendos eos existimaui, si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sepe libenter
 Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum
 Comiter impertit: magna cum lapsa diei
 Parte fuisset, de paruis, summisq; gerendis
 Consilio, indufuro, lato, sanctoq; senatu,
 Cui res audacter magnas paruasq; iocumq;
 Eloqueret, quæ tincta malis, & quæ bona dictu
 Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret,
 Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;
 Ingenium cui nulla malum sententia suadet
 Ut faceret facinus, *leuis, haud malus, idem
 Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
 Contentus, scitus, beatusq; secunda loquens in
 Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
 Multa tenens antiqua, sepulta, & sepe uetustas
 Quæ facit, & mores ueteresq; novosq; tenentem,
 Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
 Prudentem, qui multa loqui ue tacere ue possit,
 Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aelium Scillonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium
 de

*as sic. Pars foret e summis rebus paruisq; regundis.

*lenis.

de semetipso hæc scripsisse, picturamq; istam morum & ingenij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atq; ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta.

CAP. V.

Cum Delphos ad Pythia conuentumq; totius firmè Græciæ uisendū philosophus Taurus iret, nosq; ei comites essemus, inq; eo itinere Lebadia uenissimus, quod Lebadia. est oppidū antiquū in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum, amicū eius quempiā nobile in Stoica disciplina philosophum, ægra ualetudine oppressum decumbere: tunc omisso itinere, quod aliò maturandū erat, & relictis uehiculis, perguit eum propere uidere. Nosq; de more, quē in locum cunq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes in quibus ille ægrotus erat peruenimus, uidemus hominē doloribus cruciatibusq; allabi, quod Græci κωλόν dicunt, & febris simul ad rapida afflictiari, genitusq; ex eo cōpressos erumpere, spiritusq; et anhelitus è pectore eius euadere, nō dolore magis indicātes, q̄ pugnā aduersus dolorē. Post deinde cū Taurus & medicos accersisset, collocutusq; de faciēda medela esset, & eum ipsum ad retinendā patientiā Patientiæ exemplum. testimonio tolerantie, quam uidebat perhibito stabilisset, egressiq; deinde ad uehicula. & ad comites rediremus: Vi distis, inquit Taurus, nō sanè iucundū spectaculū, sed cognitu tamen utile, congregientes cōpugnantesq; philosophum & dolorē. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum, distractionē cruciatumq; membrorum. Faciebat contrā ratio & natura animi, quod erat æque suum, perpetiebatur & cohibebat coërcebatq; intra sese uiolentias

tius effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas complora-
 tiones, ne ulla quidem uoces indecoras edebat. Signa ta-
 men quædam (sicut uidistis) existebant uirtutis & corpo-
 ris, de possessione hominis pugnatum. Tum è sectatori-
 bus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ nõ ignarus:
 si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatē,
 contraq; iudicium animi nitatur, inuitumq; hominē cogat
 ad gemendum, confitendumq; de malo morbi seuiuentis,
 cur dolor apud Stoicos indifferēs esse dicitur, non malū?
 Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut do-
 lor cogere: cum & dolorē Stoici nihil cogere, & sapien-
 tem nihil cogi posse dicāt? Ad ea Taurus, uultu iam pro-
 pemodū lætiore, delectatus enim iam uidebatur illecebra
 quæstionis: si iam amicus, inquit, hic noſter melius uale-
 ret, gemitus eiusmodi necessarios à calumnia defendisset,
 & hanc, opinor, tibi quæstionē dissoluisset. Me autē scis
 cū Stoicis non bene cōuenire, uel cū Stoica potius discipli-
 na. Est enim pleraq; & sibi et nobis incōgruens, sicut in
 lib. quē super ea re cōposuimus, declaratur: Sed ut tibi à
 me mos geratur, dicā ego indoctius (ut aiūt) & apertius,
 quæ fuisse dicturum puto sinuosius atq; solertius, si quis
 nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbum illud
 uetus & peruulgatū: ἀμαθὲς ἄρα πᾶσι τῖσι, καὶ ἄρα ἄρα
 ἀγ. Atq; hinc exorsus de dolore atq; gemitu Stoici agro
 tantis, ita differuit: Natura, inquit, omnium rerum quæ nos
 genuit, induit nobis inoleuitq; in ipsis statim principijs,
 quibus nati sumus, amorem nostri & charitatē, ita pror-
 sus, ut nihil quicquàm esset charius p̄suisq; nobis, quàm
 nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentū rata est cōseruāde
 hominum

Dolor cur à
 Stoicis dicitur
 indifferēs, et nõ
 esse malum.

tura necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autē nō ea est, Fortitudo
 quæ contra naturam monstri uice nititur, ultraq; modum
 eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut qua
 dam misera & necessaria in perpetiendis doloribus exer
 citatione: qualem fuisse accepimus ferum quendā in ludo
 Cesaris gladiatorem, qui, cū uulnera eius à medicis execa
 bantur, ridere solitus fuit. Sed ea uera & proba fortitu
 do est, quam maiores nostri scientiam esse dixerunt re
 rum tolerandarum & non tolerandarum. Per quod ap
 paret, esse quædā intolerabilia, quibus fortes uiri aut ob
 eundis abhorreant, aut sustinendis. Cum hæc Taurus di
 xisset, uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus,
 peruentum est ad uehicula, & conscendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui
 scirpos appellauerunt.

CAP. VI.

Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidā ex no
 stris ueteribus* scirpos appellauerunt: quale est qd' Ænigma.
*Scrupos legē
dū esse, Cælius
lect. anti. li. 11.
cap. 43. conten
dit.
 nuper inuenimus, perhercle antiquū, perq; lepidū, tribus
 uersibus senarijs cōpositū ænigma: qd' reliquimus inenar
 ratum, ut legentiū coniecturas in requirendo acueremus.

Versus tres hi sunt:

Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio,

An utrunque horum, ut quondam audiui dicier,

Ioui ipsi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se quærere, inueniet qd sit, in
 M. Varronis de sermone latino ad Marcellū secūdo lib.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul,
 ream mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areo
 pagitas reiecerit.

CAP. VII.

u †

Ad Cn.

morbi dolorisq; exultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque (ut pleriq; dolentes solent) euiantem, atq; lamentantem, ac miserum sese & infelicē appellantē: sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus edentē, signa, atq; indicia nō uicti, neq; oppressi à dolore, sed uincere eū atq; opprimere enitētis. Sed haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pugnat, quod gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere, & pugnare? Quia enim omnia quæ non sunt mala, molestia quoq; omni nō carēt: sed sunt pleraq; noxa quidē magna & pernicie priuata, quia nō sunt turpia: cōtra naturā tamen mansuetudinē lenitatēq; opposita sunt & infesta, per obscuram quandam & necessariā ipsius naturæ cōsequentiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest, non omnino sensum sui amittere potest: *Αναδυστολία* enim atq; *ἀνυπόβια*, non meo tantū, inquit, sed quorundam etiam ex eadē porticu prudentiorū hominum, sicuti iudicio *Παινατίου* grauis atq; docti uiri, improbata abiecta q; est. Sed cur contra uoluntatē suā gemitus facere cogitur philosophus Stoicus, quē nihil cogi posse dicunt? Nihil sanē potest cogi uir sapiēs, cū est rationis obtinēdæ locus. Cū uero natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quære etiā, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus conuiueat? cur fulgente cælo à luminis iactu, nō sua spē & caput & oculos declinet? cur tonitru uehementius factō, sensim pauescat? cur sternutamentis quatiatur? cur aut in ardoribus solis aestuet? aut cur in pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & pleraq; alia, nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur, sed natura

tur, fors fuit, ut apud eandē mēsam duo illi iūctim locarentur. Tum quasi dijs immortalibus arbitris, in cōiuiuo Iouis Opt. Max. dextras eorū conducentibus, repente amicitissimi facti, neq; solū amicitia incepta, sed affinitas simul insituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tempore, dum inimicus est. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, amplissimisq; honoribus, & summo loco in ciuitate præditi, odio inter sese graui, & similitate diutina conflictati sunt. Postea populus eos simul CENSUS facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati sunt, ibidem in campo stant nondum dimissa concione, ulro uterq; & pari uoluntate coniuncti complexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia filissime amicissimēq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

CAP. IX.

Est plurifariam uidere atq; animaduertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in sermonibus uulgi, unam certamq; rem demonstrant, ita fuisse media & communia, ut significare & capere possent duas inter sese res cōtrarias. Ex quibus quædā satis nota sunt, ut tempestas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim serè iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculum etiā, & uenenum, & contagium, nō uti nunc dicuntur, pro malis tantū dicta esse, multum explorū eiusmodi reperias. Sed honorē quoq; me-

Vocabula ancipitia.

Periculum.
Venenum.
Contagium.

AD Cn. Dolobellam, proconsulari imperio provinciã Asiã obtinentẽ, deducta mulier Smyrnea est. Eadem mulier uirum & filiũ, eodem tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se confitebatur: Dicebatq; habuisse se faciendi causam, quoniam ille idẽ maritus & filius, alterum filiũ mulieris ex uiro priore genitum, adolescentẽ optimũ & innocentissimũ, exceptũ insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia nõ erat. Dolobella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiã ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & cõfessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittẽdum impunitum uidebatur, & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatum fuisset. Dolobella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagita cognita causa accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neque absolutum mulieris ueneficium est, quod per leges non licuit, neq; nõ cens damnata punitaq;, quæ digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

Areopagitarũ
iudicium.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.

CAP. VIII.

P. Africanus superior, & Ti. Gracchus, Tib. & C. Gracchorũ pater, rerũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitæ dignitate illustres uiri, dissenserũt sæpenu micro de rep. & ea siue qua alia re nõ amici fuerũt. Ea simul multas cũ diu mansisset, & solenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificiũ senatus in Capitolio epularetur,

debat, qui ædibus præest. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesq; mature sentiunt. In libris autẽ uulgarijs aeditui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, quæ ita inscripta est, Aeditimus, in qua hic uersus est:

Qui postq̃ tibi appareo, atq; aeditimor in tẽplo tuo.
T. autem Lucretius in carmine suo, pro aedituis, aedituentes appellat: —Onerataq; passim

Cuncta cadaueribus coelestium templa manebant,

Hospitibus loca quæ complebant aedituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.

CAP. XI.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomen Proteus factum est, uirum grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitaremus, multa hercle dicere eum utiliter & honeste audiuius, in quibus id fuit, quod præcipuum aeditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiamsi peccasse eum dii atque homines ignoraturi forent. Non enim poenæ aut infamiae metu non esse peccadum censebat, sed iusti honestiq; studio & officio. Si qui tamẽ nõ essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se ui sua, ac sponte facile à peccado tenerent, eos omneis tunc peccare procliuus existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines, nihil omnium re-

Peregrinus philosophus.
Proteus.

rum

Honos malus. *diam uocē fuisse, & ita appellatū, ut etiam malus honos diceretur, & significaret iniuriam, id profecto rarissimum est. Quam Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: Qua in re quanto uniuersi me unū antestatis, tanto uobis, quam mihi maiore iniuriā atq; cōtumeliam facit Quirites. Et quanto probi iniuriam facilius accipiūt quā alteri tradunt, tanto ille uobis, quam gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nā me iniuriā ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquatur. Honorē, inquit, peiore uobis habuit, quam gratiam mihi: cuius uerbi sententia est, quam ipse quoq; supra dicit, maiore uos affecit iniuria et contumelia quam me. Præter huius autem uerbi notionē, adscribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut de finiremus Socratis esse decretum:*

κακίον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τὸ ἀδικεῖσθαι.

Quod *æditimus* uerbū latinum sit. **C A P. X.**

Æditimus.

Aeditimus uerbū latinū est & uetus, ea forma dictū, Aqua finitimus & legitimus. Sed pro eo à plerisque nūc *ædituus* dicitur, noua & cōmētitiā usurpatione, quasi à *tuēdis ædibus* appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, propter agrestes quosdā & indomitos certatores: qui nisi autoritatibus adhibitis, nō cōprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermone, *æditimum* dici oportere censet magis quam *ædituum*: quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Lilius quoq; (ut opinor) in Protefilaodamia, *claustritimum* dixit, qui claustris inuana præffet, eadē scilicet figura, qua *æditimum* dici uidebat,

Claustritimus.

debat,

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrū ante calendas, an calendis, an utrunque. Atq; inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola intra modum.

CAP.

XIII.

Cum Romæ à c o s s. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iussus essem, Apollinae Intra calendas. rem Sulpitium doctum hominem percōtatus sum, an his uerbis intra calendas, ipsæ quoq; calendæ tenerētur: Dixi; ei, me uidelicet datum iudicem, calendæq; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiares. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex istis aliquem peritis studiosisq; uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discendum esset, issem planè sciscitatū ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum sententia, usus, ratio exploranda sit, sauius profecto & cæcus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimem, sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differuero, sed quod in eare omnium plurimum uel consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ atq; propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoq; ipsarum iussa consensu tacito oblitterantur. Tum deinde differuit, me & plerisq; alijs audientibus, in hunc fermè modū: Cū dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calend. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, nō esse dubium, quin ante calen

rum diutius posse celari, suppressius prudentiusq; peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat:

πρὸς ταῦτα κρύπτει μὲν ὡς ἄπειθ' ὄργην
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπήγασθαι χροῖσθαι.

Veritas temporis filia.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nune memoriae non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacii. GAP. XII.

Rhetoricū praeceptum.

HAec quoq; disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam quàm crimine: sicut fecisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in praesens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutuo *η σ*. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit. Obiectumq; ei est, quòd pecuniam domus emende causa à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se negauit, ac domum quoq; se empturum negauit. Atq; adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur, risu sit satis, atq; inter ridendum ἀκρίβως τοι, inquit, homines estis, cū ignoratis prudentis, & cauti patris familiās esse, quod emere uelit, empturum sese negare propter competitores emptionis.

Apollinaris scite perquam, atque enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquã, mihi fuit, priusquã ad te irem querere explorareq; quonam modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse: Est autẽ modo locus intra oceanũ iam nullus, neq; tam longinquus, neq; tã recõditus, quo non per hæc tẽpora nostrorum hominum libido iniquitasq; peruasit. Intra oceanum dicit, contra rationẽ tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omnes, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neq; enim uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tũc Sulpitius Apollinaris renidẽs, non me hercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circumscribat omnes terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui autem potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tãtum parte orbis oceanus foret, citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum. Cum uero omnes terras omnifariam & undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicuti hercle sol non citra coelum uertitur, sed in coelo, & intra coelum. Hæc tunc Apollinaris scite acutẽq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarum ad Ser. Sulpitiũ, sic dictum esse inuenimus: intra modum,

Calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quòd tu quæris, an Calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum sic proculdubio natum est, atq; ita sese habet, ut cum dicitur intra cal. non alius accipi dies debeat, quàm solæ calendæ. Nam tres istæ uoces, intra; ci tra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniã paruo exiguoq; sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadẽ syllaba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uls Tiberim, dici coeptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Itẽ quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus coherentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidũ, ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, non dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra cal. igitur non ante calen. est, sed in calend. id est, eo ipso die, quo cal. sunt. Itaq; secundum uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra calend. pronuntiare, nisi cal. pronuntiet, contra usum uocis facit. Nam si ante id fiat, nõ intra id pronuntiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima, ut intra cal. significare uideatur, etiam citra cal. & uel ante cal. Nihil enim ferme interest. Atq; insuper dubitatur, an calendis quoq; pronuntiarì possit, quando neque ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est, intra calen. id est calendis pronuntiandu sit. Sed nimirum consuetudo uicit, quæ cum omnium doctrina rerum, tum maxime uerborum est. Ea omnia cum

et ipsis calendis iure pronuntiare potest? Neque id fit quasi privilegio quodam inscitæ cōsuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calēdarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAP. XIII.

Saltem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebamus. Ita enim primitus factā esse apparet, ut quæ uideatur sicuti quædam supplementa orationis temere et incondite assumpta. Atq; erat qui diceret, legisse se in grammaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitū per defectiōnē. Nam plenam esse sententiā, si aliter nō potest. Sed id nos in iisdē cōmentarijs Nigidij, cum eos nō (opinor) incuriose legissemus, nusquā inuenimus. Videntur autē uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidem uoculæ huius de qua querimus, nō abhorrere. Sed tot uerba tamen in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdā subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u, media litera extrita. Salutē enim antē dictum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, et non impetrata sunt, tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petitori, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam et impetrari certe, et obtineri sit æquissimum. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur commētitiū. Censuimus igitur amplius quærendum.

x

Quòd

Intra modum.
Modice.

modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperite non putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum, ut eius illius uoluntati, & meis studijs seruiam. Modice dixerat hoc faciam, id est cum modo æquo & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quod fieri modice uideretur, id est nõ ad ipsum modum, sed retro paululum, & citra modum. In oratione etiam quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usq; ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnũ illum maiores nostri magna belli contentione, terra marique superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iusserunt, quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicut qui intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, nõ solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinem, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is & ante Calendas, & ipsis

cūdiffet (multa autem impendere uidentur præter natu- Præter naturā.
 ram etiam, præterq; fatum) huius diei uocem testem rei.
 publicæ relinquerem meæ perpetuæ erga se uoluntatis.
 Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunque Præter fatum
 idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res
 ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένων, πεπεωμένω καὶ φύσει: an uero diuise
 rit separaritq;, ut alios casus natura ferre uideatur, alios
 fatum, considerandum equidem puto. Atque id maxi-
 me requirendum, qua ratione dixerit accidere multa hu-
 manitus posse præter fatum: quando sic ratio & ordo,
 & insuperabilis quædam necessitas fâti constituitur, ut
 omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sanè Home-
 ri secutus est:

μή καὶ ἐπ' ἐρ μοῖρας λόγον αἴσλος εἰσφίκεται.

Nihil autem dubium est, quin uiolentam & inopinatam
 mortem significauerit, quæ quidem potest recte uideri ac-
 cidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis
 extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare,
 neque temporis. Illud tamen non præternittendum est,
 quòd Vergilius quoq; idipsum quod Cicero de fâto opi-
 natus est, cū hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mor-
 tem per uim potita est:

Nam quia nec fâto, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendò sine uitæ, quæ uiolenta sunt, nō ui-
 deantur è fâto uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia Demosthen.
 pari atq; facundia præditi, uerba idem serè significantia
 de natura atq; fâto M. Cic. secutus uidetur. Ita enim scri-
 ptū est in oratione illa egregia, cui titulus est πρὶ σεφάνου: ὁ
 πρὸ τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον κληνῆσθαι, τὸν τῆς εἰμαρμένης

x 2 καὶ

Quodd Sisenna in libris historiarum, aduerbijs huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

C A P. X V.

Aduerbla in im.

**Celatim.
Velitatim.
Saltuatim.**

Cum lectitaremus hictoriam Sisennæ assidue, huiusce modi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuscemodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quibus duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt: Quàm maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

A. G E L L I I N O C T I

V M A T T I C A R V M C O M -
M E N T A R I I . L I B . X I I I .

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impendere uidentur præter naturam etiã, præterq; fatum. Tractatumq; an idẽ duo ista significet, fatum atq; natura, an diuersum. C A P. I.

MA R C V S Cicero in primo Antonianarum ita scriptum reliquit: Hunc igitur ut sequerer properaui, quem præsentem non sunt secuti: non ut proficerem aliquid (neque enim sperabam id, nec præstare poteram) sed ut si quid mihi humanitus accidisset

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint.

CAP. III.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum plerique grammaticorum asseuerant, necessitudinem & necessitatem mutare longe differre; ideo quòd necessitas sit uis quæpiam premens & cogens: necessitudo autem dicatur ius quoddã & uinculũ religiosæ coniunctionis: idq; unũ solitariũ significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitude an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas: ita nihil rationis dici potest, quæ necessitudo & necessitas separentur. Itaq; in libris ueterum uulgo reperiatur necessitudinem dici, pro eo quod necessum est. Sed necessitas sanè pro iure officioq; obseruantie affinitatis uel infrequens est. Quamquam qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis uel cõiuncti sunt, necessarii dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cesaris qua Plautiam rogationem suasit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidẽ mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, nõ opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli in differẽtia, admonitus forte uerbi istius, cũ legerem Sempronij Asellionis ueteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decertare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Acerbitas.
Acerbitudo.
Acritas.
Acritudo.
Necessitudo.
Necessitas.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium rescriptio.

CAP. IIII.

x 3 In pl

καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὃ ἢ καὶ τῆ πατρὶδι ὑπὲρ
 το μὴ ταύτην ἐπιδῶν διελεύσῃ, ἀπὸ θνήσκειν ἐβελίσα.
*Quod Cicero fatum atq; naturam uidetur dixisse, id mul-
 to antè Demosthenes πῶ πεπερωμένω καὶ τὸν αὐτόματον
 θάνατον appellauit. Αυτόματος enim θάνατος, quasi naturalis
 & fatalis, nulla extrinsecus ui coactus uenit.*

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio fa-
 miliari in oppido Tarentino.

CAP.

II.

M. Pacuuius.
 L. Accius.

Quibus otium & studium fuit, uitas atq; etates do-
 ctorum hominū querere, ac memoria tradere, de
 M. Pacuuius, & L. Accio tragicis poëtis, historiam scri-
 pserunt huiuscemodi: Cum Pacuuius, inquit, grandi iam
 etate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex
 urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior,
 proficiscens in Asiam, cum in oppidum uenisset, diuertit
 ad Pacuuiū, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus
 retentus, tragœdiam suam cui Atreus nomen est, deside-
 ranti legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem
 esse quæ scripsisset, & grandia: sed uideri ea tamen sibi
 duriora paulum & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti di-
 cis. Neq; id sanè me poenitet. Meliora enim fore spero
 quæ deinceps scribam. Nam quod in pomis est, itidē, in-
 quit, esse aiunt in ingenijs: quæ dura & acerba nascuntur,
 post fiunt mitia & iucunda. Sed quæ gignuntur statim
 uieta & mollia, atq; in principio sunt uiuida, non matura
 mox fiunt, sed putria: Relinquendum igitur uisum est in
 ingenio, quod dies atq; etas mitificet.

An uoc

Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum ijdem illi qui de magistro destinādo petierant, presentes essent, uinum (ait) quod tum biberet, non esse id ex ualetudine sua, sed insalubre esse atq; asperum: ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod uel Lesbium. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuisset. Eunt, curant, inueniunt, adferunt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum, inquit, hercle uinum & iucundū. Petit mox Lesbium: quo item degustato, utrunq; inquit, oppidò bonum. Sed ἡδίστων ὁ λῆσι-
 619. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide simul et uerecunde, successorem illa uoce sibi, non uinū delegisset. Aristotelis uere cūdia in successe fore eligendo.

Is erat è Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; nō diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci *προσῳδίας* appellant. Et item quod uocabulum barbarismi non usurpauerint, neq; Romani antiquiores, neq; Attici.

CAP. VI.

Quas Græci *προσῳδίας* dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tum accentuunculas, tum uoculationes appellabant. Accētus quorūdam nominū.

Quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id uitium sermonis, non barbarum esse, sed rusticum: & cum eo uitio loquentes, rustice loqui dictitabant. P. Nigidius in commentarijs grammaticis: Rusticus fit sermo, inquit, si aspices perperam. Rustice loqui, Barbarismus.

Itaque id uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus, qui

x 4 ante

IN plerisq; monumentis rerum ab Alexandro gesta-
rum & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscri-
ptus est Orestes, uel de insania, Olympiadem Philippi
uxorem festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio.
Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander
Iouis Ammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit.
Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: Amabo, inquit,
mi fili quiescas, neq; deferas me, neq; criminere aduersum
Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum
tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris
scitæ atq; prudentis erga ferocem filium comitas, sensim
& comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse o-
pinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adu-
lantium blandimentis, & rebus supra fidẽ prosperis imbi-
berat, genitum esse sese de Ioue.

Olympiadis
prudens re-
scriptum.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemophi
losophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, suc-
cessorem diatribæ suæ eligentis.

G A P.

V. 1

ARistoteles philosophus, annos iam ferè natus duo
& sexaginta, corpore agro affectoq; ac spe uitæq;
tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum ac-
cedit, orantes obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui &
magisterij successorem, quo post summum eius diem per-
inde ut ipso uterentur ad studia doctrinarum complenda
excolendaq; quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in
eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus &
Menedemus: ingenio ij atq; doctrinis cæteros præstabat.
Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo.

Theophrastus.
Menedemus.

Arist

poëtarum & historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissime composuit: in quibus quod super ista re scriptum inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis in his commentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex lib. de histor. animalium VI.

Λέων δ' ὄν μῆρ ὀχευή ὀπιθεῖν. καὶ ἔσιρ ὀπιθερητικόν, εἰρηται πρότερον, ὀχευή ὃ ἦκτῃ οὐ πᾶσαν ὤραν, καθ' ἕκαστον μῆρ τοι ἐνιαυτόν. ἦκτῃ μῆρ οὐρ τῷ ἔαρῳ, ἦκτῃ ὃ ὠσεπισσῶν λὺ δύο. τὰ μῆρ τοι πλῆσα ἕξ. ἦκτῃ δ' ἐνίστε καὶ ἔρ. ὃ δ' ἐλεχθεῖς μῦθῳ περὶ τῷ ἐκβάλλῃ τὰς ὑσίφρας ἦκτῃ ἡ, ληρώδης ἐσίρ, σωυτέθη δ' ἐκ τῷ σπώνις εἰν τὸν λέοντα, ἀπορῶντῳ τῷ αὐτίαν τῷ τῶν μύθῳ σωυθέντῳ. σπώνιον γὰρ τῷ γένῳ τῷ τῶν λέοντων, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπων, ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἀπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τῷ ἀχελώσ καὶ τῷ νέασσῳταμῷ. ἦκτῃ ὃ καὶ ὃ λέων τάνυ μικρὰ οὕτως, ὡς τε δάμνηνα ὄντα μύλις βαδίζῃ. οἱ δ' ἐν σπυρία λέοντες ἦκτῃσι πεντάκις. τῷ πρῶτον πέπτε, εἴτα ἀεὶ ἐνὶ ἐλάτῃονα. μετὰ ὃ ταῦτα οὐκ ἐπὶ οὐδ' ἐν ἦκτῃσι. ἀλλ' ἄγροισι διατελῶσιν. οὐκ ἔχει δ' ἐνὶ ἡ λέονα χαίτην, ἀλλ' ὃ ἄρῃον ὃ λέων. βάλλει δ' ἐνὶ ὃ λέων τὸν κυνόδοντα καλέμενος τέτταρας μόνους, δύο μῆρ ἄνωθεν, δύο δ' ἐνὶ κάτωθεν, βάλλει δ' ἐνὶ ἕξάμηνῳ ὡρ τῷ ἡλικίαν.

Quod Afranius poeta prudenter & lepide, sapientiam filiam esse usus & memoriæ dixit.

CAP.

VIII.

MAxime hoc atq; uerissime Afranius poëta de gignenda comparandaq; sapientia opinatus est, quod Sapientiæ parentes.
cam filiam esse usus & memoriæ dixit. Eo nanq; argumēto demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit,

x 5 non

ante diui Augusti aetatem pure atq; integre locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuerfum de natura leonū dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historijs.

C A P.

V I I.

Leone partus.
Herodotus.

L Eonas inter omnem uitam semel párere, eoq; uno partu nunquam edere plures quàm unū, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt: ἢ δὲ δὴ λέονα, ἑὸν ἰχυρότατον, καὶ θρασύτατον, ἀπαῖς ἐν τῷ βίῳ τίκεται ἐν. τίκεται δὲ συνεκβάλλει τῷ τέκῳ τὰς μήτρας, τὸ δὲ αὐτίον τοῦτου τοῦτ' ἐστίν, ἐπεὶ ἂν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἑὸν ἄρχηται διακινούμενος, ὃ ὅτι ἔχωρ ὄνυχας θηρίων πολλῶν πάντ' ὄξυτάτους, ἀμύσει τὰς μήτρας, ἀξιοσώμῳς τε δὴ πολλῶ μάλλον ἐπικνέει καταγράφων. πέλας τε δὴ ὁ πικρὸς ἐστίν, καὶ τὸ παράπαν δαίπειται αὐτέων ὄγχις οὐδένα. *Homerus autem leones (sic enim foeminas quoque uirili genere appellat) quod grammatici ἐπίκοινον uocant, plures gignere atq; educare catulos dicit. Versus quibus hoc aper-*

te demonstrat, hi sunt:
εἰσήκει ὡς τὴς τε λέων περι οἷσι τέκεσιν
ὦ ῥά τε νήπι ἄγονα σωαντήσοντι ἐν ὕλη
ἀνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem significat:

πυκνὰ μάλα σενάχωρ, ἔς τε λῆς ἠὺ γένει
ὦ ῥάθ' ὑπὸ σκύμνος ἐλαφύβολοι ἄρπασεν ἀνῆρ,
ἕλης ἐκ πυκινῆς. ὃ δὲ τ' ἄχνηται ὕστ' ἐλθῶν
πολλὰ δέ τ' ἄγκε ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἰχνί ἐρευνῶν
εἰ ποθεν ἐξεύροι μάλα δὲ δριμύς χόλοισι αἰσῶ.

Ea nos dissensio atq; diuersitas cum agitaret, in clytissimi poet

continentis. Ibi de ijs stellis quæ appellantur *Suculæ*, hoc scriptū est: Adeo, inquit, ueteres Ro. literas Græcas nesciuerunt, & rudes Græcæ lingua fuerunt, ut stellas quæ in capite Tauri sunt, propterea *suculas* appellarint, quod eas *υάδας* Græci uocant, tanquàm id uerbum Latinum *Suculæ*.
Hyades. Græci uerbi interpretamentum sit: quia Græcè *υῆς*, *sues* Latine dicantur. Sed *υάδας*, inquit, οὐκ ἀπὸ τῆς υῆς, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo quod est *υῆς*, appellantur. Nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates, pluias, largosq; imbres cient. Pluere autem Græca lingua *υῆς* dicitur: Hæc quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usque ad opici & agrestes fuerunt, ut stellas *hyadas* idcirco *suculas* nominarent, quod *υῆς* Latine *sues* dicantur, sed ut quod Græci *ὕπν*, nos *supinus*, quod *ὕφορβος*, nos *subulcus*: quod item illi *ὕπν*, nos *primo sypnus*, deinde per *y* Græcæ, Latinæq; o literæ cognatione, *sopnus*. *Somnus*. Sic quod ab illis *υάδες*, à nobis primo *syades*, deinde *suculæ* appellatæ. Stellæ autē istæ nō in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullū enim uidetur præter eas stellas Tauri caput) sed eæ ita circulo qui *zodiacus* dicitur sitæ locatæq; sunt, ut ex earum positu species quædam & simulacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti ceteræ partēs, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusq; earum stellarum, quas Græci *πλάγας*, nos *uergilias* uocamus.

Quid sororis *ἑτυμορ* dixerit Labeo Antistius, & quid fratris Nigidius.

CAP.

X.

Labeo

nō libris solis, neq; disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere eum uersari quoq; exerceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq; , eaq; omnia acta & euenta firmiter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imaginum, tanquam mimo aut in somnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit memoria.

σοφία μὲν uocant me Graij, uos sapientiam.

Item uersus est in eandem fermè sententiã Pacuuij, quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribere censebat pro foribus omnium templorum:

Macedo philo-
sophus.

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha snia. Nihil enim fieri posse indignius, neq; intolerantius dicebat, quàm quod homines ignaui ac desides, operi barba & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent, & uitia facundissime accusarent, intercutibus ipsi uitijs madentes.

Ignauus philo-
sophus.

Quid Tullius Tyro in commentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quæ sunt stellarum uocabula.

C A P.

IX.

Tyro.

Tullius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorum eius fuit. Is libros cōplures de usu atq; ratione linguæ Latinæ, item de uarijs atq; promiscuis quæstionibus composuit. In ijs esse præcipui uidentur, quos Græco titulo πρῶτος & δευτερος libros inscripserit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus contin

Pandectæ.

re in nouem: ut cum paucissimi conuiuæ sunt, non paucio-
 res sint quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem.
 Nam multos, inquit, esse non conuenit, quod turba ple-
 runq; est turbulenta. Et Romæ quidē cōstat, sed & Athe-
 nis. Nusquam autem plures cubabant. Ipsum deinde cōui-
 uium cōstat, inquit, ex rebus quatuor, & tū deniq; omni-
 bus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti
 sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus nō ne-
 glectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec mutos
 legere oportet: quia eloquētia in foro & apud subsellia,
 silentium uero non in conuiuio, sed in cubiculo esse debet.
 Sermones igitur id temporis habendos censet, non super
 rebus anxijis, aut tortuosis, sed iucundos atq; inuitabiles,
 & cum quadam illecebra & uoluptate utiles, ex quibus
 ingenium nostrum uenustius fiat & amœnius. Quod pro-
 fecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad cōmunem ui-
 tæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro,
 atq; in negotijs agendis loqui nō est otium. Dominum autē,
 inquit, cōuiuij esse oportet non tam lautum, q̄ sine sordi-
 bus. Et in cōuiuio legi nō omnia debent, sed ea potissimum,
 quæ simul sint βιωφελῆ, & delectent. Neq; nō de secundis
 quoq; mensis, cuiusmodi esse eas oporteat, præcipit. His
 enim uerbis utitur: Bellaria, inquit, ea maxime sunt mellita,
 quæ mellita non sunt, πέμματα enim cū πέψα, societas in-
 fida. Quod Varro in hoc libro dixit bellaria, ne q̄s forte
 in ista uoce hæreat, significat id uocabulum omne mensæ
 secundæ genus. Nam quæ τραγήματα Græci aut πέμματα
 dixerunt, ea ueteres nostri bellaria appellauerunt. Vina
 quoq; dulciora, est inuenire in comœdijs antiquioribus
 hoc

Conuiuium ex
quatuor cōstat.

Sermones con-
uiuales.

Bellaria.

Tragemata.

Labeo Antistius.

Labeo Antistius, iuris quidem ciuiliſ disciplinam principali studio exercuit, & conſulentibus de iure publice reſponſitauit, caterarum quoq; bonarum artium nõ expers fuit. Et in grammaticam ſeſe, atq; dialecticam literasq; antiquiores altioresq; penetrauerat, Latinarumq; uocum origines rationesq; percalluerat. Eaq; præcipue ſcientia ad enodandos pleroſq; iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri poſt mortẽ eius editi, qui poſteriores inſcribuntur quorum librorũ tres continui triceſimus octauus, triceſimus nonus, & quadrageſimus, pleni ſunt id genus rerum, ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum ſcripſit, multa poſuit, partim lepide atq; argute reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus: Soror, inquit, appellata eſt, quòd quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impenſe doctus, non minus arguto ſubtiliq; *ἑρμῆα* interpretatur: frater, inquit, eſt dictus, quaſi ferè alter.

Frater.

Quem M. Varro iuſtum aptumq; eſſe numerum conuiuarum exiſtimarit. Ac de menſis ſecundis, & de bellarijs.

C A P. XI.

Lepidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris *Mænippæis*, qui inſcribitur: Nescis quid ueſper ſeruehat: in quo diſſerit de apto conuiuarum numero, deq; ipſius conuiuij habitu cultuq;. Dicit autem cõuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum, id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſtere in

Conuiuarum numerus.

quos uocant, siue acciri iusserunt. Trib. Pleb. uocationem habent nullam. Neq; minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea sunt usi. Nam quidam nō modo priuatū, sed etiam cōs. in rostra uocari iusserunt. Ego triumuir uocatus à Portio Trib. Pleb. non iui, autoribus principibus: & uetus ius tenui. Item tribunus cum essem, uocari neminem iussi, neq; uocatum à collega parēre inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonē arbitror, uana tunc fiducia, cum priuatus esset, uocatum à Trib. nō isse. Quae (malū) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, quos cōfiteare ius habereprehendendi? Nam qui iureprehendi, is etiā in uincula duci potest. Sed quæretibus nobis, quam ob causam tribuni, qui haberent summam coërcendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit, quod Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus praesentes fuissent, ut iniuria, quae coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum & praesentium oculis opus erat.

Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, aediles & quaestores Po. Ro. in ius a priuato ad praetorem uocari posse.

CAP.

XIII.

CUM ex angulis secretisq; librorum ac magistrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodissim, quaesitum esse memini, in plerisque Romae stationibus ius publice docētium aut respondentium, an! Quæst. Po. Ro. ad Praeto. in ius uocari posset. Id autem non ex otiosa

hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.

C A P. XII.

Labeonis. liber
MS.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptū legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum Po. Ro. iurisq; ciuilis doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quaedam nimia atq; uecors, usq; eo, ut D. Augusto iam principe, & rep. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctumq; esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem à Trib. plebis uocatus, responderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni plebis aduersum eum aditi, Gellianum ad eum misissent ut ueniret, & mulieri responderet, iussit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se, neq; alium quenquam in causa uocandi: cum moribus maiorum trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno & uicesimo libro, enarratius scriptum inuenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis adscripsimus: In magistratu, inquit, habent alij uocationē, alij prehensionem, alij neutrum. Vocationem, ut Coss. & ceteri qui habent imperium: Prehensionem, ut Trib. Pleb. & alij, qui habent uiatorem: Neq; uocationē, neq; prehensionem, ut Quæst. & ceteri, qui neq; licentiam habent, neq; uiatorem. Qui uocationē habent, ijdem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, siue adsunt quos

tis radicibus terminabatur. Sed id pomœriũ pro incremen-
 tis reipublicæ aliquoties prolatũ est, & multos editosq̃;
 colles circũplexum est. Habebat autẽ ius proferẽdi pomœ-
 rij, qui Pop. Rom. agro de hostibus capto auxerat. Pro-
 pterea quæsitiũ est, ac nunc etiã in quæstione est, quam ob
 causam ex septem urbis montibus, cum ceteri sex intra po-
 mœrium sint, Auẽtinus solus, quæ pars nõ longinqua nec Auentinus
mons.
 infrequens est, extra pomœrium sit. Neq; id Ser. Tullius
 rex, neq; Sylla, qui proferendi pomœrij titulum quæsivit,
 neq; postea D. Iulius, cum pomœriũ proferret, intra effa-
 tos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot cau-
 sas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unã probat,
 quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auspica-
 uerit, auesq̃; irritas habuerit, superatusq̃; in auspicio à
 Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium protu-
 lerunt, montem istum excluderunt, quasi auibus obscœnis
 ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendũ non
 putauit, quod non pridẽ ego in Elidis grammatici ueteris
 cõmentario offendi, in quo scriptũ erat, Auentinũ antea,
 sicuti diximus, extra pomœriũ exclusum: post autem D.
 Claudio, receptum & intra pomœrij fines obseruatum.
 In edicto C O S S. quo edicunt, quis dies comitijs centu-
 riatũ futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua ne-
 quis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Quæri igi-
 tur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis
 uerbis nil opus fuit, quoniã liber Marci Messalæ auguris
 de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, forte adfuit,
 propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsi-
 mus: Patritiorum auspicia in duas sunt potestates diuisa:

otiosa questione agitabatur, sed usus forte natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius Quæst. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum prætori non esse, quoniam magistratus Pop. Ro. proculdubio esset. Et neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tū assiduus in libris M. Varronis fui, cū hoc quæri dubitariq; animaduertissem, protuli unum & uicesimum rerum humanarum, in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque uocationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoq; uocari est potestas. M. Leuinius ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis non modo prehendi non possunt, sed etiam ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Suprà autem in eodem libro, Quæst. neq; uocationem habere, neq; prehensionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt, quæstorq; in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætoremq; collegas esse, & quædā alia de auspicijs.

C A P.

X I I I I.

Pomœrium.

Pomœrium quid esset, augures Pop. Rom. qui libros de auspicijs scripserunt, istiusmodi sententia definiunt: Pomœriū est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicij. Antiquissimum autem pomœrium quod à Romulo institutum est, Palatini montis ra

Idem Messala in eodē libro de minoribus magistratibus ita scribit: *cos. ab omnibus magistratibus, & comitatum, & concionem auocare potest. Prætor & comitatum & concionem usquequaque auocare potest, nisi à cos. Minores magistratus nusquam, nec comitatum nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitatum, is recte agit, quia bisariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alij posset, si concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quanuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere, est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.*

Agere cum populo.
Concionem habere.

Humanitatem non id significare quod uulgus putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

CAP. XV.

Qui uerba Latina fecerunt, quiq; ijs probe usi sunt, humanitatem non id esse uoluerunt quod uulgus existimat, quodq; à Græcis φιλοφροσυνα dicitur, & significat dexteritatem quandam benevolentiamq; erga omnibus homines promiscuam. Sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci παιδείαν uocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas arteis dicimus: quas qui synceriter cupiunt appetuntq;, ij sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, idcircoq; humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres

Humanitas.

y z esse

Magistratus
maiores.

Maxima sunt consulum, pratorū, censorum. Neq; tamen eorum omniū inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo & collegæ non sunt censores consulū, aut pratorū: prætores consulū sunt. Ideo neq; cōsules aut prætores censoribus, neq; censores cōsulibus aut prætoribus turbant aut retinēt auspicia. At censores inter se, rursus prætores consulesq; inter se & uitiant & obtinēt. Prætor etsi collega consulis est, neq; prætorem neq; cōsulem iure rogare potest, ut quidē nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatiū est. Et ut in cōmētario XIII. C. Tuditi ni patet, quia imperiū minus prætor, maius habet consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus prætores prætore creante ueterum autoritatē sumus secuti, neq; his comitijs in auspicio fuimus. Censores æque non eodē rogātur auspicio atq; cōsules & prætores. Reliquorū magistratum, minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Maiores centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellantur. Sed & collegæ esse PRAET. COS. docet, quod eodē auspicio creātur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quàm aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitiatiū. Eiusdem capituli XIII. portio.

Idem

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uersum, & inueniri uersus uerbis h̄sdem aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas, temporibus uarijs natos.

CAP. XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

Σοφοὶ πύσανοι τῶν Ἐφῶν ξυνοσία.

Eum uersum Plato in Theætheto Euripidis esse dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est αἶας ὁ λόκος. Prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. Sed etiam ille uersus non minus notus:

Γέρων γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est φίλος κήτης, & in Bacchis Euripidis: id quoque animaduertimus apud Aeschylum, ἐν τῷ πυρφόρῳ προμήθει. Et apud Euripidem in tragœdia quæ inscripta est ἰνώ, eundem esse uersum absque paucis syllabis.

Aeschylus sic:

Σιγᾶν τε ὄπτε δ'εἶ, καὶ λέγων τὰ κάρεια.

Euripides ita:

Σιγᾶν τε ὄπτε δ'εἶ, καὶ λέγων ἀσφαλές.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familiæ Portiæ.

CAP.

XVIII.

Cum in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego M. Cato nepos & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut illi familiares, prolatus forte liber est ita inscriptus, M. Catonis Nepotis. Tum quæri coeptum est, quisnam is fuisset Mar. Cato Nepos. Atque ibi adolescens quispiam

γ 3

(quod

Humanior.

esse usos, & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tullium, omnes fermè libri declarant. Quamobrè satis habui interim exemplum proponere. Itaq; uerba posui Varro- nis, è libro rerum humanarum primo, cuius principiū hoc est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgo dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametsi rudis literarū sit (hoc enim cum sententia nequaquam conuenit) sed eruditori doctioriq; qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex historia cognouerit.

Quid apud Marcum Catonem significant uerba hæc, inter os atque offam.

C A P.

XVI.

O Ratio est M. Catonis Censorij de ædil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumēta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam multa interuenire posse. Verum inter offam atq; herbam, ibi uero longum interuallum est. Eurutius Clarus, qui præfectus urbi, & bis consul fuit, uir morum literarumq; ueterum studiosissimus, ad Sulpitium Apollinarem scripsit, hominem memoriæ nostræ doctissimum, quærere sese & petere ut sibi rescriberet, quænam esset eorum uerborū sententia. Tum Apollinaris nobis præsentibus (nam id temporis ego adolescēs Romæ seclabar eum discendi gratia) rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissime: Vetus esse prouerbium, inter os & offam: idem significans, quod Græcus ille περιμιάθης uersus:

Πολλὰ μετὰ πέλῃ κύλικος, καὶ χεῖλεσ' ἄκρα.

Platonem

torij uiri, qui se Vtica occidit, & quem Cicero laudauit; pater fuit: Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modo prolata oratio est, filium quidem maiorẽ Catonem habuit, sed non eum qui Vtica periit, sed qui cum ædilis curulis & prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita functus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & præturam petens mortem obiit, exq; eo natus est M. Cato prætorius, qui se bello ciuili Vtica interenit: de cuius uita laudibusq; cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tranſitibus, sed temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit, prognati quoq; ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cum eã legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Porcia legeremus.

Quòd à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis *ὀψωνία* dicitur, quàm regulæ disciplina quæ à grammati-

Portia seu Ca-
tonum familia.

(quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis : Hic, inquit, est M. Cato, non cognomento Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vtica necem sibi gladio manu sua consciiuit : de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodẽ libro idem Cicero pronepotẽ fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato : cuius orationes feruntur inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodũ leniterq; : Laudo, inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiũcula tamẽ quædam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerũt generiti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & censor fuit, filios habuit, & matribus diuersos, & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus : hoc enim illi cognomen tum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, & egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. Nepos. Is satis uehemens orator fuit, multasq; orationes ad exemplũ auĩ scriptas reliquit, & cõsul cum Q. Martio Rege fuit. Inq; eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis prætorij

Cato Salonianus.

rudis profecto & aure agresti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, nō sanē intelligo. Tum probus iam commotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cū id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominē dimisit, ut mos eius fuit erga indociles propè inclemēter. Nos autē aliud quoq; postea cōsimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam tres & tris posuit eodē in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq;, & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios Boreæ de gente suprema.

Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tres hic, tris illic, utrunq; pensiculate modulateq; repetes suo quidq; in loco sonare aptissime. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uersu,

Hæc finis Priami fatorum,

Hæc finis.

Simul ut & hic finis dicas, durum atq; absonum erit, respuentq; aures quod mutaueris: sicut illud contrā eiusdem Vergilij insuauius facias, si mutes:

-Quem das finem rex magne laborum?

Quem finem.

Nam si ita dicas, quā das finem, iniucundum nescio quo pacto & laxiorē uocis sonū feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit, cōtra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Capitibus * nutantis pinos, rectosq; cupressos.

* al's nutantibus.

Firmior ei, credo, & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quā rectas. Contrā uero idem Ennius in annali x v i i i. aëre fulua dicit, non fuluo: non Aëre fulua.

cis reperta est.

C A P.

X I X.

Accusativorum
tertiæ inflexio-
nis variæ fines.

Interrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari
Leius quondam comperi, *has ne urbis, an has urbes, &*
hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uer-
sum, inquit, pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea
uerba dicenda sunt, non finitiones illas prærancidas, neq;
secutinas grammaticas spectaueris, sed aurem tuam inter-
roga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaserit,
id profecto erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quo-
nam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Pro-
bum ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est,
qui diuersis in locis, *urbes & urbis* dixit, arbitrio confi-
lioq; usus auris. Nam in primo Georgicôn, quem ego,
inquit, librum manu ipsius collectum legi, *urbis*, per *i*, li-
teram scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

Urbis. -Urbis ne inuisere Cæsar,
Terrarumq; uelis curam.

Urbes. Verte enim, & muta ut *urbes* dicas, insipidius nescio
quid facies & pinguius. Contrà, in tertio Aeneidos, *ur-*
bes, per *e*, literam dixit:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut *urbis* dicas, nimis exilis uox erit &
exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est in conso-
nantia uocum proximarũ. Præterea idem Vergilius tur-

Turrim.

Securim.

rim dixit non turrem, & securim non securem:

Turrim in præcipiti stantem. Et,

Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm si suo
utrinq; loco per *e*, literã dicas. At ille qui interrogauerat
rudis

Sacerdotes quoq; foeminas M. Cicero antistitas dicit, non Antistitæ.
 secundum grammaticā legem antistites. Nam cū insolentias uerborū à ueteribus dictorum plerūq; respueret, huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fani antistitæ. Vsq; adeo in quibusdā neq; rationē uerbi, neq; consuetudinē, sed solā aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantē. Quod qui nō sentiunt (inquit idem ipse M. Cicero, cū de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeāt, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco κελσιούς τε ἄραός τε, alio in loco non ἄραός, sed ἄραός dixit,

Τὸν δ' ὡς τε ἄραων νέφθ' ἔρχετ' ἢ ἐ κελσιῶν,
 Secutus non communem, sed propriam in quocūq; uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas, utrunq; feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Castritij rhetoris ad discipulos adolescentem de uestitu atque calceatu non decoro.

C A P .

X X .

Titus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principē declamandi & docēdi, summa uir autoritate grauitateq; , & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus, cum me presente (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uiddisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & Gallicis calceatos, Equidē, inquit, maluissimè uos togatos esse. Pigritum est cinctos saltem esse & penulatos. Sed si hic uester huiuscemodi uestitus die multo iam usu ignoscibilis est

ob id solum, quòd Homerus ἄρα βαδῆαν dicit, sed quod hic sonus (opinor) uocalior est uisus & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni mollius teretiusq; uisum est in quinta

Fretu. in Verré, fretu scribere quàm freto: Perangusto, inquit, fretu diuisa. Erat enim crassius uastiusq; perangusto freto dicere: Itidem in secunda simili usus modulamine: Ma-

Paccatu. nifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset expers, nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in factu, tum impudētior uideretur si negaret. Huius autē uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, recte Latineq; dicitur. Sicut hic incestus, nō qui ad-

Incestus.
Tributus. misit, sed quod admissum est: & hic tributus, quod tributum nos dicimus, à plerisq; ueterum dicta sunt. Hic quoque allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitratus, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ucteres dixerunt. Non quin Latinum esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius æque auribus inseruiens, funem focminino genere appellauit in hisce uersibus:

Funis aurea.
Haud (ut opinor) enim mortalia secla superne
Aurea de cœlo dimisit funis in arua.
Cum dicere usitatus, manente numero posset,
Aureus è cœlo demisit funis in arua.

rini, Iurites Quiritij, Maiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienē quoq; Martis. Ex quibus id qđ postremum posui, sic plerosq; dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *νηρηίδης*, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris ueterum scriptum est, Nerio: quam M. Varro in satyra Menippæa, quæ inscribitur *νηρηιάχια* uel *νηρηιάχια*, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,

Nerienes, Minerua, Fortuna ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur, quasi Anio. Nā Nerio. perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertia syllaba producta. Id autē, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabini uerbum est, eoq; significatur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat ^{Claudij.} egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur, qui uincula & firmamenta membrorū *νηρηιά* dicunt: unde nos quoq; Latine neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potentia, & maiestas quædā esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxorē suam.
Super ea re audiui nō incelebrē hominē dicere, nimis comice Plautū imperito & incondito militi falsam nouamq; opinionem tribuisse, ut Nerienem cōiugē esse Martis putaret

taret. Sed id perite magis quàm comice dictū intelliget, q̄

Cn. Gellius scri-
ptor.
Herfiliæ preca-
tio.

leget Cn. Gellij annalem tertiū, in quo scriptū est, Herfi-

liam, cū apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret,
ita precatā esse: Neria Martis, te obsecro pacē dare, ut li-

ceat nuptijs proprijs & prosperis uti, quod de tui coniu-

gis cōsilio cōtigit, uti nos itidē integras raperent, unde li-

beros sibi & suis posteris patriæ pararēt. De tui (inquit)

coniugis cōsilio, Martē scilicet significans: per quod ap-
paret nō esse id poëtice à Plauto dictū, sed eam quoq; tra-

Nerio Martis
uxor.

ditionē fuisse, ut Nerio à quibusdā uxor esse Martis dice-
retur. Imbi aut̄ animaduertendū est, quod Gellius Neria
dicit per a, literā, nō Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautū

Licinius Im-
brix.

etiā, præterq; Gelliū, Licinius Imbrix uetus comœdiarum
scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,

Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia
in eo nomine syllaba, contrā quàm suprā dictum est, cor-

ripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferen-
tia sit, notius est, quàm ut plura in id uerba sumenda sint.

Ennius autem in 1. annali in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerū seruauit, primā
syllabā intēdit, tertiā corripit. Ac ne id quidē prætermi-

tendū puto, cuiusmodi est quod in cōmētario quodā Ser-

uij Claudij scriptū inueni, Nerio dictū quasi netrio, hoc
est sine ira, et cū placiditate: ut eo nomine mitē trāquillūq;

Ne. fieri Martē precemur. Ne enim particula, ut apud Græ-
cos, ita plerūq; in Latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima
exprobratio contra philosophantes nomine, &
non re.

CAP. XXII.

MArcus Cato consularis & censorius, publicis iam
priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas
& rudes, ne tectorio quidem praelitas fuisse dicit, ad an-
num usque etatis suae LXX. atque ibi postea his uerbis
uitur: Neque mihi (inquit) edificatio, neq; uasum, neq; Vasum.
uestimentum ullum est in manu pretiosum, neque pretio-
sus seruus, neque ancilla. Si quid est (inquit) quo utar,
utor: si non est, ego sum, cuiq; per me uti, atque frui licet.
Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa egeo. At ego Egeo multa.
illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Thuscula-
ni hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere
dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsi-
moniam, sustinendamq; inopiam, quam Græcæ istorum
prestigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerbo-
rum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen
egere, ac nihil cupere dicunt: cum & habendo, & egen-
do, & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq; quid sint manubiæ,
atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis
pluribus idem significantibus.

CAP. XXIII.

IN fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circū un-
diq; inaurata, equorum atq; signorum militarium: sub-
scriptumq; est ex manubijs. Querebat Phauorinus, cum
in area fori ambularet, & amicum suum COS. opperire-
tur, causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum
sectaremur

sectaremur, quærebat, inquã, quid nobis uideretur significare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiã, qui cum eo erat, homo in studijs doctrine multi atque celebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex præda.

Manubiæ. Manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiãsi (inquit Phauorinus) opera mihi princeps, & propè omnis in literis disciplinisq; Græcis sumpta est, nõ usq; eo tamen infrequens sum uocum Latinarum, quas subcisiuo atque tumultuario studio colo, ut hæc ignorem interpretationẽ uulgariam, quod esse dicatur manubiæ præda: Sed quero an M. Tullius uerborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria Calendis Ianuarij contra Rullum, inani & illepada geminatione iunxerit manubias & prædam, si duo hæc uerba idem significant, neque ulla re aliqua dissident. Atque (ut erat Phauorinus egregia quadam uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij statim dixit. Ea nos adscribimus hic: Prædam, manubias, sectionẽ, castra deniq; Cn. Pompeij sedẽte imperatore decemuiru uendent. Et infra itidem duo hæc simul iunctim posita dixit: Ex præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: Et uidetur ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cicerò duobus uerbis idem, sicuti tu putas, significantibus, inepte & frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanẽ facetissimum comicorũ Euripides Aeschylum insectatus est, cum ait:

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ θεὸς ἀρχυλῶ,
Ἦκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
Ἦκω δὲ ταυτὸν εἰς τῶν κατέρχομαι.

νὴ τὸν δὲ ἑσπέρει ἄς εἴπωσι γίτονι,
 χρεῖσιν σὺ μάκτραν, εἰ ὃ βούλει, κάρδοσσον.

Nequaquam uero, inquit ille, talia uidentur, quale est μάκτρα καὶ κάρδοσσον, quæ à poëtis uel oratoribus Græcis nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus uel nominibus frequētantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio inſtauratioq; eiusdem rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Nū ornat, ut alioqui solet, orationem? Num eã modulatiore aptioreq; reddit? Num onerandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationē aliquã speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de cōstituendo accusatore est, una eadēq; res pluribus uerbis uehemēter atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouinciam C. Verres, per trienniū depopulatus esse, Sicularum ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cū Siciliam prouinciã dixerit, atq; etiam insuper ciuitates addiderit, domos etiã & fana, quæ infrã posuit, cōprehendisset, uerba hæc item multa atque uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nō ne unã & eandem uim in se habet? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quam eadē ferè sint, & ex una sententia coorientur, plura tamen esse existimantur, quoniã & aures & animum sæpius feriūt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus

x

multis

multis atq; sæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato anti-
 quissimū in orationibus suis celebravit: Sicuti in illa, quæ
 inscripta est, de decem hominibus, cum Thermum accusa-
 vit, quod decem liberos homines eodē tempore interfecis-
 set, hisce uerbis eandē rem omnibus significantibus, usus
 est: quæ quoniā sunt eloquentiæ Latinæ tunc primum exo-
 rientis lumina, uerba quidem sublustria, libitum est ea
 mihi ἀποδυνάμωσεν: Tuum nefarium facinus peiore faci-
 nore operire postulas, succidias humanas facis, decē fune-
 ra facis, decē capita libera interficis, decē hominibus uitā
 eripis, indicta causa, iniudicatis, indēnatis. Item M. Cato
 in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodien-
 sibus, cum uellet res nimis prosperas dicere, tribus uoca-
 bulis idem sentientibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio so-
 lere plerisq; hominibus in rebus secundis atque prolixis,
 atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atq;
 ferocitatem auferescere. Itidem Cato ex originum septi-
 mo, in oratione quā contra Seruium Galbam dixit, com-
 pluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me de
 hortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus:
 uerum enim uero cum tantam rempublicam agier arbitra-
 rer. Sed ante omneis apud Homerū, eiusdem rei atq; sen-
 tentia luculenta exaggeratio est:

ἔκτορα δ' ἐκ βελίων ὑπαγε γένος, ἐκ τε κούρης,
 ἐκ τ' ἀνδροκτασίης, ἐκ θ' ἁίματι, ἐκ τε κεδνίμω.

Item alio in uersu:

ἰσμιναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cum omnia ista utrobiq; multa & continua nomi-
 na, nihil plus demōstrent quàm prælium, huius tamen rei
 uaria

uaria facies, delectabiliter ac decore multis uarijsq; uerbis dicta est. Neq; nō illa quoq; apud eūdem poētā una in duobus uerbis sentētia, cum egregia ratione repetita est. Idem enim, cum inter Aiacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηκέτι ποῦδε φίλω πολεμίσετε, μηδὲ μάχεσθον.

In quo uersu nō oportet alterum uideri uerbū, idē quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additū & cōsarcinatum. Est enim hoc inane admodū & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrantibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinē pugnae, leniter tamen ac placide obiurgaret, atrocitatē rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit inculcauitq;: duplexq; eadem compellatio admonitionē facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατον καὶ μόρον τε ἔρπον. quod bis idem dixerit, θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliēdæ tam acerbæ tamq; iniustæ necis, miranda mortis iteratione defleta est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat, πολεμίσετε καὶ μάχεσθον uerba, Idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoq;:

ἔσθ' ἴθι οὐλε ὄνυρε, καὶ ἔσθ' ἴθ' ἴρι ταχῆα.

Neq; ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre, iussæ, imperatæq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonē trigenina, etiam si duræ auris hominibus nō placent, nō uenustatē modo numeris quæsiuere, sed figurā simulationēq; oris pluribus simul uoci-

bus uerberauerunt. Vultus deniq; inquit, totus qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudē homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, sefellit, iduxit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neq; ornatius fit additis manubijs, neque exaggeratius modulatius uel, sed aliud omnino præda est, ut in libris rerū uerborumq; ueterum scriptum est, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipsa rerū quæ capta sunt: Manubiæ uero appellate sunt pecunia à *Quæst.* ex uēditione prædæ redacta. Vtrunq; ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia decemuiros ablaturus, persecuturosq; prædam quæ nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ percepta esset. Itaq; hæc inscriptio, quam uideatis, ex manubijs, non res corporaq; ipsa prædemonstrat (nihil enim captum est horum à Traiano, ex hostibus) sed facta esse hæc, comparataq; ex manubijs, id est, ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti, iam dixi, nō præda, sed pecunia per *Quæst.* Po. Ro. ex præda uendita contracta. Quod per *Quæst.* autē dixi, intelligi nūc oportet præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à *Quæst.* ad præfectum translata est. Est tamē non nusquā inuenire, ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temere, aut curiose prædam pro manubijs, & manubias pro præda posuerint, & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, scilicet id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atq; signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubijs pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse, & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam pertinentia.

CAP. XXIIII.

P. Nigidij uerba sunt, ex commentariorum grammaticorum XXIIII. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio quæ poterit seruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum Valeri. interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima, deinde nouissima deijctur. At in casu uocandi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dicit præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum πρῶτον ᾠδίας acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus: Id quoque in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremam: Sin uero hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e: atque id ipsum facies in similibus. Itæ si huius terrei, Mi & mei. scribas, i, litera sit extrema: Si huius terræ, per e, scribendum est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoque rerum scientiam quærent, non prætermittenda existimauimus.

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur,
Homeri ac Parthenij. CAP. XXV.

PArthenij poeta uersus est:
γλαυκῶ, καὶ νήρει, καὶ ἐναλίῳ μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius æmulatus est: itaq; fecit duobus
uocabulis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homericò non sanè rem parem, neque similem se
cit. Esse enim uidetur Homeri simplicior & syncerior,
Vergilij autem νεοτ ὀρικότερῳ, & quodam quasi ferru-
mine immisso fucator:

ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον δ' ἐ ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententiã Panætij philosophi, quam scripsit
in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homi-
nes ad cauendas iniurias in omni loco intenti pa-
ratiq; sint. CAP. XXVI.

Panætius. Egebatur Panætij philosophi liber de officijs secun-
dus, ex tribus illis inçlytis libris, quos M. Tullius
magno cū studio, maximoq; opere æmulatus est. Ibi scri-
ptum est, tū multa alia ad bonã frugem ducentia, tum uel
maxime quod esse hærereq; in animo debet. Id autem est
ad hanc fermè sententiã: Vita, inquit, hominum, qui etatē
in medio rerum agūt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, nego-
tia periculaq; ex improuiso assidua & propè quotidiana
fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde esse oportet
animo semper prompto atq; intēto, ut sunt athletarū,
qui pancratiastæ uocantur. Nã sicuti illi ad certandū uo-
cati, proiectis alte brachijs cōsistunt, caputq; & os suum
mani

manibus oppositis quasi uallo præmuniūt: membraq; eorum omnia priusquam pugna mota est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens uiri prudentis, aduersus uim & petulantias iniuriarum, omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conueniens, nusquam aciem suam flectens: consilia cogitationesq; contra fortunæ uerbera, contraq; insidias iniquorum, quasi brachia, & manus prætendens: ne qua in re aduersa & repentina incurfio, imparatis improtectisq; nobis oboriatur.

Quòd Quadrigarius, cū multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, si dixisset, cum multis hominibus.

CAP.

XXVII.

Verba sunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius XIII. Cōcione dimissa, Metellus in Capitoliū uenit cum multis mortalibus. Inde cum domū proficisceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cū is liber, eaq; uerba M. Frontoni, nobis ei ac plerisq; alijs assidentibus legerentur: & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, inepte frigideq; in historia, nimisq; id poëtice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autē arbitrare causæ fuisse, quod uir modestus, & puri atq; propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, quàm hominibus dicere? candemq; credis futurā fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hominibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego qui

dem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, omnisq; antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco esse iudicio facit) longe lateq; esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quam homines dixisse. Nanque multorum hominum appellatio, intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quodam sensu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate est, & ordinum & ætatum & sexus comprehendunt. Quod scilicet *Quadrigarius* ita (ut res erat) ingentem atq; promiscuam multitudinē uolens ostendere,

Mortaleis. cū multis mortalibus *Metellū* in capitolium uenisse dixit *ἔμφασις* *ἰσχυρῶς*, quàm si cum multis hominibus dixisset. Ea nos omnia, quæ *Fronto* dixit, cum ita ut par erat, non approbantes tantū, sed admirantes quoq; audiremus: Videate tamen, inquit, ne existimetis, semper atq; in omni loco mortales multos, pro multis hominibus esse dicendum: ne planè fiat Græcū illud de *Var. satyra* prouerbiū *ἢ ἐν τῇ φωνῇ μύρον*. Hoc iudiciū *Frontonis* etiā in paruis minutisq; uocabulis, nō prætermittendū putauī, ne nos forte fugeret lateretq; subtilior huiuscemodi uerborū cōsideratio.

Non hæctenus esse faciem qua uulgo dicitur.

CAP.

XXVIII.

A Nimaduertere est, pleraq; uerborum latinorū ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliā longè, uel in proximā: eamq; decessionē factam esse cōsuetudine, et inscitia temere dicentiū, quæ cuiusmodi sint, nō didicerint: Sicuti quidā faciē esse hominis putant os tantū, & oculos & genas, quod Græci *πρόσωπον* dicunt: quando fit

Facies à faciendo.

do facies sit forma omnis & modus, & factura quedam corporis totius, à faciendo dicta, ut ab aspectu species, & à fingēdo figura. Itaq; Pacuvius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, faciē dixit hominis pro corporis longitudine:

Species ab aspectu.
Figura à fingendo.

Aetate, inqt, integra, feroci ingenio, facie procera uirū. Non solum autem in hominū corporibus, sed etiā in rerum cuiusq; modi aliarum facies dicitur: Nam montis, & coeli, & maris facies, si tempestiue dicatur, probè dicitur. Sallustij uerba sunt ex hist. secunda: Sardinia in Africo mari, facie uestigij humani in orientem, quàm in occidentem latior prominet. Ecce autē id quoq; in mentē uenit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius corporis colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutrix, qua sit facie mihi expedi.

Statura non magna, corpore aquilost.

Ipsast specie uenusta, ore atq; oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probè. Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro statura, totiusq; corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prandium.

CAP. XXIX.

LAudabat, uenditabatq; se nuper quispiam in libraria sedēs, homo inepte gloriosus, tanquàm unus esset sub omni cœlo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippæas appellant: & iaciebat inde quedā non admodū difficilia, ad quæ conijciēda aspirare posse neminē dicebat. Tum fortè eum ego librū ex iisdē satyris ferebam, qui Ἰδως κρυδὸν inscriptus est. Propius

2 5 igitur

igitur accessi, & nosti, inquam, magister uerbum illud scilicet uetus: Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & pro uerbis istius, quod in his uersibus est, sententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? Indistincta namque sient, & confusa, quæ legero, & tuam quoque impedient intentionem. Tunc alij etiam qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus, desiderantibusque accipit à me librum ueterem fidei spectatæ luculente scriptum. Accipit autem incostantissimo uultu & moestissimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercule postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ij magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat: Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, assiduisque lucubrationibus prope iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te dicas mihi, caninum prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quæstione perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquit, paruam rem quæris: Talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbum est, uerba hæc sunt: Non uides apud Mnestheum scribi, tria genera esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant $\kappa\acute{\iota}\sigma\sigma\omicron\upsilon\varsigma$, id est, giluum: nouum, uetus, medium: & efficere nigrum

Vini genera.

nigrum* uires, album urinam, medium $\pi\epsilon\iota\sigma$: Nouum re
 frigerare, uetus calefacere, medium uero esse prandium
 caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuicu
 lam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemiū,
 in quo nihil uini potatur, caninum dicitur, quoniam canis
 uino caret. Cum igitur medium uinum appellasset, quod
 neq; nouum esset, neq; uetus, & plerūq; homines ita lo=
 quantur, ut omne uinum, aut nouum esse dicāt, aut uetus:
 nullam uim habere significauit, neq; noui, neque ueteris,
 quod medium esset. Idcirco pro uino non habendum, quia
 neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit
 quod græce dicitur $\alpha\upsilon\alpha\iota\upsilon\sigma$.

*als, uirus.

Prandium ca-
ninum.
Abstemiū.

Refrigerare.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COM=

MENTARII.

LIB. XIII.

Disertatio Phauorini philosophi, aduersus eos
 qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq;
 siderum & stellarum, fata se hominum dicturos
 pollicentur.

CAP. I.

DVERSVM istos qui sese Chal-
 daeos seu Genethliacos appellant, ac de
 motu deq; positu stellarum dicere posse
 quæ futura sunt, profitentur, audiuimus
 quondā Phauorinū philosophū, Romæ
 Græce differentem egregia, atque illustri oratione, exer=
 cendi ne aut ostendendi gratia ingenij, an quod ita serio
 iudicatoq;

Officiæ.
Æruscatores.

iudicatōq; existimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumētorumq; quibus usus est quoad eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope annotavi. Eaq; fuerunt ad hanc fermè sententiā: Disciplinam istam Chaldaeorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolunt. Neque eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferant, sed id præstigiarum atque offuciarum genus comentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumq; ex mendacijs captantes, atque eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines sita, cœlestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunæ comes, cum ea simul senescit adolescitq;, hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendum parauisse, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua & maxima, tanquàm stellis atque sideribus euincta duci & regi. Esse autē nimis quàm ineptum absurdumq;, ut quoniam ælius oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquæductu cum riuibus aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotium, quasi habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & si ui & ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoq; uitæ spatio, quantouis hominis ingenio comprehendi posse et percipi. Sed coniectari pauca quædam, ut uerbo ipsius utar, πᾶχυρῆσι πορ, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atq; homines differt, si homines quoque res omnes post
futuras

futurus prænoscere. Ipsam deinde siderum stellarumq;
obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædica-
rent, haudquaquam putabit liquide consistere. Nam si
principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebāt, stel-
larum motus, & uias, & discesiones, & cœtus intuen-
tes, quid ex ijs efficeretur obseruauerūt: procedat, inquit,
hæc sanè disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub
qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest (inquit) ra-
tio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit
sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partiū
circulorūq; cœli, ex deuergentia & conuexionibus mun-
di uarietas sit, quis nō uidet? Eadē igitur stellæ, per quas
omnia diuina humanaq; fieri contendunt, sicuti ne usque-
quaq; pruinas aut calores cient, sed mutāt & uariāt, tem-
pestatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas
mouent, cur non euenta quoq; rerū, ac negotiorum, alia
efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiū,
alia apud Nilū? Per autē, inquit, inconsequēs, ipsum qui-
dem corpus, & habitum tam profundi aëris, sub alio atq;
alio cœli curuamine non cundē manere: in hominū autem
negotijs stellas istas opinari idē semper ostendere, si eas
ex quacūq; terra cōspexeris. Præterea mirabatur id cuiq;
pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Ba-
bylonijs siue Aegyptijs obseruatas ferunt, quas multi er-
raticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quàm
uulgo dicerentur. Possē enim fieri existimabat, ut & alij
quidam planetæ pari potestate essent, sine quibus recta
atq; perpetua obseruatio perfici non quiret, neq; eos ta-
men cernere homines possent, propter exuperantiam uel
splendoris

*Stellæ erraticæ,
 Erroneæ.*

splendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt alijs omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tēpora satis esse uisa sunt ad percipiendū, quid præmōstraret, aut coetus stellarum, aut circuitus, aut transitus? Nam si isto modo coepta fieri obseruatio est, ut animaduertetur quo habitu, quaq; forma, quaq; positura stellarū aliquis nasceretur, tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circumstantia rerū negotiorumq;, & ad postremum finis etiam uitæ spectaretur, eaq; omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipse illæ eodem in loco, eodemq; habitu forent, eadem cæteris quoq; euentura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari coeptum est, exq; ea obseruatione cōposita quædā disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicāt enim quot tandē annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quiuerit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi, ut neq; ullus obseruationis tenor, neq; memoriæ ulla effigies literarū tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiusmodi esset, considerādum putabat, quod aliud stellarū agmen foret, quo pri-

num tempore conciperetur homo in utero matris, aliud
 postea, cum in decē mensibus proximis in lucē eaderetur.
 Querebatq; quī conueniret diuersam super eodē fieri de
 monstrationē, si ut ipsi putarent, alius atq; alius earun=
 dē stellarū situs atq; ductus, alias atq; alias fortunas da=
 ret? Sed & nuptiarū tempore, ex quibus liberi quereren=
 tur, atq; ipso etiā illo maris atq; foeminae coitu, iā decla=
 rari oportere dicebat, certo quodam & necessario stella=
 rū ordine, quales qualiq; fortuna homines gignerentur,
 ac multo etiā antè, quàm pater ipse, atq; mater nasceren=
 tur, ex eorū genitura debuisse iam tum prospici, quinam
 olim futuri essent quos ij creaturi forent, & supra longe
 atq; longe per infinitū: ut si disciplina ista fundamēto ali=
 quo ueritatis nixa est, cētesimo usq; ab hinc seculo, uel ma=
 gis primo coeli atq; mundi exordio, atq; inde iā deinceps
 cōtinua significatione, quoties generis autores eiusdē ho=
 mines nascerentur, stellae istae præmonstrare debuerint,
 qualis, qualiq; fāto futurus sit quisquis hodie natus est.
 Quo autē, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusq; stella=
 rum formae & positionis sortē atq; fortunā, uni omnino
 homini certam destinatamq; esse? eamq; formam post lon=
 gissima seculorum spatia reslitui, si uitae fortunarumq;
 eiusdē hominis indicia, in tam breuibus interuallis per sin=
 gulos maiorū eius gradus, perq; infinitū successionū ordi=
 nē, tam sepe ac tam multipliciter, eadē ipsa nō eadem stel=
 larum facie denotantur? Quòd si id fieri potest, eaq; di=
 uersitas atq; uarietas admittitur, per omneis antiquitatis
 gradus, ad significanda eorū hominū qui post nascētur,
 exordia, imparilitas haec turbat obseruationem, omnisq;
 ratio

Arbitrij libertatem defendit.

Cælius Neronispasta legit lib. 4. cap. 6.

ratio disciplinae confunditur. Iam uero id minime ferendum esse censebat, quod non modo casus & euenta, quae eueniret extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitionesque, & declinationes, & fortuitos, repentinosque in leuissimis rebus animorum impetus recessusque, moueri agitarique desuper è caelo putarent: tanquam si forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rursum uolueris, non ex aliqua dispari uariatione animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium siderum reciproca contigerit: ut plane homines, non quod dicitur ἀγνῶστα ἴδῃ, sed ludicra & ridenda quaedam * ὀλοπόκατα esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducentibus stellis & aurigantibus. Ac si, inquit, potuisse praedici affirmant, Pyrrhusne rex, an Manius Curius praelio uicturus esset, cur tandem non de alea quoque, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerum sibi uindicant, magisque esse perspicuas, & facilius comprehendi posse dicunt, uolo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mundi contemplatione praestantis naturae operibus, in tam paruis atque breuibus negotijs fortunisque hominum, magnum putet? Atque id uelim etiam, inquit, ut respondeant, si tam paruū atque rapidum est momentū temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo caeli, plures simul ad eandem competentiam nasci non queant, & si idcirco gemini quoque non eadem uitae sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant cursum

circum illum temporis transuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendere potest, quonā pacto aut cōsulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehēdere: cū in tam præcipiti dierū noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremū autem, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, qd' homines utriusq; sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamē isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorū expugnationibus, aut eadē in nauī fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu tēporis interirent? Quod scilicet, inquit, nunquā eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas unumquodq; leges haberent. Quōd si quædam, inquit, in hominū morte atq; uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea cōuentus, paria nōnulla & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per huiusmodi stellarum cōcursiones & similitudines Socrates simul & *Antisthenes, & Platonēs multi, genere, forma, *Aristones. ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? quod nequam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa probe uti queunt aduersum hominū impares ortus, interitus pares. Illud autem cōdonare se ijs dicebat, quod non id quoq; requirerent, si uitæ, mortisq; hominum, rerumq; humanarū omnium tempus & ratio, & causa in cœlo & apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutissimis, terra mariq; animantibus dicerent? An ista quoque iisdem, quibus homines, legibus

A   nascer

nascerentur, iisdemq; itidem extinguerentur, ut aut raniculus quoque, & culicibus nascendi fata sint de coelestium siderum motibus attributa: aut si id non putarent, nulla ratio uideretur, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris? Hæc nos ficta, & incondita, & promodum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; Græcæ faciendæ copia simul & uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & profuentius exquebatur. Atq; identidem commonebat, ut ea ueremus, nequa nobis isti sycophantæ ad faciendam fidem irreperent, quod uiderentur quædam interdum uera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neque definita, neq; percepta dicunt, sed lubrica atq; ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque uera pedetentim quasi per tenebras ingredienti eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callide ad ea quæ uera sunt, & idcirco uidentur in præteritis rebus quàm futuris ueritatem facilius imitari. Ista tamen omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præcæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit milleesima. Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiuius, multa etiam memini poetarum ueterum testimonia confirmare, quibus huiuscemodi ambages fallaciis confutantur: ex quibus est Pacuianum illud:

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,
 Aequiparent Ioui.   Item Accianum illud:
 Nihil, inquit, credo auguribus, q̄ aures uerbis diuinitant
 Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adole= scentes à genethliacis istis, & quibusdam alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos pollicētur, nullo pacto adeundos esse consulendosq; huiuscemodi ar= gumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura di= cunt, aut prospera: Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectando: Si aduersa dicunt & mentiūtur, miser fies frustra timendo: Si uera respondent, eaq; sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspen= sum fatigabit, & futurū gaudij fructum spes tibi iam de= florauerit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi ho= minibus, res futuras præfagientibus.

Prognostici nō sunt cōsulendi.

Quemadmodum differuit Phauorinus, consul= tus à me super officio iudicis.

CAP. II.

QVo primum tempore à prætoribus lectus in iudi= ces sum, ut iudicia quæ appellātur priuata suscipe= rem, libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos con= quisiui: ut homo adolescens, à poëtarum fabulis, & à rhe= torum epilogis, ad iudicādas lites uocatus, rem iudiciariā, quoniā uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mu= tis, quod aiunt, magistris cognoscerem. Atq; in rerū qui= dem diffusionibus, cōperendationibus, & alijs quibusdā Muti magistrī libri.

legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massu= rij, & ex quorundam aliorum iurisperitorum commenta= rijs cōmoniti & adminiculati sumus. In ijs autē, quæ exi= stere solent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti ratio= num diuersarum circūstantia, nihil quicquam nos huiusce

A 2 modi

modi libri iuuerunt. Nam etsi cōsilia iudicibus ex præsenti-
 tium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quæ-
 dam præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam
 præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futura-
 rum difficultatum debeat, sicut illa mihi tunc accidit in-
 explicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur
 apud me pecunia, quæ dicebatur data numeratq;: sed qui
 petebat, neq; tabulis, neq; testibus id factum docebat, &
 argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum consta-
 bat uirū esse fermè bonū, notæq; & expertæ fidei, & ui-
 tæ inculpatisimæ, multaq; & illustria exempla probitatis
 sinceritatisq; eius expromebantur. Illum autē, unde pete-
 batur, hominem esse non bonæ rei, uitæq; turpi & sordi-
 da, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; esse perfidi-
 arum & fraudū ostendebatur. Is tamen cum suis mul-
 tis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniā
 datam consuetis modis, expensæ latione, mensæ rationi-
 bus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, te-
 stium intercessionem. Ex quibus omnibus si nulla re proba-
 retur, dimitti iam sanè oportere, & aduersarium de ca-
 lumnia damnari. Quod de utriusq; autem uita atq; factis
 diceretur, frustra id fieri atq; dici. Rem enim de petenda
 pecunia apud iudicē priuatum agi, non apud CENS. de
 moribus. Tunc ibi amici mei quos rogaueram in consiliū
 uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori cele-
 bres, semperq; se circūundiq; distrahentibus causis festi-
 nantes, non sedendū diutius, ac nihil esse dubium dicebāt,
 quin absoluendus foret quem accepisse pecuniā illam nulla
 probatione solenni docebatur. Sed enim ego homines cum
 confid

considerabam, alterum fidei, alterum probri plenū, spurcissimæq; uitæ ac defamatiſsimæ, nequaquam adduci potui ad absoluendum. Iuſi igitur diem * diffundi, atque inde à * Ang. Polit. subſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſophum, quem diffindi legit. meo tempore Romæ plurimum ſectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiã, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui paruaq; eſſe: ſed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam eſt uel loci huius, uel tēporis. Eſt enim diſceptatio iſta multijugæ, & ſinuofæ quæſtionis, multaq; & anxia cura & circūſpectentia indigens. Nanq; (ut pauca tibi nunc quæſtionū capita attingam) tam omnium primū hoc de iudicis officio quaeritur. Si iudex fortè id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur: eaq; res uni ei prius quàm agi cœpta, aut in iudicium deducta ſit, ex alio quodā negotio, caſuq; aliquo cognita liquidò, & comperta ſit, neque id tamen in agenda cauſa probatur, oporteat ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea quæ aguntur: Id etiam, inquit, quaeri ſolet, an deceat atq; conueniat, iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij, officio pauliſper iudicis dilato, cōmunis amicitia & quaſi pacificatoris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari ſcio, debeat ne iudex inter cognoscendum ea, quæ dicto quaſitoq; opus eſt, dicere & quaerere, etiamſi

Officia iudicis
dubia.

cuius ea dici quæriq; interest, neq; dicat, neq; postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non iudicare. Præter hæc super ea quoq; re dissentitur, an ex usu exq; officio sit iudicis, rem causamq;, de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareq;, ut ante sententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præsens confuse uarièq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, signa & indicia faciat motus atq; sensus sui. Nam qui iudices, inquit, acres, atq; celebres uidentur, non aliter existimant, rem qua de agitur, indagari comprehendiq; posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessarijsq; interlocutionibus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehēdat. Contra autem, qui sedatiores & grauiores putantur, negant iudicē debere ante sententiā, dum causa utrinque agitur, quoties aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euenturū enim aiunt, ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq; alius, atque alius motus animi patiendus est, aliter atq; aliter eadem in causa, eodemq; in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, & cæteris huiusmodi iudicialis officij tractatibus, & nos posthac, cū erit otium dicere quid sentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis super officio iudicis, quæ nuperrime legi, recensēbimus. Quod autem ad pecuniā pertinet, quam apud iudicem peti dixisti, suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi uiri consilio, qui in oratione quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse moribus maiorū traditum obseruatumq; ait, ut si quid inter duos actum est, neq; tabulis, neq; testibus planū fieri possit, tum apud iudicem

iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior esset, quaereretur. Et si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secundum eum iudicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus, & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: condemnesq; eum, de quo petitur: quoniam sicuti dicis, duo pares non sunt, & qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophũ decuit, suavit. Sed maius ego altiusq; id esse existimaui, quàm quod meæ ætati & mediocritati conueniret, ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gesta uiderer, ut absoluerem tamen inducere in animũ non quivi, & propterea iuravi mihi nõ liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commemorat Phauorinus, hæc sunt: Atque ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius quàm Turius, nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quàm Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon & Plato.

C A P. III.

Qui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquisitissime scripsere, nõ abfuisse ab eis motus quosdã tacitos & occultos simultatis emulatio-
Platonis & Xenophontis emulatio.

A 4 lationisq;

lationisq; mutuae putauere: & eius rei argumenta quedam
 coniectatoriè ex eorū scriptis protulerūt. Ea sunt profecto
 huiuscemodi, quod neque à Platone in tot numero libris
 mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contrà
 ab eo Platonis, in suis libris: quanquā uterq; ac maxime
 Plato complurium Socratis sectatorū in sermonibus, quos
 scripsit, comemnerit. Id etiam esse non syncera neq; ami-
 cæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon in-
 clyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicæ
 ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus
 ferè libris qui primi in uulgus exierant, opposuit contrà,
 conscripsitq; diuersum regie administrationis genus, quod
 πολιτείας κρείττε in scriptum est. Eo facto scriptoq; eius, usq;
 adeo permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro
 mentione Cyri regis habita, retractandi leuandiq; eius
 operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuum
 fuisse dixerit, πολιτείας δ' ἔκ ὀρθῶς ἰφθου καὶ πειράσας. Hæc
 enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id
 quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in li-
 bris, quos dictorū atq; factorū Socratis cōmentarios com-
 posuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis ratio-
 nibusq; unquam disputauisse: ac ne disciplinas quidē cæ-
 teras, quæ μαθηματικά Græci appellant, quæ ad bene bea-
 teq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut compro-
 basse. Idcircoq; turpiter eos mentiri dicit, qui disertatio-
 nes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit,
 Xenophon, cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cu-
 ius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria
 differit. Sed enim de uiris optimis & grauissimis, si creden-
 dum

dum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror non obrectationis neque inuidiae, neque de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profecto est, æquaratio ipsa plerumque et paritas uirtutum inter se consimiliū, etiā si cōtentionis studiū et uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum pluriumue, in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorum industriæ laudisque æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat: cursusque eorum ad eandem uirtutis calcem pergentium, quando est cōpar uel ambiguus, in æmulandi suspitiones non suo, sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur et Xenophon et Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmularique inter sese existimati sunt, quia de ijs apud alios uter esset exuperantior certabatur: et quia due eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Paritas ingeniorum æmulationem parit.

Quod apte Chrysippus & graphice imaginem iustitiæ modulis coloribusque uerborum depinxit.

CAP. IIII.

Condigne mehercle et condecere Chrysippus in libris Chrysippus. obrorum, qui inscribuntur περί κερῶν καὶ ὀφθαλμῶν primo, os et oculos iustitiæ, uultumque eius seueris atque uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iustitiæ, fierique solitam esse dicit à pictoribus rhe-

toribusq; antiquioribus, ad hunc fermè modũ: Forma atq; filo uirginali, aspectu uehemèti & formidabili, luminibus oculorum acribus neq; humilis, neque atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis autè istius significatione intelligi uoluit iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos nocentesq; immisericordem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem, ui & maiestate æquitatis, ueritatisq; terrificum. Verba ipsa Chryssippi de Iustitia scripta hæc sunt:

Παρθένος ἡ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τῆ ἀδιαφοροῦ εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιλόναυ τῆς κακούργου. μὴ ἡ προσέει, μήτε τῆς ἐπιεικῆς λόγου, μήτε παρὰ τῆς ἡ, καὶ δέησι, μήτε χαλακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῆ ποιούτων. οἷς ἀκαλούθως, καὶ σκωθροπῆ γράφει, καὶ σωεσηκὸς ἔχουα τὸ πρόσωπων, καὶ ἔπιτονη, καὶ διδορκὸς βλέπουα ὡς τε ἔῖς μὲ ἀδίκουι φόβου ἐμωπιζῆ. τοῖς δὲ δικαιοῖς θάρους. ἔῖς μὲ ὡς πρὸς φίλου ὄντος τῆ εἰούτου προσώπων. ἔῖς ἡ ἑτέροις, προσάντους. Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimaui, ut prompta atq; exposita ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delictiores quidam disciplinarũ philosophi, seuitiæ imaginẽ istam esse, non iustitiæ dixerunt.

Lis atq; contentio grāmaticorum Romæ illustrium, enarrata super casu uocatiuo uocabuli, quod est egregius. CAP. V.

Deffessus ego quondam ex diutina commõtatione laxandi leuandiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: Atq; ibi duos forte grammaticos conspiciatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eo-

rum acerrimæ adfui, cum alter in casu uocatiuo, uir egregi- Egregius.
 gi, dicendum cōtenderet, alter, uir egregie. Ratio autem
 eius, qui egregi oportere dici censebat, huiuscemodi fuit:
 Quæcunq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, nu-
 mero singulari, us, syllaba finiuntur, in quibus ante ulti-
 mam syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocati-
 uo, i, litera terminantur, ut Cælius cæli, modius modi,
 tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia.
 Sic igitur egregius, quoniã us, syllaba in casu nominandi
 finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere debet
 in casu uocandi, i, literam extremam: & idcirco egregi,
 non egregie, rectius dicitur. Nam diuus, & riuus, &
 cliuus, non us, syllaba terminantur, sed ea quæ per duo u,
 scribenda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum,
 reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Digamma.
 Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammatice
 uel si id mauis, egregiissime, dic oro te, inscius, & impius,
 & sobrius, & ebrius, & proprius, & propitius, &
 anxius, & contrarius, quæ us, syllaba finiuntur, in qui-
 bus ante ultimam syllabam, i, litera est, quem casum uocã-
 di habent? me enim pudor, & uerecundia tenet pronun-
 tiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille pau-
 lisper oppositu horum uocabulorum commotus reticuis-
 set, & mox tamen se collegisset, eandemq; illã quam defi-
 nierat regulam retineret & propugnaret, diceretq; &
 proprium, & propitium, & anxium, & contrarium,
 itidem in casu uocatiuo dicendũ, quia & aduersarius &
 extrarius ita diceretur, inscium quoq; & impiũ, & ebriũ,
 & sobrium, insolentius quidem paulò, sed rectius per, i,
 literam

literam non per, e, in casu eodem pronuntiādum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes compugnantesq; illos reliqui.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singularum urbium regionumq; immutatis.

C A P.

V I.

Homo nobis familiaris in literarū cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partē in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, et simul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipse dicebat) præscatentem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis et uarijs et remotis lectionibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, et libēs, tanquā si copię cornu nactus essem, et recondo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, prò Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est, et quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, et cuiusmodi Homerus dicat in Ulyssis domo σεπίνες. Quam ob causam Telemachus cubans iunctum sibi cubantem Pisistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit. *ἐπικλεια* Telemachū quo genere claustrum incluserit, et quare propter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ nomina fuerint sociorum Ulyssis, qui à Scylla rapti laceratiq; sunt: utrum *ἐν τῇ ἰσῶ θαλάσῃ* Ulysses errauerit *κατὰ ἀρίσταρχον*, an *ἐν τῇ ἕξῳ κατὰ κρότητα*. Id etiam istic scriptū fuit, qui
fint

sint apud Homerum uersus ἰσότηροι, & quorū ibi nom-
 num reperiatur παρασιχίς: & quis adeo uersus sit, qui
 per singula uocabula singulis syllabis increseat: ac deinde
 qua ratione dicit singulas pecudes, in singulos annos ter-
 na parere: & ex quinque operimentis, quibus Achilles cly-
 peus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an-
 medium: & præterea quibus urbibus regionibusq; uoca-
 bula iam mutata sint, quòd Bœotia ante appellata fuerit
 Aonia, quòd Aegyptus Aëria dicta est, quòd Creta eo-
 dem quoq; nomine Aëria dicta est, quòd Attica ἀττική, &
 Acta apud poëtam, quòd Corinthus, Ephyre, quod Ma-
 cedonis ora ἡμαθία, quòd Thessalia ἡμιμονία, quòd Ty-
 rus, Sarra, quod Thracia antè Sithon dicta sit, quod Se-
 ston ποσειδάωνιον: Hæc atque item alia multa istiusmodi
 scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans
 redderem, ἔναυό σ'ε inquam doctissime uirorum, ταύτης
 τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulentissimum recipe:
 nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Paupertinus,
 Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno
 maxime illo uersu Homeri quærun, quem Socrates præ
 omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

Ὅπῃ τοι ἐν μεγάροισι καλὸν ἀγαθὸν τε τέτοικται.

Quòd M. Varro Cn. Pompeio consuli primū
 designato commentarium dedit, quem appellauit
 ipse Isagogicum de officio senatus habendi.

CAP. VII.

CN. Pompeio consulatus primus cum Marco Crasso
 designatus est. Eum magistratum Pompeius cum
 initurus foret, quoniam per militiæ tempora, senatus ha-
 bendi

bendi consulendiq; rerum expers humanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commentarium faceret ἐκ τῶν κήρυκων (sic enim Varro ipse appellabat) ex quo disceret, quid facere dicereq; deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in libro epistolicarum quaestionum iiii. In quibus literis, quoniam quæ antè scripserat, non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberi soleret, eosq; nominat, dictatores, consules, prætor. Trib. Pleb. interregem, præf. urbis: neque alij præter hos ius fuisse dixit facere senatusconsultum: quotiesq; usu uenisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatusconsultendi ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoque militares, qui pro consulibus fuissent. Item decemuiros, quibus imperium consulare tum esset. Item triumuiros Reipub. constituende causa creatos, ius consulendi senatum habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendi, ne senatusconsult. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ij, qui senatusconsult. facere uellent, maiores uel essent. Tum adscripsit de locis in quibus senatusconsultum fieri iure posset, docuit confirmauitq; nisi in loco per Aug. constituto, quod templum appellaretur, senatusconsult. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia cum

Aug. id est augures.
Templum.

cum profana ea loca fuissent, templa esse per Aug. constituta, ut in ijs Senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, nō omneis ædes sacra templa esse: ac ne ædem quidem Vestæ templum esse. Post hæc deinceps dicit Senatusconsul. ante exortum aut post occasum solem factum, ratum nō fuisse, opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore Senatusconsul. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspicariq; debere, qui Senatum habiturus esset. De rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum esse. Tum porrò referri oportere, aut infinite de Repub. aut de singulis rebus finite: Senatusq; cons. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim. Incipitq; à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in Senatum lectus esset. Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitionem gratiamq;, ut is primus rogaretur, quem rogare uellet qui haberet Senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoque capiendo differit, deq; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro quo supradixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait Senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito in Con

in Coniectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquinquagesimonono, Tiberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in iis quæ per resolutionem fierent, discessio esset necessaria: idque ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius accuratiusque nos memini scribere.

Quæsitum esse discessumque an præfectus Latinarum causa creatus, ius senatus conuocandi consulendi que habeat.

C A P. V I I I.

Præfectum urbi Latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidem sit, neque ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea ætate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. M. autem Varro in quarto epistolicarum questionum, & Attæius Capito in Coniectaneorum ducentesimoquinquagesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deque

ea re assensum esse Capitonem Tiberoni contra sententiam Mutij refert. Namque & tribunus (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

A. GELLI NOCTIVM
ATTICARVM COMMEN
TARI I. LIB. XV.

Quòd in Q. Claudij annalibus scriptum est li-
gnum alumine illitum non ardere. CAP. I.

DECLAMAVERAT Antonius Ant. Iulianus.

Iulianus rhetor, præterquam semper
aliàs, tum uero nimium quam delectabi-
liter & feliciter. Sunt enim fermè scho-
lastice istæ declamationes, eiusdè homi-

nis eiusdemq; faciendæ, non eiusdè tamen quotidie felicita-
tis: Nos ergo familiares eius circūfusi undiq;, eum prose-
quebamur domum, cū deinde subeuntes montē Cispium, Cispium mons.
conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis ar-
duisq; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare
uasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani:
Magni, inquit, relictus urbanorum prædiorum, sed peri-
cula sunt longe maxima. Si quid autem posset remedij fo-
re, ut ne tam assidue domus Romæ arderent, uenum her-
de dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi
Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenu-
state: Si annalem, inquit, undeuigesimum Q. Claudij le-
gisses, optimi & syncerissimi scriptoris, docuisset te pro-
fecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela
quaq; solertia ignem defenderes, ut ne ulla tua ædificatio
è ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percon-
tutus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarij. Re-
B pectit

Aluminis uis
ignem depellit.

petit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyraeum, & contra Archelaus regis Mithridatis praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, quod ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro haec sunt: Tum Sylla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Graecos, ignem admouit: satis sunt diu conati, nunquam quauerunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit copias.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores laetioresque in conuiujs inuitationum culas uini non inutiles esse existimauerit.

C A P. II.

Ebriosus philo-
sophaster.

EX insula Creta quispiam aetatem Athenis agens, Platonicum esse se philosophum dicebat, & uideri gestiebat. Erat autem nihili homo & nugator, atque in Graecae facundiae gloria iactabundus, praeterea uini libidine adusque ludibria ebriosus. Is in conuiujs iuuenum, quae agitare Athenis hebdomadibus lunae solenne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, & utiles delectabilesque sermones coeperat, tum silentio ad audiendum petito, loqui coeptabat. Atque id genus uili & incondita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum. Idque se facere ex decreto Platónico praedicabat, tanquam Plato in libris quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset

psisset, utilemque; eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset.

Ac simul inter eiusmodi oratione, crebris et ingentibus.

poculis omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quen-

dam dicens et incitabulum ingenij uirtutisque, si mens et

corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in 1. et

in 1. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrieta-

Ebrietas qua-
lis à Platone
laudetur.

tem istam turpissimam, quae labefacere et minuere homi-

num mentes solet, laudauit: sed hanc largiore paulo, iucun-

dioremque; uini inuitatione, quae fieret sub quibusdam quasi

arbitris et magistris conuiuiorum sobrijs, non improba-

uit. Nam et modicis honestisque; inter bibendum remissio-

nibus, refici integrarique; animos, ad instauranda sobrieta-

tis officia existimauit, reddique; eos sensim letiores, atque;

ad intensiones rursus capiendas fieri habiliores. Et simul

si qui penitus in ijs affectionum cupiditatumque; errores

inessent, quos aliquis pudor reuerens cocelaret, ea omnia

sine graui periculo, libertate per uinum data detegi, et ad

corrige dum medendumque; fieri opportuniora. Atque; etiam

hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neque; respuen-

das huiuscemodi exhortationes, aduersum propulsandam

uini uolentiam. Neque; ullum unquam continentem prorsus

ac temperantem satis fideliter uisum esse, cuius uita ui-

ctusque; non inter ipsa errorum pericula, et in medijs uo-

luptatum illecebris explorata sit. Nam cui Libertiae Gra-

tiæque; omnes conuiuiorum incognitæ sint, quique; illarum

omnino expers sit, si eum forte ad participandas eiusmodi

uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit,

aut necessitas compulerit, deliniri plerumque; et capi neque;

mentem animamque; eius consistere, sed ui quadam noua ictum

labascere.

labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cū uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licentia cōmunus decernendum, ut aduersum eas non fuga sinus tuti nec abstinentia, sed uigore animi & cōstanti præsentiā, moderatoq; usu temperantiā cōtinentiamq; tueamur: & calefacto simul refotoq; animo, si quid in eo uel frigide tristitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripsitq; quæ proposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat.

C A P. III.

LEgimus librū Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidem esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiata audituq; lenior, uersam mutatamq; esse in au, syllabam, cœptumq; esse dici aufugio & aufero, pro abfugio & abfero. Cū hæc inquā ita dixisset, tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: Hæc, inquit, præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur: Inuenimus autē in cōmentario Nigidiano, uerbum autumo compositū ex ab, præpositione & uerbo æstumo: dictumq; intercise autumo, quasi abæstumo, qd significaret totum æstumo, tanq̄ abnumero. Sed (quod sit cū honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditissimi) audacijs hoc argutiusq; esse uidetur q̄ uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & censeo: cum quibus uerbis præpositio ista neq; coherentiā uocis, neq; significatione sententiæ cōuenit. Præterea uir

acerrime

Aufugio.
Aufero.

Autumo.

acerrimæ in studio literarum licetia M. Tullius non sola esse hæc duo uerba dixisset, si reperiri posset ullū tertium. Sed illud magis quæri inspiciq; dignū est, uersa ne sit & mutata ab, præpositio in au, syllabam propter lenitatem uocis, an potius au particula sua sit propria origine: & Au particula, proinde ut pleræq; aliæ præpositiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀέλουσεν ἄνθρωπος πρῶτα, καὶ ἰσφαξάν καὶ ἰδύσαν,
καὶ ἄβρομοι ἀνιάχοι.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse memoriae traditum est.

CAP. IIII.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despicatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. Eum Picentem fuisse genere, & loco Ventidius Bassus. humili: & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello sociali quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerum inter ceteros ante currum Imperatoris sinu matris uectum esse. Post cum adoleuisset, uictum sibi ægre quæsisse, eumq; sordide inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse. In isto quæstu notum esse cœpisse C. Cesari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps civili bello mandata sibi

pleraq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Caesaris, sed ex ea in amplissimum quoq; ordinem peruenisse. Mox tribunum quoq; plebis, ac deinde prætorem creatum: atq; in eo tēpore iudicatum esse à senatu hostem cum M. Antonio. Post uero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed pontificatum, ac deinde consulatum quoq; adeptū esse. Eamq; rem tam intoleranter tulisse Pop. Rom. qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis uictitasse, ut uulgo per uias urbis uersiculi proscriberentur:

Concurrite omnes augures, aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens,
Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositum esse à M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo prælijs fusos scribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultum esse.

Verbum profligo à plerisq; dici improprie insciteq;.

C A P. V.

Sicut alia uerba pleraq; ignoratione & inscitia improbe dicentium quæ nō intelligāt, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & consuetudine: ita huius quoq; uerbi, quod est profligo, significatio uersa & corrupta est. Nā cū ab affligēdo, & ad perniciē interitumq; deducendo, inclinatū id tractumq; sit, semperq; eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quasi proflitas & perditas appellarint: nunc audio ædificia & templa,

pla, et alia ferè multa, quæ prope absoluta affecta;q; sunt, in profligato esse dici, ipsa;q; esse iam profligata. Quapropter urbanissime respōdisse prætorē nō indoctum uirum barbatulo cuidam ex aduocatorū turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epistola scriptū reliquit. Nam cum ille, inquit, tabula audaculus ita postulasset, uerba;q; ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogniturū esse hodie dixisti, diligentia & uelocitate tua profligata sunt: unū id solum relictum est, de quo rogo audias. Tum prætor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint, equidem nescio. Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatum dicunt, ij qui latine locuti sunt, non profligatum, sed affectum dixerunt, sicut Affectum.

M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bellum affectum uidemus, et uere ut dicam, penè confectum. Item infra: Nam ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia commorari uelit, nisi ut ea quæ per eum affecta sunt perfecta reip. tradat? Idem Cicero in œconomico: Cum uero affecta iam propè æstate, uuas à sole mitescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste est erratum in ea parte, in qua scriptū est super Hectore & Aiace.

CAP. VI.

IN lib. M. Tullij, qui est secundus de gloria, manifestus error est nō magnæ rei: Quem errorē esse possit cognoscere non aliquis eruditorū, sed qui tantum legerit Ciceronis error.

Quamobrem non tam id mirabamur errasse in

eam rem M. Tullium, quàm non esse animaduersum hoc postea, correctumq; uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligētissimo homine, & librorum patroni sui studiofissimo. Ita enim scriptū in eo libro est apud eūdē poetā: Ajax cū Hectorē cōgrediens, depugnādi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratq; se uelle, ut suum tumulum multis etiā post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linqvens,

Qui quondam Hectorēo percussus concidit ense.

Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quàm sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἀνδρὸς μὲν τὸ δὲ σῆμα πάλα κατὰ τεθνεώτους

ἦν πῶτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος Ἴκτωρ.

Ἔς πῶτ' εὖς ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέει οὐ πῶτ' ὀλέει.

Obseruatum esse in senibus, quod annum ferè ætatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua insignitū. Atq; inibi super eadem obseruatione exemplum appositū epistolæ diuī Augusti ad Caium Nepotem.

C A P. VII.

Annus lxiij. cli
maſtericus, id
est ſcalarius.

Obseruatum in multa hominū memoria, expertumq; est in senioribus plerisq; omnibus, sexagesimū tertium uitæ annum cū periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi egritudinis. Propterea qui rerum uerborumq; istiusmodi studio

studio tenetur, cum ætatis annum appellēt κλιμακτηρικόν.
 Nocte quoq; ista proxima superiore, cum librum episto-
 larum D. Augusti, quas ad Caium Nepotē suum scripsit,
 legeremus, duceremurq; elegātia orationis, neque moro-
 sa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici, idipsum in
 quadam epistola super eodē anno scriptum offendimus.
 Eiusq; epistolæ exēplum hoc est 1x. cal. Octobres: Aue
 mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quē semper medius fi-
 dius desidero cū à me abes: sed præcipue diebus talibus,
 qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meū Caiū, quem
 (ubicunq; hoc die fuisti) spero letū & benevolentē cele-
 brasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam, ut
 uides, κλιμακτηρια communem seniorum omnium tertiu et
 sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi
 quantumcunq; supere est temporis, id saluis nobis traduce-
 re liceat, in statu reip. felicissimo ἀνδραγαθούτων ὕμνων,
 καὶ διαδελχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris,
 de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua
 usus est, cum legem Liciniam de sumptu minuendo
 suasilit.

CAP. VIII.

Utm legeremus orationem ueterem Phauorini, non
 indiferti uiri: quā orationem totā, ut meminisse pos-
 semus, odio esse hercle istiusmodi sumptus, atque uictus
 perdidicimus. Verba quæ apposuius Phauorini, hæc Phauorinus in
 sunt: Præfecti popinæ atq; luxuriæ negant cœnam lautam luxū epularū.
 esse, nisi cum libētissime edis, tum auferatur, & alia esca
 melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ
 habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro sū

cetijs procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedu-
 lam, totam comesse oportere. Caterarum auium atq; al-
 Cluniculi. tiliū, nisi tantū apponatur, ut à cluniculis inferiori par-
 te saturi fiant, cōuiuium putant inopia sordere. Superio-
 rem partem auium atq; altiliū qui edūt, eos palatū non
 habere. Si proportione crescit luxuria, & debere epulas
 crescere. Videte quid relinquatur nisi ut delibari sibi cœ-
 nas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus au-
 ro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm
 dijs immortalibus adornantur.

Quòd Cæcilius poeta frontē genere uirili, non
 poetice, sed cum probatione & cum analogia ap-
 pellauit.

C A P.

I X.

Vere ac diserte Cæcilius hoc in Subditiō scripsit:
 Nam ij sunt inimici pessimi fronte hilaro,
 Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neque ut mittas,
 scias. Hos ergo uersus, cum de quodam istiusmodi ho-
 mine sermones essent, in circulo forte iuuenum erudito-
 rum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quispiam no-
 bis cum ibi assistens, non sanè ignobilis: Quanta, inquit, li-
 centia audaciaq; Cæcilius hic fuit, cum fronte hilaro, non
 fronte hilara dixit, & tam immanè solœcismum nihil ue-
 ritus est. Imò, inquā, potius nos & q̄ audaces et quàm li-
 centes sumus, qui frontē improbe indocteq; non uirili ge-
 nere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia
 appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, sed hūc fron-
 tem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta ori-
 ginum, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte,
 peditatu, equitibus, atq; alijs, cū hostium legionibus pu-
 gnauit.

gnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodē in libro dicit. At ille semidoctus grāmmaticus: Missas, inquit, auctoritates facias, quas quidē ut habeas posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat etas, irritator: audi, inquam, mi magister rationem falsam quidē, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoq; casu eadē syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contrā renitens, audi, inquit, discipule plura alia consimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum xxx. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirādo interitū uirginum Milesiarum.

C A P. X.

Plutarchus in librorum, quos περί τυχῶν inscripsit primo, cum de morbis differeret in animos hominū incidentibus, uirgines dixit Milesij nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cepisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amisisse. Id cū accideret in dies crebrius, neq; animis earum mori perseuerantium medicina adhiberi quiret, decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decre

Milesiæ uirginibus.
nes.

decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Verba senatusconsulti de exigēdis urbe Roma philosophis, Item uerba edicti cens. quo improba ti & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam insti tuere & exercere Romæ cœperant. CAP. XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala coss. senatusconsultum de philosophis & rhetoribus la tinus factum est. M. Pōponius præf. senat. consuluit, quōd uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus, de eare ita censuerunt, ut M. Pomponius prætor animaduerneret, cu raretq; (uti ei è reip. fideq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultū, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus censors de coercendis rhetoribus latinis ita edixerunt: Renuntia tum est nobis esse homines, qui nouum genus disciplina instituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos si bi nomen imposuisse latinos rhetoras. Ibi homines adule scentulos dies totos desiderare. Maiores nostri qui liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerunt.

Philosophi rhe toresq; urbe eie cti.

Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maio rum sunt, neq; placent, neque recta uidentur. Quapro pter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire cō suerunt, uisum est faciundū, ut ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere. Neque illis solum tempo ribus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsati sunt, uerum etiam Domi tiano imperante, senatusc. eie cti, atq; urbe & Italia inter dicti

dicti sunt. *Qua tempestate Epictetus quoq; philosophus* Epictetus philo-
sophus. *propter id senatusconsultum Roma decessit.*

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus. CAP. XII.

CAius Gracchus cum ex Sardinia redijt, orationem Gracchi park-
monia. *ad populum in concione habuit: ea uerba sunt hæc:*

*Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu ue-
stro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ con-
ducere arbitrabar, nulla apud me fuit popina, neq; pueri
eximîa facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri mode-
stius erant quàm apud principem. Post deinde hæc dicit:
Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dice-
re, assc̄m aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea
opera quempiam sumptum fecisse. Biennium enim sui in
prouincia, si ulla meretrix domum meam introiuit, aut
cuiusquàm seruulus propter me sollicitatus est, omnium
nationum postremissimum nequissimumq; existimato.
Cum à seruis eorum tam caste me habuerim, inde poteri-
tis considerare, quomodo me putetis cū liberis uestris ui-
xisse, atq; ibi ex interuallo. Itaq; inquit, Quirites cū Ro-
ma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas
ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas ple-
nas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.*

*De uerbis inopinatis, quæ utroque uersum di-
cuntur, & à grammaticis communia uocantur.*

CAP. XIII.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, commu- Communia uer-
ba multa. *nia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, ue-
reor te, & ucreor abs te, id est tu me uereris: uitor te, &
utor*

utor abs te, id est tu me uteris : hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris : consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor, significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata : & an dicta sint in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in consobrinis:

*als, hisco.

Hem*iste parentum est uitabilis liberis

Vbi malunt metui quàm uereri se à suis.

Hic uereri ex ea parte dictum est, qua est non usitator. Nouius in Ligararta Liciniaria, uerbū, quod est Utitur, ex contraria parte dicit: Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen, id est quæ usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suū pransum paratū, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: ac cum animum, inquit, uestrum erga me uideo, uehementer consolor, & fides, uirtusq; uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadē ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorq; uerba cōmunia uideri debeant. Sallustius quoq; eodē modo dilargitis profectorum bonis, dicit: tanquàm uerbū largior sit ex uerbis cōmunibus. Veritū autem, sicut puditū, & pigitum, non personaliter per infinitum modū dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoq; Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaicorumq; omnium, quos nō est ueritū in ea uoluptate, quæ maxima

Veritum imper
sonaliter.

dulce

dulcedine sensum moueret, summū bonū ponere. Dignor quoq; & ueneror, & cōfiteor, & testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Et:

-Cursusq; dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem aeris, de quo facta confessio est, in XII. tabulis scriptum est his uerbis: Aeris confessi, rebusq; iudicatis xxx. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoque est: Quæ si erit testator, libripens uel fuerit, in testimoniū feriat, improbus intestabilisq; esto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est.

CAP. XIII.

A pud Q. Metellum Numidicum, in lib. accusationis in Val. Messalam tertio, noue dictum esse annotauimus. Verba ex oratione eius hæc sunt: Cum sese sciret intantum crimen uenisse, atque socios ad senatum questum flentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur græca figura dictum. Græci enim dicunt, ἐσπεράσασθαι ἢ ἀσπύριον. Id significat, exegit me pecuniam. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniam dici potest. Cæcilius quoque eadem figura in Hypobolimeo Aeschino usus uidetur,

Ego illud minus nihilo exigor portorium.

Exigor portorium.

Id est nihilo minus exigitur deme portorium.

Passis uelis, & passis manibus dixisse ueteres, non à uerbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pando.

CAP. XV.

Ab eo

Passum à pan-
do.

AB eo quod est pādo, passum ueteres dixerūt, nō pan-
sum, & cum præpositione expassum, nō expāsum.
Cæcilius in Synaristufis:

Heri uero prospexisse eum se ex tegulis,

Hæc nuntiasse, & flammæum expassum domi.

Expassum,

Capillo quoq; esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, et
expanso. Et passis manibus & uelis passis dicimus, quod
significat diductis atq; distentis. Itaque Plautus in milite
glorioso, a, litera in, e, mutata, per compositi uocabuli mo-

Dispassis.

rem, dispassis dicit, pro eo quod est dispassus:

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra
Portam dispassis manibus patibulum cum habebis.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milo

Milonis interi-
tus,

nis.

C A P.

XVI.

MIlo Crotoniensis athleta illustris, quem in chroni-
cis scriptum est Olympiade prima coronatū esse,
exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam
natu grandis artem athleticam desisset, iterq; faceret forte
solus in locis Italiæ syluestribus, quercum uidit proxime
uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experie-
ri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires
adessent, immiſsis in cauernas arboris digitis, diducere &
rescindere quercum conatus est. Ac mediam quidem par-
tem discidit diuellitq;. Quercus autē in duas diducta par-
tes, cum ille quasi perfectō, quod erat connixus, manus la-
xasset, cessante ui, redijt in naturam: manibusq; eius reten-
tis inclusisq;, stricta denuo & cohesa dilacerandum ho-
minem feris præbuit.

Cohæsa.

Quam

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium
tibijs canere desierint, cū patrium istum morem
canendi haberent.

CAP. XVII.

Alcibiades Atheniensis, cū apud auunculū Periclem Alcibiades,
puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, &
arceſſi Pericles Antigenidam tibicinem iuſſiſſet, ut eum ca-
nere tibijs (quod honeſtiſſimum tum uidebatur) doceret:
traditas ſibi tibijs cum ad os adhibuiſſet, inſlaſſet q̄; pude-
factus oris deſormitate, abiecit infregit q̄; Ea res cū per-
crebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu, discipli-
na tibijs canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in commenta-
rio Pamphila nono & uigeſimo. Pamphila.

Quòd pugna belli ciuiliſ uictoria ꝑ C. Cæſa-
ris, quam uicit in Pharfaliciſ campis, nūtiata præ-
dicta ꝑ eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotiſ uati-
cinium, eodem ipſo die in Italia Patauij.

CAP.

XVIII.

Quo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum
ſignis collatiſ in Theſſalia confluxerunt, res acci-
dit Patauij in tranſpadana Italia, memoria digna: Corne-
lius quidam ſacerdoſ, & loco nobiliſ, & ſacerdotij reli-
gionibus uenerandus, & caſtitate uitæ ſanctuſ, repente
mota mente cōſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam
pugnari: Ac deinde alioſ cedere, alioſ urgere: cædem, fu-
gam, tela uolantia, inſtaurationem pugne, impreſſionem,
gemituſ, uulnera, perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur,
coram uidere ſeſe uociferatuſ eſt: Ac poſtea ſubito exclamauit,
Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotiſ ariolatio
leuiſ tum quidem uiſa eſt & uecorſ. Magnæ mox admi-
C rationi

rationi fuit, quod non modo pugnae dies, quae in Thessalia pugnata est, neque praelij exitus, qui erat praedictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae uices, et ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis representata est.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra quae inscribitur *περί ἰσομετρῶν*.

C A P.

XIX.

Non paucissimi sunt, in quos potest conuenire id, quod M. Varro dicit in satyra, quae inscribitur *περί ἰσομετρῶν*. Verba haec sunt: Si quantum opere sumpstisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiae dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus centum. Te qui nouit, nemo centusis.

Notata quaedam de Euripidis poetae genere, uita, moribus, de quo eiusdem sine uitae.

C A P.

XX.

Euripidis genus.

Euripidis poetae matrem, Theopompus agrestia holerum uendentem uictum quassisse dicit. Patri autem eius nato illo, responsum est a Chaldaeis, eum puerum cum adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum esse pater interpretatus, athletam debere esse, robore exercitatoque filij sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine per ambiguum aetatem receptus non est. Post Eleusinio, et Theseo certamine pugnavit, et coronatus est. Mox a corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae, et rhetoris

ris Prodicus: in morali autem philosophia, Socratis. Tra= Prodicus the-
gœdiam scribere natus annos duodeuiginti adortus est. ^{107.}

Philochorus refert in insula Salamine speluncam esse te=
tram & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides
tragœdias scriptitarit. Mulieres frè omnes in maiorem
modum exosus fuisse dicitur: siue quod natura abhorruit
à mulierum coctu, siue quod simul duas uxores habuerat,
cum id decreto ab Atheniensibus facto ius esset, quarum
matrimonij pertædebat. Eius odij facti mulieres Aristopha=
nes quoq; meminit ἐν τοῖς πρώτοις θεσμοφοριαζούσαις,
in his uersibus:

Thesmopho-
ria festa Ce-
reris.

Νῦν οὐρ ἀπάξιτοι παρκενῶ, καὶ λέγω.

τὸ βῆρ καλᾶσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὐνεκα.

Ἄγρια ἂν ἐνὰ ᾧ γυναικεῖς φράττε, ἐν ἀγρίοις

Τοῖς λαχάνοις αὐτὸς πρᾶφείς.

Alexāder autē Aetolus hos de Euripide uersus cōposuit: Alexander
Aetolus.

Ὁ ἡ ἀναξαγόρεα πρόφικιμθ ἀρχαίς:

σρηφνὸς μὲν ἐμοί γε ἴοικε προσφπῆρ

καὶ μισογέλως, καὶ πωθάξερ. οὐδὲ ^{*} πᾶρινον

Μεμαθηκῶς, ^{*} ἄλλοι γράψαι τστ ἄρ,

Μέλιτθ καὶ σφρήνων ἔτετεύχεα.

*Fortasse παρ
ἔνον

*Fortasse ἀλλ
ἔτι

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, ute=
returq; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius coena,
canibus à quodam æmulo immiſſis dilaceratus est, & ex
his uulneribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius &
memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in glo=
riæ quoque loco prædicarent: ὅποτε σὸν μνημα Euripίδου
ᾧλεβ πῶ: quod egregius poëta morte obita sepultus in eoa
rum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Athe=
C 2 niensibus

nienſibus niſi petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri, maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

Quòd à poëtis Iouis filij prudentiſſimi humaniſſimiq; Neptuni autem inhumaniſſimi & ferociſſimi traduntur.

C A P. XXI

Iouis filij.

Preſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios poëtæ appellauerūt, ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferociſſimos & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquàm è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.

Neptuni filij.

Hiſtoria de Sertorio duce, deq; aſtu eius, commentitijſq; ſimulamentis, quibus ad Barbaros milites continendos, conciliandosq; ſibi utebatur.

C A P.

XXII.

Aſtutia Sertorij.

Sertorius uir acer egregiuſq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficultiſſimis mentiebatur ad milites ſi mendacium prodeſſet, & literas compositas pro ueris legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat, ſi quid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorij nobile eſt: Cerua alba eximia pulchritudinis, & uiuaciſſimæ celeritatis, à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq; & docere quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſi quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cerua ſeſe monitum prædicabat. Id cum dixerat, uniuerſi tanquàm ſi deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cū incurſio eſſet
hoſtium

hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata, in fugam sese prorupit, atq; in palude proxima delituit, & postea requisita perisse credita est. Neque multis diebus post, inuentam esse ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iussit tacere: ac ne cui palam diceret interminatus est: præcepitq; ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret. Admissis deinde amicis postridie, uisum sibi esse ait inquiete, ceruam quæ perierat, ad se reuerti: & ut prius consueuerat, quod opus esset factò, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat significante, cerua emissa in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio est. Eaq; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriae proditum est ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis prælijs superatus esset, neminem unquam ab eo desciuisse, quãquam id genus hominum esset mobilissimum.

De ætatibus historicorum nobilium, Hællanicis, Herodoti, & Thucydidis.

CAP. XXIII.

Hællanicus, Herodotus, Thucydides, historiæ scriptores, in ijsdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longe distantibus fuerunt ætatibus. Nam Hællanicus in initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque & sexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in lib. x i. Pamphilæ.

Hællanicus.
Herodotus.
Thucydides.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis scripsit, de comicis latinis iudicarit.

CAP.

XXIII.

C 3 Sedigitus

Sedigitus.

Sedigitus in libro quē scripsit de poëtis, quid de ijs
sentiat qui comœdias fecerunt, & quem præstare ex
omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenque in loco,

Comici latini.

& honore ponat, his uersibus suis demonstrat:

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poëtæ comico cui deserant,
Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi,
Ut contrà si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam statuo de comico.
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui seruet, pretio in tertio est.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Pòst insequi Licinium facio Attilium.
In sexto consequitur hos Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo antiquitatis causa Ennium.
De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij

Mimiambis offenderamus.

CAP. XXV.

Recentatur, id
est, adueno na-
scitur.

CN. Matius uir eruditissimus in Mimiambis suis non
absurde, neque absone finxit, recentatur, pro eo
quod Græci dicunt ἀναεῖται. Versus in quibus hoc uer-
bum est, hi sunt:

Iamiam albicaßit phœbus, & recentatur,
Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Edulcare. Idem Matius in hisdem Mimiambis, edulcare dicit, quod
est dulcius reddere, in his uersibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq; acerbis sensibus gubernare.

Quibus

Quibus uerbis Aristoteles philosophus defini-
erit syllogismum, eiusque definitionis interpreta-
mentum uerbis latinis factum. CAP. XXVI.

Aristoteles quid syllogismus esset, his uerbis defini-
uit: λόγος ἐν ᾧ τεθέντων ἁπλῶν ἑτέρου τι τῶν κει-
μένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitio-
nis non uidebatur habere incommode interpretatio facta
hoc modo: Syllogismus est oratio, in qua consensus qui-
busdam et concessis, aliud quid, quam quæ concessa sunt,
per ea quæ concessa sunt, necessario conficitur. Syllogismus.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid cen-
turiata, quid tributa, quid consilium. Atque inibi
quædam eiusmodi. CAP. XXVII.

IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum Comitia calata.
est, Labeonē scribere calata comitia esse, quæ pro col-
legio pontificum habentur, aut regis sacrorum, aut flumi-
num inaugurandorum causa. Eorum autē alia esse curiata,
alia centuriata. Curjata per lictorem curiatim calari, id est
cōuocari, centuriata per cornicinē. Hisdem comitijs, quæ
calata appellari diximus, et sacrorum detestatio, et te-
stamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorum
fuisse accepimus: Vnum, quod calatis comitijs in cōcione Curjata.
Centuriata.
populi fieret: alterum in procinctu, cum uiri ad prælium
faciendū in aciem uocabantur: tertium per familiæ eman-
cipationem, cui æs, et libra adhiberetur. In eodem Lælij
Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum popu-
lum, sed partem aliquā adesse iubet, non comitia, sed con-
siliū edicere debet. Tribuni autem neque aduocant pa-
tritos, neque ad eos referre de re ulla possunt. Testamentorum
tria genera.

Plebiscita. ges quidem proprie, sed plebiscita appellatur, quæ Trib. Pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eã legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quiritēs tenerentur. Item in eodem libro hoc scriptum est: Cum ex generibus omnium suffragiũ feratur, curiata comitia esse: Cum ex censu & ætate centuriata: Cum ex regionibus & locis tributa. Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præsidij causa solitum, quoniam populus esset in suffragijs ferendis occupatus.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse. CAP. XXVIII.

Cornelii Nepotis erratum.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ nõ indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiarisq; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cũ eum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicij publici egisse, Sextumq; Roscium paricidij reum defendisse. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem 111. nonas Ianuarij M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolobellam, quibus coss. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium est, quin post annum quàm pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum paricidij defenderit, annos iam septem

septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animaduertit, quòd cum scripserit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quam Fenestellæ error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitiae adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens uideretur. Illud adeo ab utriusq; oratoris studiosis animaduersum & scriptum est, quod Demosthenes & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter ἄνδρ' ἑνὶ ὄντι, καὶ ἑνὶ ἀποκρίτρῳ, septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimo & uigesimo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis numerum annorū diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes sexaginta.

Quali figura orationis, & quàm noua L. Pisonum annalium scriptor usus sit. CAP. XXIX.

DVæ istæ in loquendo figure, notæ satis usitatæq; sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomē est Iulij. Tertiã figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere. Eumq; orat, uti sua uoluntate Romam contendat: quia Tarquinium (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Mihi nomen est Iulium.

Vehiculum, quod petorritū appellatur, cuius linguae uocabulum sit, Græcæ an Gallicæ.

πολιορκητῆς fuit. Tum ibi in obsidione illa, aedes quasdam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præsidio erant, aggredi & uastare atque absumere igni parabat. In his ædibus erat memoratissima illa imago Ialyfi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem præstantiamq; ira percitus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis: Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginẽ istam uelis incendio ædium facto disperdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totũ ceperis, imagine quæque illa integra & incolumi per uictoriam potieris: sin

Ialyfus.
Protogenes.

uero nos uincere obsidendo nequiueris, petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione desita, & imaginẽ & ciuitati pepercit.

A. GELLII NOCTI-
VM ATTICARVM COM-
MENTARII. LI-
BER XVI.

Verba Mausonij philosophi græce, digna atq;
utilia audiri obseruariq;. Eiusdem utilitatis senten-
tia à M. Catone multis ante annis Numantiae ad
equites dicta. CAP. I.

DOLESCENTVLI cū etiam
tum in scholis essemus, ἐνθυμημάδων hoc
græcū quod apposui, dictum esse à Mu-
sonio philosopho audiebamus: & quo-
niam uere atq; luculēte dictum, uerbisq;
est breuibus & rotundis uinctum, perquam libenter me-
mineramus: ἄν τί πράξις καλὸν μετὰ πόνου, ὃ μὴ πόνου
οἴχετ', τὸ δὲ καλὸν μένει: ἄν τί ποιήσις ἀσχερὸν μετὰ ἡδονῆς,
τὸ μὴ ἡδὴ οἴχετ', τὸ δὲ ἀσχερὸν μένει. Postea istam ipsam
sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiae
apud equites, positam legimus. Quæ & si laxioribus pau-
lo longioribusq; uerbis comprehensa est præquam illud
Græcum quod diximus, quoniam tamen prior tempore
antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet. Verba ex ora-
tione hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos
per laborem recte feceritis, labor ille à uobis cito recedet,
bene factum à uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si qua
per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, ne-
quiter factum illud apud nos semper manebit.

Cuiusmodi

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontan-
di differendiq; & quæ sit eius legis reprehensio.

CAP.

II.

Legem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam
re quærat^{ur} disputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut re-
spondeas: tum, ne amplius quid dicas, quàm id solū quod
es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non ser-
uent, et aut plus, aut aliter quàm sunt rogati respōdeant,
existimantur rudes indoctiq; esse, disputandiq; morē atq;
rationem nō tenere. Hoc quidem quod dicunt, in plerisq;
disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus
nanque inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus
respōsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim Dialecticæ ca-
ptiones.
esse quædam videtur, in quibus si breuiter & ad id quod
rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uer-
bis interroget, postulo ut respondeas: Desieris'ne face-
re adulterium an non? utcunq; dialectica lege responde-
ris, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te di-
cas adulterum, quàm si neges. Sed quod minus est in in-
terrogatione, id est addendum. Nam qui facere aliquid
non desinit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est
species istius captionis: & nequaquam procedere ad id
potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulteriū,
qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius
propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hære-
re eos necessum est, si nihil amplius quàm quod interroga-
ti erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem
rogem: Quicquid non perdidisti, habeas'ne an non ha-
beas? postulo aut aias aut neges. Vtcunq; breuiter respon-
derit,

derit, capietur. Nam si nō habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere, quos nō perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respondebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio nō fit ea lege, quam diximus. Plus enim quàm quod rogatus est respōdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquātisper inedia possit, & tolerari fames: Verbaq; ipsa Erasistrati super ea re scripta.

C A P.

III.

CUM Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atq; eum quoquò iret, quasi ex lingua prorsum eius capti, prosequeremur: ita sermonibus usq; quaq; amoenissimis demulcebat. Tum ad quendam agrum cum isset uisere, nosq; cum eo unà introissemus, multaq; ad medicos qui tum forte istic erant ualetudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quod cū antehac semper edundi fuerit appetens, nūc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elāguerit. Nam quod Erasistratus scriptū reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritionē faciunt inanes patentesq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut

inanitate

Esuritio.

inanitate diutina contrahuntur & cōniuent, tunc loco in quem cibus capitur uel stipato uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restringitur. Scythas quoq; ait Scytharū mos, eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fascijs uentrem strictissime circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librū forte Erasistrati legeremus διαρέσεων primum, id ipsum in eo libro quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: Ἐλογίζεσθε οὖν παρὰ τῶν ἰχυρῶν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τῶν σφόδρα ἀσπίων. καὶ ἂν τοῖς ἐπιπλέον ἀσπίοσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πᾶνα παρακολυθῆ, ὕστερον ὃ οὐκ ἐστὶν. Deinde Paulum infrā: εἰθισμένοι δὲ εἰσι καὶ δεσκέυθαι ὅταν διὰ πῖνα κοῦρον ἀναγκάσων ἀσπίων, ζώνας πλατείαις τῶν κοιλίας διασφιγγῆν ὡς τῆς πείνης αὐτοῦς ἤττον ἐνοχλοῦσιν. χεῖρον δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μὴ εἶναι, διὰ τῆσ' οὐ πένδσιν: ὅταν ὃ σφόδρα συμπεπῶκη ἢ, κένωμα οὐκ ἔχει.

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis nō tolerabilem, quam Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam cum serenum atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur his moribus in eo plerunq; tempore oriatur, nōdum sibi esse compertus dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt: ἀπορον ὃ καὶ δόμῳ ἐπισκέψω, καὶ ὁ τούτων, καὶ ὁ τῶν λοιπῶν βασιμιώντων, διατὶ ἐν τοῖς ψύχεισι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τῶν γίνετ', ἢ ἐν τοῖς ἐυθείαις.

Quo ritu quibusq; uerbis feialis Po. Ro. bellum indicere solitus sit n̄s, quibus Po. Ro. bellum fieri iusserat. Et item in quæ uerba conceptū fuerit iusiurandum de furtis militaribus sancientis, & uti milites scripti intra prædictum diem in loco certo frequētarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandū remitti æquum esset.

C A P.

I I I I.

Hermundulus. **Iurifurandi militaris formula.**
C Incius in libro 111. de re militari, feialē Populi Romani bellum indicentem hostibus, telumq; in agrum eorum iacientem, hisce uerbis uti scripsit: Quod populus Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Romanum bellum fecere, deliquereq; : quodq; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populusq; Romanus populo Hermundulo hominibusq; Hermundulis bellum indico facioq;. Item in libro eiusdem Cincij de re militari quinto ita scriptum est : Cum delictus antiquitus fieret, & milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magistratu C. Lælij C. filij C O S. L. Cornelij P. filij C O S. in exercitu decemq; milia passuum propè, furtum non facies dolo malo, solus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies singulos. Extra hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustuleris ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filiū C O S. L. ue Corneliam P. Filium C O S. siue ad quem eorum iusserit, proferas: aut profiteberē in triduo proximo, quicquid inuenis

neris sustuleris'ue dolo malo, aut domino suo, cuium id censebis esse, reddes, uti quod recte factum esse uoles. Mitibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die adessent, & ut citati c o s. responderent. Deinde ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce aliqua causa erit: Funus familiare, feriæ uindemiales, calendæq; quæ non eius rei causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus fonticus, auspiciu'ue, quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificiu'ue anniuersarium, quod recte fieri non posset, nisi ipse eo die ibi sit: ius, hostis'ue, status condictus'ue dies cum hoste: si cui eorum harunce quæ causa erit, eum se postridie quam per eas causas licebit, eo die uenturum aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum oppidum'ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ dicitur exercitus equitum ordines, quod circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auium corporibus locabantur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Morbus fonticus.

Alæ militares.

Legio.

Vestibulum quid significet, deq; eius uocabuli rationibus.

C A P. V.

PLeraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neque tamen liquidò scimus, quid ea proprie atq; uere significet, sed incompertam & uulgariam traditionē rei non exploratè secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quam dicimus. Sicuti est uestibulum, uerbū in sermonibus celebre atq; obuium, non omnibus tamen qui illo facillè utuntur,

Vestibulum atrium.

D satis

satis spectatum. Animaduerti enim quosdā, haudquaquam indoctos uiros, opinari uestibulum esse partem domus priorem, quam uulgus atrium uocat. Cæcilius Gallus in lib. de significatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent secundo, uestibulū esse dicit non in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed locum ante ianuam domus uacuum, per quem à uia aditus accessusq; ad ædeis est: cum dextra sinistraq; inter ianuam tectaq; quæ sunt uie iuncta, spatium relinquatur: atq; ipsa ianua procul à uia est area uacanti intersita. Quæ porrò huic uocabulo ratio sit, quæri multum solet. Sed quæ scripta legi, ea fermè omnia inconcinna atq; absurda uisa sunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere, uirum eleganti scientia ornatum, huiusmodi est: **Ve** particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. Nam uetus, & uehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositū elisumq; est, alterum à mentis ui atq; impetu dicitur. **Vescum** autē, quod ex **ue** particula, & **esca** copulatum est, utriusq; diuersæ significationis uim capit. Aliter enim Lucretius **uescum** salem dicit ex edēdi intētionē, aliter Lucilius **uescum** appellat cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiquitū faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam medius esset. In eo loco qui domū eius domum salutatū uenerant, priusquā admitterentur, consistebāt, & neq; in uia stabant, neq; intra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci cōsistione, & quasi quadam stabulatione, uestibula appellata sunt, spatia (sicuti diximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus starent qui uenissent, prius quàm in domum intrmitteretur. Me-

miniisse

minisse autem debemus, id uocabulum non semper à ueribus proprie, sed per quasdam tralationes esse dictū: quæ tamen ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè desciuerint, sicut illud in v i. Verg.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci
Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim uestibulū priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulum & fauces: ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domū, & ante ipsa orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quam ob causam ita appellatæ sunt: super ea re P. Nigidij, & Iulij Higini sententiæ.

C A P.

V I.

REdeuntēs Græcia, Brundusium nauem aduertimus.
Ibi quissiam linguæ latinæ iterator, Roma à Brundusinis accersitus, experiundum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languens animus de æstu maris. Legebat barbare insciteq; Vergilij VII. in quo libro hic uersus est:

Centum lanigeras maclabat rite bidentes.

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne, inquam, nos magister, cur bidentes dicantur: Bidentes, inquit, oues appellatæ: idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) bidentes dicantur: & an

D 2

Pomp

Pomponius. Pomponius Attellanarum poëta, in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit:

Mars tibi uoueo facturum,

Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogavi, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quantum audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarū quæso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Ostentum enim est, & piaculis factis procurādum. Tum ille per motus mihi, & irritatus, quære, inquit, ea potius, quæ à grammatico quærenda sunt. Nam de ouium dentibus opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas, sed omnes bimas hostias: neq; tamē dixit apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commētarijs quibusdam ad ius Pont. pertinētibus: Bidentes primo dictas litera immissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam esse uocem, & ex bidennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higinus tamen Julius, qui ius Pont. non uidetur ignorasse, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quæ bidens est, inquit, hostia oportet habeat dentes octo: sed ex his duo cæteris altiores, per quos appareat, ex minore ætate in maiore transcendisse. Hæc Higini opinio, an uera sit, non argumētis, sed oculis iudicari poterit.

Quod

Quodd Laberius uerba pleraq; licentius petulan-
tiusq; finxit: & quod multis item uerbis utitur,
de quibus an sint latina, quæri solet.

CAP.

VII.

Laberius in Mimis quos scriptitauit, oppido quàm Verba noua fa-
uerba finxit prælicenter. Nam & mendicimonium cia à Laberio.
dicit, & moechimonium, & adulterionē, adulteritatemq;
pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuiū
pro diluuiō: & quod in Mimo ponit, quem * Cophinum *Als, Theo-
inscripsit, manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullo= phinum.
ne, furem manuarium appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

Multaq; alia huiusmodi nouat, neq; non obsoleta quoq;
& maculantia ex sordidiore uulgi usu ponit, quale est in
Staminarijs:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et elutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandum
sint data, & * Collicior, inquit, in Fullonicam, *Coltior.

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Item in Restione, Calabariunculos dicit, quos uulgi Ca-
laburrones. Item in Compitalibus, malas malaxaui. Item
in Cacomemnone:

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, &
obbam, & camelliam, & pictatiū, & capitū: Induis, in=
quit, capitium tunicæ pictatiū. Præterea * in Anna peran= *Als Manua-
na, gubernium pro gubernatore, & planum pro syco= pro annua.

phanta, & nanum pro pumilione, dicit: quanquã planum pro sycophãta M. quoq; Cicero in oratione scriptũ reliquit, quã pro Cluentio dixit. Atq; itẽ in Mimo, qui Satur nalia inscriptus est, botulũ pro sarcimine appellat, & ho-

*Leucunam.

minem *leenam pro leui. Item in Necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorẽ dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est, inquit cocio, sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quẽ inscripsit Alexandreã, eodem quidem modo, quo uul-
 Emplastrũ nen- gus, sed probè latineq; usus est Græco uocabulo. Empla-
 tri generis. strum enim dixit ἔσθ' ἰγως, non genere fœminino, ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Quid est iusurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum sit ἀξιωμα, quod dialectici dicunt: & quædam alia que prima in disciplina dialectica traduntur.

C A P.

V I I I.

CUM in disciplinas dialecticas induci atque imbui uel-
 Clemus, necessum fuit adire atque cognoscere quas uo-
 cant dialectici ἐξωμάς, tum in primo πρὸ ἀξιωματων
 *discendum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs prolo-
 quia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij do-
 cti hominis, qui magister Varronis fuit, studiose quæsiui-
 mus, eumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed
 in eo nihil edocenter, neque ad in situendum explanate
 scriptum est. Fecisseq; uidetur eum librum Lælius sui ma-
 gis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediimus
 igitur necessario ad Græcos libros, ex quibus accepimus
 ἀξιωμα definitum esse his uerbis: λεκτὴν ἀποφρα-
 τὴν

Quidam non
 habent.

ἢ ἄλλο ἢ ἐφ' ἑαυτῶν. Hoc ego superfedi uertere, quia nouis
 & inconditis uocibus utendum sit, quas pati aures per
 insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua
 latina ad Ciceronem IIII. & XX. expeditissime ita fi-
 nit: Proloquium est sententia, in qua nihil desideratur. Proloquium.
 Erit autem planius, quid istud sit, si exemplum eius di-
 xerimus. Ἀξιωμα igitur, siue id proloquium dicere pla-
 cet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numan-
 tiam deleuit, Milo cædis damnatus est, neque bonum est
 uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur,
 plena atque perfecta uerborum sententia, ut id necesse sit
 aut uerum, aut falsum esse, id à dialecticis ἄξιωμα, id est,
 oratio uerum aut falsum plenè significans, appellatum
 est: à M. Var. sicuti dixi, proloquium, à M. autem Cice-
 rone pronunciatum: quo ille tamen uocabulo tantisper
 uti se attestatus est, quoad melius, inquit, inuenero. Sed
 quod Græci σωμαμένον ἄξιωμα dicunt, id alij nostrorum
 adiunctum, alij connexum dixerunt. Id connexum tale
 est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, sol su-
 per terras est. Item quod illi συμπελεγμένον, nos uel
 coniunctum, uel copulatum dicimus, quod est eiusdem mo-
 di: P. Scipio Pauli filius, & bis COS. fuit, & triumphauit,
 & censura functus est, & collega in censura L. Mumij fuit. In omni autem coniuncto si unum est menda-
 cium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium
 dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera
 dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod
 est falsum, uniuersa quoque illa, quæ coniuncte dicta sunt,
 propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul
D 4   dicen

dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci διεσπυμένον λέγωμα, nos disiunctum proloquiū dicimus. Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum, aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disjunctur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumq; opposita ἀντιθέμενον Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese aduersa esse. Ex omnibus, quæ disjunctur, unum esse uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium uerum, aut omnia plura uerum quam unum uera erunt, aut quæ disjuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disjunctum mendacium est, & appellatur ἠπαρησπυμένον: sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut curris, aut ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq; tempore, neq; ambulare, neque stare, neque currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc satis erit. Atq; id solum addendū admonendumq; est quod huius disciplinæ studium atque cognitio, in principijs quidem tetra & aspernabilis, insuauisq; esse, & inciuilis uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sanè si modum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut plerique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos consenescas.

Dialecticæ utilitas.

Quid

Quid significet uerbum in libris ueterum creberrime positum, susq; deq;.

CAP. IX.

Susq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poëmatibus quoq;, & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostendent, quam qui intelligant. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea proferamus, non discere. Significat autem, susq; deq; ferre, æquo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; interdum negligere & contemnere: & propemodum id ualeat, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:

Susq; deq; fero & habeo.

Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers.

Mater familiæ tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefarijs.

Utitur M. Varro in Sisenna, uel de historia: Quod si non horum omnium similia essent principia, susq; deq; esset.

Lucilius in iij.

Verum hic ludus, ibi susq; omnia deq; fuerunt.

Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.

Ἐπὶ τὸ λυγρόν.

Ut aiunt montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint Proletarij, quid Capitecensi, quid itē sit in xij. tabulis assiduus, quæ eius uocabuli ratio sit.

CAP.

X.

Otium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & leta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confesso forte complurium Ennij liber ex annalibus ter-

D 5 tius

tius in eodem libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutisq; ferroq;
Ornatur : ferro muros, urbemq; forumq;
Excubijs curant.

Tum ibi quæri coeptum est, quid esset proletarius. Atque ego aspiciens quempiam in eo circulo ius ciuile callentē, familiarem meum, rogabā ut id uerbū nobis enarraret. Et cum ille se iuris, non rei grāmaticæ peritum esse respondisset, eo maxime, in quā, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iurisperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII. tabulis uestris accepit, in quibus si recte commemorari, ita scriptum est: *Asiduo uindex asiduo esto. Proletario ciui quiuis uolet uindex esto.* Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij, sed XII. tabulas legi arbitrere: & quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretare. Ego uero, inquit, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, & aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarij, & asidui, & sanates, & uades, & subuades, & uigintiquinq; asses, & taliones, furtorumq; questiones cum lance & licio euauerint, omnisq; illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centūuiraliū casarum lege Aebutia lata confopita sit, studiū scientiamq; ego præstare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadā Iulium Paulum, poetam memoriæ nostræ doctissimum, prætereuntē conspeximus. Is à nobis salutatus, rogatusq; uti de sententia, deq; ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe (inquit) Romana tenuissimū pauperrimūq; erat, neq; amplius quam Proletarij nulle quingentū aris in censum deferebant, Proletarij appella

appellati sunt : Qui uero nullo , aut perquam paruo ære censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem Capitecensus. census capitecensorum, æris fuit CCCCLXXV. Sed quoniam res pecuniâq; familiaris, obsidis uice pignorisq; esse apud Rempub. uidebatur, amorisq; in patriam fides quædam in ea firmamentumq; erat, neq; Proletarij, neque Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebantur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine quam Capitecensorum fuit. Nam & asperis Reip. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur. Armaq; ijs sumptu publico præbebantur, & non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, à munere officioq; prolis edendæ, appellati sunt : quod cum re familiari parua minus possent Rempublîcâ iuuare, sobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum antè, in nulla memoria extaret. Asidurus ab asibus. Asidurus in XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab asibus, idest ære dando, cum id tempora Reipublicæ postularent : aut à muneris pro familiari copia faciendi asiduitate. Verba autem Sallustij in historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capitecensis hæc sunt: Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat, Capitecensos plerosq;. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere

genere celebratus auctusq; erat, & homini potentiam
querenti, egentissimus qui q; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllo-
rum interitu, qui in syrtibus Africanis colebant.

C A P. X I.

Marsi. **G**ens in Italia Marsorū, orta fertur esse à Circes fi-
lio Marso. Propterea Marsis hominibus, quorum
dūtaxat familiæ cum externis cognationibus nondū etiam
permixtæ corruptæq; sunt, ui quidā genitili datū, ut ser-
pentū uirulentorū domitores sint, & incantationibus her-
barumq; succis faciant medelarū miracula. Hac eadem ui
præditos esse quosdā uidemus, qui Psylli uocantur: quorū
nomine super & genere, cum in ueteribus literis quæsis-
Psylli. sem, in quarto deniq; Herodoti libro, fabulā hāc de Psyl-
lis inuenimus: Psyllos quondam fuisse in terra Africa, cō-
terminos Nasamonibus, austrumq; in finibus eorū quodā
in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse. Eo
flatu aquam omnē in locis, in quibus colebant, exaruisse:
Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter austro
succensuisse: Decretumq; fecisse, uti armis sumptis ad au-
strum, perinde quasi ad hostē, iure belli res repetitū pro-
ficiscerentur. Atq; ita profectis, uentum austrum magno
spiritus agmine uenisse obuiā. Eoq; uniuersos cum omni-
bus copijs, armisq; cumulis montibusq; arenarū superie-
ctis operuisse. Eo factō Psyllos ad unum omneis interisse.
Itaq; eorum fines à Nasamonibus occupatos.

De ijs uocabulis quæ Cloatius Verrius, aut fa-
tis commode, aut nimis absurde, & illepide, ad ori-
gines linguæ Græcæ redegit. C A P. X I I.

Cloatius Verrius in libris, quos inscripsit uerborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neque non tamen quædam futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τῆ ἐρῆς. Errare. Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἐρῆ κακῆ γλῶσση. & illud:

Ἐρῆ ἐκ νόσθ θάσσου ἐλέγχισε ἰώντων.

Item hallucinari, factum scripsit ex eo, quod dicitur Græce ἀλῦσι. unde elucum quoq; esse dictum putat, a, litera in, e, conuersa, tarditatem quandā animi & stuporem, qui hallucinantibus plerūq; usu uenit. Item fascino appellat quasi βάσκανον, & fascino esse quasi βασκαίνειν. Com= Fascinare. mode hæc sanè omnia & condecenter. Sed in lib. II III.

Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερότερον ἀπὸ τῆ φάνεας ἢ τὸ χησότερον, quoniā id genus hominū speciē ostentent humanitatis, & cōmodi esse uideantur inopibus nūmos desiderātibus. Idq; dixisse ait Hypsicratē quæpiā grammaticum, cuius libri sanè nobiles sunt super ijs, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autem ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effutiuit, nil potest dici insultius. Fœnerator enim, sicut M. Varro in lib. III. de sermone Latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus autem dictum à foetu, & quasi à foetura quadam pecuniæ parientis, atq; increscentis, & idcirco & M. Catonē, & ceteros ætatis eius fœneratorem sine, a, litera pronuntiasse tradit, sicuti foetus ipse, & fœcunditas appellata.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas, Atq; inibi quod D. Adria=

nus in Senatu de iure, atq; uocabulo municipum
uerba fecit.

C A P. X I I I.

MVnicipes & municipia, uerba sunt dictu facilia
& usu obuia: & neutiquam reperias qui hæc di-
cat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto
aliud est, aliud dicitur. Quotus enim serè nostrum est, qui
cum ex colonia Pop. Ro. sit, nõ & se municipem esse, &
populares suos municipes esse dicat, quod est à ratione,
& à ueritate longè aduersum? Sic adeo & municipia
quid & quo iure sint, quātumq; à colonia differāt, igno-
ramus. Existimamusq; meliore conditione esse colonias,
quàm municipia: De cuius opinionis tam promiste erro-
ribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicensibus,
unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime differuit:
mirariq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quedam
item alia municipia antiqua, in quibus Vticenses nomi-
nat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius colo-
niarum mutari gestiuerint. Prænestinos autem refert ma-
ximo opere à Tiberio imperatore petisse, orasseq; ut ex
colonia in municipij statum redigerentur. Idq; illis Ti-
berium pro referenda gratia tribuisse, quod in eorum si-
nibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Mu-
nicipes ergo sunt ciues Romani ex municipijs, suo iure
& legibus suis utentes, muneris tantum cum Pop. Rom.
honorarij participes, à quo munere capeffendo appella-
ti uidentur, nullis alijs necessitatibus, neq; ulla Pop. Ro.
lege astricti, cum nunquam populus eorum fundus factus
esset. **Cerites.** Primos autem municipes sine suffragij iure, Cerites
esse factos accepimus: Concessumq; illis, ut ciuitatis Ro-
manæ

manæ honorem quidem caperēt, sed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas Censores referri iuebant, quos notæ causa suffragijs priuabant. Sed coloniarum alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutaq; omnia Pop. Rom. non sui arbitrij habent. Quæ tamē conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præstabilior existimatur, propter amplitudinem maiestatemq; Pop. Rom. cuius istæ colonie, quasi effigies Coloniarum. parue, simulacraq; esse quædam uidentur: & simul quia obscura obliterataq; sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Quod M. Cato differre dixit Properare & Festinare. Et quàm commode Verrius Flaccus uerbum quod est festinat, interpretatus est.

CAP. XIII.

Festinare & properare, idem significare, atque in Propero.
Festino. eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa uerba sunt ipsius ex oratione quam de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unum quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentie huius, festinat, inquit, à fando dicitur: quoniam isti ignauiore qui nihil perficere possunt, plus uerborum quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque absurdum uidetur. Neque tanti momenti esse potest prima in utroq;

utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant: Commodius autem propriusq; uisum est, festinare quasi fessum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporeibus.

C A P. X V.

Perdices. **Lepores.** Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia Perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia Lepores bina iecora.

Agrippas, à partus ægri & improsperi uitio appellatos. Deq; ñs duabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerta.

C A P. X V I.

Agrippæ. **Postuerta.** **Prosa.** **Q**uorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, qui partus difficilimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine & pedibus. Confixos esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, non ut hominis natura est, sed ut arboris. Nam pedes cruraq; arboris appellat ramos: caput, stirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri solent, ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ statutæ sunt Romæ, duabus Carmentibus: quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera: à recte peruersiq; partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri Vaticani.

C A P. X V I I.

Et agrum

ET agrum Vaticanū, & eiusdem agri deū præsidem Vaticanus
 appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; in-^{ager.}
 stinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter
 hanc causam M. Var. in libris diuinarū, aliam esse tradit
 istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus ap^{Aius.}
 pellatus, araq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia,
 quòd eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus
 deus nominatus, penes quem essent uocis humanæ initia:
 Quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primam uocem
 edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Idcirco uagire^{Vagire.}
 dicitur, exprimente uerbo sonum uocis recentis.

◦ Lepida quædam memoratu & cognitu de par
 te geometriæ, quæ ὀπίκη appellatur. Et iterū alia,
 quæ μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κρονική.

CAP.

XVIII.

Pars quædam geometriæ ὀπίκη appellatur, quæ ad
 oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κρονική
 uocatur, qua musici ut fundamēto artis suæ utuntur. Vtra-
 que harum spatij & interuallis linearum, & ratione nu-
 merorum constat. ὀπίκη facit multa demiranda, id genus,
 ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant.
 Item ut speculum in loco certo positum, nihil imagnet,
 aliorsum translātū faciat imagines. Itē si rectius speculum
 spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uidea-
 tur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur
 istæ quoq; uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur,
 maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, mino-
 ra. κρονική autem longitudines & altitudines uocis eme-
 titur. Longior mensura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος.

E

Est

Est & alia species $\kappa\alpha\upsilon\omicron\nu\iota\kappa\acute{\iota}\varsigma$, quæ appellatur $\mu\epsilon\tau\omicron\rho\iota\kappa\acute{\iota}$, per quam syllabarum longarum, & breuium, & mediocriū iunctura, & modus congruēs cum principijs geometriæ, auriū mēfura examinatur. Sed hæc, inquit M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius defestimimus, quàm intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium disciplinarum in post principijs existit, cū perfectæ absolutæq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione. CAP. XIX.

Arionis fabula

Celeriter admodum & cohibili oratione, uocumq; filotereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymneus, terra atque insula omni Lesbios fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege proficiscitur, terras inclytas Sicilia atq; Italiam uisere. Vbi eò uenit. auresq; omniū mētesq; in utriusque terræ urbibus demulfit. In quæstibus istic & uoluptatibus amoribusq; hominum fuit. Is tum postea grandi pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepisse consilium de necando Arione. Tū illum ibi perniciæ intellecta, pecuniā cæteraq; sua ut haberet, dedisse uitam modo sibi ut parcerent, orauisse. Nautas præcū eius harum commiseritum esse illatenus, ut ei necē afferre per
uim

uim suis manibus temperarent: sed imperauisse, ut iam sta-
 tim corā desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi ter-
 ritus spe omni uitæ perdita, id unū postea orauit, ut prius
 quam mortē oppeteret, induere permitterent sua sibi in-
 dumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius
 sui consolabile. Feros & immanes nauitas prolubium
 tum audiendi subit. Quod orauerat, impetrat. Atque ibi
 mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summe
 puppis foro, carmen quod orthium dicitur, uoce sublatif-
 sima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus or-
 natuq; omni sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul
 in profundum. Nautæ haudquaquam dubitantes quin
 perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed
 nouum, & mirum, & pium facinus contigit: Delphi-
 num repente inter undas ad nauisse, & dorso super flu-
 ctus edito uectauisse: incolumiq; eum corpore & ornatu,
 Tænarum in terram Laconicam deuexisse. Tum Arionē
 prorsus ex eo loco Corinthum petiuisse: Talemq; Perian-
 dro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq;
 rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem istæc parum cre-
 didisse, Arionem quasi falleret, custodiri iussisse. Nauitas
 requisitos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse,
 ecquid audissent in ijs locis, unde uenissent, super Ario-
 nem. Eos dixisse, hominem cum inde irent, in terra Italia
 fuisse, eumq; illic bene agitare, & studijs delectationi-
 busq; urbium florere, atque in gratia pecuniaq; magna
 fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem
 cū si libus & indumētis, cū quibus se in salum eiaculaue-
 rat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire infici.

nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios: atq;
esse fabulæ argumentum, quòd simulacra duo abenea ad
Tanarū uiserentur, Delphinus uehens, et homo insidens.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COM=

MENTARII.

LIB. XVII.

Quòd Gallus Asinius, & Largius Licinius sen-
tentiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratio-
ne quā dixit pro M. Cælio, & quid aduersus ho-
mines stolidissimos pro eadem sententia uere di-
gneq; dici possit.

CAP. I.

Ciceromastix.

VT quidam fuerunt, monstra hominum,
qui de dijs immortalibus impias falsasq;
opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam
prodigiosi, tamq; uecordes extiterūt (in
quibus sunt Gallus Asinius, & Largius
Licinius, cuius liber etiā fertur infādo titulo Ciceroma-
stix) ut scribere ausi sint M. Ciceronē parū integre atq;
iproprie, atq; incōsiderate locutū. Atq; alia quidē que re-
prehenderunt, neq; dictu neq; auditu digna sunt. Sed et-
enim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi
sunt uerborū pēsitores subtilissimi, cedo quale id sit cōsi-
deremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita scripsit: Nā qd'
obiectū est de pudicitia, quodq; oīm accusatorū, nō crimi-
nibus, sed uocibus maledictisq; celebratū est, id nunquā tā
acerbe feret M. Cælius, ut eū pœniteat nō de formem esse
natum.

natum. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat, atq; id propè ineptū etiam esse dicunt. Nā pœnitere, inquit, tum dicere solemus, cū quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uoluntate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamq; in ijs nostram demutamus. Neminem autem recte ita loqui, pœnitere sese quod natus sit, aut pœnitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte, uulneratoq; corpore, dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec cōsiliū sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratis in corporibus nostris, ui ac necessitate naturæ nobis accidāt. Sicut hercle, inquit, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceretur, cuius eū dixit non pœnitere: tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sentētia, & pœnitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametsi antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est penè, & à penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atq; alio loco dicitur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, non modo ineptū hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimū adeo, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obtrutores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formā eius & faciem in suspiciones impuditiæ accerserent, illudens Cicero tam absurdam criminationem, quod formam quam natura fecerat, uitio darēt, eodē ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & non pœnitet, inquit, M. Cælium non deformem esse natū: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostēderet

facere eos deridiculū, quod perinde Cælio formā crimini darent, quasi arbitriū eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, cursim in legendo notata. CAP. II.

CUm librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoria uegetandæ gratia indipisci animo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraq; æstimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiærumq; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauimus, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uisum est, sed non absurdum neq; asperum: Ea, inquit, dum fiunt, Latini subnixo animo: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratq; animi fortitudinem, fidutiãq;: quoniam quibus innitimur, ijs quasi erigimur attollimurq;. Domus, inquit, suas quenque ire iubet, & sua omnia fruisce. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps in frarariissimum: dubitatumq; est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modo autem Latinum, sed iucundius amœnusiꝰq; etiam uerbum fruisce factū est, quàm fruor: & ut fatiscor à fateor, ita fruisce factum est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste peregrusq; lingua usus Latina uidetur, in epistola quam exul ad Domutios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicti: Ego neque aqua, neq; igni careo, & summa

Inlatebrant.

Fatiscor à fateor.
Fruisce à fruor.

Summa gloria fruisco. Næuius in Attellana, quæ Partus
in scripta est, hoc uerbo ita uititur:

Quod magnopere quæsierunt, id fruisco non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno comæatu,
prædaq; ingenti copiantur: Verbū castrēse est, nec facile

id reperias apud ciuiliū causarum oratores: exq; eadem
figura est, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur.

Lignor.
Pabulor.

Sole, inquit, occaso: Sole occaso, nō insuauī uenustate est,
si quis aurem habeat non sordidam, nec proculcatam. In

Aquor.
Sole occaso.

xii. autem tabulis uerbū hoc ita scriptum est: Ante meri-
diem causam conscito, cum perorant ambo præsentēs.

Post meridiem præsentī litem addicito. Si ambo præsen-
tes, sol occasus suprema tempestas esto. Nos, inquit, in

medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium
istuc putant, si dicas in medium ponere, id quoque esse

In medium re-
linquere.

σοῦσιον putant. Et tamen probabilius significantiusq;
sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriose intro-

spiciat. Græce quoque θῆνα ἐς μέσον uitium id non
est. Postquam nuntiatum est, inquit, ut pugnatum esset

in Gallos, id ciuitas grauitē tulit. In Gallos, mundius
subtiliusq; est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam

Pugnatum in
Gallos.

pinguiora hæc, obsoletioraq; sunt. Simul, inquit, forma,
factus, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pari-

ter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uiati-
cum: Magnum uiaticum, pro magna facultate, & para-

Magnum uia-
ticum.

tu magno, noue positum est. Videturq; Græcos secutus,
qui ἰφόδιον sumptum uiae ad aliarum quoque rerum apa-

paratus traducunt: ac sepe ἰφόδιον pro eo dicunt, quod
E 4 est, in

est, institue & instrue. Nā Mar. inquit, Manlius, quē Ca-
pitoliū seruasse à Gallis supra ostendi, cuiusq; operā cum

Cumprime. M. Furio dictatore apud Gallos cumprime fortem atque
exuperabilem respub. sensit, is & genere, & ui, & uir-
tute bellica nemini concedebat: Apprime crebrius est,

Opus sibi diui-
tias.

cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cum pri-
mis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit,
diuitias opus esse. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc
orationis nullum est: ac ne id quidem est, quod figura
dici solet. Recta enim isthac oratio est, & ueteres com-
plusculi ita dixerunt. Nam ratio dici potest, cur rectius sit
diuitijs opus esse, quā diuitias: nisi qui grammati-
corum noua instituta, ut *τελευτων ἰερα* obseruant: Nam
hac, inquit, maxime uersatur deorum iniquitas, quod
deteriores sunt incolumiores: neque optimum quempiam

Diurnare. inter nos sinunt diurnare. Inusitate dixit diurnare, pro
diu uiuere: sed ex ea figura est, qua dicimus perennare.

Cum his, inquit, consermonabatur: Sermonari, rusticius
Sermonari. uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corru-
ptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, fa-

Ne id quoq; p
ne id quidem.

cturum esse: Ne id quoque, dixit pro ne id quidem: infre-
quens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberri-
mum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quis
quam uiolare sit ausus. Sanctitas quoque & sanctimonia,
nō minus Latine dicuntur, sed nescio quid maioris digni-

Sanctitudo, tatis est uerbum sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Ve
Duriudo. turium, duritudinē, quā duriciē dicere grauius putauit:

Qui illius, inquit, impudentiā norat: & duritudinē, Cum

Arrabo. tantus, inquit, arrabo penes Samnites Po. Rom. esset: Ar-
rabonē

rabonem dixit D C. obsides, & id maluit quàm pignus
 dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea sententia grauior
 acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi
 coeptus, ac multo rectius uidetur arra. *Arra.* Quoniam arram
 quoq; ueteres sæpe dixerint. Et cōpluries, inquit, in labo-
 ribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs,
 inquit, consumptus. Elegancia utrobique ex multitudinis
 numero quaesita est. Cominius, inquit, qua ascenderat, de-
 scendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominium dedisse *Verba dedit.*
 Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq;
 enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem
 aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus
 posuit, quàm si tu dicas latuit atq; obrepfit. Conualles,
 inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius *Arboretum.*
 uerbum est, arbusta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui *Arbustum.*
 foris atq; qui in arce erant, inter se commutationes &
 consilia facere: Commutationes, id est, collationes com- *Cōmutationes.*
 municationesq; in usitate dixit, sed non hercle in scite, nec
 ineleganter. Hac ego pauca interim super eo libro, quo-
 rum memoria post lectionem suppetierat mihi, notauit in
 sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus ho-
 minum repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & XX.
 humanarum quibus contra opinionem uulga-
 riam interpretatus est Homeri uersum.

CAP. III.

Adolescens quispiam nō indoctus, sparti quoq; usum
 in terra Græcia diu incognitum fuisse dixit, mul-
 tisq; post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania
 E 3 aduectum

aduectum. Riserunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi ad-
erant unus atq; alter, male homines literati: quod genus
Græci ἀγοραῖος appellant: atq; eum qui id dixerat, librum
legisse Homeri aiebant, cui uersus hic forte deesset:

καὶ δὴ δ' ἄρα σέσηπε νεδρὶ, καὶ πάρατα λέλωται.

Tum ille prorsus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus,
sed uobis planè magister defuit, si creditis in eo uersu
sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maio-
rem enim uero illi risum subijciunt: neq; id desiderēt, nisi
liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimus quin-
tus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone
ita scriptū est: Ego sparta apud Homerum non plus spar-
tum significare puto, quàm πάρατος, qui dicuntur in agro
Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse
ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi
plerasque naues loris suebant, Græci magis cannabo et
stuppa cæterisq; satius rebus, à quibus πάρατα appella-
bant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an poste-
rior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuen-
da sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi si-
gnificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuer-
sitate accentuum separantur.

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ di-
xerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœ-
diarum superatus est. Et quod sæpissime Euripi-
des in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus est.

C A P. I I I I.

Philemon.

MAenæder à Philemone nequaquam pari scriptore
in certaminibus comœdiarum, ambitu gratiaq;
et factio

et factionibus sæpenumero uincebatur: eum cum forte habuisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubescis? Euripidem quoque M. Varro ait, cum quinq; et septuaginta tragœdias scripserit, in quinque solis uicisse, cum eum uincerent aliquot poetæ ignauissimi. Menandrum autem alij centum et octo, partim centum et nouem comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi, hos de Menandro uersus legimus in libro qui chronica inscriptus est:

κηριστὸς ὤν, ἐκ διοπέδου πατρὸς,
πρὸς τοῖς ἑκσθὲν πέντε δράματ' ἔξ,
ἔλιπε, πεντήκοντα καὶ δύοῖν ἑπίη.

Ex istis tamen centum et quinq; omnibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus in eodem libro scripsit.

Nequaquam esse uerum, quod minutis, quibusdam rhetorice artificibus uideatur M. Cic. in libro quem de amicitia scripsit uitioso argumento usum, ἀμφισβητούμην ἄντι δμολογημένον posuisse. Idem quoque id consideratius tractatum, exploratumque.

CAP. V.

Cicero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitiam non spe expectationeque utilitatis, neque pretij mercedisque causa colendam, sed quo ipsa per sese plena uirtutis honestatisque sit, expetendam diligendamque esse, etiã si nihil opis, nihilque emolumentum ex ea percipi queat, hac sententia, atque his uerbis usus est, eaque dicere facit C. Lælium sapientem uirum, qui P. Africani fuerat amicissimus: Quid enim Africanus indigenus mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis eius,

Callens lin-
guæ.

eius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla quam de meis moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiam consuetudo. Sed quanquā utilitates multæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tamen ab earum spe causæ diligendi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam (neq; enim beneficium foeneraremur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam nō spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in coetu forte hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista utriusq; linguæ callens haud sanè ignobilis, ex istis argutulis, & minutis doctoribus, qui τεχνισοὶ appellantur, atq; in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumēto M. Tullium non probo, neq; ἀποδεδεικμένον, sed eiusdē quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uitium Græcis appellabat, quod accepisset ἀμφοιβητούδωρον, ὅτι ὁμολογημένον. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud & solet queri & debeat, quisquis liberaliter & benigne facit, qua mente, quo ue consilio, benignus liberalisq; sit: Vtrum quia mutuam gratiam speret, & eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui prouocet, quod facere plerique omnes uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum per sese ipsa & liberalitas deleat, sine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod est omnium fermè rarissimum. Argumenta autem censebat, aut probabilia esse debere, aut perspicua, & minime controuersa. Idq; ἀπόδειξις ἡσυχίας dicebat, cum ea, quæ dubia, aut obscura sunt, per ea que

que ambigua non sunt, illustrantur. Atque ut ostenderet beneficos liberalesque ad id, quod de amicitia quaereretur quasi argumentum exemplum uel sumi non oportere, eodem, inquit, simulacro, et eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento sumi potest, si quis affirmet homines beneficos liberalesque esse debere, non spe aliqua compendij, sed amore et studio honestatis. Poterit enim consimuliter ita dicere. Namque ut amicitiam non spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesque non gratiae recipiendae studio esse debemus. Poterit sane, inquit, ita dicere: Sed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiae praebere argumentum potest, cum de utroque pariter quaeratur. Haec ille rhetoricus artifex, dicere quibusdam uidebatur perite et scienter, sed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauisse. Nam beneficium et liberalem Cicero appellat, Beneficus & liberalis. ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum qui, ut ipse ait, beneficia foeneratur, sed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Non ergo obscuro, neque ambiguo argumento usus est, sed certo, atque perspicuo. Siquidem qui uere beneficus liberalisque est, quum bene aut liberaliter faciat, non quaeritur. Alijs enim longè nominibus appellandus est, si cum et talia facit, sui potius quam alterius iuuandi causa facit. Processisset autem argutatori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim benefice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuae benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesque dixerit, neque

aliusmodi

aliusmodi isti sunt, quàm cuius esse eos supra diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit dotestissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in libro r̄ũ secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit.

C A P. VI.

Receptitius
seruus.

MArcus Cato Voconiam legē suadens, uerbis hisce usus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuum: postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atq; flagitare uirū iubet. Querebatur seruus receptitius quid esset. Libri statim quæsi, allatiq; sunt Verrij Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inuentū est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari meritum & flagitare pecuniam iuebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quòd eum seruus nihili, petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia istorum, siqui sunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quàm Verrius scripsit, atq; id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est. Quando mulier dotem merito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neque ueneunt. Quo
uerbo

uero Plautus quoque in Trinumo usus est, in hoc uersu:

Posticulum hoc recepit, cum ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ post eas ædes erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiarum, quæ sibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere instituit, apponit flagitatore seruum receptitium, hoc est proprium seruum suum, quæ cum pecunia reliqua receperat, neque dederat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo. Ipsa enim sunt per se euidetia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuique uerius, eo utatur.

Seruus receptitius.

Verba hæc ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uisa esse non minus de præterito furto, quam de futuro cauisse.

CAP. VII.

Legis ueteris Atiniæ uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei æterna autoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quam de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scæuola patrem suum, & Brutum, & Manilium uiros apprime doctos, quasi se ait dubitasseque, utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod surreptum erit, utrumque tempus uideretur ostendere, tam præteritum quam futurum. Itaque P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctissimus, super dubitatione

bitatione hac eorum scripsit in $\times \times \text{IIII}$. commentario-
rum grammaticorū. Atq; ipse quoq; idem putat incertam
esse tēporis demonstrationē. Sed anguste perquā et obscu-
re differit, ut signa rerū ponere uideas ad subsidium ma-
gis memoriæ suæ, quā ad legentium disciplinā. Videba-
tur tamen hoc dicere: Verbū esse & erit, quando per sese
ponuntur, habent atq; retinent tempus suum. Cum uero
præterito iungūtur, uim tēporis sui amittunt, & in præ-
teritum cōtendunt. Cum enim dico, in campo est, in comi-
tio est, tēpus instans significo. Itē cū dico, in campo erit,
tempus futurū demonstro. At cū dico, factū est, scriptum
est, subreptū est, quāquā est, uerbū tēporis sit præsentis,
cōfunditur tamē cū præterito, & præsens esse desinit. Sic
igitur, inquit, etiā istud qd' in lege est, si diuidas separesq;
duo uerba hæc, subreptū & erit, ut sic audias subreptum,
tanquam certamen erit aut sacrificium erit: tum uidebitur
lex in post futurum loqui. Si uero copulate permisteq; di-
ctum intelligas, ut subreptū erit, non duo, sed unū uerbū
sit: idq; unica patiendi declinatione fit, tum hoc uerbo nō
minus præteritum tempus ostenditur quā futurum.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi
quæri agitariq; eiusmodi solita: cur oleum sæpe
& facile, uina rarius congelascant, acetū haud fere
unquam: & cur aquæ fluuiorum fontiumq; du-
rentur, mare gelu non duretur. CAP. VIII.

Vesperauerat. **P**hilosophus Taurus accipiebat nos Athenis coena
plerūq; ad id diei ubi iam uesperauerat: Id enim est
tempus istic coenandi frequēs. Eius coenæ fundus & fun-
damentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, &
cucurbitæ

cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodam die, ubi paratis
 & expectatibus nobis allata atq; imposita mensæ est, pue-
 rum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer ge-
 nere Atticus, ad annos maxime natus octo, festiuissimus,
 ætatis & gentis argutis scatens. Guttum Samu oretenus Guttum.
 imprudens inanẽ, tanquã si inesset oleum, affert, conuer-
 titq; eum: & (ut solitum est) circuegit per omnẽ partem
 ollæ manũ, nullum inde ibat oleũ. Aspicit puer guttũ atro-
 cibus oculis stomachabundus, & concussum uehementius
 iterũ in ollam uertit. Idq; cum omnes sensim atq; summas-
 sim rideremus, tũ puer Græce, & id quidẽ perquã Attice,
 μη γλᾶτες, inquit, ἐν τῷ οὐλωρον, ἀλλ' ἔκ' ἴσ' οἷα φρίκη πρὶ τῷ
 ἔρθερον γέγονε τὴ μύθον κεκρυπταλλωτῶν. Verbero, inquit ridens
 Taurus, non ne is curriculo, atq; oleũ petis? Sed cũ puer
 foras emptũ issset, nihil ipse ista mora offensior, Olla, in-
 quit, oleo, indiget, & (ut uideo) intolerandũ feruit: cohi-
 beamus manus, atq; interea quoniã puer nunc admonuit
 solere oleũ congelascere, cõsideremus quidem, cur oleum
 sepe & facile stet, uina rarenter congelascãt. Atq; aspicit
 me, & iubet quid sentiã dicere. Tum ego respõdi, conie-
 ctare me uinũ idcirco minus cito coalescere, quod semina
 quædam caloris in sese haberet, essetq; natura ignitius, ob
 eamq; rem dictũ esse ab Homero αἰδοπα οἴνον, nõ (ut alij
 putarent) propter colorem. Est quidem (inquit Taurus)
 ita ut dicis: nam fermẽ conuenit, uinum ubi potum est, ca-
 lesfacere corpora. Sed non secus oleum quoq; calorificum
 est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet.
 Ad hoc, si isthæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu cogũ-
 tur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogãtur.

Acetum autem omnium maxime frigorificum est, atq; id nunquã tamen concrefcit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est : faciliora enim ad coëundum ideo uidetur, quæ leuatiore leuioraq; sunt. Præter ea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuioꝝ & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile sit : tametsi Herodotus, inquit, historiæ scriptor, contra omnium ferme qui hæc quesierunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq; partium mare omne quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat, tempusq; esse cœperat edendi & tacendi.

De notis literarum quæ in C. Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid σκυτάλη sit laconica.

C A P.

I X.

Libri sunt epistolarum C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniuntur literæ singulariæ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla possunt. Erat autem conuentum inter eos clandestinum, de commutando situ literarum, ut inscriptio quidem alia aliam locum & nomina teneret : sed in legendo locus cuique suus & potestas restitueretur. Quenam uero litera pro qua subderetur, ante ijs (sicuti dixi) complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius, satis curiose factus de occulta literarum significatione epistolarum C. Cæsaris scripturarum. Lacedæmonij autem uet

Laconicæ epistolæ.

tem uet

tem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebāt: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi, atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita ut oræ adiunctæ undique & coherentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atque mutilas reddebat, membræq; earum & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quæ erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; ita literæ per ambitum eundem surculi coalescētes, rursus coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij σικυτάλιω appellant. Legebamus id quoque in uetere historia rerum punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis,

hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepisse, literas in lignum incidisse: postea tabulas (uti solitum est) cera colliuisse, easq; tabulas tanquam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse. Eum deinde cerā derasisse, literasq; incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra, barbarico astu excogitata: Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia nō ignobili. Asiā tunc tenebat imperio Rex Darius. Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto uolebat. Comminiscitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquam medendi gratia, deradit: caputq; eius leue in literarū formas compingit. His literis, quæ uoluerat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolefceret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dicto, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagorā uenit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id nō esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlatæ sunt.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existimavit, quibus in describenda flagrantia montis Aetnæ, Pindarum poetam secutus est. Collataq; ab eo super eadem re utriusq; carmina diiudicata.

C A P.

X.

PHauorinum philosophū, cum in hospitis sui Antiatē uillam æstu anni concessisset, nosq; ad eum uidentū

Roma

Histieus capiti
serui inscripsit
literas.

Roma uenissimus, memini super Pindaro poëta & Vergilio in hunc ferè modū differere: Amici (inquit) familiae resq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq; eius memoriae tradiderūt, dicere eum solitū ferūt, parere se uersus more atq; ritu ursino. Nanq; ut illa bestia foetum ederet ineffigiatum informemq;, lambendoq; id postea quod ita edidisset, cōformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere ijs se oris & uultus lineamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimi ingenue atq; uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supremam manum, omni poëticae uenustatis laude florēt. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenseretur, & absolui (quoniā mors preuenterat) nequiuertunt, nequaquā poëtarum elegantissimi nomine atq; iudicio digna sunt. Itaq; cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amicis impēse, ut Aeneida, quam nondum satis eliminaisset, abolerent. In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari & corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari ueteris poëtae carmen, quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententias & uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso, qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmetipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam, carmen Pindari quod est super monte Aetna, quantum mihi memoriae est, dicam:

Pindarus in Py
thijs Epodo. 1.
Specie prima.

πᾶς, εὐρύγοντ' ἄπλά-
τα πυρὸς ἀγνότα)
ἐκ μυχῶν παλαιῶν ὄψαμοί
δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι, ῥόοι κεινῆ
αἰθῶν'. ἀλλ' ἐν ὄρφνασι πέτρας
φοίνισα κυλινδομένη φλόξ ἐς βαθῆ-
αν φέρει πύργῳ πλάκῃ σὺν πατάγῳ
κἄνο δ' ἀφάσσιο κρητὸς, ἔρπετόν
λεινοτάτους ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιόν τε ἰδέ-
σαι, θαῦμα δ' ἐκὼς πᾶσιόν-
των ἀκῆσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum
uerius dixerim quam fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
Ipse, sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit.
Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
Cum genitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus,
id dixit quod res erat, quodq; istic usu ueniebat, quodq;
oculis uidebatur, interdum fumare Aetnam, noctu flammæ
gare. Vergilius autem, dum in strepitu sonituq; uerborum
conquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretionem fa-
cta confundit. Atque ille Græcos quidem fontes imitatus,
igneis eructare, & fluere amnes fumi, & flammarū fulua
& tort

& tortuosa uolumina in plagas maris ferre, quasi quos-
 dam igneos amnes, luculente dixit. At hic noster, atram
 nubem turbine piceo & fauilla fumante, ῥόον κεντῆρὸς ἀέθωνα
 interpretari uolens, crasse & immodice congesit, Glo-
 bos quoque flammaram quod ille κεντῆρὸς dixerat, duriter
 & ἀκρίτως transtulit. Item quod ait, sidera lambit, uacan-
 ter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neq; non
 id quoq; inenarrabile esse ait, & propemodū insensibile,
 quod nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla
 candente. Non enim fumare (inquit) solent, neq; atra esse
 quæ sunt candentia : nisi si candente dixit peruulgate &
 improprie, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucen-
 ti. Nam candens scilicet est à candore dictum, non à calo- Candens.
 re. Quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eos-
 demq; ipsos statim liquefieri & gemere, atque glomerari
 sub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro scriptum, nec
 unquam fando auditum, & omnium quæ monstra dicun-
 tur, monstruosissimum esse.

Quòd Plutarchus in libris Sympotiacis opi-
 nionem Platonis de habitu atque natura stoma-
 chi, fistulæq; eius quæ φαχῆα dicitur, aduersum
 Erasistratum medicum tutatus est, autoritate ad-
 hibita antiqui medici Hippocratis.

C A P.

X I.

ET Plutarchus, & alij quidā docti uiri, reprehensum
 esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripse-
 re, quòd potum dixit defluere ad pulmonem: eoq; satis hu-
 mectato, dimanare per eū, quia sit rimosior, & confluere
 inde in uesicā : errorisq; istius fuisse Alcæum ducē, qui in

F 4   poem

poëmaticis suis scriberet, τὸν τε πνύμιωνα οἶνον, ἔστι γὰρ ἄριστον πνύμιον (πνύμιον). Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam uel fistulas, easq; ab oris faucibus proficisci deorsum, per earumq; alteram deduci delatibq; in stomachum esculenta omnia & poculenta, ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græce appellatur ἡ κάτω κοιλία, atq; ibi subigi digeriq; ac deinde aridiora ex ijs recremēta in aluum cōuenire, quod Græce κλωρ dicitur, humidiora peruehens in uesticā. Per alterā autem fistulam, quæ Græce nominatur φαχῆα ἀρτηρία, spiritum à summo ore in pulmonem, atque inde rursus in os & in nareis commeare, perq; eandē uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne potus cibiq; aridior, quē oporteret in stomachū ire, procideret ex ore, labereturq; in eandē fistulā per quā spiritus reciprocatur, eaq; offensione intercluderetur animæ uia, impositā esse arte quadā & ope naturæ, inde apud duo ista foramina, quæ dicitur ἐπιλωτῖς, quasi claustra quedam mobilia, coniuuentia uicissim & resurgentia. Eamq; ἐπιλωτῖδα inter edendū bibendūq; operire atq; protegere πλὴν φαχῆαν ἀρτηρίαν, ne quid ex esca potu ue incidere in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso arteriæ communito: Hæc Erasistratus medicus aduersum Platonem. Sed Plutarchus in libro symposiacorum, autorem Platonis sententiæ Hippocratem dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Philistiona Locrū, & Dioxippū Hippocraticū, ueteres medicos & nobiles. Atq; illam, de qua Erasistratus dixerit, ἐπιλωτῖδα, non iccirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmōni quoq; fouendo rig

do rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositam quasi moderatricem quandam, arbitramq; prohibendi admiscendi ue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in stomachum: potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet: non rapidum id neque uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatum ac repressum, sensim paulatimq; transmitteret, atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus quas Græci ἀλόγως appellant, à Phauorino exercendi gratia disputatis.

CAP. XII.

INfames materias, siue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀλόγως καὶ ἀτόπως ὑποθέσας appellant, & ueteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi quoq; & noster Phauorinus oppidoquam libens in eas materias dicebat, uel ingenio expurgificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficultatibus: sicuti cum Thersitæ laudes quæsiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida sanè multa, & nō facilia inuentu in utranq; causam dixit, eaq; scripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quē scripsisse ait: qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius constantiusq; postea ualiturum. Atque inibi in eisdem laudibus non hercle hac sententiola inuenuste lusit. Versus, inquit, est longo hominum æuo probatus:

Ἄλλοτε μίτηρ ἡμῶν πέλει, ἄλλοτε μήτηρ.

F 5

Eo uersu

Febris encomion.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. Quod cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est *αἰα ἀντιῆα, δύο ἀντιῆες.*

Quin particula, quot qualesq; uarietates significationis habeat, & quàm sæpe in ueterum scriptis obscura sit.

C A P. X I I I.

Quin particula.

Quin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: quin uenis? quin legis? quin fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus: aliter autẽ cum sic componimus, quod quasi priori uidetur cõtrarium: Non iccirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimarit. A quo illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo posiremũ scribo, quin populi, & boni, & strenui sient. In secunda quoq; Origine M. Cato nõ longe secus hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, quòd cum in occulto uitiauerat, quin eius famam prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsius uerba posuimus: Romam uenit, uix superat quin triumphus decernatur. Item in sexto annali eiusdem uerba hæc sunt: Penè factum est, quin castra relinqueret, atq; cederent hosti. Non me autem præterit, dicere aliquem posse de summo pectore nihil esse in his uerbis

uerbis negotij. Nam quin utrobique positum pro ut, planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur: Item alio in loco, penè factum est, ut castra relinquerent, atque cederent hosti. Sed utantur sanè, qui tam expediti sunt, per fugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum cõiungendi habere, sed certam quadam significatione factam, nunquam profecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publij Mimos selectæ lepidiores.

C A P.

X I I I I.

Publius Mimos scriptitauit, dignusque habitus est, qui Laberij arrogantia. super Laberio iudicaretur. C. autem Cæsarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat, ut accipiores, & probatiores sibi esse Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij sententiæ feruntur pleraque lepidæ, & ad communem sermonum usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscriptæ, quas libitum hercle est adscribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod * uitari non potest.

*Mutari.

Cui plus licet quàm par est, plus uult, quàm licet.

Comes facundus in uia, pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Heredis

Heredis fletus sub persona risus est.

Furor fit leſa ſæpius patientia.

Improbe Neptunū accuſat, qui iterū naufragiū facit.

Ita amicum habeas, poſſe ut fieri inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nunquam periculum ſine periculo uincitur.

Nimum altercando ueritas amittitur.

*Cito. *Pars beneficij eſt, quod petitur ſi * belle neges.*

Quòd Carneades Academicus helleboro ſto-
machum purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis
Stoici decreta. Decq; natura medelaq; hellebori
candidi, & nigri.

C A P. X V.

Carneades.

Carneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoi-
ci Zenonis libros, ſuperiora corporis helleboro can-
dido purgauit, ne quid ex corruptis in ſtomacho humo-
ribus ad domicilia uſque animi redundaret, & conſtan-
tiam uigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tantoq;
apparatu uir ingenio præſtanti ad reſellenda, quæ ſcri-
pſerat Zeno, aggreſſus. Id cum in hiſtoria Græca legiſ-
ſem, quod helleboro candido ſcriptum erat, quid eſſet,
quæſiui. Tum comperi duas ſpecies hellebori eſſe diſcer-
niculo coloris inſignes, candidi & nigri. Eos autem co-
lores non in ſemine hellebori, neque in uirgultis, ſed in
radice dignoſci. Candido ſtomachum & uentrem ſupe-
riorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior
uocatur, dilui. Vtriuſque eſſe hanc uim, ut humores no-
xios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. Eſſe au-
tem periculum, ne inter cauſas morborum omni corpo-
rum uia patefacta, ea quoque ipſa in quibus cauſa uiuen-
di eſt

Hellebori uis.

di est, exinaniantur, amissoq; omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historię scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod ijs icte exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia. CAP. XVI.

Anates Ponticas dicitur edundis uulgò uenenis uictitate. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompei liberto, Mithridatem illum Ponti regē, medicinæ rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea cōfectione: Ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu à clandestinis epularum insidijs cauisse. Quin & scientē quoq; ultro & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sæpenumero hausisse, atq; id tamē sine noxa fuisse. Quā obrem postea cū prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uiolentissima festinandæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios uocatur.

Anates Ponticæ ueneno uictitate.

Antidotus Mithridatios.

Mithrida

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum, Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Græcam, Oſcam Latinam.

C A P. X V I I.

Ennius tricolor.
Soli. uide capite 5.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græce, & Oſce, & Latine ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus, qui à Cneo Pompeio bello ſuperatus eſt, duarum & uiginti gentium quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus eſt: ſed ut quenq; ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcite quàm ſi gentilis eius eſſet, locutus eſt.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiftoriæ ſcriptorem deprehenum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniâq; data dimiſſum.

C A P. X V I I I.

Salluſtius loris cæſus.

MArcus Varro in literis atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro quẽ inſcripſit Pius, aut de pace, Caium Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeuere orationis, in cuius hiftoria notiones cenſorias fieri atq; exerceri uidemus, in adulterio deprehẽſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit: & cū dediſſet pecuniã, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris, diſciplinæ philoſophiæ ſtudioſe tractantibus. Et quæ duo uerba obſeruanda præceperit, omnium rerum longe ſalubria.

C A P. X I X.

Phaao

Phauorinum ego audiui dicere Epictetum philoso=
 phum dixisse, plerosq; istos qui philosophari uiden=
 tur, philosophos esse huiuscemodi ἀνευ ἑ πρῶτ[ου] μίχτι
 το λέγειν: Id significat, factis procul, uerbis tenuis. Iam
 illud est uehementius, quod Arrianus solitum eum dicti=
 tare, in libris quos de disertationibus eius composuit, scri=
 ptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduenterat homi=
 nem pudore amisso, importuna industria corruptis mori=
 bus audacem, confidentem lingua, ceteraq; omnia præ=
 terquam animum procurantem, istiusmodi (inquit) homi=
 nem cum uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ
 contrectare, & physica audire, & meditari dialectica,
 multaq; id genus theoremata suspicari suscitariq;, incla=
 mabat deum atque hominum fidem, ac plerunq; inter cla=
 mandum his eum uerbis increpabat: ἀνθρώπε πῶ βάλεις,
 σκέψαι εἰ κάθαρον τὸ ἀγγέρον. ἄν εἰς τὴ οἴκησιν αὐτὰ βάλ=
 λης, ἀπώλεθ ἢν ἀπῆ, οὐρον, ἢ ὄξος γένοιθ ἄν, ἢ τὶ τούτων
 χῆρον. Nil profecto ijs uerbis grauius, nil uerius: qui=
 bus declarabat maximus philosophorū, literas atq; doctri=
 nas philosophiæ, cum in hominē falsum atq; degenerem,
 tanquā in uas spurcum atq; pollutū influxissent, uerti, mu=
 tari, corrūpi, & quod ipse κυνικῶτ[ος] dixit, urinā fieri,
 aut si quid est urina spurcius. Præterea idē ille Epictetus,
 quod ex eodē Phauorino audiuius, solitus dicere est, duo
 esse uitia multo omniū grauißima ac teterrima, intoleran=
 tiam & incōtinentiā: cum aut iniurias, quæ sunt ferendæ,
 nō toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus uoluptati=
 busq; nos tenere debemus, nō tenemus. Itaq;, inquit, si q̄s
 hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi imperando atq; ob=
 seruando

Epictetus.

Intolerantiæ et
incontinentiæ
mala.Verba semper
in ore habēda.

seruando curet, is erit pleraq; impeccabilis, uitamq; uiuet tranquillissimā. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχεου.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris coagmētisq; uerborum scite modulateq; & apte, exercendi gratia in Latinam orationem uersa,

C A P.

X X.

Symposium
Platonis.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum lectebatur. Verba illa Pausaniæ, inter conuiuas amorem uice sua laudatis. Ea uerba ita prorsum amauimus, ut meminisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc: πᾶρα γὰρ πράξις ὧδε ἔχει αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττέμενη, οὔτε καλὴ, οὔτε ἀχαρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποτιῶ μῆν, ἢ πίνευ, ἢ λαλεῖν ἢ, διαλέγεσθαι. οὐκ ἐστὶ τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέ τι, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῆι τιῶν ἀπέχει, καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθῶς ἢ ἀχαρῶς, οὔτω καὶ τὸ ἐρεῖν, καὶ ὁ ἔρωσ, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδέ τίς ἐρεῖν ἐγκωμιάζεισθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρεῖν.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus, Rhetorista. inquit, tu ἤκροίσαι (Sic enim me in principio recens in Diatriba. diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentiæ unius exercendæ gratia Athenas uenisse) Vides ne, inquit, ἐνθύμημα crebrum, & coruscum, & connexum, breuibuscq; & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactione deuinctum? Habes ne nobis dicere in libris rhetorum uestrorum tam apte, tamq; modulate compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros censeo uideas ὁδὸν πάρεργον. Ad ipsa enim Platonis penetralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergen- dum est, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uerborum

borum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonice modulis, non modo non repressit, sed instruxit etiã nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandam. Atq; uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandum sunt, quas res cunque audierint uiderint ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis iisdem uerbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: uelut quas nunc facimus ipsi res, bibere, cantare, disserere. Nihil nanque horum ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestũ fit: sin parum recte, turpe fit. Sic amare, sic amor non honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit, nos ut honeste amemus.

Factum omne
neq; turpe neq;
honeste.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerunt, ante secundum bellum Carthaginensium. CAP. XXI.

UT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in conspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominum temere diceremus: sicuti sophista ille ἀπαίδευτος qui publice nuper disserens, Carneadem philosophũ à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caueremus, excerpeba-

Chronici libri. mus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruissent Græci, simulatq; Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditam Romanam fuissent ante secundum bellum Carthaginiensium, easq; nunc excerptiones nostras uarijs diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque subtili cura excellentium in utraque gente hominum *συγχομι* ueris componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoque historie flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum etatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constitit, etatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrumque tamen ante Romanam conditam uixisse, Siluijs Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus c. atq; x l. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter c. & l x. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Atheniensium; Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius x x x i i i. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit,

Tarquinij

Solonis tempora.
Heliodus.
Homerus.

Pisistratus.

Pythagoras.

Tarquiniij filio regnum obtinente, cui cognomentum *Su-*
perbus fuit. Iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab
 Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius,
 Hippie tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cor-
 nelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc
 fuisse poematis clarum & nobilem. Ducentesimo deinde
 & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non lon-
 ge amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas memorie
 traditum est, pugna illa incluta Marathonia Miltiade
 duce, qui post eam uictoriam damnatus à populo Athe-
 niensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus
 Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ au-
 tem fermè istis temporibus tribunos, et ædiles, tum primū
 per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn.
 Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à Trib. ple. ad
 Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciuit, bellumq;
 Pop. Rom. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab
 Atheniensibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, na-
 uali prælio, quod ad Salamina factū est, uictus fugatusq;
 est. Atq; inde anno serè quarto, Menenio Agrippa, Mar-
 co Horatio Puluillo c o s s. bello Veiente apud fluuium
 Cremeram, ab ijs sex & trecenti patritij Fabij cum fa-
 milijs suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iu-
 xta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoso-
 phie naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempo-
 rates decemuiros legibus scribundis creatos constitit, ta-
 bulasq; ab ijs primo decē conscriptas, mox alias duas ad-
 ditas. Bellū deinde in terra Græcia maximum Peloponne-
 siacum, quod Thucydides memorie mādauit, coeptū est,

Archilochū Ci-
 cero in primo
 Tuscu. Romu-
 lo regnante cla-
 ruisse dicit.

Aeschylus.
 Aediles.

Themistocles.

Fabij.

Empedocles.

Decemuiroi.

circa annum ferè post conditam Romam trecentessimam
 uicesimumnonam, qua tempestate A. Posthumius Torqua-
 tus dictator Romæ fuit: qui filium suum, quod contra suum
 dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum
 Po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tēpora no-
 biles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tra-
 gici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus phi-
 losophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidē poste-
 rior fuit, sed quibusdā temporibus iisdē uixerūt. Iā dein-
 de Tribunis militaribus consulari imperio rēp. Romæ re-
 gentibus ad annū ferè cōditæ urbis CCCXLVII. triginta
 illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmonijs Atheniensibus,
 & in Sicilia Dionysius superior tyrannidē tenuit:
 paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus
 est, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempestate Ro-
 mæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit.
 Ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum
 Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neq; mul-
 to postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilita-
 tus est. Lacedæmonij ab Atheniensibus apud Corinthum
 superati duce Phormione, & M. Manlius Romæ, qui
 Gallos in obsidione Capitolij obrepentes per ardua de-
 pulerat, cōuictus est consiliū de regno occupando inisse:
 damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait)
 præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum
 reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipsa anno qui erat
 post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philoso-
 phum natum esse, memoriæ mandatum est. Aliquot dein-
 de annis post bellū Senonicum, Thebani Lacedæmonios
 duce

Sophocles.
 Euripides.
 Hippocrates.
 Democritus.

Socrates.

Eudoxus.

Aristotelem.

duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui
 post tempore, in urbe Roma lege Licinij Stolonis C O S S. Consules.
 creari etiam ex plebe coepti, cum antea ius non esset, nisi
 ex patrij gentibus fieri C O S. Circa annum deinde ur
 bis conditæ quadringentesimū, Philippus Amyntæ filius
 Alexandri pater, regnum Macedoniae adeptus est, inq̄;
 eo tempore Alexander natus est. Paucisq̄; inde annis post,
 Plato philosophus ad Dionysium Siciliae tyrannum po= Plato.
 steriorem profectus est. Post deinde aliquanto tempore,
 Philippus apud Cheroneam praelio magno Athenienses
 uicit. Tum Demosthenes orator ex eo praelio salutem su= Demosthenes.
 ga quesuit. Cumq̄; id ei, quod fugerat probrose obijce=
 retur, uersu illo notissimo illudit,

Ανὴρ ὁ Φεῦρον καὶ πάλιν μάχησεν).

Postea Philippus ex insidijs occiditur, & Alexander re=
 gnum adeptus, ad subigēdos Persas in Asiā atq̄; in orien
 tem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cogno=
 mentum Moloſso fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. fa
 cturus. Iam enim fama uirtusq̄; felicitatis Romanae apud
 exterarum gentes enitescere inceperat. Sed priusquam bel=
 lum faceret uita decessit. Eum Moloſsum cum in Italiam
 transfret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire
 quasi in ἀνδροπύλῳ, Macedonem ipse ad persas, quasi in
 γυναικὸν ἔξειπεν. Postea Macedo Alexander pleraq̄; parte oriē
 tali subacta, cum annos regnauiſſet undecim, obiit mortis
 diem. Neq̄; ita longe post, Aristoteles philosophus, &
 post aliquanto Demosthenes, uita functi sunt: iisdemq̄;
 fermè tempeſtatibus Po. Ro. graui ac diutino Samnitum
 bello cōſtictatus est. Consulesq̄; T. Veturius, & Sp. Post=

 G 3   kumius,

- humius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumvallati ac sub iugum missi, turpi foedere factò discesserunt: Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per seculas dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ cccc. ferè & lxx. bellum cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Cittiensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censes Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rusinum qui 11. consul & dictator fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscripsere, quòd eum comperissent argenti facti coenæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam cccc. fermè & xc. consulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fulvio Flacco, bellum aduersum Pœnos primum coeptum est. Neq; diu post Callimachus poëta Cyrenensis, Alexandria apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, coss. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium
- L. Ltuus.** L. Liuius poëta fabulas docere Romæ coepit, post Sophoclis & Euripidis mortē annis plus ferè centum & sexaginta: post Menandri, annis circiter quinquagintaduobus. Claudium & Tuditanū, consules sequuntur Q. Valerius & C. Manilius, quibus natum esse Q. Enniū poëtam M. Varro in primo de poëtis libro scripsit: eumq; cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo

tesimo undeuicesimo, Sp. Carbilus Ruga, primus Romæ
 de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit, quod Diuortium pri-
 mum.
 sterilis esset, iurassetq; apud censores uxorem se libero-
 rum querendorum causa habere. Eodemq; anno C. Ne- Næuius.
 uius poëta fabulas apud populum dedit. Quem M. Varo
 in libro de poetis primo stipendia fecisse ait bello Pu-
 nico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine,
 quod de eodem bello scripsit. Portium autem Licinium Portius Li-
 cinius.
 Seruius poeticam Romæ coepisse dicit in hisce uersibus:

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum

Pœnos sumptum est. Atq; non nimium longe M. Cato M. Cato.

orator in ciuitate, & Plautus poeta in scena floruerunt. Plautus.

Isdemq; temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Diogenes.

Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniensi- Carneades.

bus ad senatum Populi Romani negotij publici gratia le- Critolaus.

gati sunt. Neq; magno interuallo postea Q. Ennius, &

iuxta Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pa- Cæcilius.

cuius iam sene Accius, clariorq; tunc in poematis Terentius.

eorum obtrectandis, Lucilius fuit. Sed pro- Pacuuius.

gressi longius sumus, cum finem pro- Accius.

posuerimus annotatiunculis istis Lucilius.

bellum Pœnorum

secundum.

A. GELLI IN OCTIVM ATTICARVM COMMEN TARI I. LIB. XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contra à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæ sit cumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret: quantumq; esset in ijs, quæ dicuntur extranea.

C A P. I.

FAMILIARES Phauorini duo erant quidam nō in celebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripateticae disciplinae sectator, alter Stoice. Iis quondam ego acriter atq; contente

pro suis utrinq; decretis propugnantibus, cum essemus unā Hostiae omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus autem in littore cum iam ad uesperasceret, estate anni noui. Atq; ibi Stoicus censebat & uitam beatam hominum uirtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici: etiamsi cetera bona omnia quæ corporalia & externa appellarentur, uirtuti deessent, malitia adessent. Ille contra Peripateticus, miseriam quidem uitam uitij animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem solam nequaquam satis esse existimabat: quoniam & corporis integritas sanitasq;, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona aestimatio, ceteraq; omnia corporis & fortunæ bona necessaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ.

Vita beata, an in sola uirtute.

te uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanquam ille
 duas res diuersas poneret, mirabatur: quòd cum essent
 malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata
 quoque æque contraria, non seruaret in utrisque uim &
 naturam contrarij, & ad miseriam quidem uitæ confi-
 ciendam, satis ualere malitiam solam putaret: ad præstan-
 dam uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem di-
 ceret. Atque id maxime disfidere, neq; conuenire dicebat,
 quòd qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici pos-
 se, si uirtus sola abesset, idem contrà negaret beatam fie-
 ri uitam, cum sola uirtus adesset: & quem daret haberetq;
 absenti uirtuti honorem, eundem patienti atque præsentì
 adimeret, Tum Peripateticus perquam hercle festiue, ro-
 go te, inquit, cum bona uenia respondeas, an existimes
 esse uini amphoram cum abest ab ea unus congius? Hæc
 ubi accepit Stoicus, minime, inquit, uini amphora dici po-
 test, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus,
 unus igitur congius amphoram facere dici debet: quo-
 niam cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum
 accessit, fit amphora. Quod si id dicere absurdum est, uno
 congio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una so-
 la uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus
 abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus
 respiciens Peripateticum: Est quidem, inquit, argutiola
 hæc, qua de congio uini usus es, exposita in libris: sed
 (ut scis) captio magis lepida, quam probum aut simile
 argumentum: uideri debet. Congius enim cum deest, ef-
 ficat quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum ac-
 cedit & additur, non ille unus facit amphoram; sed sup-
 plet.

plet. Virtus autem (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementū, sed sola ipsa uita beatæ instar est, & propterea uita beatam ipsa sola una cū adest facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ coepissent, persecuti Phauorinum in domum in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; inibi insperata quædã sophismata & ægnimata oblectatoria.

CAP.

II.

Saturnalia.
Rimittere animū.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac modeste, nō (ut dicitur) remittētes animū. Nam remittere (inquit Musonius) animū, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum, atq; laxātes iucundis honestisq; sermonum illectationibus. Conueniebamus autē ad eandē cœnam cōplusculi, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; easdem auditiones, eosdemq; doctores colebamus. Tum qui & cœnulam ordine suo curabat, præmium soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel Græcum uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidemq; res querebat, quot homines istic eramus. Cumq; eas omnes exposuerat, rem locumq; dicendi fors dabat. Quæstione igitur soluta, corona & præmio donabatur: non soluta autem transmuttebatur ad eum qui sortito successerat. Idq; in orbem uice pari seruabatur. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmium ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicabatur. Querebantur

bantur autem res huiuscemodi, aut sententia poëtae ueteris lepide obscura, non anxie, aut historiae antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quaesita esse memini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari,

Frustrari.

Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.

Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,

Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Vxoribus cibus.

Secunda quaestio fuit, quonam modo audiri atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate quam in libris suis condidit, τῆς ἀδικίας fingebat, τῶν δὲ τὰς γυναικῶν esse censuit: & premia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit suauitates puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quaesitum est: In quibus uerbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resoluiq; possent: Quod non perdidisti habes, cornua non perdidisti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego sum, id tu non es: homo ego sum, homo igitur tu non es. Quaesitum id quoq; ibi est quæ esset huius quoq; sophisticæ solutio: Cum mentior & mentiri me dico, mentior an uerum dico?

Explicat Beroaldus in Annotatione.

Postea quaestio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalensibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundum ea quaesitum hoc est: Verbum uerant, quod si significat uera dicunt, quisnam ueterum poëtarum dixerit?

Verbo uerbum

Aphodelum. rit? Sexta quæstio fuit, aphodelum cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit:

νήπιος οὐ δ' ἴσασιν ὅσῳ πλείων ἡμῶν πέντης,

οὐ δ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνδρα.

*Dimidium,
plus toto.*

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionū omnium hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine quo dixi proposita, atq; singulis sorte ductis disputata explanataq; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commemorerat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in decimotertio annalium in isto uersu,

Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchū de impudicitia accusauit, Lacedæmonios staturuisse dixerit super sententia probatissima, quā improbatissimus homo dixisset. CAP. III.

A*eschines uel acerrimus, prudentissimusq; oratorū, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa seua, criminosaq; & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter insigniterq; accusauit, nobile & illustre cōsiliū Lacedæmonijs dedisse dicit, uirum indidem ciuitatis eiusdē principē, uirtute atq; ætate magna præditū. Populus, inquit, Lacedæmonius, de summa rep. sua quidnam esset utile & honestum deliberabat.*

Tum

Tum exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristinae uitæ defamatisimus, sed lingua tunc atq; facundia nimium quanto præstabilis. Consilium quod dabat, quodq; oportere fieri suadebat, acceptum ab universis, & cõplacitũ est, futurumq; erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principũ ordine, quibus Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maiestate tanquam arbitros & magistros disciplinæ publicæ uerebantur: cõmoto iratoq; animo exilit: Et quænam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem spes erit, urbẽ hanc & hanc remp. saluam inexpugnabilẽq; esse diutius posse, si huiuscemodi antea uitæ hominibus consiliarijs utemur? Quod si Coniliarij maiorijciendi. proba istæc & honesta sententiã est, quæso uos, non sinamus eandẽ dehonestari turpissimĩ autoris cõtagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iustitia præter alios præstantẽ, sed inopi lingua et infacundũ: iussitq; eum consensu, petituq; omnium, eãdem illam sententiam diferti uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atq; ita ut suaserat prudentissimus senex, factũ est. Sic bona sententia mansit, turpis autor mutatus est.

Quòd Sulpitius Apollinaris prædicante quendam à sese uno Sallustij historias intelligi, illiusit quæstione proposita, quid uerba ista apud Sallustium significarent, Perincertum stolidior an uacior.

C A P. I I I I.

CUm iam adolescētuli Romæ prætextam & puerilẽ togam mutassemus, magistrosq; tunc nobismetipsis explo

exploratiores quæreremus, in sandalario forte apud libra-
 rios fuimus: cū ibi in multorū hominum cœtu Apollinaris
 Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, iæ-
 ctatorē quæpiā et uēditorē Sallustianæ lectionis irrisit:
 illusitq; genere illo facetissimæ dissimulationis, qua Socra-
 tes ad sophistas utebatur. Nā cū ille se unū & unicum le-
 ctorem esse, enarratoremq; Sallustij diceret, neq; primam
 tantū cutem ac sententiarū speciem, sed sanguinem quoq;
 ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque intro-
 spicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplecti ue-
 nerariq; se doctrinas illius dicēs: Per, inquit, magister opti-
 me, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine & medulla
 Sallustij uerborum. Hesternum enim die quærebatur ex me,
 quidnam uerba eius hæc in quarto historiarum libro de
 Cn. Lentulo scripta significant: de quo perincertum fuis-
 se ait, stolidior'ne esset an uanior. Ea q; ipsa uerba uti sunt
 à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lentulus patriiæ gētis,
 collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum
 stolidior an uanior, legem de pecunia quā Sylla em-
 ptoribus bonorum remiserat exigenda, promulgauit.
 Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere
 potuisse asseuerabat, quid esset uanior, qd stolidior: quo-
 niam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se
 uideretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem utra-
 que uitij forent. Ac propterea petebat, uti se doceret si-
 gnificationes utriusque uocis & origines. Tum ille, rictu
 oris labiorumq; ductu, contemni à se ostendēs & rem de
 qua quæreretur, & hominem ipsum qui quæreret: Pri-
 scorum, inquit, & remotorum ego uerborum medullas
 & san

& sanguinem (sicuti dixi) perspicere & elicere soleo,
 non istorum quæ proculcata uulgo & protrita sunt. Ipso
 illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui igno-
 rat, eiusdem stultitiæ esse uanitatem & stoliditatem. Sed
 ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit, & abire cœ-
 pit. Nos deinde eum tenebamus urgebamusq; , & cum
 primis Apollinaris, ut de uocabulorum istorum uel diffe-
 rentia, uel (si ei ita uideretur) similitudine plenius aper-
 tiusq; differeret, & ut ne sibi inuideret discere uolenti-
 bus orabat. Atque ille se iam planè illudi ratus, negotium
 sibi esse causatur, & digreditur. Nos aut postea ex Apol-
 linari didicimus, uanos proprie dici, non (ut uulgus dice-
 ret) desipientes aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterum
 doctissimi dixissent, mēdaces et infidos, & leuia inaniaq;
 pro grauibus & ueris astutissime componentes. Stolidos
 autem uocari non tam stultos & excordes, quam tetros
 & molestos & illepidos, quos Græci *μοχθηροὺς καὶ φοβ-
 ρικοὺς* dicerent. Et unamquãq; harum uocum origines scri-
 ptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisiti
 & repertos cum primarum significationum exemplis, ut
 commentarijs harum noctium insererē, notauī: et intulisse
 iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

Vani

Stolidi.

Quòd Quintus Ennius in septimo annali, quæ
 drupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt
 multi, scriptum reliquit. CAP. V.

CVM Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono &
 facundiæ florentis, complures adolescentuli fami-
 liares eius, Puteolis æstiuarum ludum & iocum, in lite-
 ris amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honestisq;
 agita

Ennianista.

agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, ^{ἄναγνώστην} quendam nō indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennij annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istū Ennianistam. Hoc enim se ille nomine appellari uolebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennij septimum) hos eum primum uersus perperam pronuntiantem audiuiamus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephantī
Proijciunt sese.

Neq; postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediēs è theatro, quid uobis, inquit, de hoc ^{ἄναγνώστην}, & de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atque elephantī
Proijciunt sese.

Ecquid putatis, si magistrum prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarum ueterū diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grammaticū legisse se dicerent, et mirarētur quidnam esset quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

In quo loco equitem, si quis modo non inscite inepteq; Eques pro equo. argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi equum. Pleraq; enim ueterum etas, & hominem equo insidentem, & equum qui insideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etiã, quod uerbum è uocabulo equitis inclinatũ est, & homo equo utens, & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ Latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Equitare.

Queis hinc currere equũ nos atq; eqtare uidemus,
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus. Et illud:
Ergo oculis equitat.

Sed enim cõtentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei nec ambiguae, sed ut pure liquentiũsq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptum reliquisset, librum summæ, atque reuerendæ uetustatis, quem serè constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioq; multo unius uersus inspiciendi gratia conduxì, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa post etiam in peruulgatis commentarijs scripta offendimus.

Quòd Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cornu esse copix dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam & matrèfamilias existimauit, differètia longe uanissima.

CAP.

VI.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, sum- Helus Melissus.
mi quidem loci inter grammaticos & temporis,
H sed

sed maiore in literis erat iactantia, & *οπισθια*, quam opera. Is præter alia, quæ scripsit, compluria, librum composuit, ut tum uidebatur cum est editus, doctrinæ indyctæ. Ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: *Matrona est, quæ semel peperit: quæ sæpius, mater familiâs: sicuti sus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius, scrophæ.* Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamiliâs Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis profecto est opus. Nam de porcetra habet sanè autorem pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inscripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; matrem familiâs nisi quæ sæpius, nullius ueterum scriptorum autoritatibus cõfirmare potest. Enimuero illud compendio probabilius est, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiam si sibi liberi nondum nati forent: dictamq; esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cū spe & omine mox adipiscendo, unde ipsum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autem familiâs appellatam esse eam solã, quæ in mariti manu mancipioq; aut in eius, in cuius maritus manu mancipioq; esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoq; mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Porcetra.
Scrophæ.

Matrona.

Materfamilias.

Quem

Quem in modum Phauorinus tractauerit in-
tempestiuum quendam de uerborum ambiguita-
tibus quærentem. Atq; ibi quot significaciones
capiat concio.

CAP. VII.

Domitio homini docto, celebriq; in urbe Roma grã <sup>Domitius Infa-
nus.</sup>matico, cui cognomentum Insano factum est, quo-
niam erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio
Phauorinus noster, cum forte apud fanum Carmentis
obuiam uenisset, atq; ego cum Phauorino essem: Quæso,
inquit, te magister dicas mihi, num erraui, quod cum uel-
lem *Ἀμνησίας* Latine dicere, cõciones dixi? dubito quip-
pe & requiro, an ueterum eorũ qui electius locuti sunt,
pro uerbis & oratione, dixerit quis concionem. Tum
Domitius uoce atq; uultu atrocior: Nulla, inquit, pror-
sus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos quoq; philoso-
phorum illustrissimi, nihil iam aliud quàm uerba autorita-
tesq; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum ti-
bi, in quo id reperiatis, quod quæris. Ego enim grammati-
cus uitæ iam, atq; morum disciplinas quæro, uos philoso-
phi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam <sup>Mortuaria
glossaria.</sup> qui collegisti, & lectitasti res tetras, & inanes, & friuo-
las, tanquam mulierum uoces præficarum. Atque utinam,
inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas
instrumenti haberet. Cumq; digressi essemus, non tempe-
stiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uide-
tur enim mihi *ἐπιμοίνεσαι*. Scitote, inquit, tamen intem-
periem istam quæ *μελαγχολία* dicitur, non paruis, nec
abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι χερόν τὸ πᾶσι
τῶτο ἠρωϊκόν, & ueritates plerunque fortiter dicere, sed
H 2 respectu

respectum non habere μήτε καρῶ, μήτε μέτρον. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Non ne & si Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria visum esset? Misit autem paulo post Phauorino librum, quem promiserat. Verri (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus questionis pertinentia haec fuerunt:

Senatus. Cuius. Senatum dici & pro loco & pro hominibus: Cuius civitatem & pro loco & pro oppido, & pro iure quoque omnium,

Tribus. & pro hominum multitudine: Tribus quoque, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus:

Concio. Concionem autem tria significare, locum suggestumque; unde verba fieret: Item significare coetum populi assistentis: Item orationem ipsam, quae ad populum diceretur. Si cut Mar. Tullius in oratione, quae inscripta est contra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, concursus est populi factus. Sicut idem M. Tullius in oratore ait: Conciones saepe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur sententia. Exempla in eo libro scripta non erant, sed nos postea Phauorino desideranti harum omnium significationum monumenta, & apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebat, concionem esse dictam pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri: qui à Marco Cicerone inscriptus est: Contra concionem Q. Metelli; quo nihil profecto significatur aliud, quam ipsa, quae à Metello dicta est, oratio.

ὁμοιοτέλευτα, ἢ ὁμοιοπύωτα, atque alia id genus, quae ornamenta orationis putantur, inepta esse & puerilia,

& puerilia, Luciliū quoq; uerſibus declarari.

CAP.

VIII.

Oμοιοτάτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ περίετα, καὶ ὁμοιοπῆλωτα, cateraq; huiusmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπεφοβῶνται, qui ſe Iſocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodice faciunt & rancide, quàm ſint inſpida, & inertia, & puerilia facetiſſime hercle ſignificat in quinto ſatyrarum Lucilius. Nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quod ad ſe ægrotum non uiferet, hæc ibidem addit feſtiuiter:

Quo me habeam pacto, tametſi non quæris, docebo.

Quando in eo numero manſi, quo in maxima non eſt

Pars hominum, ut periſſe uelis, quem nolueris, cum

Viſere debueris, hoc nolueris, & debueris, te

Si minus delectat, quod ἀτεχνον Iſocraticum hoc eſt.

ΟΧληρώδεις quæ ſimul totum καὶ σὺ μειρακιώδεις.

Non operam perdo. Si tu hic.

Quid ſignificet apud Marcum Catonem uerbum inſecenda: Quodq; inſecenda potius legendum ſit, quàm quod pleriq; exiſtimāt inſequēdo.

CAP.

IX.

ET ſequor, & item ſecta, & ſecutio, conſuetudine Secta.
Inſecenda.
 loquendi differunt, ſed qui penitus inſpexerit, origo
 & ratio utriuſq; una eſt. Doctores quoq; & interpretes uocum Græcarum, ἀνθρα μοι ἔννεπε μῦθε. Et ἕπειτε
 νῦν μοι μῦθαι dictum putant, quod Latine inſequi dicitur.
 Nanq; in altero, n, geminum, in altero ſcilicet eſſe translatum dicunt. Sed etiam ipſum illud ἕπει, quod ſignificat uerba aut uerſus, non aliunde eſſe dictum tradunt, quàm

ἀπὸ τῆς ἐπειδὴ καὶ ἐπιπέδου. Eadem ergo ratione antiqui nostri
Infectiones. narrationes sermonesq; infectiones appellauerunt.

Errare istos qui in exploranda febris pulsus uenarum pertentari putant, non arteriarum.

C A P.

X.

IN Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Attico, loco, qui appellatur Cephisia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi aluo mihi cita, & accedente febris rapida decubueram. Eo Caluissius Taurus philosophus, & alij quidam sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent, medicus, qui tum in his locis repertus absidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer, & quibus modulis, quibusq; interuallis accederet febris decederetq;. Tum in eo sermone cum iam me synceriores corpusculo factum diceret, Potes, inquit, Taure tu quoq; id ipsum comprehendere ἐὰν ἄψῃ αὐτῆς τῆς φλεβός: Quod nostris uerbis profecto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquedi imperitiam, quod uenam pro arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minime utili in medico offendissent, atq; id murmure & uultu ostenderent, tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) satis leniter, certum, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena appellatur, & quid arteria: quod uenæ quidē suapte uimobiles sint, & sanguinis tantum demittendi gratia explorantur: Arteriæ autem motu atq; pulsu suo habitum & modum februm demonstrant. Sed ut uideo, peruulgate magis quàm inscite locutus es. Non enim te solū, sed alios quoq;

Vena.
Arteria.

quoq; itidem errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiozem esse te in medendo, quàm in dicendo, & cum dijs beneuolentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atq; ualidum quàm citissime. Hoc ego postea cum in medico reprehensum esse meminisssem, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; hominibus liberis liberaliterq; institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quæ non alius occultiusq; remota sunt, & quæ natura nobis tuendæ ualetudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quantum habui temporis subcisiui, medicinæ quoque disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didicisse uideor, ad hunc fermè modum: Vena est conceptaculum sanguinis, quod ἀγγειον medici uocant, misti, confusiq; cū spiritu naturali, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculum spiritus naturalis misti cōfusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμὸς autem est intensio motus & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis autem ueteribus oratione Græca ita definitus est: σφυγμὸς ἐστὶ διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετῶ ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel, σφυγμὸς ἐστὶ πτελμὸς, ἢ ἴσως φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inscite à Cefellio Vindice reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea uerba sunt subscripti.

CAP.

XI.

H 4

Non

Furipius poë-
ta.

Lutescere.
Noctescere.
Virescere.

Purpurare.
Opulescere.

Non hercle idem sentio cū Cefellio Vindice, gram-
matico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudi-
to. Verum hoc tamen petulanter in sciteq; quod Furium
ueterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit
huiuscemodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem, neque
abhorre à poëtica facultate uisæ sunt, neq; dictu profa-
tuq; ipso tetra aut insuaues esse: sicuti sunt quedam ab il-
lustribus poëtis ficta dure & rancide. Quæ reprehendit
autem Cefellius Furiana, hæc sunt, quod terram in lutum
uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modum fa-
ctas, noctescere: & pristinas recuperare uires, uirescere:
& quod uentus mare ceruleum crispicans nitescere fa-
cit, purpurat dixerit, & opulētum fieri, opulescere. Ver-
sus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc uer-
ba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.

Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.

Sicut fulica leuis uolitat super æquora classis.

Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,

Quo magis in patrijs possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba pa-
tiendi mutare, ac uertere in agendi modum.

C A P.

X I I.

Actiua pro
passiuis.

ID quoq; habitum est in oratione faciēda elegantie
genus, ut pro uerbis absentibus patiēdi figuram, agen-
tia ponerent, ac deinde hæc uice inter sese mutua uerte-
rent. Terentius in comœdia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

Non ne

Non'ne hoc impendio uenustius gratiusq; est, quàm si diceret, ne maculetur? Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium.

Amictus non sum commode.

Itidem Plautus pulueret dicit, nõ quod puluere impleat, Pulueret. sed quod ipsum pulueris plenum sit:

Exi tu Daue, age,

Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo.

Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

In Asinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris:

Contemples.

Meũ caput contemples, si quidẽ è re cõsultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Postq̃ tẽpestas sedauit, Atherbal taurũ immolauit. M. Cato in originibus: Eodẽ nomine complures ex agro accessitauere, eo res eorum auxit.

Varro in libris quos ad Marcellũ de lingua Latina fecit:

In priore uerbo graues prosodia, quæ fuerunt manent,

reliquæ mutant inquit, elegatissime pro mutantur. Poteſt

etiã id quoq; ab eodẽ Var. in VII. diuinarũ similiter dic-

ctũ uideri: Inter duas filias regũ qd mutet, inter Antigonã,

& Tulliã. est enim aduertere. Verba aut̃ patiẽdi pro

agẽtib; in omnibus fermẽ ueterũ scriptis reperiũtur, ex

quibus sunt pauca ista, quæ nunc meminimus: muneror te

pro munero, & significor pro significo, & sacrificor,

pro sacrificio, & assentior pro assentio, & fœneror pro

fœnero, & pigneror pro pignero: & alia istiusmodi ple-

raq; proinde ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit

pertentatus à dialectico quodam sophismatico

impudenti.

Passua pro
actiuis.

Muneror tẽ
Significor.
Sacrificor.
Assentior.
Fœneror.
Pigneror.

S Aturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta
 lusitabamus huiuscemodi: Vbi cōueneramus cōpluscu
 li eiusdem studij homines, ad leuandum tempus, captiones
 quæ sophismata appellātur, mēte agitabamus: easq; quasi
 talos aut tesserulas in mediū uice sua quisq; iaciebamus.
 Captionis solutæ aut parū intellectæ præmium poenā ue
 erat, nummus unus HS. Hoc ære collecto, quasi manua=
 rio coenula curabatur omnibus qui eum lusum luseramus.
 Erant autem captiones ad hoc serè exemplū, tametsi La
 tina oratione nō satis scite ac penè etiā illepide exponun=
 tur: Quod nix est, hoc grando nō est, nix autem alba est,
 grando igitur alba nō est. Item aliud nō dissimile: Quod
 homo est, hoc non est equus: homo autē animal est, equus
 igitur animal nō est. Dicere ergo debebat qui ad sophis=
 ma diluendū, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat,
 in qua parte quoq; in uerbo captio foret. Quid dari con
 cediq; non oporteret, nisi dixerat, nummo singulo multa
 batur. Ea multa coenam iuuabat. Libet autē dicere, quā
 facete Diogenes sophisma id genus quod supra dixi, à
 quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam
 propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dial
 eticus: Quod ego sum, id tu nō es, & Diogenes annuis=
 set, atque ille addidisset: Homo autem ego sum: Cum id
 quoq; assensus esset, & cōtrā dialecticus ita conclusisset,
 homo igitur tu non es, hoc quidē, inquit Diogenes, falsum
 est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, &
 quòd uocabula ista non facile nostri auri sunt uer
 tere in linguam Latinam.

CAP. XIII.

Figure

Diogenis re=
 sponso.

Figurae quaedam numerorum, quas Graeci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latine scripserunt, Graeca ipsa dixerunt, fingere autem nostra (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen posset hemiolio numero, aut epitrito? Est autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, & eiusdem partem tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. Haec autem notare atq; meminisse non ab re uisum est, quoniam uocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quaedam subtilissimae in libris philosophorum scriptae percipi non queunt.

Hemiolios.

Epitritos.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruaerit rem nimis anxiae & curiosae obseruationis.

CAP.

XV.

In longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertentur metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mustis, atque confusis. M. autem Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret, & quod priores quinque semipedes aequae magnam uim haberent in efficiendo uersum, atque alij posteriores septem. Idq; ipsum ratione quadam geometrica fieri disserit.

Metrorum nimis curiosa obseruatio.

Auli

A. GELLII NOCTI

V M A T T I C A R V M C O M -
M E N T A R I I . L I B . X I X .Responſio cuiuſdam philoſophi interrogati
quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

C A P .

I .

A V I G A B A M V S à Caſiopia
ad Brunduſium mare Ionium uiolenti
& uactuſtum & iactuſtum. Nox dein
de, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea
ſerè tota uentus à latere ſeuienti, nauem
undis compleuerat. Tum poſtea complorantibus noſtris
omnibus, atq; in ſentina ſatis agentibus, dies quidem tan-
dem illuxit, ſed nihil de periculo atque ſeuientia remiſſum,
quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fu-
migantes globi, & figuræ quædam nubium metuende,
Typhones. quas τὸφδνας uocabant, impendere imminereq; , ac de-
preſſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in
diſciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoue-
ram, non parua uirum autoritate, ſatisq; attente diſcipu-
los iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis,
in q; illo tumultu cœli marisq; requirebam oculis, ſcire cu-
piens quonam ſtatu animi, & an intrepidus interrituſq;
Extrilidus. eſſet. Atq; ibi hominẽ conſpicimus impauidum & extrili-
dum, ploratus quidẽ nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas
eiuſmodi uoces cientem, ſed coloris & uultus turbatione
non multum à cæteris differẽtem. At ubi cœlũ enituit &
deſeruit

deserbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit
 ad Stoicum Græcus quissiam diues ex Asia, magno (ut
 uidebamus) cultu paratuq; rerum & familiæ, atque ipse
 erat multis corporis animiq; delitijs diffuens. Is quasi
 illudens, quid hoc est, inquit, ò philosophè, quod cum in
 periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neq; timui
 nec pallui. Et philosophus aliquantulum cunctatus, an re=
 spondere ei cõueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uiolen=
 tia tempestatum uideor paulum pauefactus, non tu istius
 rei ratione audienda dignus es. Sed tibi sanè Aristippus
 ille pro me responderit: qui cū in simili tempore à simi=
 limo tui homine interrogatus, quare philosophus time=
 ret, cum ille contrà nihil metueret, non eãdem esse causam
 sibi atq; illi respondit: quoniã is quidem esset non magno
 opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis: ipsum au=
 tem pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus
 diuitem illum Asiaticum à sese amolitus est. Sed postea cū
 Brundusium aduentarem, mollitiq; essent uenti maris,
 percontatus eum sum, quænam illa ratio esset pauoris sui,
 quam dicere ei supercedisset, à quo fuerat non satis digne
 compellatus. Atq; ille mihi placide & comiter, quoniam,
 inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto breui qui=
 dem, sed necessario & naturali pauore maiores nostri
 conditores sectæ Stoicæ senserint, uel potius, inquit, le=
 ge. Nam & facilius credideris, si legas, & memineris ma=
 gis. Atq; ibi coràm ex sarcinula sua librum protulit Epi=
 cteti philosophi quintum διαλέξεων, quas ab Ariano di=
 gestas congruere scriptis Ἰνών & Chrysippi non du=
 bium est. In eo libro scilicet Græca oratione scriptum ad
 hanc

hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas *φαντασιαι* philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis sunt, neque arbitrij, sed ui quadam sua inferunt sese hominibus. Noscitandæ probationes autem quas *συγκρασεις* uocant, quibus eadem uisa noscuntur ac dijudicantur, uoluntariæ sunt, fiuntq; hominum arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut è coelo, aut ex ruina, aut repente nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factum est, sapientis quoq; animum paulisper moueri, & contrahi, & pallefcere necessum est, non opinione alicuius mali præcepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atque rationis præuertentibus. Mox tamen ille sapiens ibidem: τὰς βιούτας φαντασίας uisa istæc animi sui terrificæ non approbat, hoc est, οὐ συγκρατεῖται (id est) οὐδὲ προσεπιλοξάζει, sed abijcit respuitq; nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur: atq; hoc inter insipientis sapientisq; animum differre dicunt, quod insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt seuæ & aspera, talia uere esse putat: & eadē incepta tanquam si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, καὶ προσεπιλοξάζει (Hoc enim uerbo Stoici cum super istare differunt, utuntur) Sapiens autem cum breuiter & strictim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκρατεῖται, sed statum uigoremq; sententiæ suæ retinet, quam de huiuscemodi uisis semper habuit, ut de minime metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum Philosophum ex decretis Stoicorum sensisse, atque dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandaq; esse idcirco existimauimus,

mauimus, ut rebus fortè id genus, quibus dixi obortis, pascere sensim, & quasi albescere non insipientis esse hominis, neq; ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm quòd esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maxime communes.

CAP.

II.

Quinque sunt hominum sensus, quos Græci αἰδήσεις appellant, per quos uoluptas animo aut corpori quæri uidetur, gustus, tactus, odoratus, uisus, auditus. Ex his omnibus quæ immodice uoluptas capitur, ea turpis atque improba existimatur. Sed enim quæ nimia ex gustu atq; tactu est, ea uoluptas (sicuti sapiētes uiri censuerunt) omnium rerum fœdissima est: Eosq; maxime, qui duabus istis belluinis uoluptatibus sese dediderūt, grauiissimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκράσις, uel ἀκρατής. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes. Ακράσις enim si interpretari coactius uelis, nimis id uerbū insolens erit. Istæ autem uoluptates duæ, gustus atq; tactus, id est libidines in cibos, atque in uenerem prodigæ, solæ sunt hominibus cōmunes cum bestiis: & idcirco in pecudum ferorumq; animalium numero habetur, quisquis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs sensibus proficiscentes, hominum esse tantum proprie uidentur. Verba super hac re Aristotelis philosophi adscripta, ut uel autoritas clari atque inclyti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret: Διατί οἱ κατὰ τὸ τῷ ἄφῃς ἢ γούσεως ἢ δονῶ γηγομένῳ ἀνὴρ ὑπερβάλλωσις, ἀκρατής λέ-

Gustus.
Tactus.

γονη. οἱ τε ἂν πρὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλασοι, οἱ τε περὶ τὰς τῆς
 προφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ πλὴν προφῶν, ἀπ' ἐνίων μὲν
 ἐν τῇ γλώτῃ τὸ ὕδρ, ἀπ' ἐνίων ἃ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ
 φιλόξενος γράων φάρυγγα εὐχέσθ' ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ πλὴν ὄψιν
 καὶ πλὴν ἀκόλῳ οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων, γινόμενας ἡλο-
 νὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἄτε οὖν οὐσα κοι-
 ναὶ ἀπμύοταται εἰσὶ, διὸ καὶ μάλιστ' ἢ μόνου ἐπονείδισοι, ὡς τε
 τὸν ὑπὸ τούτων ἡτῶμνον φέρομιν, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλα-
 σος λέγομιν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίων ἡλονῶν ἡτῶσθαι. οὐ-
 σῶν ἃ τ' αἰδησέων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τ'
 προδρημένων ἡδέετ. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἡδέετ, ἢ
 κατὰ συμβεβηκὸς τὸ το πάχει. ὄρα μὲν ἂν καὶ ὄρων, ἢ ὄσφρανό-
 μνον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῆ, οὐ δὲ τὰ ποιαῦτα
 ἡδέα αὐτῷ, ὡσὺ οὐ δὲ ἡμῖν ἢ τὸ παρὶχου ὄσμῃ ὅταν
 ἄλλω ἔχωμιν τὸ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδείξῃ ὡμῃ ἡδέα, ἢ δὲ
 τὸ ῥόλου ἀεὶ ἡδέα. *Quis igitur habens aliquid humani
 pudoris, uoluptatibus istis duabus coeundi atq; comeden-
 di, quæ sunt homini cum sue atq; a fino communes, gau-
 deat? Socrates quidem dicebat, multos homines propter
 ea uelle uiuere, ut ederent et biberent, sese bibere atque
 esse, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir scientia de
 coitu uenero ita existimabat, partem esse quandam mor-
 bi teterrimi, quem nostri comitiam dixerunt. Namq; ipsius
 uerba hæc traduntur:*

πλὴν σωσῆσθαι εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quòd turpius est frigide laudari, quàm acer-
 bius uituperari.

CAP.

III.

Turpius esse dicebat Phauorinus philosophus exi-
 gue atq; frigide laudari, quàm insectanter et gra-
 uiter

uiter uituperari. Quoniam, inquit, qui male dicit & uitu-
perat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole pro ini-
quo & inimico ducitur, & plerunque propterea fidem
non capit: Sed qui infœcunde atq; ieiune laudat, desitui
à causa uidetur, & amicus quidem creditur eius quẽ lau-
dare uult, sed nihil posse reperiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat,
quare etiã ignis urinam laceffat. CAP. IIII.

ARistotelis libri sunt, qui problemata physica inscri-
buntur, lepidissimi & elegantiarũ omne genus re-
fert. In his quærit, quam ob causam eueniat, ut quibus in-
uasit repentinus rei magnæ timor, plerũq; aluo statim cita
fiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem
diutius stetit, libido urinæ laceffat. Ac de aluo quidẽ inter
timendum prona atq; præcipiti causam esse dicit, quod ti-
mor omnibus sit algificus, quẽ ille appellat $\psi\chi\sigma\omega\pi\iota\eta\eta\kappa\lambda\omega$,
quæ uis frigoris sanguinem caldoremq; omnem de summa
corporis cute cogat penitus & depellat, faciatq; simul
uti qui timent, sanguine ex ore decedente pallefant. Is
autem, inquit, sanguis & caldor in intima coactus, mouet
plerunq; aluum & incitat. De urina crebra ex igni pro-
ximo facta, uerba hæc posuit: τὸ ὃ πῦρ διαχάλαε τὸ πεπη-
γὸς, ὡσαύτ' ἡλιος τὸν χιόνα.

Caldor.

Ex Aristotelis libris sumptum, quod niuis
aqua potui pessima sit, & quod ex niue crystal-
lus concreatur. CAP. V.

IN Tyburte rus concesseramus hominis amici diuitis,
Æstate anni flagrantissima, ego & quidam alij æqua-
les & familiares mei, eloquentiæ & philosophiæ secta-
tores.

Aqua niualis
homini nociua.

tores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, & Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coercebat, seueriusq; increpabat. Adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, & cum primis Aristotelis, philosophi rei omnis humanæ peritissimi, qui aquam niuaem frugibus sanè & arboribus foecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse, tabemq; & morbos sensim, atq; in diem longam uisceribus inseminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuole, & assidue dicitabat. Sed cū bibendæ niuis pausa fieret nulla, promit è bibliotheca Tyburti, quæ tūc in Herculis templo satis cōmode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumq; ad nos adfert. Et huius saltem, inquit, uiri sapientissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinē uestram profligare. In eo libro scriptū fuit, deterrimā esse potui aquam è niue. Nanq; solidius latiusq; concretam esse eam quàm κρύσταλλον Græci appellant. Causaq; ibi adscripta est huiuscemodi, quoniam cū aqua frigore aëris duratur & coit, necessum est fieri uaporationem, & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autē quod est grauius & sordidius, & insalubrius: atque id pulsu aëris uerberatum, in modum coloremq; spumæ candidæ oritur. Sed aliquātum quod est salubrius, diffilari atq; euaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quæ antefuerat, quàm concrederet. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsī, & adscripsi: Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρύσταλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι πικρὸς ὕδατος πικρῶ-
μὲν

μῆνυ καὶ λεπτότατον διασπῆν), καὶ κρυφώτατον ἐξαίμιζεν. σημαῖον ἢ ὅτι ἔλαττον γίνετ) ἢ πρότ' ὄρον ὅταν τακῆ παγέρ. ἐπε-
 ληλυθῶς ἔν τῷ ὑγενοτάτῳ, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖ-
 ρον εἶναι. Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimi
 viro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum
 et odium mihi indixi, alij inducias cum ea uarie facti-
 tabant.

Quod pudor sanguinem ad extra defundit, ti-
 mor uero contrahit.

C A P. VI.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum
 est: Διατὶ οἱ μὲν ἀεχμώμενοι ὄνθ' ἀδίστην, οἱ δὲ φοβού-
 μνοι, ὡχρίδισι, πῶρα πλυσίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μ
 ἀεχμωμένων διαχῆτ) καὶ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα
 τὰ μέρη τῷ σώματι, ὡς τε ἐπιπολάξεν: ὅτι ἢ φοβηθεὶς σω-
 πρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὡς τ' ἐκλήπην ἐκ τῶν ἄλλων με-
 ρῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostra legissem, per-
 contatusq; essem, quid de ratione ista reddita sentiret. di-
 xit quidem, inquit, probè et uere quid accidere diffuso
 sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Ad-
 huc enim queri potest, quam ob causam pudor sanguinè
 diffundat, timor contrahat; cum sit pudor species timoris,
 atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensio-
 nis. Ita enim philosophi definiunt, ἀεχμὴν ἐστὶ φόβος δι-
 καίας λόγος.

Pudor.

Quid sit obesum, nonnullaq; alia prisca uoca-
 bula.

C A P. VII.

IN agro Vaticano Iulius paulus poëta uir bonus, et Iulius Paulus,
 rerum literarumq; ueterum impense doctus, prædio-
 lum tenue possidebat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, et
 I 2 oluscu

olusculis pomisq; satis comiter copioseq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumnæ die, ego & Iulius Celsinus, cum ad eum cœnassetus, & apud mensam eius audissetus legi Næuij Alcestin, rediremusq; in urbē sole iam fere occiduo, figuras habitusq; uerborū noue aut insigniter doctorū in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoq; possesumus uti, memoriæ mādabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiuscemodi:

Corpore, inquit, pectoreq; undiq; obeso,

Ac mente exsensa, tardigemulo senio oppressum.

- Obesus.** Obesum hic notauimus proprie magis quam usitate dictū pro exili atq; gracilento, ἀνόρεως, ἢ κστὰ δὲ τὴν φρασην, obesum pro pingui atque uberi dicit. Item notauimus, quod obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quod hostes, qui fœdera frangerent, fœdifragos, non fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit, & Memnonem nocticolorem. Item quod forte dubitanter, & ab eo quod est fileo, silenta loca dixit, & puluerulenta, & pestilenta: & carendum tui est, pro te, quodq; magno impete pro impetu. Item quod fortescere posuit pro fortem fieri, quodq; dolentiam pro dolore, & auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerantibus: quodq; manciolis inquit, tene illis, pro manibus, & quiescam seliceo. Item fiere inquit, impendio in fit, id est, impense fieri incipit, quodq; accipitret posuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poëtica, explosæ orationis usu alieniora prætermisimus, ueluti

ueluti fuit, quod de Nestore ait, triseclisenex, & dulcioriloquus. Item quod tumidis magnisq; fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu cōcreta, tegmine esse onychino dixit: & quæ multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod uituperones suos subducti supercilij carptores appellauit.

Triseclisenex.
Dulcioriloquus.
Multigrumis.
Vituperones.

Quæstio an arena, cœlum, triticum, pluralia inueniantur. Atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

CAP. VIII.

Adolescentulus Romæ priusquam Athenas concedere, quando erat à magistris auditionibusq; obeundis otium, ad Frontonē Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusq; eius purissimis bonarumq; doctrinarū plenis fruebar: Nec unquam factum est, quoties eum uidimus, loquentemq; audiimus, quin rediremus ferè cultiores doctioresq;. Veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, leui quidem de re, sed à latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. Nam cum quisspiā familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poëta illustris, liberatum se esse aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus, tum illudens Fronto, morbo quidē, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. C. enim Cæsar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij socer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimu, in libris quos ad Marcum Ciceronem de analogia cōscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod arena nunquā multitudinis numero appellanda sit, sicuti neq; cœlum, neq; triticum.

Frontonis laus.

C. Cæsaris laus.

Arena.

Quadrigæ. *ticum. Contrà autē quadrigas, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorū agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias: ni quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime, quo & te purges & non esse id uitium demonstras. De cœlo (inquit ille) & tritico nō inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis, & mœnijs, & comitijs, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem pōst de inimicijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis ueterum autoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inscientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latine decus, deliciam quoque*

Deliciæ.

inimicus dixerit, pro delicijs?

Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.

Inimicitia. *Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:*

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim arenas paruum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas, ut quàm confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mādauit. Nam cum suprà dixisset, neq; cœlū, triticum ue, neq; arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, & plures terras, & urbem & urbes, & imperium

& imp

& imperia, dicamus: neque quadrigas in unam nomi-
 nis figuram redigere, neq; arenam in multitudinis appel-
 lationē conuertere possimus? His deinde uerbis lectus sibi,
 Fronto ad illum poētā, uidetur ne tibi, inquit, C. Cæsa-
 rem de statu uerbi contra te satis aperte satisq; constan-
 ter pronuntiasse? Tum permotus autoritate libri poēta, si
 à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc
 Cæsaris libro prouocassē. Sed quoniam ipse rationem
 sententiæ suæ reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut
 dicas, quam esse causam uitij putes, & in quadriga dicen-
 da, & in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadri-
 gæ semper etsi multijugæ non sunt, multitudinis tamen
 tenentur numero: quoniā quatuor simul equi iuncti, qua-
 drigæ quasi quadrijugæ uocantur. Neq; debet prorsus ap-
 pellatio equorum plurium includi in singularis numeri
 unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam,
 sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero
 dicta, multitudinem tamen & copiam significet minima-
 rum ex quibus constat partium, indocte & inscite are-
 næ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri
 amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit natura-
 lis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius
 sententiæ legisq; fundus subscriptorq; fierem, sed ut ne
 Cæsaris uiri docti opinionem ἀπὸ πρᾶξις ἀποβῆναι desitue-
 rem. Nam cum coelum semper ἡνέρας dicatur, mare &
 terra non semper, & puluis, & uentus, & fumus non
 semper, cur inducias, & cerimonias scriptores ueteres
 nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, &
 nundinas, & inferias, & exequias nunquam? Cur mel &

Coelum.

Lac. uinum, atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiat? Quæri inquam ista omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poetarum, id est, *classicus*, assiduusque; aliquis scriptor non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, non ea re (opinor) quod scripta esse in ullis ueterum libris existimaret, sed ut nobis studium lectitandi in quærendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus quadrigam numero singulari dictam in libro satyrarum Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetrius. Arenas autem *πλοθωλικός* dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem (quod equidem meminimus) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio. CAP. IX.

ADolefcens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusque; & fortuna bene ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magistris in rusculo, celebrandæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publice iuuenibus magister, Hispano ore, florentisque; homo facundiæ, & rerum literarumque; ueterum peritus. Is, ubi edulij finis & poculis, mox sermonibusque; tempus fuit, desiderauit

Classicus scriptor.

Antonius Iulianus.

rauit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus, qui canerent uoce, & qui psallerent. Ac postea quàm introducti pueri puellæq; sunt, iucundumq; in modum ἀνακρεόντεια pleraque, & sapphica, & poetarum quoque recentium ἑλεῖα quædam ἑρωικά cecinerunt. Oblectati autem sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquires suauitate paulisper uocum atque modulorum acquiesceret:

Τὸν ἀργυρῆν βρούχαι
ἤφουσέ μοι πωίνῳ.
πανοπλίας μὲν οὐχί,
τί γὰρ μάχασσι καί μοι;
πότηριον δὲ κήλιον
ἔῳ δ' ὡνὴ ἔχθωρον.
καὶ μὴ πωιδὴ κατ' αὐτὸ
μή τε ἄστρα, μήτ' ἀμάξας,
τί πλεῖστα μίλλαι μοι,
τί δ' ἀσίρηθ' βοωτίω
πωίνῳ ἀμπέλος μοι,
καὶ ἑόπρως κατ' αὐτὸ,
καὶ χρυσεὺς πατῶντας
ὄμῃ καλῶς λυαίω,
ἔρωτα κ' ἑχθυλλοῖν

Tum Græci plusculi qui in eo conuiuio erant, homines amœni, & nostras quoq; literas haud incuriose docti, Iulianum rhetorem laceffere insectariq; adorti sunt, tanquã prorsus Barbarum & agrestem, qui ortus terra Hispania

nia foret, clamatorq; tantum & facundia rabida iurgio-
 saq; esset, eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nul-
 las uoluptates, nullamq; mulcedinem Veneris atque Mu-
 se haberet. Sæpeq; eum percontabantur, quid de Ana-
 creonte cæterisq; id genus poëtis sentiret: Et ecquis no-
 strorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecif-
 set: Nisi Catullus, inquit, forte pauca, & Caluus
 itidem pauca. Nam Neuius implicata, & Hortensius
 inuenusta, & Cinna illepada, & Memmius dura, ac de-
 inceps omnes rudia fecerunt atque absona. Tum ille pro
 lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irrita-
 to indignabundus, cedere equidem, inquit, uobis debui,
 ut in tali ἀσωνία artium nos uinceretis: & sicut in uo-
 luptatibus cultus atque uictus, ita in cantilenarum quoq;
 multis anteiretis. Sed ne nos, id est nomen Latinum, tan-
 quam profestos quosdam & insubidos ἀναπποδολίας con-
 demnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput,
 quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse
 aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque antiquiores
 ante eos quos nominauistis, poëtas amafios ac uenereos
 fuisse. Tum resupinus capite conuelato, uoce admodum
 quam suauis, uersus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëte,
 item Portij Licinij, & Quinti Catuli, quibus mundius,
 uenustius, limatius, pressius, Græcum Latinum ue nihil
 quicquam reperiri puto.

Valerius Aedi-
 tuus.

Portius Lici-
 nius.

Q. Catullus.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
 Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.
 Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus

Si tacitus, fabidus, duplo ideo pereo.

Atque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quàm priores:

Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?

Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.

Istam non potis est uis scua extinguere uenti,

Aut imber cœlo candidus præcipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est quæ possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portij Licinij hosce:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,

Queritis ignem? ite huc: quæritis? ignis homo est.

Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.

Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.

Q. Catulli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum

Deuenit, sic est, perfugium illud habet.

Quid, si non interdixem ne illuc fugituum

Mitteret ad se intro, sed magis eiceret?

Ibimus quæsitum, uerum ne ipsi teneamur

Formido. quid ago? da Venus consilium.

Verba hæc, præter propter, in usu uulgi prodita, etiam Ennii fuisse.

CAP. X.

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauius ægrum, ire uisere: atq; ibi qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circumundiq; sedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebant fabri ædium complures bal-

In scimpodio Græciensi.

neis

neis nouis moliendis adhibiti, ostendebantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cū elegisset unam formam speciemq; ueris, interrogauit, quātus esset pecuniæ conspectus ad id totum opus absoluendum.

Præter pro-
pter.

Cumq; architectus dixisset, necessaria uideri esse HS fer-
mè trecenta, unus ex amucis Frontonis, & præter pro-
pter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermo-
nibus, quos habere de balnearū sumptu instituerat, aspi-
ciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia
præter propter: atq; ille amicus, non meum, inquit, hoc
uerbum est, sed multorū hominum, quos loquentes id au-
dias. Quid autē id uerbū significet, non ex me, sed ex grā-
matico querendum est: ac simul digito demonstrat grāma-
ticum haud in celebri nomine, Romæ docentem, sedentem.
Tum grammaticus, usitati peruulgatiq; uerbi obscuritate
motus, querimus, inquit, quod honore questionis minime
dignū est. Nam nescio quid hoc prænimis plebeiū est, &
in opificū sermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam
uoce atq; uultu intentiore, ita ne, inquit, magister dehone-
stum tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M.
Cato, & M. Varro, & pleraq; ætas superior ut neces-
sario & Latino usi sunt? Atq; ibi Iulius Celsinus admo-
nuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inscri-
pta est, id ipsum de quo querebatur scriptū esse, & à grā-
maticis contaminari magis solitū quàm enarrari. Quocir-
ca statim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tra-
gœdiæ choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,

Quàm cum est negotium in negotio.

Nam

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi, mentem atq; animum delectat suum.

Otioso initio animus nescit, quid uelit.

Hoc idem est, neq; domi nunc nos, nec militiæ sumus.

Imus huc, hinc illuc: cū illuc uentū est, ire illinc lubet.

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grammaticum
iam labantem, audisti ne, inquit, magister optime, Ennium
tuum dixisse præter propter, & cum sententia quidem ta-
li, quali seuerissimæ philosophorum esse obiurgationes so-
lent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uer-
bo queritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum
id plerique prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi,
inquit, Fronto postea uni dicam, ne inscitiores audiant,
ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quæstione uerbi,
consurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admo-
dum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit.

C A P.

X I.

Celebrantur duo isti Græci uersiculi, multorumq; do-
ctorum hōminum memoria dignantur, quod sint le-
pidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neq; adeo pauci sunt
ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affir-
mant, quibus ille adolescens luserit, cum tragœdijs quoq;
eodem tempore faciendis præluderet:

Τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλοῦν ἢ χεῖλεσιν ἔχον.

ἤλαθε γὰρ ἢ τλήμων, ὡς διαβηθμένῃ.

Amicus

Amicus meus οὐκ ἀμωσθῶ adolescens, in plureis uersiculos licentius liberiusq; uertit : qui quoniam mihi quidem uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:

Dum sembiulco suauio
 Meum puellum suauior,
 Dulcemq; florem spiritus
 Duco ex aperto tramite,
 Anima aegra & saucia
 Cucurrit ad labias mihi,
 Rictumq; oris peruium
 Et labra pueri mollia
 Rimata itineri transitus
 Ut transiliret nititur.
 Tum si moræ quid plusculæ
 Fuisset in coitu osculi,
 Amoris igni percita
 Transisset, & me linqueret:
 Et mira prorsum res foret,
 Ut ad me fierem mortuus,
 Ad puerum intus uiuerem.

Disertatio Herodis Attici super ui & natura doloris, suæq; opinionis affirmatio per exēplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit.

C A P. X I I.

Herodem Atticum, consularem uirum, Athenis disserentē audiui Græca oratione : in qua ferè omnes memoriæ nostræ uniuersos grauitate atque copia, & elegantia uocum longe præstitit. Dissertuit autem cōtra ἀντι-
 θεων Stoicorū, lacebitus à quodā Stoico, tanquā minus sapienter

pienter, & parum uiriliter dolorē ferret ex morte pueri quē amaueat. In ea disertatione (quantulum memini) huiusmodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectionibus istis animi, quas πῶδη appellabat, aegritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis posset, & omnino non dolere: Atq; si posset etiam obniti ut totis careret, nō ex re id esse melius: quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis; ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusq; animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; esse uigoribus quibusdā mentium & alacritatibus. Ac propterea, si omnino omneis eos imperitius conuellamus, periculum esse, ne eis adherentes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderandos esse igitur, & scite considerateq; purgandos censebat: ut ea tantum quæ aliena sunt, contraq; naturam uiderentur, & cum pernicie agnata sunt, detrahantur: ne profecto id accidat, quod cuipiam Thracio insipienti & rudi, in agro quem emerat procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi insolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigrasset, fundum mercatus est, olea atque uite consitum: qui, quia nihil admodum super uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinum, rubos late atque alte obortos excidentem, fraxinos ad summū propè uerticem deputantem, soboles uitium è radicibus caudicū super terrā suas reuellentē, stolones in pomis aut in oleis proceros atq; decerptos amputantē. Acceditq; propè, & cur

Rustici imprudentia.

tantam

tantam ligni atq; frondium cædē faceret, percontatus est. Et uicinus ita respondit, ut ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atque uitis foecundior. Discedit ille à uicino, gratias agens & lætus, tanquàm adeptus rei rusticæ disciplinā. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum lætissimas, uberrimosq; uitium palmites decidit: & fruteta atque uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignēdis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiaē sectatores, qui uideri se esse trāquillos & intrepidus & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignaue & quasi eneruata uitæ consenescent.

Quos Pumiliones dicimus, Græce *νάνους* appellari.

C A P.

X I I I.

STabant forte unà in uestibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabā. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniā hoc scriptum esse in libris ueterum memineram. Nanos autem sordidum esse uerbum, & barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in cōsuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum non

Apathiaē sectatores.

Pumiliones.

Nani.

non

non est, censeturq; linguæ Græcæ origine. *vovvs* enim Græci uocauerūt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Idq; ita dixerūt adhibita quadam ratione etymologiæ, cum sententia uocabuli competentē. Et si memoria, inquit, mihi non labat, scriptum hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est *ἄλλανός*. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fôres. Eſſetq; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ latinæ intromiſſa sunt. Tum Festus Posthumius grāmatico cuiſſiam latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris nanos uerbum græcum eſſe, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinū sit, & apud quem scriptum reperiatur. Atque ille grammaticus, homo sanè perquam in noſcendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur præſente Apollinare, quid de uoce illa græca latina uel ſentiam dicere, audeo tibi Feſte quærenti reſpondere, eſſe hoc uerbum latinum, scriptumq; inueniri in poëmatis Heluij Cinnae, non ignobilis, neq; indocti poëtæ. Verſus eiusq; ipſos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi forte aderant, adſcripſi:

At nunc me genij nana per ſaliçta

Bigis rheda rapit citata nanis.

Cōtemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quòd Nigidij commētationes propter earum obſcuritatē ſubtilitatēq; in uulgus non exeunt.

CAP.

XIIII.

K

Aetas

Aetas M. Ciceronis & C. Caesaris præstanti facun-
 dia viros paucos habuit. Doctrinarum autem mul-
 tiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita
 est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed
 Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarũ, quæ
 per literas condidit, in propatulo frequentiq; usu ferun-
 tur: Nigidianæ autem commentationes nõ proinde in uul-
 gus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanquã pa-
 rũ utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus
 in commentarijs eius quos grãmaticos inscripsit: ex qui-
 bus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exẽpli
 gratia sumpsit. Nam cum de natura atq; ordine literarum
 differeret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc
 scripsit: quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legen-
 tium intentionem: a, & o, semper principes sunt: i, & u,
 semper subditæ: e, & subit & præit. In Eurippo præit,
 subit in Aemilio. Si quis putat præire u, in his uerbis, Va-
 lerius, Vēnonias, Volusius: aut i, in his, iampridem, iecur,
 iocum, iucundum, errabit: quod hæc literæ cum præeunt,
 ne uocales quidem sunt. Item ex eodem libro uerba hæc
 sunt: Inter literã n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis,
 & angaria, & ancoræ, & increpat, & incurrit, & in-
 genuus. In omnibus enim his nõ uerũ n, sed adulterinum
 ponitur. Nam n, non esse, lingua inditio est. Nã si ea lite-
 ra esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est
 scriptum. Græcos non tantæ inscitie arcesso, qui oo ex o
 & y scripserunt, quantæ qui ei ex e, & i. Illud
 enim inopia fecerunt, hoc nul-
 la re subacti.

Nodi insoluti
 ex literis nigi-
 dianis.

A. GELLII NOCTIVM

ATTICARVM COM=
MENTARI I.

LIB. XX.

Disceptatio Sex. Cæcilij iureconfulti & Phauo-
rini philosophi de legibus duodecim tabularum.

CAP.

I.

EXTVS Cæcilius in disciplina iuris
atque legibus populi Romani noscendis
interpretandisq; scientia, usu, autorita=
teq; illustri fuit. Ad eum forte in area Pa
latina cum salutationem Cæsaris opperi
remur, philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est,
nobis multisq; alijs præsentibus. In illis tunc eorū sermo=
nibus orta mētio est legum decemuiralium, quas decemui
ri eius rei gratia à populo creati composuerūt, inq; duo=
decim tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sextus Cæci^{XII. tabularū}
lius inquisitis exploratisq; multarum urbium legibus, ele^{leges.}
ganti atq; absoluta breuitate uerborum scriptas diceret:
Sit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum par=
te, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duo=
decim legi, quàm illos decē libros Platonis de legibus. Sed
quedā istic animaduerūt tur aut obscurissima, aut leuia, cō
trā dura nimis & remissa, aut nequaquam ita ut scriptum
est consistentia. Obscuritates (inquit Sextus Cæcilius)
non assignemus culpæ scribentium, sed inscitie non asse=
quentium: quanquam ij quoq; ipsi, qui quæ scripta sunt,

K 2 minus

minus percipiunt, culpa uacant . Nam longa ætas uerba atque mores ueteres obliterauit, quibus uerbis moribusq; sententia legum comprehensa est . Tricentesimo nanq; anno post Romam conditam, tabulæ cõpositæ scriptæq; sunt . A quo tempore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti uidentur . Dure autem scriptum esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi durã esse legem putas, quæ iudicem arbitrum uic iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtũ factum est, in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæso, dic uir sapientiæ studiosissime, an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia iura diuina atq; humana iusiurandum suum pecunia uendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grassatoris insidiosam uiolentiam, nõ dignam esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me quærere quid ego existimem . Scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ quã colo, inquirere potius quàm decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis est Populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda, pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atque senio emori. Sicut illud quoque non humaniter scriptum improbauit, quòd si homo in ius uocatus, morbo aut

Arcera. etate æger ad ingrediendum inualidus est, arcera non sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atque ex domo sua ad prætorem in comitium noua funeris faciæ effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad re

ad respondendum pro sese non idoneus, iumento adhaerens in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quaedam esse impendio molliora, non ne tibi quoque uidetur esse dilutum, quod ita de iniuria punienda scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uiginti quinque aris poenae sunt. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uiginti quinque asses deterreant? Itaque cum eam legem Q. quoque Labeo uester in libris, quos ad duodecim tabulas conscripsit, non probaret, inquit: L. Neratius fuit egregie homo improbus, atque immuni uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suae palma uerberare. Eum seruus sequebatur crumenam plenam asium portitans: & quemcunque de palma uerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iubebat. Propterea, inquit, praetores postea hanc abolescere & relinquere censuerunt, iniurijsque aestimandis recuperatores se daturus edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memoria me fallit) haec sunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio esto. Praeter enim ulciscendi acerbitatem, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quero an efficere possit rumpendi pariter membri aequilibrium? In qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & consultus, non cadunt sub eiusdem

dem talionis similitudinem. Quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licetiae ius habet, sed imprudentiae? Sed & si prudens ruperit, nequaquam patietur aut alius se laedi aut latius: quod cuiusmodi libra atque mensura caueri possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter uel commissum, res fiet ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat infinita quaedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi partiendiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusq; sit pluribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferratius, quid ab hominis ingenio diuersius, quam quod membra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distrahantur, sicut nunc bona uenum distrahuntur? Tū Sex. Cæcilius amplexus utraq; manu Phaenoninū: Tu es, inquit, unus profecto in nostra memoria, non Graeciae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges, tam scite atque docte callet, quam leges tu nostras decemuirales percaluisti? Sed quaeso te, cum tamen digrediare paulisper è curriculum istis disputationum uestrarum academicis, omissoq; studio quicquid lubitum est, arguendi tuendiq;, consideres grauius, cuiusmodi sint ea quae reprehendisti. Nec ideo contemnas legum istarum antiquitates, quod plerisque ipsis iam Populus Romanus desuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatibus praesentium rationibus, proq; uitiorum quibus medendum est feruoribus, mutari atq; flecti, neq; uno statu

statu consistere, quin ut facies cœli & maris, ita rerum atque fortunæ tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est rogatione illa Stolonis iugerum de numero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio de coercendis mulierum hæreditatibus? quid tam necessarium existimatum est propulsandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges sumptuariæ? Omnia tamen hæc oblitterata & operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus exæstantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanissîma, quæ iumentum dari iubet ægro, aut seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege: Si in ius uocat, si morbus, æuitas uel uitium esset, qui in ius uocabitur, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An tu fortè morbum appellari hic putas, ægrotationem grauem cum feбри rapida & quercera? iumentumq; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, ægrotum domi suæ cubantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phævorine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non febriculosus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod imbecillitatis atque inualentiæ demonstratur, non periculum uitæ ostenditur. Cætero qui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum fonticum appellant. Iumentum quoque non id solum significat quod nunc dicitur, sed uectabulū etiam quod ad iunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim nostri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur plastrum

Æuitas.

Morbus.

Morbus fonticus.
Iumentum.
Vectabulum.

Arcera.

strum tectum undique, & munitum quasi arca quaedam magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut senes portari cubantes solebant. Quenam ibi igitur acerbitas esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plostrum esse dandum censuerunt: neque insterni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam satis esset inualido huiusmodi uestaculum. Atque id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinantibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quinque & uiginti assibus sanxerunt, non omnino omnes mi Phauorine iniurias ære isto pauco diluerunt, tamen si hæc ipsa paucitas assium, graue pondus æris fuit. Nam libra-rijs assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniurias atrociores, ut de osse fracto non liberis modò, uerum etiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt. Quibusdam autem iniurijs talionem quoq; apposuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo insectatus es, ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam solertia uerborum: quoniam talioni par non sit talio: neque rumpi membrum facile possit ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum est mi Phauorine, talionem rarissimum fieri difficilime. Sed decemuiri minuere atque extinguere uolentes huiuscemodi uiolentiam pulsandi atque ledendi talione, eo quoq; metu coerendos esse homines putauerunt. Neque eius qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt,

sunt, ut an prudens, imprudens'ue rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo uel adamuſſim equipararent, uel in librili perpendere: sed potius eundem animum, eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoq; casum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præstari posset, casus ictus non posset. Quod si ita est, ut dico, & ut ipse æquitatis habitus demonstrat, taliones illæ tuæ reciproce argutiores profecto, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quodque esse hoc genus poenæ putas, quæ (obsecro te) ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod editum autem prætorium de æstimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoq; ipsam talionem ad æstimationem iudicis redigi necessario solitam. Nam si reus qui depacisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat, æstimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat: atque ita si reo & pactio grauis, & acerba talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat, ut ei quod de sectione partitioneq; corporis immaniſſimum esse tibi uisum est, respondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisq;, Populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit. Sed omnium maxime atque præcipue fidem coluit, sanctamq; habuit, tam priuatim quàm publice. Sic consules clariſſimos uiros hostibus confirmandæ fidei publicæ causa dedit. Sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi quàm propinquos, tuendumq;

dumq; esse contra cognatos censuit. Neque prius ullum facinus æstimatum est, quam si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modo in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuaicæ usu atq; commercio. Adimi enim putauerunt subsidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget, si perfidia debitorum sine graui pœna eluderet. Confessi igitur æris ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa quam dissoluerent. Eosq; dies decemuiri iustos appellauerunt, uelut quoddam iustitium, id est iuris inter eos quasi interstitutionem quandam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad prætorem uocabantur: & ab eo quibus erant iudicati addicebantur. Neruo quoque aut cõpedibus uinciebantur. Sic enim sunt, opinor, uerba legis: Acris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunt. Post deinde manus iniectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuito. Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris n dies dato. Si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi. Ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinus nundinis continuis ad prætorem in comitium producebantur, quantæq; pecuniæ iudicati essent, prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre uenunt ibant.

Dies iusti.

ibant. Sed eam capitis poenam sancienda; sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secari si uellent, atq; partiri corpus additi sibi hominis permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me istam fortè formidare: Tertius, inquit nundinis, parteis secanto: si plus minus'ue secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas poenæ denuntiata est, ne ad eā unquā perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum poenam deterrimū homines contemnunt. Dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neq; audiui: quoniam scēuitia ista poenæ contemni non quita est. An putas Phaurine, si non illa etiam ex duodecim tabulis, de testimonijs falsis poena aboleuisset, & si nūc quoq; ut antea, qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deijceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quā uidemus? Acerbitas plerunq; ulciscendi maleficij, bene atq; caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoq; non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum atq; cōdictum cum rege Populi Romani perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atq; asperum supplicium quis negat? Sed quid elegantissimus poēta dicat, uide:

—At tu dictis Albane maneres.

Hæc atq; alia ubi Sex. Cecilius, omnibus qui aderant, ipse quoq;

Nō quita est cō
temni lex homi
nem dissecādi.

Metij Sufetij
historia.

quoq; Phaurino approbante atque laudante, differuit: nuntiatum est Cesareni iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum siticinum in Marci Catonis oratione quid significet, & quā ob causam L. Accius poeta in pragmaticis siticinas nebuloso nomine esse dixerit.

CAP. II.

Siticines scriptum est in oratione Marci Catonis, quæ inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uenerit. **Siticines**, inquit, & **liticines**, & **tubicines**. Sed Cæsellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, scire quidem se ait, **liticines** lituo cantare, & **tubicines** tuba. Quid istuc autem sit, quod **siticines** cantant, homo ingenuæ ueritatis scire sese negat. Nos autem in Capitoni Attei Coniectaneis inuenimus **siticines** appellatos, qui apud **sitos** canere soliti essent, hoc est uita sanctos & sepultos. Eoq; habuisse proprium genus tubæ quæ canerent, à cæterorum **tubicinum** proprietate differens, quos **sicinistas** uulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, **sicinnistas** litera, n, gemina dixerunt. **Sicinnium** genus ueteris saltationis fuit. **Saltabundi** autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbum **Lucius Accius** poeta in pragmaticis, appellariq; **sicinnistas** ait nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod **sicinnium** cur diceretur, obscurum esset.

Siti.

Sicinnistæ:
Sicinnium.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum probrosumq; esse, & super ea re uerba Aristotelis philosophi adscripta.

CAP. III.

Comædos quispiā & tragædos & **tubicines**, diues adolescens **Tauri** philosophi discipulus, **liberos** homines

mines in delicijs atque in delectamentis habebat. Id genus autem artifices Græce appellantur οἱ περὶ τὸν δῖον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictuq; hominum scenicoꝝ abducere uolens, misit ei uerba ex Aristotelis libro exscripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. Iussitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατί οἱ Διονυσιακῆ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροὶ εἰσιν, ὅτι ἤκιστα λόγῳ καὶ φιλοσοφίᾳ καινῶνται, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκασίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίᾳ εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀπρασίᾳ τὴν πολὺν χρόνον εἰσιν, ὅτε ἢ ἐν ἀπορίᾳ. ἀμφοτέρῃ δὲ φαυλότῃς παρασκευαστικά.

Exempla epistolarum Alexandri regis, & Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita.

CAP. IIII.

Commentationum suarum artiumq; quas discipulis Aristotelicæ artes duplices. tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quæ nominabat ἐξωτερικά. alia quæ appellabat ἀκροαματικά. Εξωτερικά dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutarum ciuiliuq; rerum notitiam conducebant. Ακροαματικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorq; agitabatur, quæq; ad nature contemplationes disceptationes uel dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in discendo studium laboremq; explorasset. Illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco uesperis faciebat, easq; uulgo iuuenibus sine delectu dabat,

dabat, atq; eum *Δελινὸν περιπατῶν* appellabat: *illum alterum* suprà *ἰωθινόν*. Vtroq; enim tempore ambulans differebat. Librosq; suos earum rerum omnium commentarios seorsum diuisit, ut alij *ἑξωτερικῶι* dicerentur, partim *ἰστρομαλικῶι*. Quos cum in uulgus ab eo editos rex Alexander cognouisset, atq; ea tempestate armis exercitūq; omnem propè Asiam teneret, regemq; ipsum Darium prelijs & uictorijs urgeret, in illis tamen tantis negotijs literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, quòd disciplinas *ἰστρομαλικῶς*, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit, aliare prestare ceteris poterimus, si ea quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego doctrina anteire malim, quàm copijs atque opulentijs. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: *Ἀκρομαλικῶς* libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos, quoniam ijs solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exemplum utrarumq; literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusq; epistola breuitatis elegantissimæ filum tenuissimum:

Alexandri Magni epistola.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πρώτῃην. οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἰκθόνους τοὺς ἀκρομαλικῶς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἐπιδοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαυλεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἴσονται κεινοί. ἐγὼ δὲ βυθίστην ἄν ταῦς περὶ τῆ ἀρίστης ἐμπειρίας, ἢ τοῦς δυνάμει διαφύξην. ἔφρῶσο.

Aristotelis responsio.

Ἀριστοτέλης βασιλῆϊ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πρώτῃην. Ἐργατίας μοι περὶ τῶν ἀκρομαλικῶν λόγων, διομένους δὲ τῶν αὐτῶν

αὐτοῦς Φυλάττην ἐν ἀπορρήτοις, ἴδι οὐρ αὐτοῦς καὶ δε-
δομένους, καὶ μὴ ἐκδομένους. ξυμβί γάρ εἰσι μόνους ὅς
ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωθ.

Hoc ego uerbum ξυμβί γάρ εἰσι, quaerens uno itidem uer-
bo dicere, aliud non reperi, quàm quod est scriptum à
Marco Catone in sexto origine: Itaq; ego, inquit, cogno-
biliorem cognitionem esse arbitror.

Quaeritum atque tractatum utrum sit rectius
dicere, habeo curam uestri, an uestrum.

CAP. V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Ro- Nostri.
ma adolescentulus sectarer, qua ratione diceretur, Vestri.
Habeo curam uestri, aut misereor uestri: & iste casus,
uestri, eo in loco quem uideretur habere casum re-
ctum. Isthic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me
quod mihi quoq; est iamdiu in perpetua quaestione. Vi-
detur enim non uestri oportere dici, sed uestrum, sicut
Græci loquuntur, ἐπιμελέσμαι ὑμῶν, καὶ κήδμαι ὑμῶν:
quo in loco ὑμῶν aptius uestrum dicitur quàm uestri,
& habet casum nominandi, quem tu rectum appellasti.
Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, nostri atque
uestri, dictum: non nostrum aut uestrum. L. Sylla rerum
gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam
nunc nostri nobis in mentem ueniat. Nosq; magis di-
gnos creditis, quibus ciuibus quàm hostibus utamini,
quiq; pro uobis potius, quàm contra uos pugnemus, neq;
nostro, neq; maiorum nostrorum merito nobis id con-
tinget. Terentius, in Phormione:

Ita pleriq; ingenio sumus

Omnes,

Omnes, nostri nosmet pœnitet,

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur mei pœnitet, mei miseritus est, mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitiuum grammaticici uocant, & ab eo declinatur, quod est ego, huius deinde pluratiuum est nos. Tui æque declinatur ab eo quod est tu, huius itidem pluratiuum est uos. Sic nanq; Plautus declinavit in Pseudolo, in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,

Quæ miseris te tam misere macerent,

Duorum labori ego hominum parsissimè lubens,

Mei rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est ego. Itaq; si dicere uelis, patrem mei pro patrem meum, quo Græci modo πατέρα μὲν dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluratiuo, qua Gracchus misereri uestrum dixit, & qua M. Cicero contentio uestrum, & cõtētio nostrū dixit: quaq; item ratione Quadrigarius in annali x i x. uerba hæc posuit: C. Mari, ecquando te nostrū & reip. miserebitur? Cur igitur Terētius, pœnitet nostri, & nō nostrum? & Afranius, nostri miseritus est, non nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi de ista

de ista re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; superstitione loquentis. Nam sicuti multifariam scriptum est, uestrorū pro uestrum (ut in Plauti *Mustellaria* in hoc uersu:

Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit: Cū uellet maxima pars dicere uestrū) ita nonnunquam uestri quoq; dictum est uestrum. Sed proculdubio qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit quàm uestri. Et idcirco importunissime, inquit, fecerunt, qui in plerisque *Salustij* exemplaribus scripturam istam syncerissimam corruperunt. Nam cum ita in *Catilina* scriptum esset, *Sæpe maiores uestrum miseri plebis Romanæ, uestrum* abo= *als, oblcue=* leuerunt, & uestri superscripserunt, ex quo in plureis runt. libros mendæ istius indoles inoleuit. Hæc memini mihi *Apollinarem* dicere: eaq; tunc ipsa ita, ut dicta fuerant, notauit.

Quàm diuersæ Græcorum sententiæ super numero *Niobæ* filiorum.

CAP. VI.

Mira et propè adeo ridicula diuersitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur super numero *Niobæ* filiorum. Nam *Homerus* pueros puellasq; eius senos dicit fuisse, *Euripides* bis septenos, *Sappho* bis nouenos, *Bacchylides*, & *Pindarus* bis denos: quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

De his quæ habere *συμπάθειαν* uidentur cum luna augescente ac senescente.

CAP. VII.

Anianus poëta in fundo suo, quem in agro *Falisco* possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atque anceniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios fa-

L milia

miliares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearũ numerus Roma missus est, quæ cũ appositæ fuissent, & multæ quidem, sed inuberes, macræq; essent. Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea

*Tenuia exu quoque, sicuti alia quædam, * tenuis exuictaq; est. Cum
 Etq; sunt. quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Non ne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras
 Et pecu addit.

Eadem autẽ ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra luna deficiunt. Aclurorum quoq; oculi ad easdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutar. in III. in Hesiodum cõmentario legi: Cæpe tum reuiescit, & congerminat decedente luna: Contra autem inarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptij, cur Pelusiotæ cæpe non edant, quia solum holerum omnium contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi & augendi habeat contrariis.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus politis in Mimiambis, quos Cn. Matius inscripsit de adolescentia sua, cum ita dictat, nunquam uestimenta à populo posci. . . . . CAP. VIII.

DElectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo
 Columbatim labra conferens labris.

Item

Item id quoq; iucunde lepideq; factum dictitabat:

• Iam tonfiles tapetes ebrij fuco,

• Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum ex iure manu confertum significet. CAP. IX.

EX iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis actionibus: quæ cum lege agitur, & uindiciæ continentur, dici nunc quoque apud prætorem solent. Rogauit ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despicens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio querere habes, queras licet. Ex Ennio, ego inquam, est magister quod quero. Ennius enim uerbis hujce usus est. Cumq; ille demiratus, aliena hæc esse à poëtis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennij diceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi. Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos memineram.

Ex iure manu confertum.

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

Haud doctis dictis certantes, sed maledictis

Miscet inter sese inimicitias agitantes.

Non ex iure manu confertum, sed magis ferro

Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didicisse hoc non ex poëticæ literis, sed ex iuris ali-

Manum conse-
rere.

quo perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Vfus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermonstrantis. Itaque id quod ex iureconsultis, ex libris quoq; eorū didici, inferendū his cōmentarijs existimaui: quoniā in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionū ciuiliū celebriora, manum cōserere. Nā de qua re disceptabatur in iure præsentis, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindictā correptio manus in re atque in loco præsentis, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manum conferunt. Sed postquam prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindictiarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutum est contra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manum confererent, sed ex iure manu confertum uocarent, id est, alter alterum ex iure ad conferendam manū in rem de qua ageretur, uocaret. Atque profecti simul in agrū de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unā glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicare. Idcirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad prætorem solitum est, legitimis actionibus, neque ex iure manu confertum, sed bello ferroq; & uera ui atque solida: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.

Quid

Quid sit sculnæ, uerbum positum apud Marcum Varronem.

CAP. X.

Pvblj Lauinij liber est non incuriose factus. Is inscriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam Sculna. Sequester. uulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius, inquit, loquuntur, sequestrum appellant. Vtrunque uocabulum à sequēdo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus, idem P. Lauinius admonet. Sed quod apud sequestrum depositum erat, sequestrò positum, per aduerbum dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum:

Per deos immortales nolite uos sequestrò ponere.

Autoris de opere suo sententia, decq; aliorum operum titulis.

At qui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis paratæ istiusmodi remissiones essent, quando animus eorum interstitutione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuisset. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpto feceramus. Nam proinde ut librum quenquam in manus ceperam, seu Græcum, seu Latinum, uel quid memoratu dignum audierā, ita que libitū erat, cuius generis cunq; erant, indistincte atque promiscue annotabam, eaq; mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam literarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut rei, aut uerbi cuius me fortè repens obliuio tenuisset, & libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde nobis inuentu atque depromptu foret. Facta igitur est in

his quoque commentarijs eadem rerum disparilitas, quæ
 fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter &
 indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus,
 lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis
 per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ
 commentationes hæc ludere ac facere exorsi sumus, id=
 Noctes Atticæ. circo eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati
 festiuitates inscriptionū, quas pleriq; alij utriusq; linguæ
 scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam,
 & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conqui=
 Tituli uarij
 operum. siuerant, eo titulos quoque ad eam sententiam exquisitis
 simos indiderunt. Nanque alij musarum inscripserūt, alij
 Syluarū, ille κρητων, alius κίρας ἀμαλθειας, quidam lectionis
 suæ, alius antiquarum lectionum, atque alius πινακιδιον,
 & item alius ἐρχερίδιον. Sunt etiam qui Pandectas in=
 scripserunt. Sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeo qui de
 disciplina regia, & de philosophia, & de natura huma=
 na, & epistolicarum questionum. Est qui memoriales
 titulos fecerit: est qui studiosorum, & de ridiculis, &
 πρὸ πικρίας ἰσορίης: est qui historiæ naturalis, est qui
 βιβλιοθήκη, est præterea qui pratum, est item qui ἐπιπέ=
 δων: est qui scripsit συγγραφή. Sunt item multi, qui
 Coniectanea. Neque item desunt, qui indices libris suis
 fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolicarum
 questionum, aut confusarum. Et quædam alia inscripta
 nimis lepida, multasq; prorsus concinnitates redolentia.
 Nos uero (ut cœptus noster est) incuriose & immedita=
 te, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore
 hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus:
 tantum

tantum cæteris omnibus in ipsius quoque inscriptionis laude cedentes, quantum cessimus in cura & elegãtia scriptio-
 nis. Sed ne consilium quidem in excerpendis notan-
 disq; rebus idem mihi, quod plerisque illis fuit. Nanque
 illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria le-
 citantes, in quas res cunq; inciderent alba (ut dicitur) li-
 nea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuerte-
 bant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio lan-
 guebit, quàm unum alterum'ue repererit, quod sit aut uo-
 luptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego
 uero cum illud Heracliti Ephesij, uiri summe nobilis uer-
 bum cordi haberem, quod profecto ita est: Introite,
 nam & hic dii sunt: ipse quidem uoluendis transeun-
 disq; multis admodum uoluminibus, per omnia sem-
 per negotiorum interualla, in quibus furari otium po-
 tui, exercitus defessusq; sum. Sed modica ex ijs, eaq; so-
 la accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad hone-
 stæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contempla-
 tionem, celeri faciliq; compendio ducerent, aut homines
 alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe agresti-
 rerum atque uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt
 autem in his commentarijs pauca quædam scrupulosa &
 anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam
 ex geometria, quæq; erunt item paucula remotiora su-
 per augurio & iure pontificio, non oportet ea defuge-
 re, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia.
 Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus
 quæstionum sinus, sed primitias quasdam & quasi liba-
 menta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuilitè

eruditum, neq; audisse unquam, neq; attigisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti forte nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiunculas istas cognoscere, petitem impetratumq; uolumus, ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernentur quasi nota inuulgataq;. Nam & quid tam remotum in literis est, quin id tamē complusculi sciant? Et satis hoc blandum est, nō esse hæc neq; in scholis decantata, neque in commentarijs protrita. Quæ porrò noua sibi ignotaq; offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obtrectatu considerent, an minutæ istæ admonitiones paucillæ, nequaquam tamen sint. uel ad alendum studium honestæ, uel ad oblectandum frigida, fouendumq; animum: sed eius seminis generisq; sint, ex quo facile adolescant aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena instructaq;, petimus inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione uestigijs contenti, persequantur ea post (si libebit) uel libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes rerum & autoritates hominū pensitent, quos illi, quosq; nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando nunquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias

giliaſ uigilarunt, neq; ullis inter eiufdem Muſæ æculos certationibus diſceptationibusq; elimati ſunt, ſed intemperiarum negotiorumq; pleni ſunt, abeant percontando, ſcribendo, à Noctibus hiſ procul, atq; alia ſibi oblectamenta querant. Vetus adagium eſt : Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino ſui. Atqui etiam quo ſit quorundam male doctorum hominũ ſeuitaſ & inuidentiã irritatior, mutuabor ex Ariſtophanis Coronopeſta pauca. Et quã ille homo feſtiuiſſimus fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs hiſ legendiſ dabo, ut ea ne attingat, ne'uc adeat profeſſum & profanum uulguſ à ludo muſico diuerſum.

Verſus legiſ datæ hi ſunt :

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta ſunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deũ uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia ſubciſiua & ſubſecundaria tempora ad colligendas huiuſcemodi memoriarum diſceptatiunculaſ conſeram. Progredietur igitur numeruſ librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipſiuſ uitæ quantuli quique fuerint progreſſibus. Neq; longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem ſcribendi commentandiq; idoneuſ. Capita rerum, quæ cuiq; commentario inſunt, expoſui muſ hic uniuerſa: ut iam ſtatim declaretur, quid quo'ue in libro queri inueniriq; poſſit.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XX.
FINIS. L 5

AD LECTOREM.

Capita rerum, quæ hisce Gellianis Noctibus habentur, consultò omisimus, lector candide: tum quòd singula singulis præfixa sint commentarijs: tum quòd Index his accesserit locupletissimus, in quo quidquid notatu dignum est, inuenire licet.

QVONIAM IN hisce Atticis noctibus Græcæ dictiones multæ, & uersus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse græcè tantum citarat, nec Latina fecerat. Consulimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando & emendati complures loci sunt, qui uitiati admodum erant.

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap. I. ὁπόση ψυχῶν, &c. Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quo ad ingenium uirtutemq;.

Cap. II. κυρτῶν τὰς σκαίουσας θεωρίας. Laqueorum speculationes claudicantes.

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, Solutus, inuiolatus, minime implicitus, liber, diues, felix.

Ἐἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις.

Ἰλιόθεν μεφέρωρ ἀνεμῶ κικόνεσσι πέλασεν.

De bonis cedo & malis, audis'ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ κακά, &c. Rerum quædam

quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia sunt. Bona sanè, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero illa, quæ horum intermedia sunt, opes, conuiuium, uita, mors, uoluptas, labor: unde nosti, inquit? Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenē in moralibus, Chrysippum uel, aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiisti, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatem in nauis feras: nunquid eius distinctionis memineris, ubi instreperit ac stridet uelum? & reclamabis si quis te ita alloquatur, repute age tu ea, quæ modo dicebas, num sit uitium naufragium facere: num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid tecum tibi? nos perimus, & ipse accedens ludis. Cæsar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

Cap. 3. ἐὰν ἑὸν φίλον, &c. Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? & qua fini, & in cuiusmodi? εἰ μὲν συμπεροπλήρη, &c. Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

* οὐκ οἶδ' εἴπερ τοῦτο ἔστι γένος, &c. Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerum nonnihil discriminis cum numerus tum uero magnitudo efficiet.

ἢ καλυμένη χάρις, &c. Quæ gratia apud hoies uocatur, hoc quidē est iuris diligētioris loco et tēpore immunutio. περὶ ψυχῆς. De anima.

* ἐκ τῆς. Non si quid suo genere alio est nobilius, cōtinuo quæuis quoque pars eius, partis cuiuslibet alterius quo comparatur, collatione eligenda sit potius.

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας ἑνὸς λέγοντος, &c.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere: an nullum etiam amicum haberet, interrogavit: amicitias inimicitiasq; inuicem consequi coniungiq; necesse esse arbitratus.

Cap. 5. κομψή χλαυρίς, καὶ μαλακὰ χιτωνίσκῃ.

Elegans uestis, & molles tuniculae.

ἀμυσος, ἀρροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agrestis, inaccessus.

Cap. 7. ποιήσῃν ἴσαδῃ, λέξῃν. *Futurum dicturum.*
εὐφωμία. *Voculatio.*

ἐπιμελεία τῶν λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

Cap. 8. οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἴδῃ ὁ πλεῖς.

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριάς δραχμάς, ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum milia uel talentum.

οὐκ ὠνύμα μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo milibus x. drachmarum poenitentiam.

Cap. 9. ἐφυσιογνωμόνῃ. *Per naturae indicia pensiculabat.*

ἀκουσικαί. *Auditores.*

ἔχεμυθία. *Taciturnitas.*

μαθηματικαί. *Disciplinis uacantes.*

μαθήματα. *Disciplinas.*

φυσικαί. *Naturales.*

ἀθεώρητοι, ἀμύθη, ἀχωμέτητοι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κωνόβιον. *Contubernium.*

Cap. 11. καὶ μετὰ ταῦτα ἢ ξύνοδος ἦν, &c. *Post haec congressum*

congressum est: Argiui quidem socijꝫ, acriter ac cum impetu adorientes. Lacedæmonij contra sub tiliarum præcentione pleno agmine maturantes, non adeo diuine rei gratia, uerum ut æquabili numero soꝫ; sensim ingressu conuenientes, pugnam capefferent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere ubi congregiendum est, decet.

οἱ δὲ ἄρ' ἴσταν, &c.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,
Inq; uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

διὰ τὴν ἱπείδαν πωλεμένην μέλλωσι, &c. Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibiæ modulos congregiantur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δ' ἵπτατε, &c.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ὀκνητόμυθον. Loquentem sine iudicio & modo.
ἀκροῦμα. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκπλάδα. Supra modum loquitans conturbabat.
λαλῆν ἄριστος, ἀδυσώτατος λέγειν. Blatterare optimus, dicere ineptissimus.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c.

Optimus est homini lingue thesaurus, & ingens
Gratia, quæ parcis mensurat singula uerbis.

οὐ λέγειν δυνάσ, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impos.

ἀχαλινῶν σομάτων, &c. Effrenioris & ex legis demen-
tiæ extremum, infelicitas occupat.

ἀνθρώπων

ἀνθρώπων ἀγριοτέρῳ, Ἔ. c. *Hominem agresti ferocia, ore temerario, effrenato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fusum per uerborum congeriem ac fastum.*

Cap. 20. ἀπλατής. *Longitudo illatabilis.*

Cap. 22. βιωφελῆ. *Vitæ utilia.*

ἀκυρωτέρῳ. *Minus proprio.*

Cap. 25. ἐκεχειρία. *Manibus temperationem.*

ἐκεχειρία. *Inducias.*

τύπος. *Formas.*

ὑπογραφή. *Descriptions.*

ἔρισμός. *Definitions.*

Ca. 26. περὶ ἀοργησίας.

De non irascendo, uel inirascibilitate.

ἀοργησία καὶ ἀνάλησία.

Inirascenciam, & indolentiam.

ἀνάλητος καὶ ἀνάιδης. *Hebetem ac stupentem.*

QVAE IN LIBRO II.

Cap. 1. πολλάκις. *Sæpe numero.*

Ἐξ ἡλίου εἰς ἡλίον ἐσήκει ἀσραβέστερον τῶν πρέμνων.

De sole ad solem erectior stipitibus arborum steterat.

Cap. 3. ἰχθύρ ἴσθρ. *Piscem pauperem.*

Cap. 6. πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα κείριον ἔπειν.

Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.

ἠῦδα μάνης ἀμύμων.

Fari inculpabilis aru srex.

τῶσδ' ἔκ' ἀκοντε πετέδιω.

Illi haud inuiti uolarunt.

ἔνθ' ἔκ' ἄν ὑβρίζοντα, Ἔ. c.

Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuū,

Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.

ὄρθρον ἢ ἀλγοῦντος ὑπεξοίρεσις.

Hæc est definitio doloris detractio.

κατά. *Secundum.*

ἐρήρησιν. *Privationem.*

Cap. 7. ἀδιάφορα. *Indifferentia.*

μέσση. *Media.*

ὕγις νόμιμον διεζυγνόμενον.

Sanum legitimum disjunctum.

Cap. 8. ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, Ἔ. *Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit: quod autem non sentit, nihil ad nos.*

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors animæ & corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, Ἔ. *Mors, animæ corporisq; est dissolutio: dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.*

Cap. 9. ὄρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἢ παντὸς ἢ ἀλγοῦντος ὑπεξοίρεσις. *Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.*

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. *Omnis dolentis.*

παντὸς ἢ ἀλγεῖν. *Omnis rei anxie & tristis.*

λέξεις τηρεῖ. *Dictiones obseruat.*

Cap. 17. συναρτίσθαι. *Coagmentatione.*

Cap. 18. δὴλον ἐπίκτητος γενόμενον, Ἔ. *Scruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,*

Pauperie pressus, charus eram superis.

Cap. 20. παραδεδίχθαι. *Hortos.*

μελισσῶνες. *Apiaria mellariaq;.*

ἄμπελῶνες.

ἀμπελώνες. Vineas.

λαφρόνες. Laureta.

Cap. 22. ἰσθμικός. Aquinoctialis.

ἰσημερινός. Aequidialis.

θεριναὶ τροπαί, καὶ χειμεριναί. Aestiuas solstitia & hyberna.

ἔτιμολογική. Rationē originis uerbi interpretādo indagā

ἔω ῥέων. Ab oriente sole fluens.

(tes.

εὐθεργανέτω. Serenitatem facientem.

ἀπὸ τῆς βοῆς. A' boatu.

σύρ δ' εὐρὸ τ' ἔπει, &c.

Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,

Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκων ὡς δ' κακίας νέφθ.

Mala ad se attrahens, ut cacias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδικτική. Auscultatio sese ostentans.

Cap. 23. ἐπ' ἀμφοτέρων ἴν' ἐπίκληθ, &c.

In aurem utranq; quando quidem dotata est, cubet.

Re confecta magnifica, & negotio indyto,

Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.

Vt omnes in Creobule faciem oculos conuerterent.

Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,

Meoq; demoraretur in uultu, asinus inter simias fierem.

Quod autem hoc dictum? tacere uolo.

Noctem mali autorem plurimi.

Me miserum, qui Cleobulam duxi, & talenta decem,

Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia

Adeo intolerabilis est, Iouem Olympium

Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam,

dicto citius.

Præstò

Præstò hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἴχω δὲ ἐπίκληρον λαμίαν, &c.

Lamiam hereditariam duxi, quod non dixeram tibi.

Tum uero domus, atq; agrorum heram,

Vniuersorumq; illius loco, hei quàm miserum & graue?

Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,

Filio multo magis filiaq; prouinciam

Inexpugnabilem dicis certo scio.

ἢ τῆς κακωτάτων ὅς ἐς ὄρη πένης γαμῆ, &c.

Quàm extreme infelix quisquis in egestate uxore ducit,

Et quærit liberos, hei quantum est insciens sui.

Quiq; neq; necessarium studium rerum gerit,

Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat:

Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,

Sed inops domo in ærumna uitam trahit,

Hyemem tolerans male, miseriæ omnis socius,

Bonorumq; uniuersorum infors ac carens,

Vnum equidem cum opprobrans, cunctos monitos uolo.

Cap. 25. ἀναλογία. Proportionem.

ἀνωμαλία. Inæqualitatem.

ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Ca. 26. ξανθὸς ὃ καὶ ῥυθρὸς, καὶ πυρρὸς, καὶ φοινικῆς.

Flauus aut, & ruber, et rubidus, & fuluus, & puniceus,

καὶ νίκη ἐπ' ἀρετῆ ἀμφήρισον ἔθηκες.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

Cap. 27. ἴωρων ὃ αὐτὸν Φίλιππον, &c.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cū certemus, pro
imperio principatuq; oculo effossum, humero fractū, ma=
nu crureq; oblesum, omne deniq; corporis membrum,

M quod

quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem, ut de cetero uitam cum honore & gloria ageret.

πᾶρ ὅτι ἄρ βεληθῆ μέρθ, &c. Omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem.

ἔνθα νόθς πόνθιο λυδῶνα εἰς λάαρ ὤθῃ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas.

καὶ βορέης ἀφθρηγνέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

λάαρ ὤθῃ. Lapidem propellit.

λάαρ ἄνω ὤθῃ. Lapidem sursum propellit.

Q V A E I N L I B R O I I I.

Cap. 10. ἑβδομάδα. Septimana.

πλειάδας. Pleiadas. πόλος. Polos.

πρικῶτη. Pertusa.

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

Cap. 11. ἐπὶ πόλεις διερί(ουσι) περὶ ξί(ζαν) δμύρα.

σμύρνα, ῥόδος, ροδῶν, σολαμίνα, Ἴος, ἄργος, ἀθῶνα.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athe-

Cap. 13. τὴν περὶ ὄροπα δικάω.

(na.

De Oropo causam dicentem.

Cap. 16. περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνθ.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ καὶ δικάμωθ. Mulier decimestris parit.

ἔστ ἢ καὶ οὐκ ἔστρ οκτάμωσ γενήσθ.

Est autem, & non est octimestris partus.

ἔσι μὲ φρονόμωρα ὡς ἴδα μετὰ τῶν ἔκτρωσις, &c.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe quæ statim uitæ excedant. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

Ἰδύναρεία. Vlyffea. ὄνοι λύρας. Afini ad Iyram.

κατ' ἀριστοτέλη. Secundum Aristotelem.

Χαῖρε νῦν φιλότῆς, &c.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,

Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένον ἐνιαυτοῦ. Voluente anno.

γίνετ' ὃ ἐν τούτοις, &c.

In hisce uero & plura fiunt, & ex toto, & per partes.

Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

Cap. 27. τίμων. Timon.

σίλλος. Sillus.

τίμωνος. Timonis.

καὶ σὺ πλάτωρ, &c.

Τυγ; Plato. nam discipulum te dira Cupido

Abstulit. exiguum redimis grandi ære libellum,

Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

Cap. 28. ἵποκώων. Equi catella.

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. περὶ νωσῆ. De edentulo.

πάλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἢ ὃ κακὴ βουλὴ ἢ βουλευσὶν κακίση.

Consultum male consultori pessima res est.

Cap. 11. καὶ κνάμων ἀπὸ χῆρας ἔχει, &c.

A fabuloq; manus tristante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.

Πυθαγόρας ὃ τὸν ὀσφίωρα, &c.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus, fabam praecipue approbavit. motum enim maxime excitat, & alium ciet, quamobrem ea maxime utitur.

Διὰ τὸ πάνδηλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔλαθ.

Ah miseri à cyamo miseri subducite dextras.

ἔς τὸ κυάρον ἄνοι, καὶ ἄνοι τὸ κυάρον.

In ferendo utero ualidi causæq; uteri ferendi.

Ἀριστοτέλης ὃ, μήτρας, &c.

Aristoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinere Pythagoricos dicit, ceterorum autem usum habuisse.

Cap. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λοιμῶν κενῶν.

De pestibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δύχερις, χαλεπὸν. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῆν.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

Cap. 9. ὧ νῆρωπε μὴ κτενε κροῖσον

Heus homo ne occide Cræsum.

Cap. 10. ἀντίσπεφοντα. Reciproca.

Cap. 11. ἔβι καλὴν ἕξις &c. Aut pulchram duces, aut deformē. Si pulchrā habebis cōmunē: sin turpem, habebis pœnā, neutrum autem bonū: nō est igitur ducenda uxor.

ἔ μὲ καλὴν ἕξω &c. Si formosam ducā nō habebo penā: sin deformem, non habebo cūmunē: ducenda igitur uxor. ἀντίσπεφον. Reciprocum.

πρότασις. Propositio.

ἡσὶ καλὴν ἔξῃς, ἢ ὄσ. Aut pulchram duces, aut turpē.
κοινή. Communis.

ποινή. Poena.

Cap. 12. σεριστικὸν μῶριον. Priuantem particulam.

Cap. 15. ἀσώματον. Incorporatum.

τὸ ἐφώδιον ἢ πάχος σδμά ἐστ.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

ἢ τριχὴ διαστολή. Triplici dimensione distans.

οὐχ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστ. ὄσ. Non simpliciter plaga
aëris uox est, nã digitus contractus quoq; aërem per-
cutit, non ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, ὄ ue-
hemens ὄ tanta, ut audibilis fiat.

ἔϋμα λόγων Flumen uerborum.

Cap. 18. ἡμερῖς. Diarium.

Cap. 20. βάρβαρον. Barbarum.

ἄλιον. Solæcum.

QVAE IN LIBRO VI.

Cap. 1. περὶ προνοίας. De prouidentia.

ἂ τῶν ἀνθρώπων νόσι κατὰ φύσιν γίνοντ).

An hominum morbi secundum naturam proueniant.

κατὰ παρακολουθήσιν. Per sequelam.

Cap. 2. ἑμαρμένον. Fatum.

φυσικῶ συντάξιν τῶν ὄλων ἐξ ἀϊδίῃ τῶν ἑτέρων ὄσ.
Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex aeterno
alijs ad alia consequentibus, ὄ incommutabili manente
eiuscemodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων ὄντως εἶρητ).

Γνώση δ' ἀνθρώπου. ὄσ.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates.

Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὦ πόσιν, οἷον δόνη θεός, &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina caeli?

Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis

Vecordi prater fatum sint mente dolores.

Cap. 5. δις ποῦδ' ὄ γέροντες. Bis pueri senes.

Cap. 6. Τύνη δ' οἰωνοῖα &c.

Me tu praepetibus parere uolucris ipsum

Mandas, quas equidem temnoq; animoq; recuso.

Cap. 8. πολυίσωρ. Multiscius.

Cap. 13. τὴν ἑξάφνης φύσιν. Repentinam naturam.

παρμενίδης. Parmenides,

τὸ γὰρ ἑξάφνης βίῳ πόνῳ &c. Repente enim tale uidetur quippiam significare, quod in alterum transeat.

πραγήματα. Bellaria.

Cap. 14. νουθεσία. Commonitio.

κόλασις. Animaduersio scilicet & punitio.

παράνεσις. Monitio.

ἁμωρίαν. Poenam.

παράδειγμα. Exemplum.

προσῆκ' ὃ παντὶ, ἴσθ' ἄρ' &c. Id est autem conueniēs, ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo ceteris sit, quo uidentes alij male affectum, praemetu reddantur meliores.

Cap. 16. παρατρέμα. Deprecor, excuso.

QVAE IN LIBRO VII.

Cap. 20.

Cap. 2. ξαθυμότδφρη ξαφῆ. Desidiosius iunctura.

Cap. 3. ἀναγώγως. Duriter.

ἔ κ σὶ ἕμελερ, ὡς σὺ φῆς &c. Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 6. ἀιδήσας. Senjus.

ὄψιν. Visum.

ἄκσήν. Auditum.

γῦσιν. Gustum.

ἄφήν. Tactum.

ὄσφρησιν. Odoratum.

περὶ μνήμης. De memoria.

τῶ ἰ ἀφῆν, καὶ τῶ γῦσιν &c. Tactum uero & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

Cap. 8. καὶ αὐτὸς δ' οὐρ ἕδην περὶ δικαιοχίαν &c. Et quidem nos uidimus apud Putcoleos Delphinū amantem mirè puerum inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnae aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq; Italia confluebat, ut piscem amoris causa uecto-rem pueri spectaret.

Cap. 11. ἄσῶβον. Prodigum.

²¹ ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinosum.

²¹ ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

²¹ ἢ ἀχρηστον. Vel inutilem.

²¹ ἢ κακότροπον. Vel improbum.

²¹ ἢ μιαιφόνον. Vel scelestum.

Cap. 12. χαριδωβίς, *Tunicatis.*

χαριδωτούς, *Tunicatas.*

Cap. 14. χαρακτήρας, *Formas.*

ἀεθρόν, ἰχνόρον, μέσορον.

Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περί ἐδωμάτωρ. *De eduljijs.*

ἐπεὶ τί δὲ βροκίσι πλήρ δυοῖν μόνωρ ἔσ. *Nam quid mortalibus sit usu, præter duo illa modo, Cæreris munus, ἔ aquæ poculum? quæ adsunt, ac nos queunt alere, quorum satias nunquam est, luxus autem sunt cæterarum epularum indagines.*

Cap. 20. ἡ δ' ἐτέρη θέρη ἔσ.

Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ.

λόαυ ἀνω δόθῃ ἔσκε ποτὶ λόφορ.

Saxum sursum impellebat ad cumulum.

C A P. V I I. L I B. V I I I.

περί τῆς μνήμης. *De memoria ac mente.*

Q V A E I N L I B R O I X.

Cap. 1. ἐμποδῶρ ἔχερ. *Incurrere aliquid.*

ἐκποδῶρ ποιδῶρ. *Avertere, atq; depellere.*

Cap. 2. ἐς ἄρτυς. *In panes*

ἀξιό οὔρ ἐσίρ ἄργυρίσ. *Dignus igitur est argento.*

Cap. 4. ἀήνω. *Qui non audierit.*

ἀνθρώπων φάγους. *Carne humana uescentes.*

Cap. 5. σερκὸς δίσταθ' ἐς κατάδημα.

Corporis constantem habitum.

μανείηρ μάλλον, ἢ ἡδείηρ.

Isanirem potius quàm oblectarer.

ἡδονῆς τέλος πόρνῃς ὅς. Voluptatis finis meretricis decretum est. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.

Ca. 8. ἄρ γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχίλιων ὅς. Enimvero qui decem milibus, ὅ quindecim milibus uestimentorum egeat, is quo minus indigeat, fieri nō potest. Cū enim plus quam habeā, egeo, detrahēs ex ijs quæ habeo, acquiesco.

Cap. 9. ἑάλει καὶ μάλοισι ὅς.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, suaue quid canit, in susurrat.

τί τῶρ ἑμὴν ἔκαλόν πεφιλამένη ὅς.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras.

Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum

Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret.

ὅση δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὖρεσσι ὅς.

Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ,

Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,

Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.

Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlitate natæ,

Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.

Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,

Et pulchras omneis inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γέγηθε λέτε φρένα λητώ.

Latonæ pectora gaudent.

ἔῃα δ' ἀριγνώτη πέλει, καλαὶ δ' ἐτε πᾶσαι,

Pulchras omneis inter clarissima fulget.

Cap. 10. παρθενικῆν ἴωνην, καὶ λέκτροιο θεομόρν,

Virgineum soluit cestum, legemq; cubilis.

καὶ ἔργα φιλοτύσια Et munus amoris.

ἔν τῳ μῦθῳ ἐν τῇ τοιοῦσιν κατευνάσσει ἐν λεχέεσσι.

Inq; toris illi sculptis cepere soporem.

Cap. 15. ἀπορον. *Dubium.*

QVAE IN LIBRO X.

Cap. 1. τρίτον καὶ τέταρτον. *Tertium & quartum.*

Cap. 4. φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει.

Natura ne nomina sint an posita.

Cap. 7. τὴν εἰσὼ θάλασσαν. *Internum mare.*

Cap. 10. ἀνατομὰς. *Dissectiones.*

Cap. 11. ὀπίσθι βραδέως. *Festina tarde.*

Cap. 12. Αρχύτας ταραντίνῳ φιλόσοφῳ &c.

Archytas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, columbā ligneam fecit uolantem, quae si nunquam subsedisset, praeterea non exurgebat. Haec enim.

Cap. 16. κατὰ πρόληψιν. *Per anticipationem.*

Cap. 17. ἄσωτίαν τε. *Luxuriamq;.*

Cap. 19. οὐδ' μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, &c.

Verum ne dicas, sic esse actum saepenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuq; id secutus es, propterea iure quaeas euadere, quinimo eo magis iccirco in te debeat statui. Ut enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minime haec scriberes: ita si ipse in praesentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

Cap. 22. Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὡς σώφρατες, χάρις ἂν ἔσται αὐτῷ μετρίως ἄφητος ἐν τῇ ἡλικίᾳ, &c.

Philosophia sanè o Socrates, res est elegans, si modice quispiam per aetatem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis
uel

uel amœno sit acriq; ingenio, ultraq; ætatem philoso-
 phetur, necessum est eum rerum omnium esse imperitum,
 quarum usu calleat oportet, quisquis honestus probusq;
 est futurus. Legū enim ciuiliū peritia & orationis, ua-
 cat: quibus, in actionibus ac cōmercijs cū hominibus, tum
 priuatim tum publice uti conuenit. Voluptatum item, atq;
 cupiditatum humanarū, & morum euadunt prorsus inso-
 lentes. Cum itaq; in ullam quāpiam incidunt priuatā pu-
 blicā ue actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri, ci-
 uiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, irri-
 dentur: Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus
 quisq; est, ad eam properat: & diei partē illi plurimā im-
 pertit, in qua ipse se exuperet: cōtrā, in q; i stupidior ac
 nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uero sui
 beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare. Sed
 præstat (sicuti opinor) utriusq; esse participem: philoso-
 phiæ inquā, quo ad illius honestas finit, disciplinæ gratia
 compotem fieri: Neq; turpe habetur adolescentem philo-
 sophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicu-
 la res ô Socrates geritur. Atque equidem ita penes philo-
 sophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq;.

Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc est, sic
 lingua balbutientem ac ludentem, demulceor, resq; mihi
 quidem festiua & liberalis uidetur, pueriliq; ætate con-
 gruens: Quod si uolubiliter puerulum loquentem au-
 diam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meæ
 molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse seruile.
 At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem ui-
 deat, res uidetur & deridenda & puerilis, & denique
 digna

digna uerberibus. Ita equidem afficior sane eorum qui philosophantur ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exoscolorq; & id mihi uideatur perdecere, ingenuum quoque ac liberalem hunc esse hominem iudico: è contrario, si non philosophatur, illiberalem, & sese nūquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verum cum senioem iam hominē philosophantē adhuc, necdum facientē finem persentio, uerberibus egerē commodū uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini isti accidit, ut si sit admodum ingeniosus, uilis atque abiectus efficiatur, cum mediam ciuitatē forumq; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat se uero, & uitæ reliquum cum adolescentulis tribus aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurans, ingenuum aut quicquam magnū dignū ue haud unquam loquatur. Equidem ò Socrates, pro mea erga te beneuolentia atque humanitate, uideri mihi uideor affici in presentia eodem modo, quo Zethus respectu Amphionis apud Euripidem, cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoque eiusmodi quædam, tecum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Neglectui habes ò Socrates ea quæ debes curare, animiq; naturam tuī usque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro senatū ue orationis quicquam recte affers, neque probabilem aut consentientem ullam rationem inuenisti, neque uero pro alijs consiliū integrum cepisti. Atqui amice Socrates, quod ægre ne feras uelim, (loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere

bere existimo, & ceteros qui ultra iustum pergant philosophari? Nam si quis te nūc, aut alium eiusmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intulisse arguens, qui culpa omnino uaces, nos si ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac consilij inops oscites quid dicas, quid agas. In iudicio item suggestum conscendens, si improbus admodū ac nequā aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verū quonam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem præstantē ingenio uirum nacta, deteriore illum effecerit? qui neq; sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare, neq; se, nec aliū quenquā, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palam quidē infelicem degere. Liceat enim quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, poenas nō det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atque à redargutionibus istis te abstine, rerumq; elegantiam cole, & eam sanè unde recte sentire uideare, alijs missa faciens ista arguta siue deliramenta siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habitas: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendūt, sed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur.

Cap. 24. ἕς τετάρτης, ἕς πέμπτης.

In quartam & in quintam.

QVAE IN LIBRO XI.

Cap. 1. ἰταλῶν. Vituli.

κατ' αὐτίφρασην. Per contrariam dictionem.

Cap. 4. ἡ ἀξίωμα κ' ἂν κακῶς λέγη ἡ σὸν &c.

Auto

Autoritas uero, & si male dicat, tua
 Persuadebit, nam ab inexestimatis proficiscens oratio,
 *ualet. Et ab existimatis, eadē haudquaquam tantundem * uacat.

ἀντί ἀδδξούτων. Pro eo quod inexestimatis.

ἀντί ὀδδξούτων. Pro existimatis.

ἀδδξῶσι. Inæstimati sunt.

ἰνδδξῶσι. Existimati sunt.

Cap. 5. σκεπήκσι. Commentantes.

οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει πῶς ἢ ἐκδνως ἢ ἔδτερω.

Haud magis sic se hoc quā illo habet modo, aut quā neutro.

πυρρῶνίων προπων. Pyrrhonicorum modorum.

σκεπήκσι, ἰφεκῆκσι, ἀπρηκῆκσι.

Commentantes, obligantes, ambigentes.

τῶν πρὸς τί. Eorum quæ ad aliquid.

Cap. 7. ὀψιμαθίαν. Tardidiscentiam.

ἰν πωλαμένοισι. In uendentibus.

ἀπεροκῆλ. Ineptus.

Cap. 9. σωαρχίαν. Anginam pati.

σωαρχίαν. Anginam.

ἀργυράρχίαν. Argentanginam.

Cap. 15. παραγωγάς. Deductiones & deriuationes.

ἐπιβόλως. Ingeniose & apte.

Cap. 16. πῶρι πολυπραγμοσύνης. De curiositate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.

πολυτροπίαν. Multiplices ac uarios mores.

πολυσερκίαν. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνην. Curiositatem.

QVAE IN LIBRO XII.

Cap. 1. οὐκ ἄρα βίη πατρὸς εἶς.

Non

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
 Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
 Aëriaῖ; rupes, mens quod tibi dura, ferox est.

Cap. 2. ἐνθυμήματι. Commentatione

Cap. 5. κωλόν. Laxum intestinum.

ἁμαθίσειρον πῶς ἔπ' ἔκκα' σκεφίσειρον λέγει. *Indoctius rudiusq; quodāmodo loquere, & apertius ac clarius fare.*

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. *Primigenia.*

ἀναλγησία. *Indolentia.*

ἀπάθεια. *Impassibilitas.*

Cap. 9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Peius esse iniuriam facere quam peccare.

Cap. 11. πρὸς ταῦτα κρύπτει ἔσθ.

Nihil occulte, quando cuncta tuens,

Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν.

Pro uno subiecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ὑπ' ἑρ' μοῖραν δόμον αἰδ' ἔσσεφίχθαι.

Ne ue obstante domum fato penetrabis auerni.

πρόβ' σιφάν. *De corona.*

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γυγνηῖσθαι. ἔσθ.

Nam qui parentibus tantum se natum putat, fatalem, atq; spontis suæ

mortem manet. Qui uero ctiam patriæ ob id, ne in seruitutem

redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὴν αὐτόματον θάνατον.

Fatalem, & spontis suæ mortem.

Αὐτόματ' ἔθανατ'. *Spontanea mors.*

Cap. 5. ἡλίωρ ὁ λέσβι. *Suauius Lesbium.*

Cap.

Cap. 6. προσφθίας. Accentus.

Cap. 7. ἢ δὲ λέων, ἔδον ἰχυρότατον &c.

Cum autē animalium acerrimū sit leona & audacissimū, semel omnino in uita & unū parit. Enitēdo enim, cū foetu pariter matricem proijcit. Rei uero huiusce causa est, quod cū in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis prēmunitus ferarū longe omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuo augefcens, multo magis dilanians prodit. Instante uero iā nixu, prorsum relinquitur eorum integrū & sanum nihil. ἐπίκρινον. Promiscuum.

εἰσὶν ὡς τῆς τε λέωνος περὶ οἷσιν τέκεσιν &c.

Vtq; leo in sylua stabat sua pignora circum,
Cui manus occurset catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα σενάχωρον, ὡς τε λῆς πυγύει &c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat, scrutans uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι μᾶλλον ὀχευῆς ἐπίδεν, &c. Leonem auersum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit, non omni tempore, singulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leana fertur, uulgam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem cur ita esset comperire autor ille fabulae poterat.

Rarum

Rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, sed Europa totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. Parit leæna quoque adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primum quinque, post uero subinde pauciores, deinde steriles degunt. caret leæna iuba, maris hæc propria est. Dentés eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem inferius, idq; sexto mense ætatis fit.

Cap. 9. πανδέκτας. Promiscua & oimoda cōtinētes. οὐκ ἀπὸ τῶν ὕδρων. Non à suibus.

ἕειν. Pluere.

Cap. 10. ἐτύμω. Veriloquio.

Cap. 11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.

πέμμασι. Placentis, concoctione.

Cap. 16. πέψι. Panibus secundæ mensæ.

παροιμιώδης. Prouerbio tritus.

πολλὰ μετὰ πέλκι κίλικου, καὶ χείλεσσι ἄσπερα.

Multa cadunt inter calicem supraq; labra.

Cap. 17. ἄσοφοι τύραννοι τῶν ἄσφωτων Ἑλλάδος.

Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.

ἄϊας ὁ λόχηρ Αἴαξ Λοκρῆσις.

γέροντα γέροντα παιδαγωγῆσω σ' ἐγώ.

Senex senem ego teipsum erudiero.

φιλοκτήτης. Philocteta.

ἐν τῷ πυρφόρῳ προμήθεα. In ignigero Prometheo.

σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Tacensq; ubi opus est, & opportuna loquens.

σιγῆν τε ὄπῃ δέῃ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Silere ubi opus est, et tutò loqui.

Cap. 19. εὐφωνία. *Vocalitas.*

αἴρα βαθῆα. *Caliginem, et nebulam profundam.*

καλιούς τε ψῆράς τε. *Graculosq; sturnosq;*

ψῆρων τε. *Sturnorum.*

τῶν δ' ἕς τε ψάρων νέφθ' ἔρχετ' ἢ ἐκαλιῶν.

Horum, ut de sturnis it nubes, graculis'ue.

Cap. 21. κρηπίδας. *Crepidulas.*

νηρείδας. *Nereidas.*

σκιαμαχία. *Umbratilis pugna.*

κρημαχία. *Arietum pugna.*

Cap. 23. δὴς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἰσχύλος, &c.

Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.

Venio enim ad terram, inquit, et accedo postliminio:

Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.

Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,

Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.

μάκτρα καὶ κάρδοπθ'. *Mastram, et arcam panaria.*

ἄπο μνημονεύειν. *Commemorare.*

ἔκτρα δ' ἐκ βελίωρ, &c.

Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, et de

Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.

ἰσμιναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Praelia, conflictus, cædes, hominumq; necatus.

μηκέτι πῶδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθε.

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μησιῆρες, δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε, μόρον τε.

Telemachosq; proci letum fatumq; profecto.

Θάνατον καὶ μύρον. *Letum & fatum.*

Πολεμίζετε, καὶ μάχεσθε. *Bellate, & pugnate.*

Βάσκι' ἴθι οὐλε ὄνυξε. καὶ, βάσκι' ἴθ' ἴθι ταχῆα.

Vade, i somniū agēs. & alibi, Vade, & perge Iri citata.

ἐκ παραλλήλου. *Ex geminatione.*

Cap. 24. προσφάσιον. *Voculationem.*

Cap. 25. γλαυκῶ, καὶ νήρει, καὶ ἐναλίῳ μελικέρτῃ.

Glaucō, Nereiō, atq; magis genio Melicerte.

νεωτερικότερον. *Audacior & iuuenilior.*

ταῦρον δ' ἀλφείῳ, ταῦρον ὃ ποσειδάωνι.

Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.

Cap. 27. ἐμφαικότερον. *Expressius.*

τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. *In lente unguentum.*

Cap. 28. πρόσωπον. *Personam.*

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap. 1. παχυμερέστερον. *Crasius, & pinguiori Minerva.*

λογικὰ ζῷα. *Rationalia animalia.*

νευρόβαστα. *Nervis mouentia.*

Cap. 3. παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἤφθαι τὸ παράπαν.

Institutionum autem minime recte attigisse.

Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἠδονῆς. *De honesto, & uoluptate.*

Παρθένῳ ὃ εἶναι λέγει, κατὰ σύμβολον ἢ ἀδιάφορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδοθῆναι τοῖς κακούργοις, &c.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptā, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non praecationem, non adulationem, non deniq; quicquā aliud pati. Quas ob res merito tristis etiā ac cōtracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contento & toruo, ut iniustis terrorem incutiat, iustis fiduciam praebet: quando hu-

iufcemodi facies iuftis grata, iniuftis molefta eft.

Cap. 6. σειρήνες. Sirenes.

εὐρύκλεια. *Euryclia.*

ἐν τῇ ἑσῶ θαλάσῃ. *In interiore mari.*

κατὰ ἀρίσταρχον. *Iuxta Aristarchum.*

ἐν τῇ ἑξῶ κατὰ κράτητα. *In exteriori iuxta Cratetem.*

ἰσότηφοι. *Pares.*

παρὰσις. *Continua series.*

ἠμαθία. *Emathia.*

ἁμονία. *Hæmonia.*

ποσειδάωνιον. *Neptunium, & locus Neptuni.*

ἄνακό σὺ. *Proficiat tibi.*

ταύτης τῷ πολυμαθίας. *Huius multiuagæ disciplinæ gratia.*

ὅτι ἔτι ἐν μέγροισι καλὸν ἀγαθὸν τε τέτυκ'.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

Q V A E I N L I B R O X V .

Cap. 3. αὐίρυστον μὲν πρῶτα, &c.

Prima supinarunt, necuere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

Cap. 6. ἀνδρῶς μὲν πόδι σῆμα, &c.

Ecce uiri tumultum, qui pridem à lumine cessit,

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

ἀνδραγαθούτων ἡμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedentibus,

fufcipientibusq; stationem meam.

Cap. 10. περὶ ψυχῆς. *De anima.*

Cap. 14. εἰς ἐπράξατό με ἀργύριον. *Exigit à me argētū.*

Cap. 19. περὶ ἰδωμάτων. *De edulijs.*

Cap. 20. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.

In prioribus thesmophorijs.

Νῦν οὖν ἀπάσασσι παραυνῶ, καὶ λέγω, &c.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico.

Virum hunc cene ulcisci, multis de causis.

Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus sit.

ὁ δὲ ἀναξαγόρης τρέφιμα ἀρχαῖα, &c.

At Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad salutandum uidetur

Et ridendi exosus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuetus. uerum quicquid scripserit, id

A melle & firenibus profluit.

Οὐποτε σὸν μνήμα εὐριπίδης ἔλεο πῦ.

Nulla etate tua Euripides monumenta peribunt.

Cap. 25. ἀναεῖν. Reuiuiscit.

Cap. 26. λόγῳ ἐν ᾧ τεθέντων ἠνδρῶν, &c. Oratio, in qua positis quibusdam, aliud quid à positis necessario con- sequitur per ea quæ posita sunt.

Cap. 28. κατὰ ἀνδροτίωνῶν, καὶ κατὰ ἡμοκράτους.

In Androtionem, & in Timocratem.

Cap. 31. πολιορκητής. Urbium expugnator.

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap. 1. ἐνθυμημάτων. Commentatiunculam.

ἂν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνον, &c. Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.

Cap. 3. διαρίσεων. Diuisionum.

ἔλογίζομεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπλησιν, &c.

Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compressionem

summam esse inedia: nam ϵ ij qui spöte abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, post autem minus.

ἐπισημίνοι λέ' ἐστὶ καὶ δι' σκῦβαι ὅταν διὰ βνα.

Scythæ etiam cōsueverunt, si quando cuiuspiam rei causa inedia ferre cogūtur, latioribus fascijs uentrē cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autē serē pleno, quia nulla in eo sit inanitas, fit ne esuriant. Dum autē uenter compressus admodum est, caret inanitate.

ἀπορον ὃ καὶ δόμῳρον ἐπισκέψως, ϵ c. Dubium est indigensq; considerationis, tum in hoc tum in ceteris famelicis, quare in frigoribus magis huiuscemodi casus accidat, quàm serenis temporibus.

Cap. 7. οὐδέτιςως. Neutro scilicet.

Cap. 8. ἐἰσγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμαίων. Pronuntiatorum.

ἀξιωμα. Pronuntiatum.

λεχτὸν αὐτελεῖς, ἀποφωτὸν ὄθρ' ἐφ' ἑαυτῷ.

Dicibile per se perfectū, enuntiabile quantū ex semetipso.

ἀξιωμα. Propositum.

σωημιμένον ἀξιωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπελεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitiose disiunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens esse.

Cap. 12. ἀπὸ τ' ἐρῶν. A pereundo.

ἔρρε κακὴ γλῆνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔρρε ἐκ νήσου θάλασσαν ἐλέγχισι ζώντων.

Ocius ò pereas uiuorum ex insula abusus.

βάσκανον. Inuidum. βασκαίνειν. Inuidere.

Φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρεστότερον.

Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius est.

Cap. 18. ὀπική. *Perspectiva.*

κανονική. *Regularis.* ἤριθμός. *Modus, numerus.*

μέλῳ. *Modulatio, cantus.*

κανονικῆς. *Regularis.*

μετρική. *Dimensiva.*

QVAE IN LIBRO XVII.

Cap. 2. σολοικῶν. *Solœcisni vitium.*

θεῖναι εἰς μέτρον. *Ponere in medium.*

ἰσφόδιον. *Viaticum.*

τεμένωρ ἱερά. *Templorum sacra.*

Cap. 3. καὶ δὴ δῖρα σίσηπε νεδρ, καὶ σπάρτα κέλωρ.
En ligna erutrent ratiū, & sparta in cariem sunt.

σπάρτας. *Ex agris satos.*

Cap. 4. κηφισίως ὦρ, ἐκ Διοπέθρα πατρός, &c.

Cephisieus genere ex Diopete patre,

Quinq; & centum cum scripsisset fabulas.

Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικαί. *Artificiales.*

ἀποδεικτικῶ. *Demonstratiuo.*

ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ δμολογούμενον.

Dubium pro confesso & certo.

ἀπόδειξις.

Expressionem & demonstrationem.

Cap. 8. μὴ γλάττε, ἐν τ' οὐλωρον, &c. *Ne ridete, inest oleum: uerum uos nescitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.*

καυθόπι οἶνον. *Calidum uinum.*

Cap. 9. σκυτάλη. *Lorum quo epistole inuoluuntur.*

Cap. 10. τὰς ἐρεύγων) μὴ ἀπλά, &c.

A qua sanè eructatur inaccessi ignis purissimi ex imis fontes. Flumina uero interdium quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluentia serpentina emittit saeuissima, monstru profecto tum uisum tum auditu mirabile.

ῥόον κάπνιον ἀθωία. *Fluxum fumi calidum.*

κρυσός. *Fluenta.*

ἀκέρως. *Improperie.*

τραχῆα. *Dura.*

Cap. 11. τὸν τε πνεύμονα δίνω, ὃ γὰρ ἀκροῦ περιέλλεται. *Pulmonem uino, summum enim contrahitur.*

ἢ κάτω κοιλία. *Inferior uenter, & alius.*

τραχῆα ἀρτηρία. *Astera arteria.*

ἐπιλωπίς. *Apposita lingua.*

τὴν τραχῆαν ἀρτηρίαν. *Astera arteriam.*

Cap. 12. ἄλλοτε μητρὶν πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μητρὶα. δύο μητέρες. *Vna nouerca, due matres.*

Cap. 19. ἀνὸς τὸ πράττειν μέχρι ἢ λέγειν.

Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἀνθρώπε πῦ βούλῃς, &c. *Homo ubi iam mittis, considera nūquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionē ea inuergas, prorsum interierint. Sin cōputrescant, in urinā aut acetum uertentur, aut si quid ijs ipsis est deterius.*

κωικώτερον. *Magis cynicum.*

ἀνέχεσθαι. καὶ ἀπέχεσθαι. *Patere, & abstinere.*

Cap. 20. πᾶσα γὰρ πράξις ὡς ἔχῃ αὐτὸ ἐφ' ἑαυτῇ, &c.

Omnis

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quātum in se-
metipsa agitur, neq; honesta, neq; turpis est: quemadmo-
dum sunt quae nūc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui,
aut disputare. Nō enim est horum honestum per seipsum
quicquā, sed in actione, ut quidē est actū, eiusmodi euenit.
Nam honeste gestum, & recte, honestum fit, cōtrā uero
turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, nō omnis
quidem honestus est, neq; commendatione omnis dignus,
uerum is, qui amare honeste nos adhortatur.

ἐνθὺμημα. Commentum.

ὁ δ' ἔστι πάροδον. Superuacaneae, extra itineris propositum,
quasi ex diuerticulo.

Cap. 21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.

συγχρονισμούς. Contemporationes.

ὡς ἢ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται).

Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap. 2. τῆς πολιτείας. Reipublicae.

κοινὰς τὰς γυναῖκας. Communes mulieres.

νήπιοι οὐδ' ἰσθμῶν ὅσῳ πλείον ἤμισον παντός,

οὐδ' ὄβρι ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλω μίγ' ὄνειρος.

Ignorant stolidi quāto toto sit medium plus:

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

Ca. 4. μοχθηροὺς καὶ φοβητικούς. Improbos atq; graues.

Cap. 5. ἀναγνώστην. Lectorem.

Cap. 6. ὀφισεία. Inani sapientia.

Cap. 7. ἐπιμαίνας. Furere, & insanire.

μελαγχολία. Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι χεδόν & πᾶσι τὸ τὸ ἠρωϊκόν.

Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καρῶ, μήτε μέτρῃ. Neq; temporis, neq; modi.

Cap. 8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιοπῆστα.

Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοστάληκτα, καὶ παρίστα, καὶ ὁμοιοπῆστα.

Similiter finientia, & æqualiter desinentia, & comparia,
& similiter cadentia.

ἀπειρέχασθαι. Inepti.

Cap. 9. ἀνδρα μοι ἔνεπε μῦθον. Dic mihi musa uirum.

ἴσατε νῦν μοι μῦθον. Pandite nunc Musa mihi.

ἀπὸ τοῦ ἑπεδῆ, καὶ ἑπεῖν. Ab eo quòd est sequi, & dicere.

Ca. 10. ἐὰν ἄψῃ αὐτῆς φλεβός. Si atrectaris uenam eius.

ἀγγεῖον. Vas, & conceptaculum.

σφυγμός. Pulsus.

σφυγμός, ἐστὶ διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀσθηρίας καὶ καρδίας. Pulsus, est disparatio & contractio indivisibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ἐστὶ παλμός, ἢ ζέσις φλεβός, & c. Pulsus, est subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QUAE IN LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλέξεων. Disputationum.

ζήνων. Zenonis.

συγκαταθέσις. Assensiones.

τὰς τυιαύτας φαντασίας. Eiusmodi imaginationes.

ὁ συγκατατίθει οὐ οὐδέ ἐπροσεπίδοξάει.

Non assentit, neq; coopinatur.

καὶ προσεπίδοξάει. Et coopinatur.

οὐ συγκατατίθει. Non approbat.

Cap. 2. ἀσθήσις. Sensus.

ἀκρῶς. Libidinosos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκρῶς. Incastigatos.

Διατί δι κατὰ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ γούσεως & c. Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum, incontinentes uocamus. Ciborum tamen non eadē ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruis colicum à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendo uē modū excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, communes cum cæteris animalibus habemus? Ergo ut cōmunes spernimus & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq; hominē ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quod uictus à teterrimo uoluptatū genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinq; sint, cætera animalia duobus tantum quæ modo dixi, uoluptatem sibi acquirūt: cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantisper gaudet quoad gustus tactus uē fruisatur. Cūq; genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quoq; suauitas desijt: ut nobis salsamenti odor cum indigemus, suauis est: ubi satiati repletiq; sumus, amplius suauis non est. Rosæ autem odor semper suauis est.

τὴν σωσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum esse paruum morbum comitiale.

Cap. 4. Ἐυχροπινικήν. Frigus facientem.

ἢ ὁ πῦρ διαχαλᾶ ἢ πεπηγὸς, ἕσπερ ἦλοι. ἢ χιόνα.

Ignis autē cōcretū resoluit, ἔ gelu cōstrictū ut niuē sol.

Cap. 5. Διατί τὰ ἀπὸ χιόνου καὶ κρυστάλλων, ἔ c. Cur aquæ ex niue glacié ue liquatæ sint uitiose? an quia, cum aqua quæuis gelu concrescit, pars tenuissima diffatur, ἔ leuissima euaporatur? Indicium illud est, quod deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm cōcresceret. Cum itaq; quod salubrius est defuerit, deterius sit quod relinquitur necesse est.

Cap. 6. Διατί οἱ μὲ ἀιχωμόωροι ἐριθιδισιν, ἔ c. Quam ob causam erubescunt quos puduit, pallent qui metuunt, cum istæ affectiones similes inter se sint? An quoniam pu de factis sanguis de corde in omnes corporis partes deffunditur, ita ut superficiem occupet, metu uero percussis contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus defiat?

αἰχύνη ἐστὶ φόβου δικαίως ἴδρυ.

Pudor iustæ uituperationis est timor.

Cap. 7. ἀκύρωσις, ἢ κατὰ αὐτὴν ἴφρασις.

Improprie, uel per oblocutionem.

Cap. 8. ἐνικῶ. Singulariter.

ἀπαρಾಮύθησις. Absq; consolatione.

πληθωλικῶς. Pluratiue.

Cap. 9. ἀνακρεόντια.

Anacreontia, ἔ anacreontis uersus.

ἐλεγία. Elegos, hoc est lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, ἔ uenusta.

ἢ ἀργυρῶν τορεύς, ἔ c. Argentum tornans,

Fabrica Vulcane mihi,

Non hominem armatum.

Quid

Quid enim cum bellis mihi?

Sed cauum poculum cude,

Quantum uales maxime.

Inq; eo neq; astra,

Neq; plaustra facias.

Nam quid cum Pleiadibus,

Quid cum Boote mihi?

Vites fabrica queso intus,

Et racemos pariter,

Aureosq; pulchre calcantis

Comites Lyæi,

Amoremq; excude simul.

ἀσώτεια. *Luxu, prodigalitate.*

ἐναφρωδισίας. *Inuenustatis.*

Cap. 11. τὴν ψυχὴν ἀγάθων φίλων, &c.

Suauia dans Agathon animam ipsa in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

ἐν κάμῳ. *Non inelegans.*

Cap. 12. ἀπάθειαν. *Tranquillitatem.*

πάθη. *Passiones.*

Cap. 13. ἄκλῆς. *Minime plorans.*

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ παῖδες τοῦ Διονυσίου τεχνῖται. *Liberi patris artifices.*

προβλήματα ἐγκύκλια. *Questiones circulares.*

Διατί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται, &c. *Cur genus id hominum,*

quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales,

appellamus, improbis esse moribus magna ex parte consue-

uerunt? An quia minime sese studio sapientiae dedunt? eo-

scilicet quod in artibus necessarijs magnam partem ætatis

sue

sue consumunt, uitam plurimum traducunt incontinēter, partim etiam tum inopia, quod quidem utrunq; uitia et gignit et auget.

Cap. 4. ἔξωτερικά. Extraria, uel extrinseca.

ἀκροαματικά. Auscultatoria.

ἀκροαματική. Auscultatoriam.

ἔξωτερικός. Extrarias.

Διαλινὸν πρὶ παρῶν. Pomeridianam ambulationem.

ἔωθινόν. Dilucularia.

ἔξωτερικοί. Extrarij.

ἀκροαματικοί. Auscultatorij.

ἀκροαματικός. Auscultatorias.

ἀκροαματικός. Auscultatorios.

Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

οὐκ ὀρθῶς ἐπινοήσας ἐκδύς, &c.

Alexander Aristoteli salutem.

Haud recte fecisti, quod, auscultatorios libros edideris. In qua enim re à ceteris nos item præstabimus, si discipline in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Ἀριστέλης βασιλῆϊ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἐγραψάς μοι πρὶ τῶν ἀκροαματικῶν &c.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scripti sibi ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere, sed tu eos et esse editos, et mini me editos scito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

Cap. 5. ἐπιμιλήσμαι ὑμῶν, ἢ κήσομαι ὑμῶν

Habeo

Habeo curam uestrum, & consulo rebus uestris.
ἔμδρ. Vestri.

Cap. 7. συμπάθεια. Consensum.

Cap. 11. κηρίον. Fauum.

κίρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς, Exercitationes, & studia.

πρὸς ποικίλας ἱστορίας. De uaria historia.

βιβλιοθήκη. Librariam.

ἐπιπέδων. Spectaculorum.

συγγραφήν. Historiam.

FINIS.

